

A hazai fogyatékossgal élők utazási szokásainak és az akadálymentes turizmus Magyarországi helyzetének feltáró elemzése

Raffay Z.; Baksai T.; Csapó J.; Csóka L., Gonda T.;
Mészáros B.; Szabados Y.; Szabó A.

PTE KTK Marketing és Turizmus Intézet
Pécs, 2024

A hazai fogyatékossgal élők utazási szokásainak és az akadálymentes turizmus Magyarországi helyzetének feltáró elemzése

Kutatási összefoglaló

Szerzők:

Dr. Raffay Zoltán egyetemi docens
Baksai Tímea Ph.D. hallgató
Prof. Dr. Csapó János egyetemi tanár
Dr. Csóka László egyetemi adjunktus
Dr. Gonda Tibor egyetemi docens
Mészáros Boglárka Ph.D. hallgató
Szabados Yvette Ph.D. hallgató
Szabó Anett Ph.D. hallgató

Szerkesztette: Dr. Raffay Zoltán

Lektor:

Dr. Máté Andrea egyetemi adjunktus
Dr. Marton Gergely egyetemi adjunktus

ISBN: 978-963-626-246-4

Felelős Kiadó:

PTE KTK Marketing és Turizmus Intézet

A kötet az Európai Unió Erasmus+ programjának támogatásával jött létre, a „The development of the innovative educational method of ACCESSIBLE tourism in Central Europe” – ACCESSIBLE című, 2022-2-HU01-KA220-HED-000099410 azonosítószámú projekt keretében, az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

Pécs, 2024

Az Európai Unió
Erasmus+ programjának
társfinanszírozásával

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	7
2. Szakirodalmi összefoglaló.....	13
3. Az akadálymentes turizmus kutatásának hazai előzményei	15
3.1 Az akadálymentes turizmus kutatás korai szakasza Magyarországon (1990-2010)	15
3.2 Az akadálymentes turizmus hazai kutatásának második szakasza (2010-2023).....	16
4. Jelen kutatás rövid bemutatása, a módszertan ismertetése.....	19
5. A kutatás eredményei – az alapadatok.....	20
5.1. A válaszadók korlátozottsága a mindennapokban	20
5.2. Az utazást nehezítő tényezők	25
5.3. Segédeszközök használata az utazás során	26
5.4. Az utazási gyakoriság vizsgálata	28
5.5. Az utazásból való kimaradás okai	29
5.6. A fogyatékossgal élők jellemző útítársai	31
5.7. A fogyatékossgal élők utazásainak szervezői	32
5.8. A fogyatékossgal élők utazásainak anyagi forrásai	33
5.9. A fogyatékossgal élők által preferált utazási formák – szegregált, integrált, hagyományos.....	35
5.10. Utazási motivációk a fogyatékossgal élők utazásainál.....	36
5.11. Percepciók az akadálymentes turizmus fejlesztésével kapcsolatban és a virtuális megoldások használatának gyakorisága.....	38
5.13. A fogyatékossgal élő utazókkal szembeni diszkrimináció	42
5.14. Példaértékű országok és attrakciók a fogyatékossgal élők turizmusa terén	43
5.15. A fogyatékossgal élők turizmusának támogatása önkéntes tevékenységekkel.....	46
5.16. A fogyatékossgal élők turizmusával kapcsolatos ismeretek szükségessége a felsősoktatásban.....	46
5.17. Összefoglalás.....	48
6. A kutatás eredményei – a demográfiai háttérelmzés során nyert információk.....	50
6.1. A válaszadók korlátozottsága a mindennapokban	50
6.2. Az utazást nehezítő tényezők	56
6.3. Segédeszközök használata az utazás során	64
6.4. Az utazási gyakoriság vizsgálata	65
6.5. Az utazásból való kimaradás okai	67
6.6. Kivel utaznak a fogyatékossgal élők	76
6.7. Kik szervezik az utazást?	83
6.8. Miből finanszírozzák az utazásaikat a fogyatékossgal élők?	91
6.9. Szegregáltan, integráltan – vagy úgy, ahogy a többiek?	96
6.10. Utazási motivációk a fogyatékossgal élők utazási gyakorlatában.....	100

6.11. Percepciók az akadálymentes turizmus fejlesztésével kapcsolatban.....	109
6.12. A fogyatékossgal élők érdeklődése a virtuális turizmus iránt.....	113
7. Összefoglalás.....	117
8. Felhasznált irodalom	118
Melléklet: a kutatás során használt kérdőív	122

1. táblázat: Az 5 éves és idősebb népesség egészségi állapota fogyatékossgal szerint Magyarországon, 2022.....	8
2. táblázat: A válaszadók demográfiai adatai	19
3. táblázat: A válaszadók által megtapasztalt jó példák a fogyatékossgal élők turizmusban való részvételének segítése terén (n=196)	45

1. ábra: Az egyes fogyatékossgal-típusokkal élők száma Magyarországon, 2022.....	9
2. ábra: Az egyes fogyatékossgal-típusokkal élők aránya a fogyatékossgal élőkön belül Magyarországon, 2022.....	10
3. ábra: A fogyatékossgal típusa és a foglalkoztatottsági ráta összefüggései a KSH 2022-es népszámlálási adatai alapján	11
4. ábra: Fogyatékossgal élők száma korcsoportonként az Európai Unió 16 évnél idősebb lakosságán belül, %, 2022.....	12
5. ábra: Az akadálymentes turizmussal kapcsolatos publikációk számának éves megoszlása Magyarországon, 2005 – 2023.....	16
6. ábra: A válaszadók fogyatékossgalának típusai.....	20
7. ábra: A válaszadók korlátozottsága a mindennapokban	21
8. ábra: A válaszadók korlátozottsága a közlekedésben	22
9. ábra: Fogyatékossgal megléte a születéskor.....	23
10. ábra: A fogyatékossgal élők lehetőségi otthonuk napi ügyek intézése (bevásárlás, kultúra stb.) céljából történő elhagyására	24
11. ábra: Szabadidős célú utazás aránya.....	25
12. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke	26
13. ábra: Az utazásokhoz használt segédeszköz szükségessége.....	27
14. ábra: Az utazásokhoz használt segédeszközök fajtái	28
15. ábra: A fogyatékossgal élők utazásainak gyakorisága (9-12. kérdések).....	29
16. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke	31
17. ábra: A fogyatékossgal élők jellemző útitársai	32
18. ábra: Az utazások megszervezéséhez kapcsolódó személyek	33
19. ábra: Segítők az utazásszervezésben	34
20. ábra: Az utazások finanszírozásának forrásai.....	35
21. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke	36
22. ábra: Utazási motivációk.....	38
23. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke	41
24. ábra: A „Ha tapasztalt már hátrányos megkülönböztetést fogyatékossgal miatt utazásai során, mi volt az?” kérdésre adott válaszok gyakorisági megoszlása. (n=320).....	43

25. ábra: Tapasztalatai alapján melyik ország/országok példáját kellene követnie az Ön országának az akadálymentes turizmus területén? (n=233)	44
26. ábra: Önkéntes tevékenységben való részvétel lehetősége	46
27. ábra: Fogyatékosággal kapcsolatos ismeretek szükségessége a felsőoktatásban a válaszadók szerint	47
28. ábra: Az akadálymentes turizmus felsőoktatási anyagai online elérhetőségének fontossága válaszadók szerint	48
29. ábra: A válaszadók korlátozottsága a mindennapokban – háttérelmezés	51
30. ábra: A válaszadók korlátozottsága a közlekedésben – háttérelmezés	53
31. ábra: Lehetőség az ügyintézésre – háttérelmezés	55
32. ábra: Szabadidős célú utazás aránya – háttérelmezés	56
33. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés I.	58
34. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés II.	59
35. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés III.	60
36. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés IV.	61
37. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés V.	63
38. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés VI.	64
39. ábra: Utazásokhoz használt segédeszköz szükségessége – háttérelmezés	65
40. ábra: Utazási gyakoriság külföldre a kutatást megelőző évben – háttérelmezés	66
41. ábra: Utazási gyakoriság külföldre 2018 és 2021 között – háttérelmezés	67
42. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés I.	68
43. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés II.	70
44. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés III.	71
45. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés IV.	72
46. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés V.	73
47. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés VI.	74
48. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés VII.	75
49. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés VIII.	76
50. ábra: A fogyatékosággal élők jellemző útítársai – háttérelmezés I.	77
51. ábra: A fogyatékosággal élők jellemző útítársai – háttérelmezés II.	78
52. ábra: A fogyatékosággal élők jellemző útítársai – háttérelmezés III.	80
53. ábra: A fogyatékosággal élők jellemző útítársai – háttérelmezés IV.	81
54. ábra: A fogyatékosággal élők útítársai – háttérelmezés V.	82
55. ábra: Az utazások megszervezéséhez kapcsolódó személyek – háttérelmezés I.	83
56. ábra: Az utazások megszervezéséhez kapcsolódó személyek – háttérelmezés II.	85
57. ábra: Az utazások megszervezéséhez kapcsolódó személyek – háttérelmezés III.	86

58. ábra: Az utazások megszervezéséhez kapcsolódó személyek – háttérelmezés IV.	87
59. ábra: Segítők az utazásszervezésben – háttérelmezés I.	88
60. ábra: Segítők az utazásszervezésben – háttérelmezés II.	89
61. ábra: Segítők az utazásszervezésben – háttérelmezés III.	90
62. ábra: Segítők az utazásszervezésben – háttérelmezés IV.	90
63. ábra: Segítők az utazásszervezésben – háttérelmezés V.	91
64. ábra: Az utazások finanszírozásának forrásai – háttérelmezés I.	92
65. ábra: Az utazások finanszírozásának forrásai – háttérelmezés II.	94
66. ábra: Az utazások finanszírozásának forrásai – háttérelmezés III.	95
67. ábra: Az utazások finanszírozásának forrásai – háttérelmezés IV.	96
68. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés I.	97
69. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés II.	98
70. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés III.	99
71. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés IV.	100
72. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmezés I.	101
73. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmezés II.	101
74. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmezés III.	103
75. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmezés IV.	104
76. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmezés V.	105
77. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmezés VI.	106
78. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmezés VII.	107
79. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmezés VIII.	108
80. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmezés IX.	108
81. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmezés X.	109
82. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés I.	110
83. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés II.	111
84. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés III.	112
85. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés IV.	113
86. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés V.	114
87. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés VI.	115
88. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés VII.	116

1. Bevezetés

Az állandóan vagy ideiglenesen, születésüktől fogva vagy azóta szerzett akadállyal élők száma a világ teljes népességéből milliárdos nagyságrendű, és ez a speciális helyzetű és igényű csoport mind számosságában, mind arányában növekvő csaknem minden országban. Ahhoz, hogy nem fogyatékosággal élő társaikhoz hasonlóan teljes életet tudjanak élni, a mindennapi életben használt térpályák és épületek használhatóságának biztosításán túl többek között arra is szükség van, hogy utazni tudjanak, hogy részt vehessenek a „boldogító utazásban”, a turizmusban. Ez nemcsak etikai kötelessége a szakmának, de jól felfogott anyagi érdeke is, mert a fogyatékosággal élők (és sok esetben a velük utazó kísérők) a turizmus komoly, még messze nem teljes mértékben kihasznált piaci potenciálját is jelentik. A helyzet javításához az akadálymentesítés nemzetközi egyezményekben és magyar jogszabályokban előírt rendelkezéseinek való megfelelés mellett a társadalom érzékenyítésére, a lakosság fogyatékosággal élőkkel kapcsolatos attitűdjének megváltoztatására is szükség van, akárcsak az utazási szektorban dolgozók érzékenyítésére, képzésére, és természetesen a turisztikai létesítmények és szolgáltatások (utazási eszközök, szálláshelyek, vendéglátóipari létesítmények, attrakciók) mindenki számára nem csak fizikai értelemben történő elérhetővé, akadálymentessé tételére. A lentiekben bemutatásra kerülő kutatási eredményekből az is egyértelműen látszik, hogy a vizsgált célcsoport tagjai körében az utazási kedv és az utazási gyakoriság nagyobb az országos átlagnál. A motivációjuk és érdeklődéseik alapján hasonló turisztikai attrakciókat és szolgáltatásokat keresnek, mint a nagy többség. Az is visszaigazolást nyert, hogy ha a fizikai elérhetőség egyes területeken jelentősen fejlődne (közösségi közlekedés, extrém sportok elérhetősége, akadálymentes turista útvonalak), akkor ugrásszerűen megnőne a kereslet.

A fogyatékosággal élők körét nem lehet egyértelműen lehatárolni. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének nemzetközi közegészségügyi szervezete, az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO) adatai szerint a Föld lakosainak több mint 15%-a él valamilyen fogyatékosággal (WHO 2011), azaz minden hatodik ember érintett. Magyarországon a népszámlálási adatok némi ellentmondást rejtenek magukban. A 2011. évi Népszámlálás során a teljes népességen belül 490 578 ember vallotta magát fogyatékosnak, a 2016-os mikrocenzus adatai szerint a fogyatékos emberek száma 408 021 fő volt. A magukat fogyatékosnak valló emberek közel fele 60 év alatti, ami hozzávetőlegesen 200 ezer főt jelent. Ha figyelembe vesszük a fent említett WHO adatot és ezt összevetjük a hazai népszámlálási adatokat, akkor látható az 5 és a 15% közötti hatalmas különbség. Nyilván ez nem a hazai lakosság átlagon felüli egészségügyi állapotából következik, hanem a felmérés módjából. Vélelmezhető ugyanis, hogy az öregséggel járó egészségkárosodással rendelkezők széles körének tagjai (például látás- és/vagy hallásproblémával, vagy mozgásokban meglévő akadályoztatással rendelkezők) nem tekintették önmagukat fogyatékosággal élőknek. Ezen a téren módszertani változást eredményezett a 2022-es népszámlálás, amely már nem csak a fogyatékosággal, hanem az akadályoztatással élésre is rákérdezett.

A KSH által a 2022. őszén megvalósult népszámlálás adatfelvétele során a KSH honlapja szerint összesen mintegy 9,2 millió személyi kérdőív érkezett be. Az egészségi állapotra vonatkozó – nem kötelező – kérdéseket a válaszadók 75 százaléka töltötte ki (6,9 millió fő). A válaszadók 72 százaléka, vagyis 5 millió fő nem számolt be egészségi problémáról. Tartós betegséget 1,7 millióan jeleztek (a válaszadók 24,6%-a), 639 ezren nyilatkozták, hogy az egészségi állapotuk súlyosan korlátozza őket (a válaszadók 9,3%-a), és 270 ezren élnek fogyatékosággal (a válaszadók 3,9%-a).

Annak ellenére, hogy különböző nagyságú volt az egyes – hasonló célból feltett – kérdésekre válaszolók száma (nem volt kötelező minden kérdésre választ adni), és ez eltéréseket okozhatott a végleges, számszerű adatokban, illetve az adatokon torzíthatott a kérdőív kérdéseinek és válaszainak struktúrája, a válaszlehetőségek kategóriáinak megnevezése és számossága, valamint az önbevalláson alapuló adatfelvételi módszertan egyaránt, az adatok megfelelő alapot jelenthetnek bizonyos összefüggések levonásához és következtetések megfogalmazásához (1. táblázat).

1. táblázat: Az 5 éves és idősebb népesség egészségi állapota fogyatékoság szerint Magyarországon, 2022

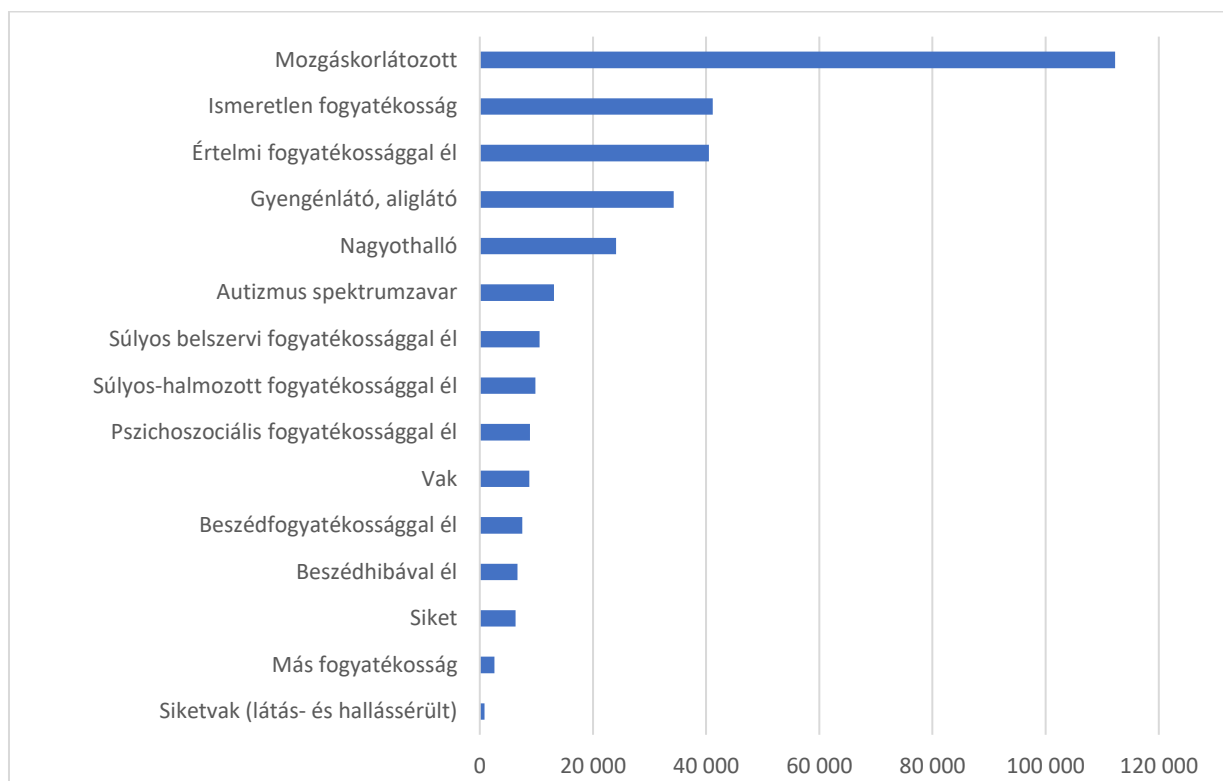
Fogyatékoság típusai	
Fogyatékosága van	270 003
Ezen belül:	
Mozgáskorlátozott	112 273
Ismeretlen fogyatékoság	41 180
Értelmi fogyatékosággal él	40 517
Gyengénlátó, aliglátó	34 247
Nagyothalló	24 069
Autizmus spektrumzavar	13 112
Súlyos belszervi fogyatékosággal él	10 581
Súlyos-halmazott fogyatékosággal él	9 815
Pszichoszociális fogyatékosággal él	8 868
Vak	8 738
Beszéd fogyatékosággal él	7 533
Beszédhibával él	6 663
Siket	6 303
Más fogyatékoság	2 601
Siketvak (látás- és hallássérült)	852
Nincs fogyatékosága	6 158 182

Forrás: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu> alapján saját szerkesztés

A létszámbeli eltérés (270 003 fő vallotta magát fogyatékosággal élőnek, de a különböző fogyatékoság-típusok összege 327 352 főt tesz ki) annak tudható be, hogy vannak, akik többféle fogyatékosággal élnek.

Az 1. ábrából jól látható, hogy messze legnagyobb a mozgáskorlátozottak száma és aránya, őket (az ismert fogyatékoság-típusokat tekintve) az értelmi fogyatékosággal élők és a látásproblémával élők (gyengén- vagy aliglátók, illetve vakok) követik. A hallásproblémával élők (nagyothallók vagy siketek) adják a következő legszámosabb csoportot, az eddig említett problémátípusokon kívül autizmus spektrumzavarral, belszervi fogyatékosággal, beszéd fogyatékosággal vagy -hibával élőket vett számba a népszámlálás.

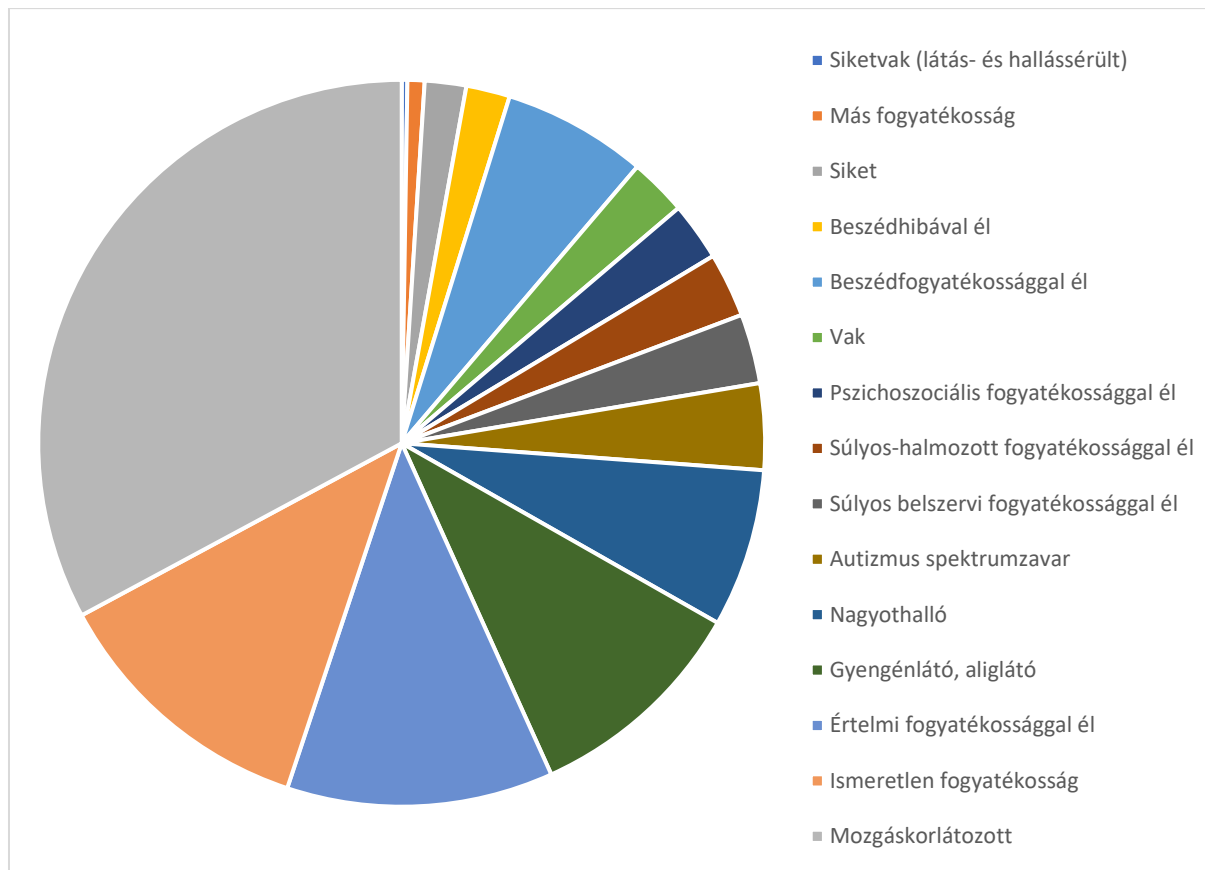
1. ábra: Az egyes fogyatékoság-típusokkal élők száma Magyarországon, 2022

Forrás: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu> alapján saját szerkesztés

A 2. ábrán az egyes fogyatékoság-típussal élők aránya látható az összes, fogyatékosággal élő válaszadón belül.

2. ábra: Az egyes fogyatékoság-típusokkal élők aránya a fogyatékosággal élőkön belül Magyarországon, 2022

Forrás: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu> alapján saját szerkesztés

Habár nem tehetünk egyszerű egyenlőségjelet a munkaerőpiacon és a turizmusban való részvétel képessége között (különösen, mivel a munkaerőpiacon a fogyatékosággal élőket sújtó, sajnos még mindig fennálló előítéletek miatt eleve rosszabb esélyekkel rendelkeznek, mint a turizmus piacán), érdemes megnézni, hogy melyek azok a fogyatékoság-típusok, amelyek megléte esetén szignifikánsan rosszabb foglalkoztatottsági mutatókkal bírnak az érintett személyek. Valószínűsíthető, hogy a turizmusban való részvétel terén is hasonló a relatív sorrend.

3. ábra: A fogyatékoság típusa és a foglalkoztatottsági ráta összefüggései a KSH 2022-es népszámlálási adatai alapján

Fogyatékoság típusa	Foglalkoztatási ráta
Ismeretlen fogyatékoság	62,8%
Más fogyatékoság	62,6%
Nagyothalló	61,3%
Súlyos belszervi fogyatékosággal él	58,9%
Egyéb súlyos korlátozottsággal él	56,9%
Gyengénlátó, aliglátó	53,7%
Süket	53,7%
Mozgáskorlátozott	43,3%
Vak	42,8%
Süketvak (látás- és hallássérült)	41,1%
Beszédhibával él	31,9%
Pszichoszociális fogyatékosággal él	29,1%
Autizmus spektrumzavar	19,7%
Értelmi fogyatékosággal él	18,8%
Beszéd fogyatékosággal él	16,4%
Súlyos-halmazott fogyatékosággal él	13,0%
Átlag	46,1%

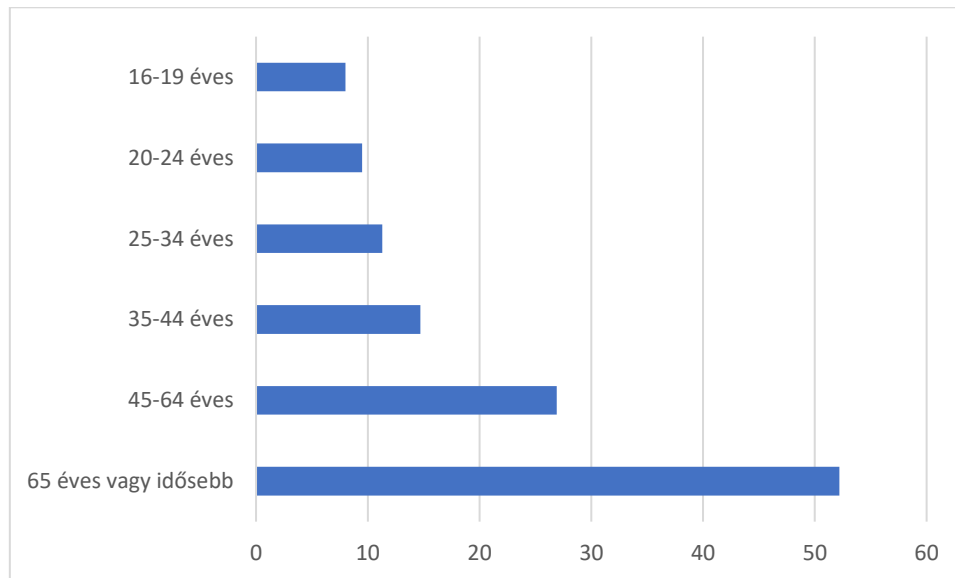
A 15-64 év közötti, fentieknek megfelelő (fogyatékosága van vagy súlyosan korlátozott választ adó és a fogyatékoság típusát megjelölő) személyek száma 363 798 fő (n), akik közül 167 728 fő (46,1%) állt foglalkoztatásban.

Forrás: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu>

Az Európai Unió szakmai anyagai szerint még jelentősebb a fogyatékosággal érintettek köre. 2022-ben az Unió 16 évnél idősebb teljes népességének 27%-a él valamilyen fogyatékosággal. Az Eurostat becslései szerint ez összesen 101 millió személyt jelent, vagyis az EU felnőtt lakosságának negyedét. A legmagasabb ez az arány Lettorszában (38,5%), Dániában (36,1%) és Portugáliában (34%), a legalacsonyabb Bulgáriában (14,6%), Máltán (15,1%), illetve Cipruson (19,2%). Magyarország az Eurostat adatai szerint az átlagosnál 23,0%-kal jobb helyzetben van, a legjobb helyzetben lévő három országon kívül csak Szlovéniában, Svédországban, Írorszában, Görögországban és Olaszországban alacsonyabb a fogyatékosággal élők aránya (www.consilium.europa.eu).

Nem meglepő módon az idősebbek körében magasabb ez az arány: a 16 és 19 év közötti korosztály 8%-os értékével szemben a 65 év felettek több mint fele (52,2%-a) él valamilyen fogyatékosággal (4. ábra).

4. ábra: Fogyatékossgal élők száma korcsoportonként az Európai Unió 16 évnél idősebb lakosságán belül, %, 2022

Forrás: <https://www.consilium.europa.eu>

A fentiekből látható, hogy az egyenlő esélyű hozzáférés feltételeinek a megteremtése a turizmus kínálati oldalán nem csak méltányossági szempontból fontos, hanem gazdasági és versenyképességi előnyt is eredményezhet. Noha az érintettek köre jelentős piaci szegmenst jelent, mégis kutatások hiányában az ő utazási szokásairól, az utazást gátló tényezőkről kevés olyan ismeretanyaggal rendelkezünk, amely kutatással megfelelően megalapozott. Ezen a helyzeten kíván változtatni a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának Marketing és Turizmus Intézetében 2019-ben megkezdett kutatási program, melynek egyik eredményeként 2023-ban 4 országra kiterjedő nemzetközi kutatást tudunk indítani. Jelen tanulmányunkban a 2023 őszén lezajlott kérdőíves vizsgálat eredményének a részletes bemutatására kerül sor. Ismertetésre kerül valamennyi kérdés esetében teljeskörűen a kapott válaszok megoszlása, és ugyancsak bemutatásra kerülnek a statisztikailag igazolható legfontosabb összefüggések. A mélyebb elemzésekre, a rejtettebb összefüggések feltárására a nemzetközi eredmények fgyelembevételére a további kutatásban fog sor kerülni.

Az akadálymentes turizmus iránti szakmai érdeklődés napjainkban jelentős. További lendületet adhat a kérdéskör vizsgálatának az ACCESSIBLE Erasmus+ nemzetközi felsőoktatási projekt, mely 2023 és 2025 között kerül megvalósítására. A projekt keretében 4 országra (Magyarország, Horvátország, Lengyelország, Románia) kiterjedő helyzetelemzésekre és kutatásokra kerül sor. Ezek eredményei várhatóan tovább gyarapítják az akadálymentes turizmussal foglalkozó szakirodalmak számát, választ adva olyan kérdésekre, hogy mekkora potenciális turisztikai szegmenst képeznek ezen országok fogyatékossgal élő lakosai, továbbá milyen motivációk figyelhetők meg a vizsgált terület keresleti és kínálati oldalát tekintve. A helyzetfeltáró elemzéseket figyelembe véve a projekt keretében olyan egyetemi tankönyv is készül, mely hozzáférhetőségét 5 nyelven (a projektben részt vevő országok nemzeti nyelvei mellett angolul) biztosítjuk, és amelyből a turizmus alapszakos hallgatói Európa számos országában tanulhatnak a képzéseik során.

2. Szakirodalmi összefoglaló

Az akadálymentes turizmus célcsoportjának már maga a lehatárolása is problémába ütközik. A közvélemény sokszor nem is sorolja az érintettek közé azokat, akik élethelyzetüknél fogva rövidebb vagy hosszabb ideig tartoznak a célcsoport tagjai közé: például kismamák, műtét utáni felépülés alatt lévő időszakosan mozgáskorlátozottak, illetve az idős korosztály. Márpedig az utóbbiak aránya az összlakosságon belül folyamatosan nő, és számukra az akadálymentesítés számos formája elemi szükségletként jelenik meg. Szélesebben értelmezve és kissé filozofikusan közelítve a témakörhöz azt is mondhatjuk, hogy az akadálymentesítés a folyamatosan kényelemre és biztonságra törekvő emberi lét szakadatlan törekvése (Farkas – Petykó 2020). Nagyon sokan élnek tehát közöttünk valamilyen tartós vagy átmeneti fogyatékkal, ami akadályokat jelenthet számukra az életük során, és korlátokat jelenthet az utazásaik megvalósításában. Valójában az akadálymentes turizmus nem más, mint egy folyamatos törekvés, mely arra irányul, hogy minden úti cél, idegenforgalmi termék és szolgáltatás elérhető legyen minden ember számára, függetlenül bármely fizikai korláttól, fogyatéktól vagy kortól, és attól, hogy magán- vagy köztulajdonban lévő turisztikai helyszínekről van-e szó (Farkas – Raffay 2021). A deklarációk szintjén az akadálymentesítés már nem kérdéses, a valóság azonban más képet mutat.

A fogyatékos fogalmának meghatározásakor nem vagyunk könnyű helyzetben, hiszen sokféle formája van. Szokták szűkebben és szélesebben is értelmezni azt, hogy kik az érintettjei az akadálymentes turizmusnak (Angler 2021). A szélesebb értelmezés szerint „nemcsak a mozgásukban korlátozott személyeket, a látás- és hallássérülteket, értelmi fogyatékosokban szenvedőket sorolhatjuk ide, de azokat is, akik egyéb, életminőségükre hosszú távon kiható betegségekben szenvednek, például allergiával küzdenek” (Zsarnóczky 2018:39). A 2006-ban az Egyesült Nemzetek által elfogadott és Magyarországon is kihirdetett Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény kötelezi a részes államokat, hogy biztosítsák a fogyatékosokkal élő személyek hozzáférését a sport-, üdülési és turisztikai helyszínekhez és szolgáltatásokhoz (2007. évi XCII. tv.).

Napjainkban különös súlyt ad a problémának az elöregedő társadalmak képe. A különleges igények idősebb korban mindenkinél előfordulnak, de emellett számos olyan egyéb élethelyzet lehetséges, ami a speciális igényeket megalapozhatja: például baleset utáni rehabilitációban részesülők, kisgyermekes családok (Darcy – Dickson 2009). Az ENSZ turisztikai világszervezete, a UN Tourism (amely 2024 januárjáig UNTWO, vagyis United Nations World Tourism Organization néven működött) elkötelezetten támogatja az akadálymentes turizmust. Ennek jegyében a 2016. évi Turizmus Világnapot is ennek a témának szentelte. A szervezet számos ajánlást fogalmazott meg és kézikönyvet adott ki a kérdéssel kapcsolatban (UNWTO 2016).

Az emberiség története során számos erőfeszítést tett az akadálymentesítés terén, széles körben felismert társadalmi ügyé azonban csak a 20. század második felében vált. Ma már többnyire elfogadott, hogy mindenki számára biztosítani kell azt, hogy valamely fogyatéka ellenére is ugyanúgy része lehessen az utazás adta örömeiben, mint bárki másnak, „hiszen az élet teljességének élvezete mindenkit megillető jog” (Végh 2005:31). Az Európai Parlament az európai turizmus előmozdításának új kihívásairól és elképzeléseiről szóló 2015. október 29-i állásfoglalása hangsúlyozza: a fenntartható, felelős és akadálymentes turizmus fejlesztésének jelentőségét; a „turizmus mindenkinek” elvét; illetve, hogy a turizmus teljes mértékű akadálymentesítése és megfizethetősége az ágazat fenntarthatóságának kulcseleme. Javasolja, hogy a tagállamok fejlesszenek ki egy Európa-szerte egységes és átlátható címkerendszert az akadálymentes ajánlatokra, valamint az idegenforgalmi ágazatra vonatkozó gazdasági

támogatási programok keretében tegyék támogatási kritériummá az akadálymentesség megteremtését.

A szabályozás szintjén Magyarországon sincs elmaradás az Európai Unió más országaihoz képest. Az 1998. évi XXVI. törvény alapján a fogyatékossgal élő személynek joga van a számára akadálymentes, továbbá érzékelhető és biztonságos épített környezethez. Lehetővé kell tenni számukra a művelődési, kulturális és sportlétesítmények látogatását, továbbá a közlekedési rendszerek és eszközök biztonságos igénybevételét. A 2015-ben elfogadott új Országos Fogyatékossgügyi Program (2015–2025) megállapította, hogy a szolgáltatók még nem ismerték fel a fogyatékos emberek jelentette turisztikai lehetőségeket. A turizmus társadalmi jelenséggé válása következtében az életminőség alakításának is fontos tényezőjévé vált (Gonda et al. 2019). Napjainkban szerencsére elfogadottá vált, hogy a fogyatékossgal élők számára az utazásokat megkönnyíteni, az ehhez szükséges fizikai feltételeket biztosítani nem csak emberiességi, etikai, erkölcsi és egyben jogi kötelességünk, hanem gazdasági szempontból is fontos kérdés (Raffay-Danyi – Ernszt 2021). Jelenleg ez kihasználatlan rést jelent a turizmus piacán, bár az elmúlt időszakban számos pozitív ellenpélda is látható (Buhalis et al. 2012). Azonban erre a kihasználatlan piaci szegmensre nem egy homogén csoportként kell tekinteni, hiszen a fogyatékossguk fajtájától és mértékétől függően más és más különleges igényeket támasztanak a szolgáltatásokkal szemben (Máté 2021). Vannak olyan akadályok, amelyek valamennyi utazót érinthetnek, és olyanok is, amelyek csak egyes szűkebb szegmensek számára jelentenek leküzdhetetlen problémát (Shaw – Coles 2004). A különböző fogyatékossgok megléte eltérő és speciális igényeket eredményez, melyekre speciális ötletekkel, megoldásokkal lehet reflektálni. A vakok és nagyothallók (siketek) igényeit, és az ő igényekre tervezett akadálymentesítéssel kapcsolatos kreatív megoldásokat mutatja be Zajadacz munkája (Zajadacz 2015, Zajadacz – Lubarska 2020).

Az egyes turisztikai desztinációk más szinten állnak az akadálymentesség megvalósításában. Vannak olyan úticélok, amelyek különleges ajánlatokat dolgoznak ki a fogyatékossgal élők számára, mások egyenesen megkülönböztető jegyként tüntetik fel az akadálymentességet – felismerve az ebben rejlő piaci lehetőséget (Lőrincz et al. 2019). Az akadálymentes turizmus megvalósítása nem egyenlő a fizikai akadálymentesítéssel, az akadálymentes desztináció által adott élmény ennél sokkal többet jelent: a függetlenség, egyenlőség és emberi méltóság elveinek a megvalósítását a turisztikai élmény során is. A hely szellemiségének a megtapasztalása, az adott földrajzi tér felfedezése a fogyatékossgal élők számára is ugyanolyan fontos, mint bárki másnak. A Motiváció Alapítvány kutatása azt állapította meg, hogy a mozgáskorlátozottak mintegy felét akadályozta fogyatékossguk valamilyen turisztikai program megvalósításában, a látássérültek esetében ez az arány 75% volt (Motiváció Alapítvány és a Revita Alapítvány Kutatóműhelye 2009). A szolgáltatói oldaláról tekintve a fogyatékossgal élő vendégek magas színvonalon történő kiszolgálása empátiát, odafigyelést követel meg a turisztikai iparág résztvevőitől.

3. Az akadálymentes turizmus kutatásának hazai előzményei

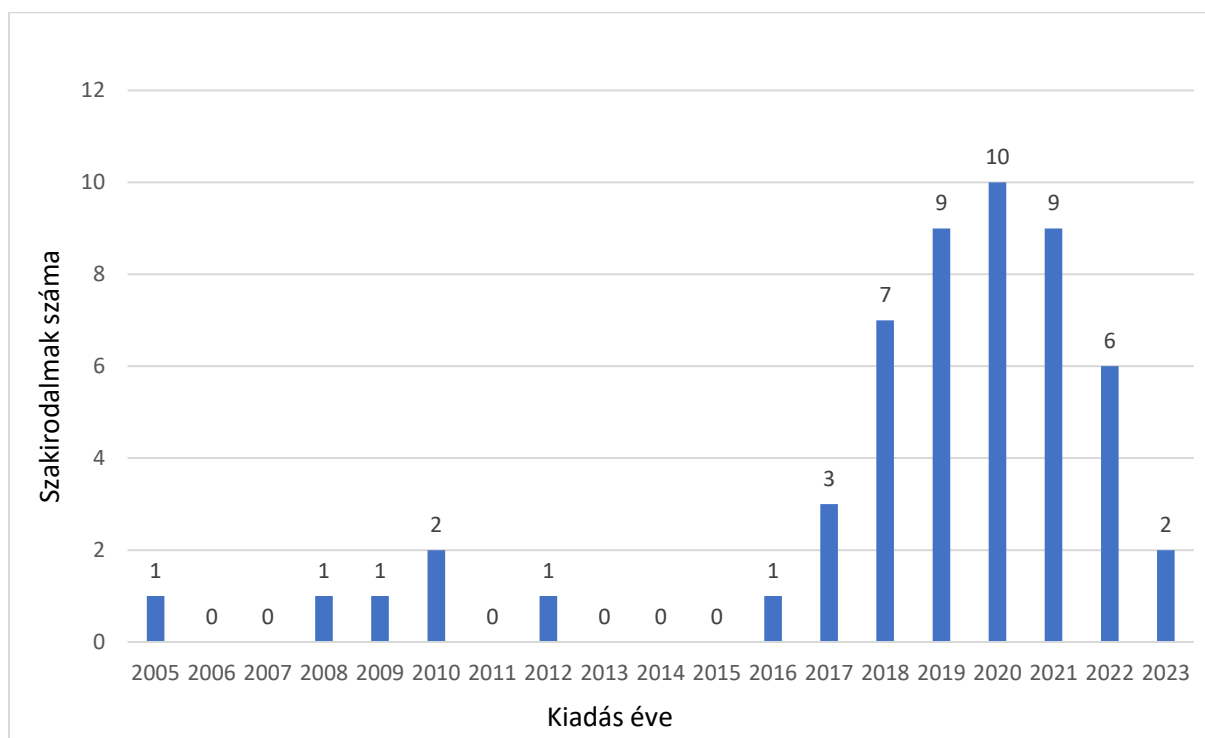
3.1 Az akadálymentes turizmus kutatás korai szakasza Magyarországon (1990-2010)

A 20. század utolsó évtizedéből nem találunk kifejezetten az akadálymentes turizmussal foglalkozó tanulmányt, és századunk első két évtizedének is inkább a végén kezdtek el intenzívebben foglalkozni e kérdéskörrel a magyar kutatók (5. ábra). A Turizmus Bulletin hasábjain 2004-ben jelent meg egy rövid, „A segítséggel élők turisztikai lehetőségei Magyarországon” című tanulmány (Végh, 2005, p. 26), ahol a szerző máig érvényes megállapításokat tesz, kezdve a fogyatékossgal élők magyarországi (sajnos a mai napig) kedvezőtlenebb helyzetétől egészen annak megfogalmazásáig, hogy utazási igényeik alapvetően nem térnek el „ép” társaikétól. Egyenként elemzi a „paraturizmusban” részt vevők igényeit és problémáit a közlekedés, a szálláshelyek, a gyógyfürdők és az animátorok terén.

Ugyancsak a Turizmus Bulletinben publikálta Gálné Kucsák K. „A látássérültek turizmusának helyzete és esélyei Magyarországon” című tanulmányát (Gálné Kucsák, 2008, p. 55), amelyben kifejti, hogy míg a mozgássérültek számára egyre több helyszín válik megközelíthetővé, az akadálymentesítésről való gondolkodás során hajlamosak vagyunk megfeledkezni a látássérültekről, talán mert kevésbé „feltűnő” célcsoport, akik kiszolgáltatottsága nagy visszatartó erő a hétköznapi utazások alkalmával és a szabadidős célú utazások során is. A szerző kiemeli a turizmus pozitív (boldogító) hatását az érintettek életminőségének javításában. A tanulmány a látássérültekre vonatkozóan első ízben tárja fel a Magyarországon megvalósítandó akadálymentes turizmus problémáját, és rámutat az elengedhetetlen fejlesztések irányaira. A turisztikai termékek akadálymentes kínálatát a tanulmány a megközelítést biztosító közlekedés és a turisztikai szuprastruktúra tekintetében vizsgálja, a turizmus termékei közül pedig az aktív, a kulturális és az egészségturizmus látássérült vendégek számára kínált lehetőségeit elemzi. A kutatás alapján a szerző megállapítja, hogy a látássérültek számára akadálymentesített turisztikai kínálat leginkább az információ hiánya miatt nem alakul ki.

Egy évvel később, 2009-ben Csesznák és szerzőtársai „A hozzáférés teljesebb körű biztosítása a fogyatékossgal élők számára” című, a Szentendrei Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ gondozásában megjelent anyagában egy speciális terület, a múzeumok akadálymentesítési problémáit taglalják (Csesznák et al., 2009). A tanulmány a fogyatékossgal élőket foglalkoztató intézményeknek és a múzeumoknak az esélyegyenlőség megteremtésére irányuló szakmai együttműködéseit mutatja be.

5. ábra: Az akadálymentes turizmussal kapcsolatos publikációk számának éves megoszlása Magyarországon, 2005 – 2023

Forrás: Az mtmt.hu adatbázisa alapján saját szerkesztés

3.2 Az akadálymentes turizmus hazai kutatásának második szakasza (2010-2023)

A 2010-es években, különösképpen 2016-tól egyre nagyobb számban jelennek meg a témával foglalkozó írások. Köztük találunk a kérdéskörrel (érintőlegesen) foglalkozó könyvet: Boldogító utazás – a turizmus és az életminőség kapcsolatának magyarországi vonatkozásai (Michalkó, 2010); kutatási összefoglalóként írt könyvet (könyvfejezetet): Accessible Tourism in some European countries – findings and results of an empirical survey, Peer-AcT Project (Raffay – Gonda, 2020); Az akadálymentesítés primátusa a turisztikai termékfejlesztésben (Farkas, 2019); doktori értekezéseket: A fogyatékos személyek teljesítménysportja és annak hatása a sport különböző szintereire (Dorogi, 2012), Speciális igények a turizmusban – a mozgáskorlátozottak helye, szerepe és lehetősége a turisztikai szektorban (Gondos, 2020), Az egzisztenciális fogyatékoságban rejlő kiteljesedési lehetőségek – Betekintés a fogalom jelentésvilágába (Farkas, 2020); szakdolgozatot: Az információk hozzáférhetőségének centrális jelentősége az akadálymentes turizmusban (Mező, 2019); hazai tudományos folyóiratokban megjelent tanulmányokat: Paraturizmus és konfliktusmenedzsment a szállodaiiparban (Kovács – Kozák, 2016), A mozgáskorlátozottak esélyegyenlőségének lehetősége a turizmusban (Gondos 2019), Az akadálymentes turizmus innovatív jó gyakorlata (Raffay – Gonda, 2020), Akadálymentesség és a parasport turisztikai lehetőségei az Európai Unióban (Zsarnóczky, 2018a). Jogi megközelítésű tanulmányát a Farkas – Nagy szerzőpáros Az akadálymentesség teljesebbé válásának egyik lehetséges útja a bizalmi vagyongézelés alkalmazásával a Jogelméleti Szemle folyóiratban tette közzé (Farkas – Nagy, 2020).

A magyar szerzőknek nemzetközi folyóiratokban megjelent cikkei a téma magyarországi kutatásának nemzetközi láthatóságát javítják, ilyen munka a litvániai Vadyba Journal of Management-ben megjelent The Future Challenge of Accessible Tourism in the European Union (Zsarnóczky, 2018b), a horvátországi Interdisciplinary Management Research /

Interdisziplinäre Managementforschung-ban világot látott The impact of tourism on the quality of life (Gonda – Nagy – Raffay, 2019), a romániai Geojournal of Tourism and Geosites hasábjain megjelent Travelling Habits of People with Disabilities (Gonda, 2021), a szintén romániai Journal of Tourism Challenges and Trends által megjelentetett The Phenomenon of European Accessibility as a Special Niche in Active Tourism (Zsarnóczky – Zsarnóczky-Dulházi, 2019). A Polish Journal of Management Studies 2018-ban tette közzé az An empirical study on the influences of management’s attitudes toward employees with disabilities in the hospitality sector című tanulmányt a Sharma, Zsarnóczky – Dunay szerzőitől.

A téma természetesen konferenciák előadásai közt is megjelent, az évtized vége felé egyre gyakrabban: Turizmus és életminőség kapcsolata a mozgáskorlátozottak körében (Gondos, 2017), Accessible tourism in the European Union (Zsarnóczky, 2017) Az akadálymentesítés evolúciója, avagy az utazás útjai(n). Turizmusbiztonság: a praxis és a teória mezsgyéin (Farkas, 2018), Egyedül nem megy – fogyatékossgal élők utazási szokásainak vizsgálata egy nemzetközi felmérés eredményeinek tükrében (Gonda – Raffay, 2020b), Accessibility as a tourism niche opportunity in the European Union (Zsarnóczky, 2018), Az akadálymentes turizmus, mint rehabilitációs „eszköz” (Dulházi – Zsarnóczky, 2018).

Nem egy szerző (Gonda, Gondos, Farkas, Raffay, Zsarnóczky) publikációs tevékenységének jelentős része irányult az akadálymentes turizmus problematikájára az elmúlt öt évben.

Az elmúlt években a kérdéskör vizsgálata bekerült a turizmuskutatás fő vonulatába. Ennek egyik előidézője a PeerAct elnevezésű Erasmus+ projekt volt, melynek keretében egy jelentős méretű és hatású kutatás is megvalósult (Gonda – Raffay, 2020a; 2021). A kutatás során 5 ország részvételével feltárára került az akadálymentes turizmus néhány magyarországi és nemzetközi jó gyakorlata (Raffay – Gonda, 2020), valamint lezajlott egy kérdőíves vizsgálat a fogyatékossgal élők körében. Ennek során 262 db kérdőív került kitöltésre Magyarországon, valamint a négy külföldi partnernél egyenként kb. 30 db-os kismintás kutatásra is sor került. A kérdőíves kutatás szakmai előkészítésére valamennyi partner bevonásával 2018 decemberében került sor Barcelonában. Ott került meghatározásra az, hogy a kutatásvezető magyar partner 200 fős mintán végzi el az alapkutatást, melyeket összevetnek a nemzeti sajátosságokkal, amihez a partnerek 30-30 kérdőív kitöltését vállalták.

A kérdőíves kutatás 2019 tavaszán indult, és az alacsony kitöltési hajlandóság miatt a tervezett 2 hónap helyett 5 hónapot vett igénybe a lebonyolítása. A fogyatékossgal élő érintetteket nagyon nehéz volt elérni. Alapvetően online kitöltő programon keresztül történt a kérdőív kitöltése, de egyes esetekben személyes adatfelvételre is sor került. E tekintetben igen eredményes volt a magyar partner, mivel a 2019 szeptember eleji Orfűi Akadálymentes Turizmus Napon egyetemi hallgatók bevonásával 89 kérdőívet tudtak személyesen kitölteni. Ténylegesen 262 magyarországi kitöltés készült el, ami a magyarországi akadálymentes turizmussal kapcsolatos kutatásban tudomásunk szerint az egyik legnagyobb mintaszám. Ehhez az eredményhez, mintegy kontrollcsoportokat hasonlítjuk hozzá a másik négy ország eredményeit, ahol 22 és 34 között szóródtak a kitöltési számok. Először a nagyobb minta kiértékelése történt meg, ahol százalékosan kerültek feltüntetésre a kapott eredmények. Tekintettel a külföldi minták alacsony számára, az ő esetükben százalékot nem számoltunk, hanem a válaszok számát tüntettük fel. A kapott eredményekről készült egy rövid kutatási összefoglaló, és a teljes kutatási eredményt bemutató műhelytanulmány (Gonda – Raffay, 2021).

A kérdőívet kitöltő magyarok 47,8%-a férfi, míg 52,2%-a nő volt. Az eredmények komoly hazai és nemzetközi érdeklődést váltottak ki. A minta nagysága más kutatásokkal összevetve nem tűnik nagyon nagyoknak, de tudomásunk szerint kimondottan a fogyatékossgal élők elérését megcélzó kutatások közül Magyarországon ez volt a legnagyobb mintaszám. A

turisztikai kínálat akadálymentesítésének, ezzel összhangban pedig a turisztikai szolgáltatások elérhetőségének a fontosságát is alátámasztja a vizsgálat. A szerzők ráirányították a figyelmet arra, hogy csak a megkérdezettek kis része, mindössze 19,1%-a az, aki kifejezetten fogyatékossgal élőknek szóló programokon szeret részt venni. Ugyancsak alacsony az aránya (19,8%) azoknak, akik szívesebben választják az integrációs programokat. A válaszadók majdnem kétharmada (61,1%) viszont arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem a kimondottan fogyatékossgal élőknek szóló programokon szeretnek részt venni, hanem ugyanazt a kínálatot szeretnék igénybe venni, mint bárki más. Érdekes, hogy a spanyoloknál arra a kérdésre, hogy milyen programokon szeretnek részt venni, senki nem jelölte válaszként a fogyatékossgal élőknek szóló programokat. Inkább választják az integrációs vagy a nem kimondottan fogyatékossgal élőknek szóló programokat. A másik három országnál is a legkevésbé népszerű válasz a fogyatékossgal élőknek szóló programok, míg a legnépszerűbb a nem kimondottan számukra kialakított turisztikai programok voltak.

A kérdőíves vizsgálat mellett 2020-ban elindult egy kezdeményezés a téma iránt érdeklődő valamennyi magyar turizmuskutató összefogására. Ebből a célból 2020 szeptemberében tudományos konferencia szervezésére került sor Orfűn, melyen részt vett a magyarországi akadálymentes turizmussal is foglalkozó kutatók nagy része. A konferencia előadói a Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok (TVT) folyóirat 2021-es első számában lehetőséget kaptak cikkeik publikálására. Ekkor már jól látszott az, hogy szerteágazó kutatások kezdődtek meg az akadálymentes turizmus terén. Az olyan általánosabb kérdéskörök, mint például az utazási gyakoriság vizsgálata (Gonda – Raffay, 2021) mellett, viszonylag szűk, de ugyancsak fontos részterületek vizsgálatáról is beszámoltak a szerzők. A kulturális létesítmények hozzáféréseinek vizsgálata (Angler, 2021; Máté, 2021) mellett például a borturizmus akadálymentes lehetőségeinek feltárása is bemutatásra került (Slezák-Bartos et al., 2021) és a folyami hajózás és akadálymentes turizmus kérdésköre is megjelent (Pókó, 2021) a tanulmányok között. Természetesen a turizmus legfontosabb szolgáltatói ágazatának, a szállásadás vizsgálatára sem maradhatott ki a körből (Horváth, 2021).

A Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok 2021-es tematikus számát követően is megmaradt a folyóirat érzékenysége a téma iránt. A Raffay-Danyi – Ernszt (2021) szerzőpáros a 2023-as Európa Kulturális Fővárosa, Veszprém szemszögéből vizsgálta a kérdést. 2022-ben a téma ismert szerzői (Farkas – Raffay, 2022) pedig a filozófia tudományág vizsgálati módszerével próbálták új oldalról és új szempontok szerint megközelíteni az egyenlő esélyű hozzáférés kérdéskörét. Megállapítható az is, hogy a magyar folyóiratok közül csak a TVT körül alakult ki egy erős műhely a turizmus egyenlő esélyű hozzáféréseinek témakörében. 2020-at követően a másik vezető magyarországi turizmus folyóiratban, a Turizmus Bulletinben, mindössze egy tanulmány látott napvilágot a témakörben (Farkas – Raffay – Dávid, 2022b).

A már említett Peer Act kutatásnak további eredménye volt, hogy a magyar kutatók nemzetközi kapcsolatokra tehettek szert. Ennek keretében elkészült egy németországi kiadású tudományos kötet, melyben több magyar szerző is publikált (Gonda – Raffay, 2020a)

A magyarországi kutatási eredmények minősége és mélysége elérte azt a színvonalat, hogy nemzetközi tudományos érdeklődésre is számot tartson. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a WoS minősítésű konferencia kötetek mellett az elmúlt években több Q1-es és Q2-es folyóiratban is lehetővé vált a kutatási eredmények publikálása (Farkas et al., 2023; Farkas – Raffay – Petykó, 2022). A kutatási munka és a publikálás területén belül a szinergiák jobb kihasználására alkalmi együttműködések jöttek létre. Ezek közül említést érdemel a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara, a Budapesti Gazdasági Egyetem és a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem kollégái közötti együttműködés, amely ugyancsak rangos nemzetközi publikációkat eredményezett (Farkas et al., 2022b; Farkas et al., 2022).

4. Jelen kutatás rövid bemutatása, a módszertan ismertetése

2023 őszén kérdőíves vizsgálatot folytattunk le a fogyatékossgal élők körében. A részben személyes és részben online formában megvalósított adatfelvétel célja az volt, hogy átfogó képet kapjunk az akadálymentes turizmus aktuális helyzetéről és az érintettek turisztikai szokásairól. Ezért a felmérésbe kizárólag fogyatékossgal élőket vontunk be. Lehetőséget adtunk arra, hogy a kitöltésben akadályoztatott személyek esetében a segítő családtagok töltsék ki a kérdőívet. A kérdőív kitöltésére online és személyes megkérdezéssel is volt lehetőség. A kérdőív 33 kérdést, illetve kérdéscsoportot tartalmazott, melyből 26 volt tartalmi, 7 pedig demográfiai jellegű. A kapott eredményeket két részletben elemeztük. Először a válaszokban előforduló gyakoriságokat mutatjuk be leíró statisztikai módszertan segítségével, amit a demográfiai háttérelmézések követnek. A háttérelmézés során vizsgáltuk, hogy az egyes kérdések kapcsán az egyes demográfiai csoportok válaszaiban vannak-e statisztikailag igazolható különbségek. Ezt hat változó mentén végeztük el, ezek a nemek, az életkori csoportok, a családi állapot, a lakóhely településtípusa, az iskolai végzettség foka, és a napi tevékenységekben való korlátozottság. A változók típusához illeszkedően Khí-négyzet próbák segítségével vizsgáltuk a demográfiai csoportok válaszaiban kimutatható különbségeket 5%-os szignifikancia határérték mellett. Az alábbi elemzésben csak azokat az eredményeket közöljük, amik statisztikai értelemben véve szignifikáns eltéréseket mutatnak.

2. táblázat: A válaszadók demográfiai adatai

Nem		
	Fő	% (n=320)
Férfi	133	41,6%
Nő	183	57,2%
Egyéb	2	0,6%
Nem szeretnék válaszolni	2	0,6%

Életkor		
	Fő	% (n=320)
18-25 éves	24	7,5%
26-35 éves	48	15,0%
36-50 éves	100	31,3%
50-65 éves	88	27,5%
66 évnél idősebb	52	16,3%
Nem szeretnék válaszolni	8	2,5%

Családi állapot		
	Fő	% (n=320)
Egyedülálló	140	43,8%
Élettársi kapcsolatban	37	11,6%
Elvált	16	5,0%
Házasság	95	29,7%
Nem szeretnék válaszolni	13	4,1%
Özvegy	19	5,9%

Legmagasabb iskolai végzettség		
	Fő	% (n=320)
Doktori fokozat	4	1,3%
Egyetem, mesterfokozat	28	8,8%
Egyetem, alapképzés	69	21,6%
Középiskola	119	37,2%
Szakképző iskola	49	15,3%
Legfeljebb 8 általános iskolai osztály	46	14,4%

Munkaviszony		
	Fő	% (n=320)
Aktív, csökkent munkaképességű	32	10,0%
Diák	21	6,6%
Eltartott	7	2,2%
Fizikai alkalmazott	19	5,9%
Munkanélküli	4	1,3%
Szellemi alkalmazott	71	22,2%
Nyugdíjas	56	17,5%
Önfoglalkoztató, vállalkozó	11	3,4%
Rokkantsági ellátás	80	25,0%
Nem szeretnék válaszolni	14	4,4%

Településtípus		
	Fő	% (n=320)
Főváros	95	29,7%
Nemzetközi regionális központ: legfeljebb 500 000 – 1 millió fő	3	0,9%
Regionális központ: legfeljebb 250 000 – 500 000 fő	11	3,4%
Nagyváros: legfeljebb 100 000 – 250 000 fő	33	10,3%
Közepes méretű város: legfeljebb 25 000 – 100 000 fő	52	16,3%
Kisváros: legfeljebb 10 000 – 25 000 fő	56	17,5%
10 000 főnél kevesebb lakosú kisváros	19	5,9%
50 ezres kisváros	1	0,3%
1 000 főnél több lakosú falu	46	14,4%

Forrás: Saját szerkesztés

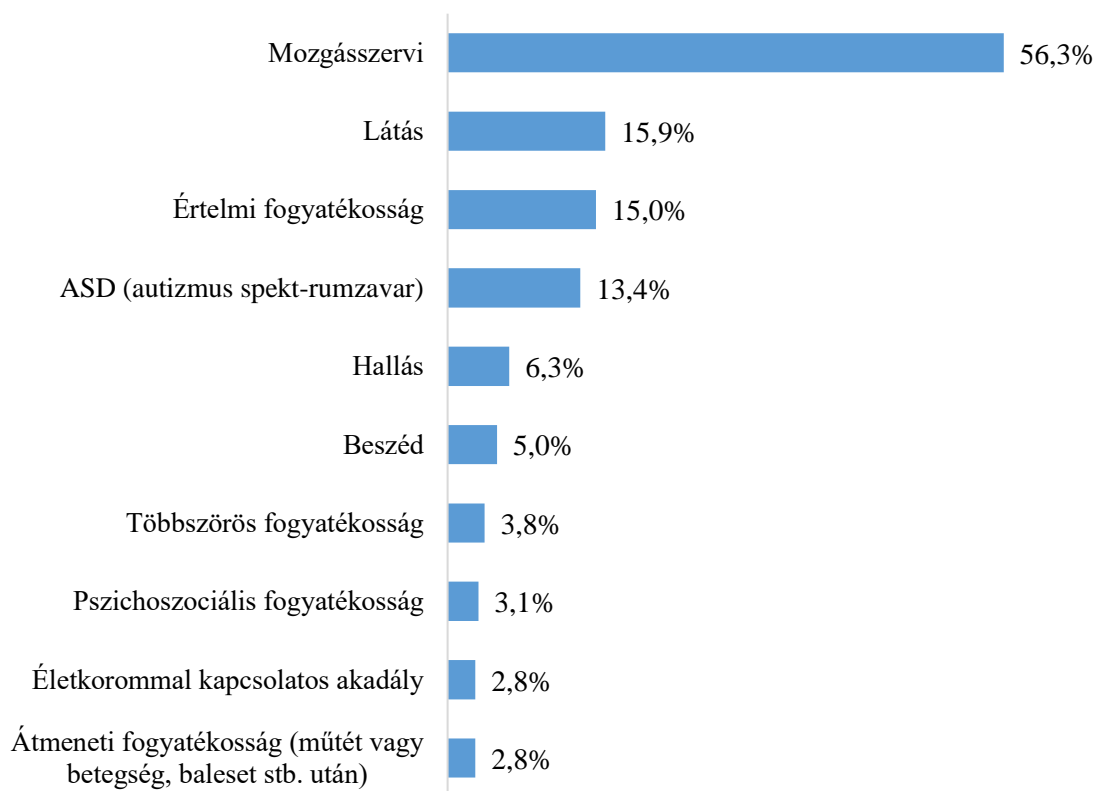
5. A kutatás eredményei – az alapadatok

5.1. A válaszadók korlátozottsága a mindennapokban

Első kérdésünkben a kitöltőknek arra a kérdésre kellett választ adniuk, hogy milyen fogyatékossgal élnek együtt. A kitöltők többségének életét a mozgásszervi megbetegedések nehezítik meg, az összes válaszadó jóval több mint fele, 56,3%-a küzd ilyen jellegű problémával. A második legtöbb válasz a látásra érkezett, 15,9%-uknak nehezíti meg a hétköznapjait látással összefüggő probléma (részleges vagy teljes látáshiány). Ezt követi az értelmi fogyatékossg és az autizmus spektrumzavar 15,0%, illetve 13,4%-kal, majd a hallással összefüggő problémák (siketség és gyengénhallás, 6,3%), a beszédzavar (5,0%), a pszichoszociális fogyatékossg (3,1%), végül a speciális helyzetből adódó átmeneti fogyatékossg és az életkorból adódó hátrányok (2,8%-2,8%). A válaszadók 3,8%-a válaszolta, hogy halmozottan fogyatékos. A kérdés feltevésekor több válasz megjelölésére is lehetőség volt (6. ábra).

6. ábra: A válaszadók fogyatékossgának típusai

„Milyen fogyatékossgal él? Több válasz is lehetséges!”

Forrás: Saját szerkesztés

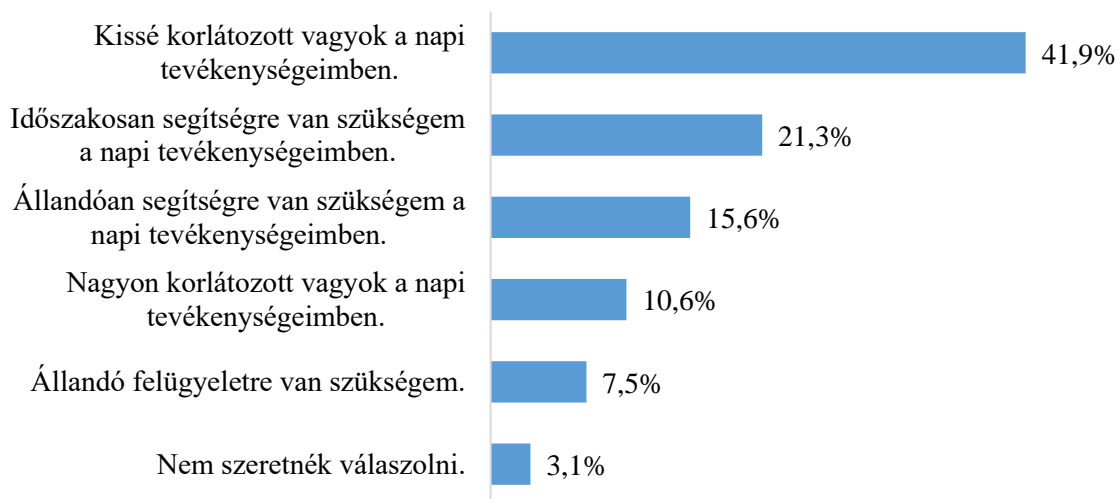
Az adatokat összehasonlítva az 1. ábrával (az egyes fogyatékossg-típusokkal élők száma Magyarországon a KSH 2022-es népszámlálási adatai alapján) azt látjuk, hogy az egyes fogyatékossg-típusok sorrendje és aránya az összes fogyatékossgon belül a kérdőíves felmérés válaszdoinak körében nagymértékben megfelel az egyes fogyatékossg-típusok teljes magyarországi lakosságon belül mért arányának.

A fogyatékoság viszonylag sokféle típusa került tehát elő a kérdőíves felmérés során, ami alátámasztja az akadálymentesítés komplex megközelítésének fontosságát a hagyományos műszaki megoldásokon túl, amelyek általában kimerülnek egy rámpa elhelyezésében és a kerekesszékesek mozgását megkönnyítő építészeti beavatkozásokban.

A különböző fogyatékosággal élők értelemszerűen nem csupán a turisztikai céllal végzett helyváltoztatásaik során tapasztalnak nehézségeket, hanem mindennapi életükben, napi tevékenységeikben is (7. ábra). A korlátozottság mértéke a csekély mértékű akadályoztatottságtól az állandó felügyelet igényéig terjedt a válaszok között. A válaszadók kevesebb, mint fele számolt be csekély mértékű korlátozottságról (41,9%), több, mint felük (55%) segítségre szorul (időszakosan kell napi tevékenysége során igénybe venni segítséget 21,3%-nak, állandó segítségre szorul napi rutinjában 15,6%, erősen korlátozott 10,6%, míg a legrosszabb helyzetben 7,5% van, akik nem tudják nélkülözni az állandó felügyeletet). A válaszadók mindössze 3,1%-a nem óhajtott választ adni e kérdésre.

7. ábra: A válaszadók korlátozottsága a mindennapokban

„Melyik állítással ért leginkább egyet?”

Forrás: Saját szerkesztés

Az, hogy a fogyatékosággal élők jóval kevesebb, mint fele nem szorul csak segítségre (ami nem jelenti azt, hogy az ő életük problémamentes), elgondolkodtató, hiszen az akadályoztatással élők többségének támogatása állandóan vagy alkalmi jelleggel más erőforrásokat, a segítő személyek idejét és energiáját köti le (legrosszabb esetben olyan mértékben, hogy a segítő személy saját életvitelét, munkavégzési képességét alapvetően befolyásolja, utóbbit akár el is lehetetlenítheti). A turizmusban akár előnyt is jelenthet, ha egy fogyatékosággal élő személy utazását és élményszerzését kísérő segítségével lehet csak megoldani (extra kereslet a szállás, vendéglátás, attrakciók igénybevétele stb. iránt), a mindennapi életben azonban mindenképpen az kell, hogy legyen a cél, hogy a fogyatékosággal élők minél önállóbban, emberi méltóságuk minél teljesebb megőrzése mellett tudják ügyeiket intézni (az ehhez szükséges jogi, műszaki, érzékenyítési, attitűdváltoztatási és egyéb megoldások taglalása meghaladja e tanulmány kereteit). Optimális esetben a fogyatékosággal élők minél nagyobb részének teljesen önálló életvitelének elérése, illetve elősegítése a cél (az Önálló Élet Mozgalom, illetve Önálló Élet Központok mintájára, l. <https://onalloelet.hu>).

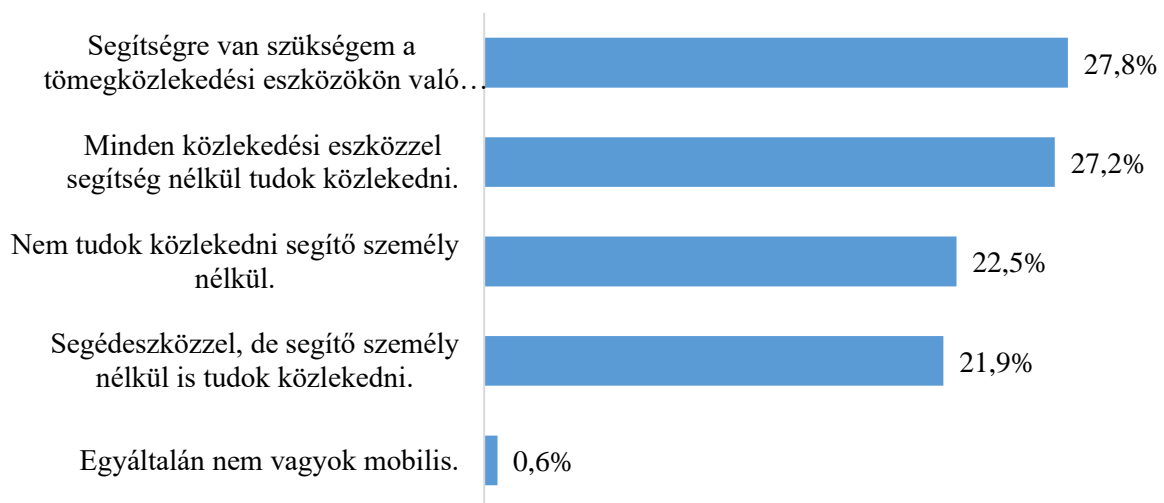
A következő kérdés már közelebb visz minket a turizmus témaköréhez, hiszen az utazás, a közlekedés minden turizmusdefiníció szerves része, (ma még) közlekedés nélkül nincs turizmus. (A virtuális valóság előretörése ebben akár változást is hozhat, a VR akár „demokratizálhatja” a turizmust – a műszaki eszközök használatát sokkal kevésbé nehezítik meg a testi fogyatékosok –, ám ott még nem tart a technika, hogy a VR élmények teljeskörűen kiváltsák a fizikai utazás adta élményeket, és nem is biztos, hogy mindenki megelégedne ezekkel az élménypótlókkal.)

A válaszadók kevesebb, mint 1%-a egyáltalán nem képes mozogni, a fennmaradó 99,4% számára a közlekedésben való részvétel vagy egyáltalán nem okoz problémát (ez mindössze a válaszadók kevéssel több, mint negyedére, 27,2%-ra igaz), vagy segítő személy nélkül, segédeszközzel oldható meg (21,9%). Segítségre szorul, illetve nem is tud segítő személy nélkül közlekedni 27,8% (a leggyakoribb válasz), illetve 22,5% (8. ábra).

Az előző kérdéssel, a napi ügyek intézésben való részvételi képességgel összevetve sokkal kisebb a válaszok közötti szórás, a mozgásra képes döntő többség által adott leggyakoribb (segítségre van szükségem a tömegközlekedési eszközökön való közlekedéshez, 27,8%) és a legkevésbé gyakori (segédeszközzel, de segítő személy nélkül is tudok közlekedni, 21,9%) válasz között alig néhány százalékpontnyi az eltérés.

8. ábra: A válaszadók korlátozottsága a közlekedésben

„Ön szerint milyen mértékben van akadályoztatva egyéni mobilitásában? Kérjük, válasszon egy lehetőséget!”

Forrás: Saját szerkesztés

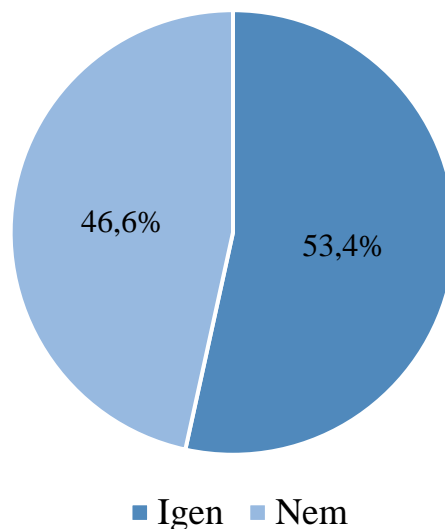
Fogyatékossgal születhet az ember és élete során is válhat azzá (baleset vagy betegség következtében, illetve korának előrehaladtával). A fogyatékossg nélkül élő, „ép” társadalom tagjai számára ezért is olyan fontos az érzékenyítés: baleset bárkit érhet és változtathatja meg alapvetően az életét. A kérdőívre válaszolók több mint fele, 53,4%-a fogyatékossgával született, míg 46,6%-uk később vált fogyatékossgá (9. ábra).

Akik életük során „szerzik” fogyatékossgukat, gyakran nehezebben fogadják el az új helyzetet, eddigi életük gyökeres megváltozását és korlátozottságát. Velük szemben különösen fontos az empátikus viselkedés és hogy (ideális esetben) olyan szakértők segítsék őket a „másik világba”, akik hasonló cipőben járnak és ezért hitelesek számukra. Amikor valaki egy baleset vagy

betegség következtében egész életére fogyatékosná válik, teljesen új helyzetben találja magát. Segítségre van szüksége, hogy szembe tudjon nézni és meg tudjon birkózni új helyzetével. Akik már átmentek egy hasonló folyamaton, tapasztalatból tudják, hogy könnyebb olyan személytől tanácsot kérni, aki már szintén átment egy hasonló élményen, mert ez a személy tudja, milyen az a tapasztalat, és hogyan tud olyan alternatívákat javasolni, amelyek ismét működőképessé tehetik az életet. Tanácsot adhat neki gyakorlati dolgokban és lelki kérdésekben is. Látnia kell, hogyan kezelték a saját problémáikat, amelyek lényegében hasonlóak voltak az övéhez. Ezt a tanácsadási szolgáltatást „ferryman”, vagy révész szolgáltatásnak nevezzük. A „révész” kifejezés magyarul nagyon kifejező arra, amikor segíteni akarunk az embereknek, hogy „a folyó túlsó partján” szálljanak partra, és ne ragadjanak az „innenső parton”, ahol tehetetlenek és haszontalannak érzik magukat (<https://www.independentliving.org>).

9. ábra: Fogyatékoság megléte a születéskor

„Ön fogyatékosával született?”

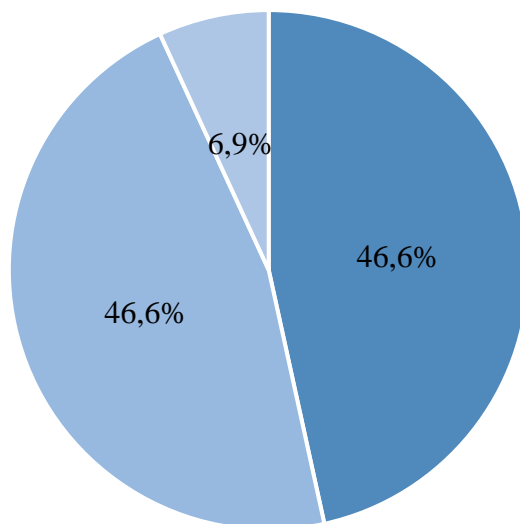

Forrás: Saját szerkesztés

A következő kérdés arra irányult, hogy a fogyatékosággal élő válaszadók milyen mértékben képesek napi ügyeik intézése céljából önállóan elhagyni otthonukat. Akik nem képesek elhagyni otthonukat, abszolút kisebbségben vannak (a válaszadók mindössze 6,9%-a jelölte ezt az opciót), azok aránya pedig, akik segítségre nem szorulnak otthonuk elhagyása során, illetve akik igénylik a segítséget, megegyezik, 46,6% mindkét válasz esetében (10. ábra).

10. ábra: A fogyatékossgal élők lehetőségi otthonuk napi ügyek intézése (bevásárlás, kultúra stb.) céljából történő elhagyására

„A mindennapi életben el szokta hagyni otthonát napi ügyek intézésére (bevásárlás, kultúra stb.)?”

■ Igen, de szükségem van segítségre. ■ Igen, és nem igénylek segítséget. ■ Nem.

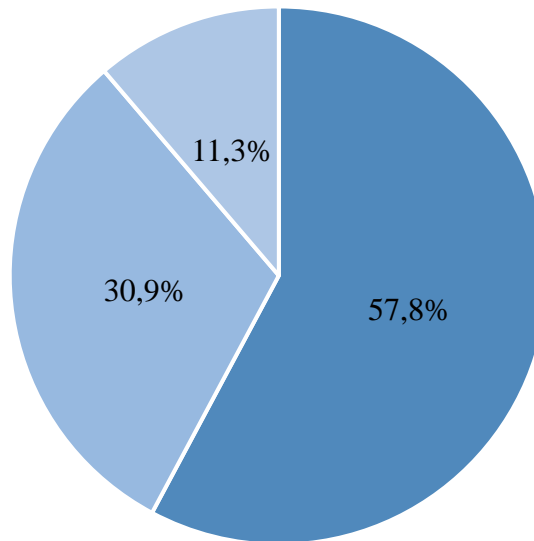
Forrás: Saját szerkesztés

A felmérés további részében már kifejezetten a fogyatékossgal élő célcsoport utazási, turisztikai szokásaira kérdeztünk rá. A legátfogóbb jellegű kérdés ezek közül a „Szokott szabadidős céllal utazni?” volt. Akárcsak az előző, nem turisztikai célzattal történő lakhely-elhagyás esetében, itt is három opció közül választhattak a kérdőívet kitöltők: igen, segítséggel; igen, segítség nélkül; nem. Akik nem szoktak szabadidős céllal utazni, azok aránya több, mint másfélszerese a lakhelyet napi ügyek intézése céljából sem elhagyó válaszadóknak (11,3% vs. 6,9%). Úgy tűnik, a szabadidős célzattal történő utazás nem olyan erős motiváció (vagy kényszer), mint a napi ügyek intézése. (Azok aránya, akik nem is szeretnek utazni, korábbi felmérések – például Csapó et al. 2018 – alapján kifejezetten alacsony a teljes, nem csak fogyatékossgal élő populáción belül, így feltehetően a fogyatékossgal élők esetében sem a motiváció hiánya az elsődleges oka a nemutazásnak.)

Azok közül, akik elhagyják otthonukat szabadidős utazási célzattal (a válaszadók 88,7%-a), csaknem kétharmad (65,2%, a teljes minta 57,8%-a) csak segítséggel képes azt megtenni és csak alig több, mint egyharmaduk, 34,8%-a (a teljes minta 30,9%-a) képes önállóan, külső segítség nélkül turisztikai célú utazást tenni (11. ábra). Hogy ebben mennyire van benne a turizmus szektor felkészületlensége a fogyatékossgal élők fogadására, ami miatt az érintett célcsoport valóban csak külső asszisztenciával képes utazni, és mennyire az érintettekben élő, akár korábbi kedvezőtlen tapasztalatokból adódó mentális korlátok, amelyek miatt a valóságnál nagyobbak érzik az utazás, szálláshelyek, vendéglátóipari egységek használata, illetve az attrakciók megtekintése és a programokban való részvétel során felmerülő problémákat és nem szívesen vállalkoznak segítség nélküli utazásra, nehezen eldönthető.

11. ábra: Szabadidős célú utazás aránya

„Szokott szabadidős céllal utazni?”

- Igen, de szükségem van segítségre.
- Igen, és nem igénylek segítséget.
- Nem.

Forrás: Saját szerkesztés

5.2. Az utazást nehezítő tényezők

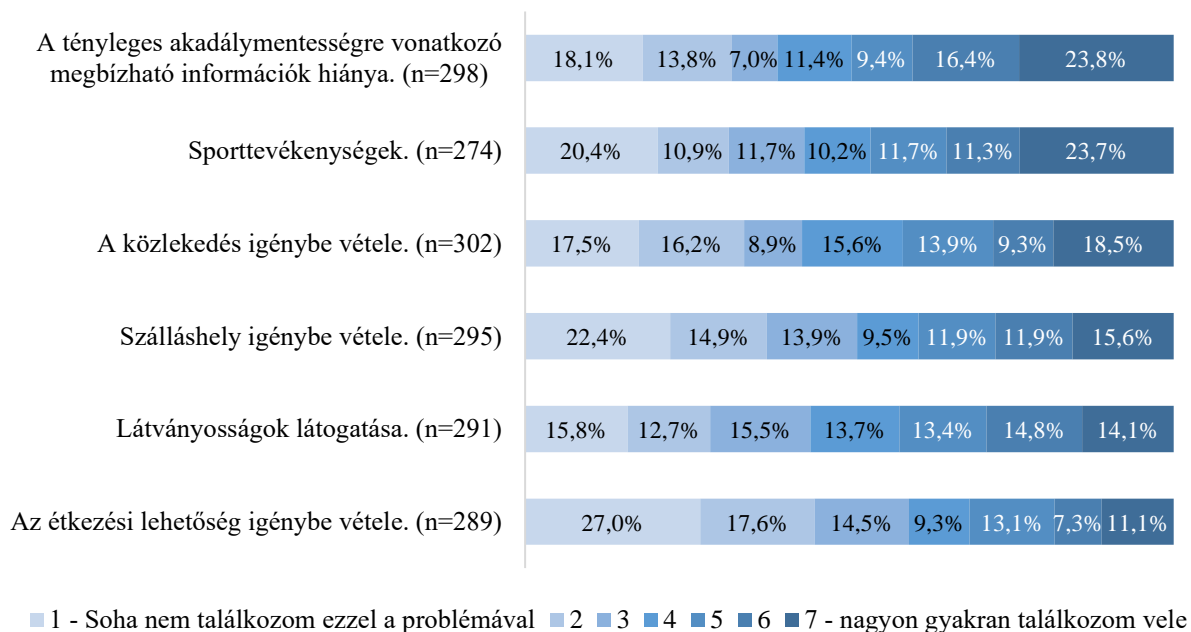
Akik tudnak szabadidős céllal utazni (az összes válaszadó közel kilenctizede), ők sem utaznak többnyire minden problémától mentesen. A turizmusban legalapvetőbb szolgáltatások (közlekedés, szálláshelyek, vendéglátóipari létesítmények, attrakciók, sporttevékenységek) terén az akadálymentesítés még messze nem teljes körű, amint az a válaszokból kitűnik: a „soha nem találkozom ilyen problémával” választ a legjobb esetben is csak a válaszadók alig több, mint negyede, 27%-a mondta (az étkezési lehetőségek igénybe vétele kapcsán); a szálláshelyek, illetve a sporttevékenységek esetében a kizárólag pozitív tapasztalat a válaszadók mintegy ötödére (egészen pontosan 22,4%-ára, illetve 20,4%-ra) volt jellemző, a többi esetben jóval alacsonyabb volt ez az arány: a tényleges akadálymentességre vonatkozó megbízható információk beszerzése terén a válaszadók 18,1%-a nem szerzett még negatív tapasztalatokat, a közlekedés igénybevételénél az az arány 17,5% volt, míg a legrosszabb értéket a vonzerők meglátogatása kapta, ahol mindössze 15,8%, vagyis a válaszadók kevesebb mint egyhatoda nem élt még át negatív élményt. Ez minden valószínűség szerint összefügg azzal, hogy a turisztikai attrakciók jelentős részét – például egyházi építményeket, kastélyokat, várakat, műemlék épületeket stb. – eredetileg nem turisztikai céllal építették, vagyis nem volt szempont a (tömegek számára elérhetővé tett) megközelíthetőség (és építésük idején a műszaki megoldások színvonalasa sem biztos, hogy ezt lehetővé tette volna). A műemlék épületek akadálymentesítésére ugyan vannak megoldások, irányelvek (UNINET 2018; Government of Ireland 2011; Landesdenkmalamt Berlin 2015), de a műemlékek integritásának sérülése nélkül a teljes körű akadálymentesítés gyakran kivitelezhetetlen.

Az összes többi esetben a szolgáltatások megtervezésénél alkalmazható (lenne) az univerzális tervezés, vagyis az adott szolgáltatásnak a fogyatékossgal élők számára is elérhetővé tétele. Ennek ellenére a legrosszabb esetben az összes válaszadó mintegy negyede jelezte, hogy

komoly problémát tapasztalt az adott szolgáltatás hozzáférhetősége esetén (tényleges akadálymentességre vonatkozó megbízható információk esetében ez a szám 23,8%, a sporttevékenységek esetében csaknem ugyanennyi, 23,7%), hatoduk ugyanezt mondta a közlekedés, valamint a szállás igénybevétele kapcsán (18,5%, illetve 15,6%). Elgondolkodtatón magas a komoly problémákkal szembesülők aránya, ha a két legnegatívabb érték összegét tekintjük: az akadálymentességre vonatkozó megbízható információkhoz jutás a válaszadók 40,2%-ának komoly probléma, ugyanez az érték a sporttevékenységek esetében 35%, a közlekedés, illetve szálláshely igénybevétele kapcsán 27,8%, illetve 27,5%. Az étkezési lehetőségek igénybevétele tűnik a legkevésbé problematikusnak (komoly problémáról csak a válaszadók 18,4%-a számolt be). Az attrakciók meglátogatásánál ugyan a legkevesebben jelezték teljes elégedettségüket, de elégedetlenségük mértéke sem kirívóan magas: 28,9% számára komoly probléma a kérdés. E területen voltak messze a legkiegyenlítettebbek a válaszok (12. ábra).

12. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke

„Kérjük, adja meg, mennyire okoznak nehézséget Önnek a szabadidős utazásai alatt az alábbiak? (1: Soha nem találkozom ezzel a problémával; 7: nagyon gyakran találkozom vele)”

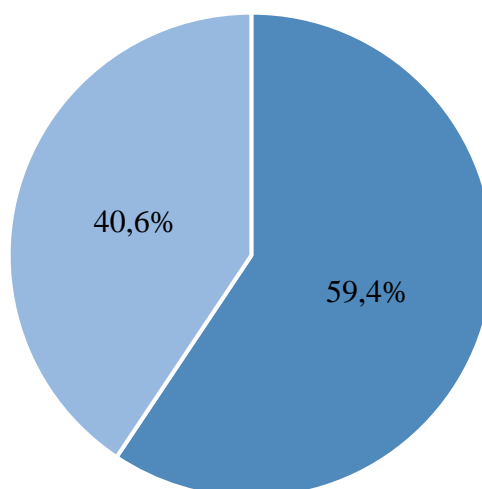
Forrás: Saját szerkesztés

5.3. Segédeszközök használata az utazás során

Mint egy korábbi kérdésből már kiderült, a fogyatékossgal élő válaszadók napi ügyeik intézésbe döntő többségben (93%-ot meghaladó arányban) el tudják hagyni lakhelyüket, közülük pontosan a válaszadók fele ezt segítséggel tudja megtenni (13. ábra). Utazásaik során már nagyobb arányban (59,4%) szorulnak segítségre valamilyen formában, amely lehet akár emberi asszisztencia és műszaki megoldás, segédeszköz is.

13. ábra: Az utazásokhoz használt segédeszköz szükségessége

„Szüksége van-e valamilyen segédeszközre utazása során, és ha igen, milyenre?”

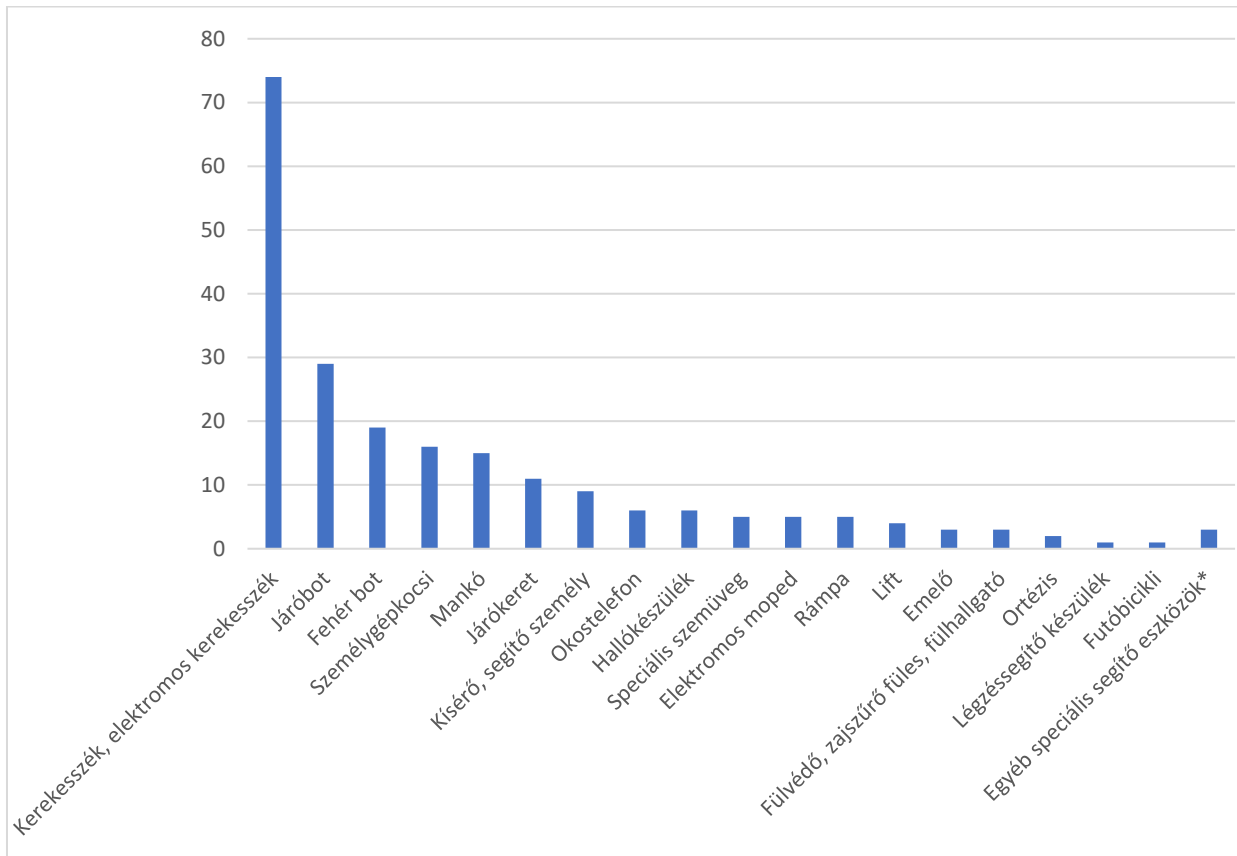

■ Igen ■ Nem

Forrás: Saját szerkesztés

A statisztikáknak megfelelően messze legtöbbször a mechanikus vagy elektromos kerekesszéket említették, mint az utazáshoz elengedhetetlenül szükséges segédeszközt (74 említés, az összes említés 34,1%-a). Ezt követi, sokkal alacsonyabb előfordulással, a járóbot (29 alkalommal került említésre, az összes eset 13,36%-ában) és a fehér bot (19 említés, 8,76%). Nem tudja nélkülözni a személygépkocsit a válaszadók 7,37%-a (16 említés), a mankót 6,91%-a (15 fő). A járókeret használók aránya még éppen meghaladta az 5%-ot, a többi segédeszköz használatának gyakorisága ennél ritkább (kísérő, segítő személy: 4,15%; okostelefon, illetve hallókészülék egyaránt 2,76%; speciális szemüveg, elektromos moped, rámpa egyenként 2,3%). Meglepően alacsonynak tűnik a rámpát igénylők aránya, ami valószínűleg annak köszönhető, hogy az akadálymentesítés gyakorlatában ez a legáltalánosabban használt eszköz, vagyis ennek a hiánya hiúsítja meg a legkisebb valószínűséggel az utazást, még akkor is, ha minden harmadik, segédeszközzel utazó válaszadó kerekesszékekben ül is. Liftre mindössze a válaszadók 1,84%-a tart igényt és még ennél csekélyebb azok aránya, akik emelőt vagy fülvédőt, zajszűrő fülest, fülhallgatót kénytelenek igénybe venni utazáskor: 1,38% mindkét esetben, illetve pontosan ennyien igényelnek egyéb speciális segítő eszközöket, mint például ülés magasztató párnát, jelzőlámpa távirányítót vagy Braille kijelzőt. A többi eszköz említésének gyakorisága még az 1%-ot sem érte el a válaszok között: ortézis – a mozgásszerveket megtámasztó, tehermentesítő vagy pihentető gyógyászati segédeszköz – (0,92%) és légzéssegítő készülék, illetve futóbicikli – 0,46% mindkét esetben (14. ábra).

14. ábra: Az utazásokhoz használt segédeszközök fajtái

* Egyéb speciális segítő eszközök: ülésmagasító párna, jelzőlámpa távirányító, Braille kijelző

Forrás: Saját szerkesztés

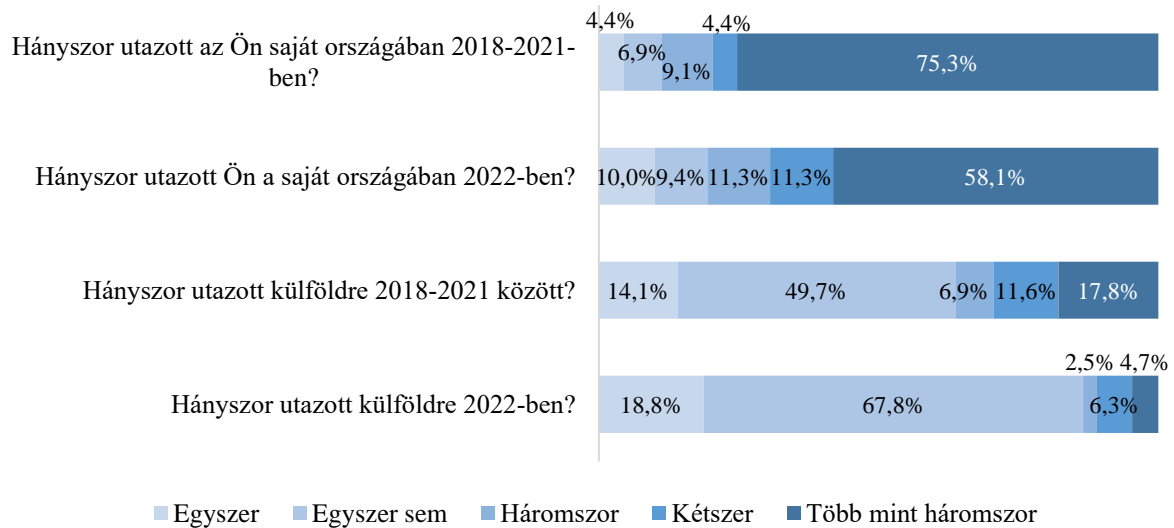
5.4. Az utazási gyakoriság vizsgálata

A válaszadók utazási gyakoriságát vizsgálva (15. ábra) elmondható, hogy a felmérést megelőző évben, illetve az az előtti négy évben a válaszadók többsége gyakran (legalább háromszor) utazott belföldön: 2022-ben, a felmérést megelőző évben 58,1%-uk, az azt megelőző négy évben pedig több mint háromnegyedük, pontosan 75,3%. Az ezt követő leggyakoribb válasz a háromszori utazás volt 2022-ben (9,1%), illetve a kétszer vagy háromszor az azt megelőző négy évben (mindkét opciót a válaszadók 11,3%-a jelölte be). A nemutazás volt a legkevésbé jellemző válasz 2022-re vonatkozóan (9,4%) és a második legjellemzőbb az azt megelőző négy évre (6,9%, csak azok voltak kevesebben, akik egyszer vagy kétszer utaztak, mindkét esetben 4,4%-os értékkel).

Külföldre érhető okokból sokkal kevesebben utaznak relatíve gyakran, háromnál több alkalommal 2022-ben mindössze a válaszadók 4,7%-a, az azt megelőző négy évben pedig 17,8%-a utazott. A belföldi utazásokkal ellentétben itt mindkét esetben az „egyszer sem” volt a leggyakoribb válasz, ráadásul 2022-ben abszolút többségben (67,8%, az összes válaszadó kétharmadánál is több) és az azt megelőző négy évben sem sokkal elmaradva attól (49,7%). Érdekes, hogy bár a felmérést előtti évet megelőző négy évből kettő a Covid-19 miatti lezárásokkal sújtott 2020-as, illetve 2021-es év volt, mégis kevesebben voltak, akik egyszer sem utaztak külföldre ezekben az években, mint a korlátozásoktól már csaknem teljesen mentes 2022-es évben.

15. ábra: A fogyatékossgal élők utazásainak gyakorisága (9-12. kérdések)

„Hányszor utazott Ön a saját országában 2022-ben?
Hányszor utazott külföldre 2022-ben?
Hányszor utazott az Ön saját országában 2018-2021-ben?
Hányszor utazott külföldre 2018-2021 között?”

Forrás: Saját szerkesztés

5.5. Az utazásból való kimaradás okai

A következő kérdésben arra kerestük a választ, hogy mik lehetnek azok a tényezők, amik leginkább visszatartják a fogyatékossgal élőköt a turisztikai jellegű utazásoktól. A válaszokat egy 1-7 terjedő Likert skálán tudták megadni, ahol az 1=egyáltalán nem ért egyet, és a 7=teljes mértékben egyetért válaszok közötti mértékben választhatták ki a rájuk leginkább jellemző állítást. A kérdőívet 320 fő töltötte ki, azonban nem adott mindenki minden kérdés esetében választ, így szinte mindegyik tényező esetében más és más esetszámmal számoltunk, ezeket az esetszámok a tényezők tekintetében feltüntetésre kerültek. Mivel a legkevesebb választ adó is 272 fő, mely a teljes megkérdezett létszám 85%-a, így elfogadhatónak és értékelhetőnek tekintettük a kérdésre adott válaszokat.

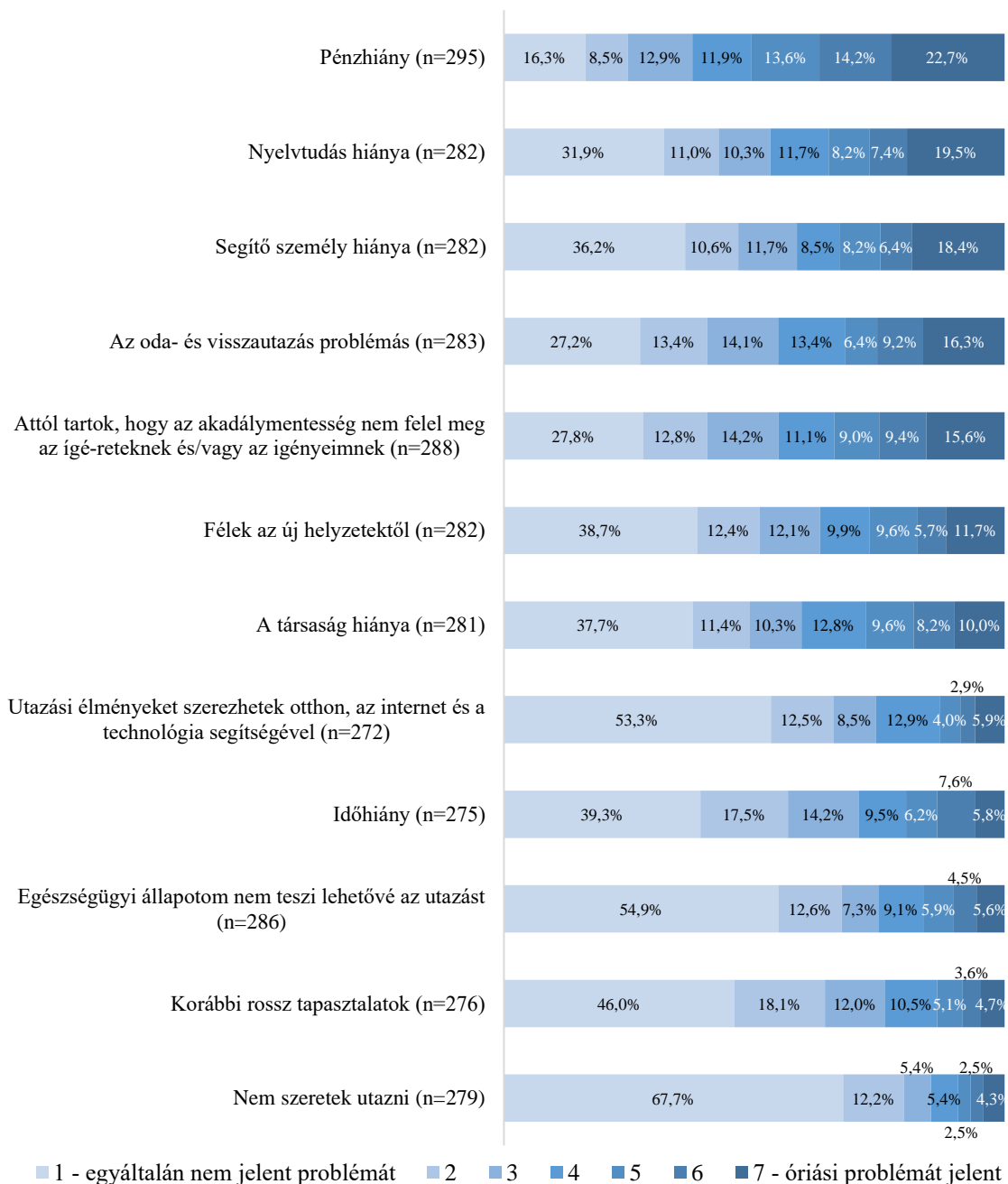
A megkérdezettek 22,5%-a nyilatkozta azt, hogy teljes mértékben a pénzhiány az oka annak, hogy nem tud utazni. Erre a válaszra az 1-6 értékek esetében szinte azonos a megoszlás, így azt mondhatjuk, hogy a megkérdezettek több mint ötöde azonosította egyértelműen a pénzhiány problémájával az utazásoktól való távol maradást, a többiek esetében pedig inkább más okokra vezethető vissza. Alapvetően a nyelvtudás hiánya nem olyan visszatartó erő, hiszen 31,9% egyáltalán nem érzi ezt problémának, sőt, ha az 1-4 értéket nézzük, ami kis mértékben jelez problémát, akkor összesen a megkérdezettek 64,5%-a mondja azt, hogy a nyelvi akadályok leküzdhető problémák egy utazás megvalósítása során. Azért nem szabad elmennünk a 19,5%-os válaszadói arány mellett sem, aki azt állítja, hogy egyértelműen komoly problémát okoz a nyelvtudás hiánya, valószínű a célcsoport ezen tagjai sosem fognak külföldi utazásra vállalkozni ezen tényező miatt (hacsak a technika fejlődésével nem áll rendelkezésükre megbízható megoldás, például mobiltelefonos fordító applikációk). A segítő személy hiánya szintén megfogalmazott tényező volt, melyre 36,2%-uk mondta azt, hogy egyáltalán nem okoz problémát, és 18,4% jelezte, hogy komoly problémát okoz. Az oda- és visszautazás problémáját 54,8%-uk alapvetően nem tekintette problémának az 1-3 értékek alapján. 16,3%-a a megkérdezetteknek súlyos problémának tekinti az utazási célpontra való eljutást. A válaszadók

15,6%-a mondta azt, hogy attól fél, az akadálymentesség nem felel meg az ígéreteknek. A válaszadók közel 40%-a egyáltalán nem fél az új helyzetektől, és a társaság hiányától.

A kérdőív rámutatott arra, hogy a fogyatékos személyek 53,3%-a használja az internetet, és nem okoz neki problémát a digitális technikák használata, azokat használja, és ismereteket szerez onnan. Az időhiány alapvetően nem okoz gondot, 7-s értékelést 5,8%, 6-os értékelést 6,2%, és 1-es értékelést 39,3%-uk adott. A megkérdezettek több mint 50%-ának az egészségi állapota nem gátja az utazásoknak, erre összesen 5,6% adott 7-es és 5,9%-uk adott 6-os értékelést, azaz 11,5% az, aki erősen korlátozott az utazásokban saját bevallás alapján. A fogyatékos utazók között szerencsére nincsenek túlsúlyban a rossz tapasztalattal rendelkezők, közülük csak 4,7% adott 7-es és 5,1%-uk 6-os értékelést. A kérdésekre adott válaszokból kiderül, hogy a célcsoport tagjainak közel 70%-a szeret utazni (16. ábra).

16. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke

„Kérjük, jelölje meg, hogy az alább felsorolt tényezők mennyire tartják vissza Önt attól, hogy turistaként utazzon (1: ez a tényező egyáltalán nem jelent problémát az utazásaimban; 7: ez a tényező óriási problémát jelent az utazásaimban)!”

Forrás: Saját szerkesztés

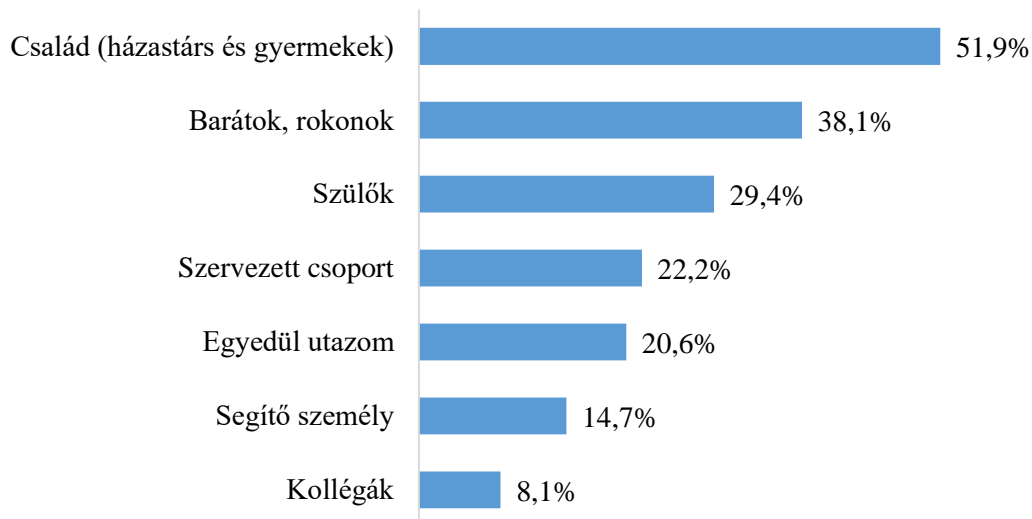
5.6. A fogyatékossgal élők jellemző útítársai

A megkérdezettek több mint 50%-a családjával utazik, ezen belül házastárssal, akinek van gyereke, gyerekekkel együtt (17. ábra). Mivel több válasz is megadható volt, így vannak átfedések is. A második legnagyobb arányt a válaszadók között a barátokkal, rokonokkal való utazás képviseli, utána a szülőkkel, és csak azután következett például a szervezett csoportos

utazás. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy nem olyan jellemzőek még az utazási kínálatok között a fogyatékos személyekre kidolgozott utazási csomagok, ajánlatok, illetve nem olyan elterjedt ez az utazási mód a felnőttek körében. A megkérdezettek 20%-a egyedül utazik. Segítő személy társaságában az utazók 14,7%-a utazott az elmúlt években. A legkisebb arányt képvisel a kollégákkal való utazás, összesen 8,1%-ot.

17. ábra: A fogyatékossgal élők jellemző útítársai

„Általában kivel utazik? Több válasz is lehetséges!”

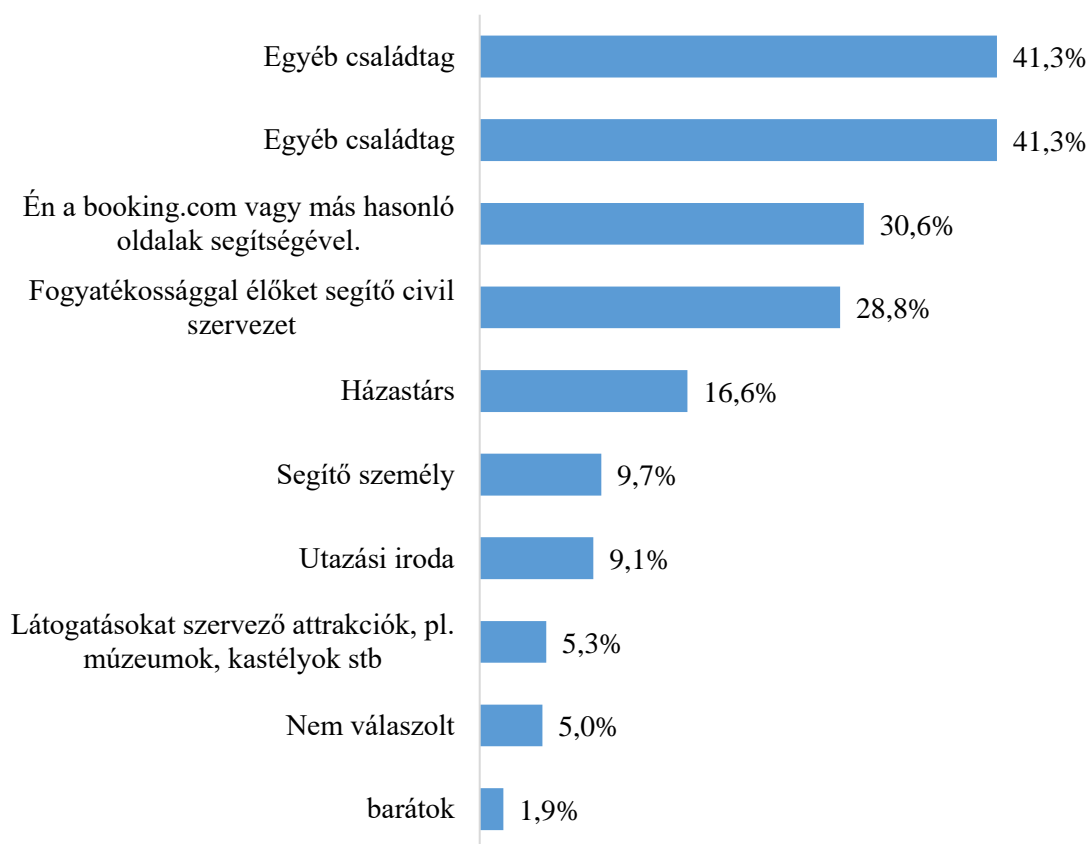
Forrás: Saját szerkesztés

5.7. A fogyatékossgal élők utazásainak szervezői

Az utazások szervezését legnagyobb arányban egyéb családtag végzi, a válaszadók 41,3%-a esetében. A fogyatékossgal élő utazók közül több mint 30% saját maga szervezi utazásait különböző online utazásszervezők segítségével, mint például a booking.com. Jelentős arányt, 28,8%-ot képviselnek a fogyatékossgal élőket segítő civil szervezetek. Házastárs mindösszesen a válaszadók 16,6%-a esetében volt szervező. Ugyanolyan arányt, kb. 9%-ot képvisel a segítő személy vagy utazási iroda. Néhány esetben tetten érhető egy-egy turisztikai attrakciót képviselő szervezet marketingtevékenysége, például múzeumok, kastélyok, a válaszadók 5%-a nyilatkozott ilyen lehetőségről. A megkérdezettek 5%-a nem válaszolt a kérdésre, és a legkevésbé jellemző a barátok utazásszervezési tevékenysége: mindössze a válaszadók 1,9%-a jelölte meg ezt az opciót (18. ábra).

18. ábra: Az utazások megszervezéséhez kapcsolódó személyek

„Általában ki szervezi a túrákat? Több válasz is lehetséges!”

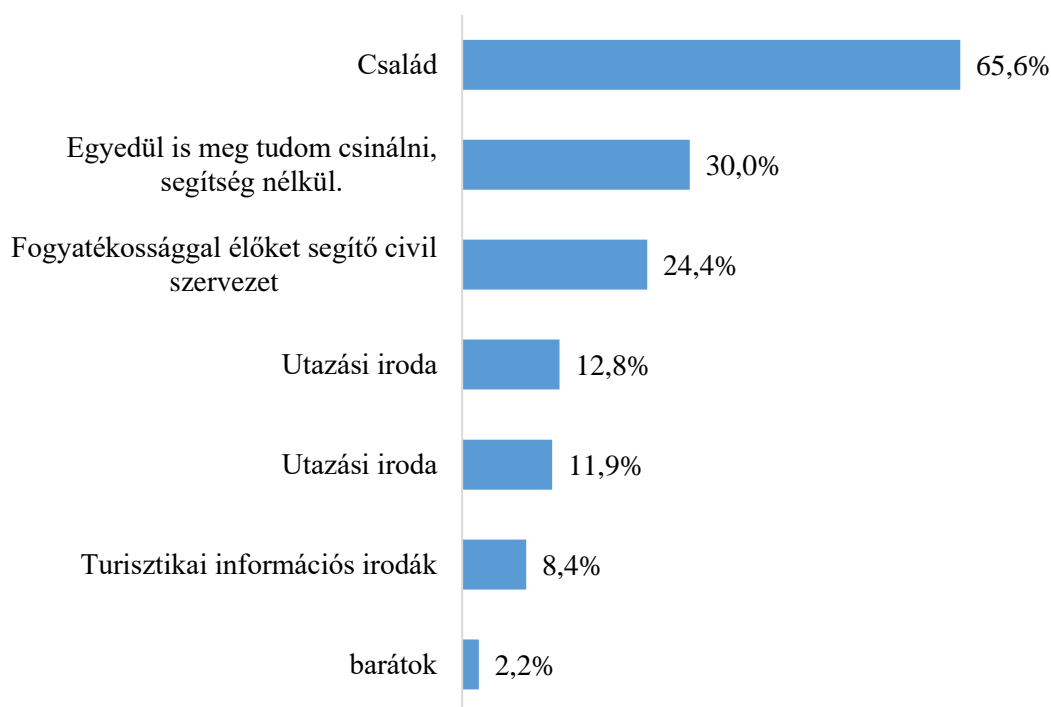
Forrás: Saját szerkesztés

5.8. A fogyatékossgal élők utazásainak anyagi forrásai

Az ezt követő kérdésben arra kerestük a választ, hogy a kiknek a segítségével bízhat egy fogyatékossgal élő utazó, ha egyedül nem tudja, vagy nem akarja megszervezni az utazását, vagy nem akar egyedül utazni. 65,6%-os, közel kétharmados arányú családi segítséget kaptunk válaszul, ez jól tükrözi a várakozásainkat is. Ezzel szemben nagy az aránya azoknak is, akik teljesen egyedül szervezik és valósítják meg az utazásaikat, nem kevesebb, mint 30%. Ha a kettőt összeadjuk, majdnem kitenne a 100%-ot, de mivel több válaszlehetőséget is meg lehetett jelölni, ezért egyéb lehetőségek is megjelentek a kérdőívekben: például fogyatékossgal élőkét segítő szervezetek 24,4%-ban, utazási iroda 12,8%-ban segített, 8,4%-ban turisztikai információs irodákhoz fordulnak, illetve minimális mértékben terhelik ezen személyek a baráti körüket, mindösszesen csak 2,2% válaszolta azt, hogy baráti segítséget vesz igénybe (19. ábra).

19. ábra: Segítők az utazásszervezésben

„Kihez fordulhat segítségért, ha segítségre van szüksége az utazás megszervezésében és lebonyolításában? Több válasz is lehetséges!”

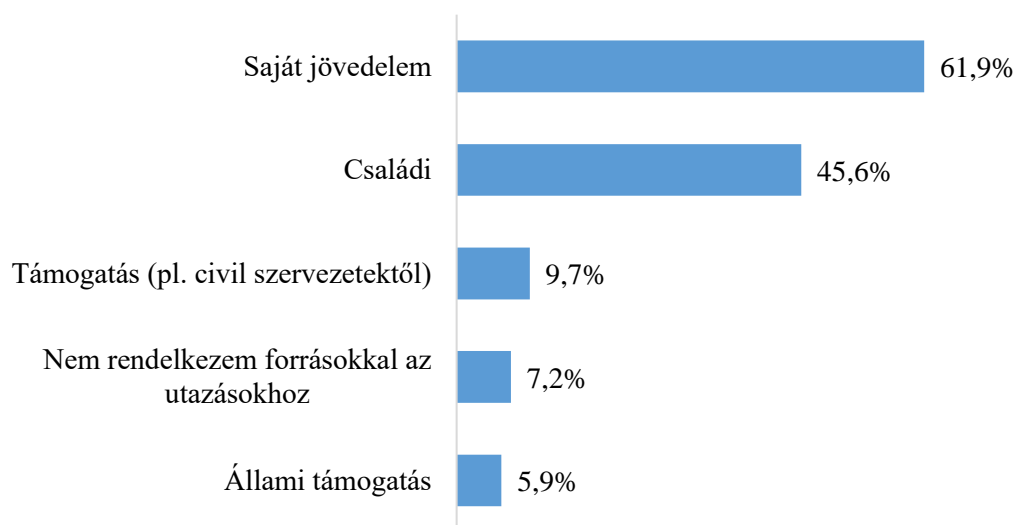
Forrás: Saját szerkesztés

Egy kérdés keretében a megkérdezettek utazásainak finanszírozási forrásait is vizsgáltuk (20. ábra). Az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók többsége (61,9%) saját jövedelméből finanszírozza az utazásait. Számos fogyatékkal élő személy számára a család jelentős segítséget nyújthat az utazásokhoz szükséges pénzügyi források megteremtésében, a megkérdezettek közel fele (45,6%) ebben a tekintetben a családtagjai financiai támogatását élvezzi. Egyes fogyatékkal élő személyek számára a civil szervezetek által nyújtott támogatás meghatározó szerepet játszik az utazáshoz szükséges pénzügyi háttér biztosításában, ugyanakkor a válaszadók csupán 9,7%-a vesz igénybe valamilyen pénzügyi támogatást utazásainak finanszírozása kapcsán. Mindez azt jelzi, hogy bár vannak ilyen lehetőségek, kevesen élnek ezekkel. Másfelől az egyes fogyatékkal élő személyek korlátozott lehetőségekkel bírnak az utazásaik finanszírozását tekintve. A válaszadók 7,2%-a azt állítja, hogy nem rendelkezik saját forrásokkal, illetve nem részesül sem családi, sem más típusú támogatásban az utazásai finanszírozása kapcsán.

A civil szervezetek által nyújtott anyagi támogatások mellett az állami támogatásokat igénybe vevők aránya is meglehetősen alacsony. A válaszadók mindössze 5,9%-a támaszkodik az állami támogatásokra utazásai anyagi háttérének megteremtése céljából. Ez arra is utalhat, hogy az állam nem biztosít megfelelő támogatást az ilyen célú utazásokhoz.

20. ábra: Az utazások finanszírozásának forrásai

„Milyen forrásokból finanszírozza jellemzően az utazásait? Több választ is megjelölhet!”

Forrás: Saját szerkesztés

5.9. A fogyatékossgal élők által preferált utazási formák – szegregált, integrált, hagyományos

Az attitűdállításokkal való egyetértés mértékének mérése során azt vizsgáltuk, hogy a különféle nehézségekkel élők utazásaik során egyrészt társasággal utaznak-e, valamint, hogy általában milyen jellegű programokat részesítenek előnyben. A válaszokat egy 1-7 terjedő Likert skálán tudták megadni, ahol az 1=egyáltalán nem ért egyet, és a 7=teljes mértékben egyetért válaszok közötti mértékben választhatták ki a rájuk leginkább jellemző állítást. A válaszok közül legnagyobb számban (n=300) arra az állításra adtak visszajelzést, miszerint az olyan programokat részesítik előnyben, amelyek nem kifejezetten fogyatékossgal élők számára készültek. A válaszadók közül 20,7% teljes mértékben egyetért, és szinte azonos mértékben, 19,3%-a pedig egyáltalán nem ért egyet ezzel az állítással. A 7 fokú skála 4-es közepső, közömbös értékét a válaszadók 15,7%-a választotta, vagyis ennyien gondolják úgy, hogy egyet is értenek, meg nem is a megadott állítással. A megkérdezettek 14,3%-a nagyrészt nem ért egyet, 10%-a nagyrészt egyetért, 11%-a csak kismértékben ért egyet, és 9% pedig kismértékben nem ért egyet.

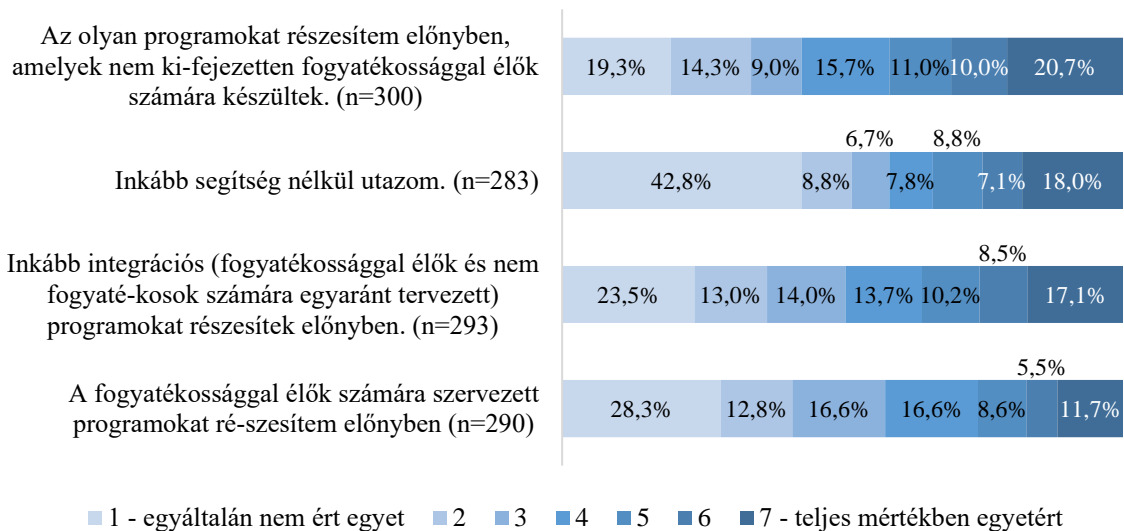
A 21. ábrán szereplő 2. állítás arra kereste a választ, hogy a fogyatékossgal élők segítség nélkül vagy inkább segítséggel utaznak. Az állításra 283 fő adott visszajelzést, mely során legnagyobb mértékben, 42,8%-ban egyáltalán nem értettek egyet ezzel az állítással, és csupán a 18%-uk válaszolta, hogy teljes mértékben egyetért. A közbelső skálaértékeket kisebb, de hasonló arányban választották, 8,8% nagyrészt nem ért egyet, 6,7% kismértékben nem ért egyet, 7,8% közömbös választ adott, 8,8% kismértékben egyetért, 7,1% pedig javarészt egyetért.

A következő állításra, miszerint inkább integrációs (fogyatékossgal élők és nem fogyatékosok számára egyaránt tervezett) programokat részesítik előnyben, összesen 293 fő nyújtott választ, melyek közül 23,5% egyáltalán nem értett egyet, és 17,1%-a inkább az integrációs programokat részesíti előnyben, mivel teljes mértékben egyetértettek. A megkérdezettek 13%-a nagyrészt nem ért egyet, 14% nem túlságosan ért egyet, 13,7% közömbös választ adott, 10,2% kismértékben ért egyet, 8,5% pedig nagyrészt egyetért. Az előző

állítás inverzeként az utolsó állításban azt vizsgáltuk, hogy a fogyatékossgal élők számára szervezett programokat részesítik-e előnyben. A válaszadók 28,3%-a egyáltalán nem értett egyet ezzel, és csupán 11%-uk választotta a „teljesen egyetérték” opciót. 12,8% nagyrészt nem ért egyet, 16,6% nem túlságosan ért egyet, és ugyanilyen arányban, 16,6%-ban közömbös választ kaptunk, míg 8,6% kismértékben ért egyet, és csupán 5,5%, aki nagyrészt egyetért.

21. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke

„Kérjük, 1-től 7-ig terjedő skálán jelölje meg, hogy mennyire ért egyet az alábbi állításokkal (1: egyáltalán nem ért egyet; 7: teljes mértékben egyetért)!”

Forrás: Saját szerkesztés

5.10. Utazási motivációk a fogyatékossgal élők utazásainál

A következő kérdésben az utazási motivációkat vettük vizsgálat alá, és arra igyekeztünk választ találni, hogy a fogyatékossgal élők milyen gyakran utaznak a kérdésben előre megadott motivációkkal. A kérdés során egy 1-től 4-ig terjedő skálán kellett kiválasztani a válaszadókra leginkább jellemző értéket, ahol az 1=soha, 2=ritkán, 3=gyakran és 4=nagyon gyakran lehetőségekből lehetett választani. A válaszadók száma némileg eltérő minden egyes állításnál, ezeket n='szám' jelzéssel adjuk meg minden egyes állításnál (22. ábra).

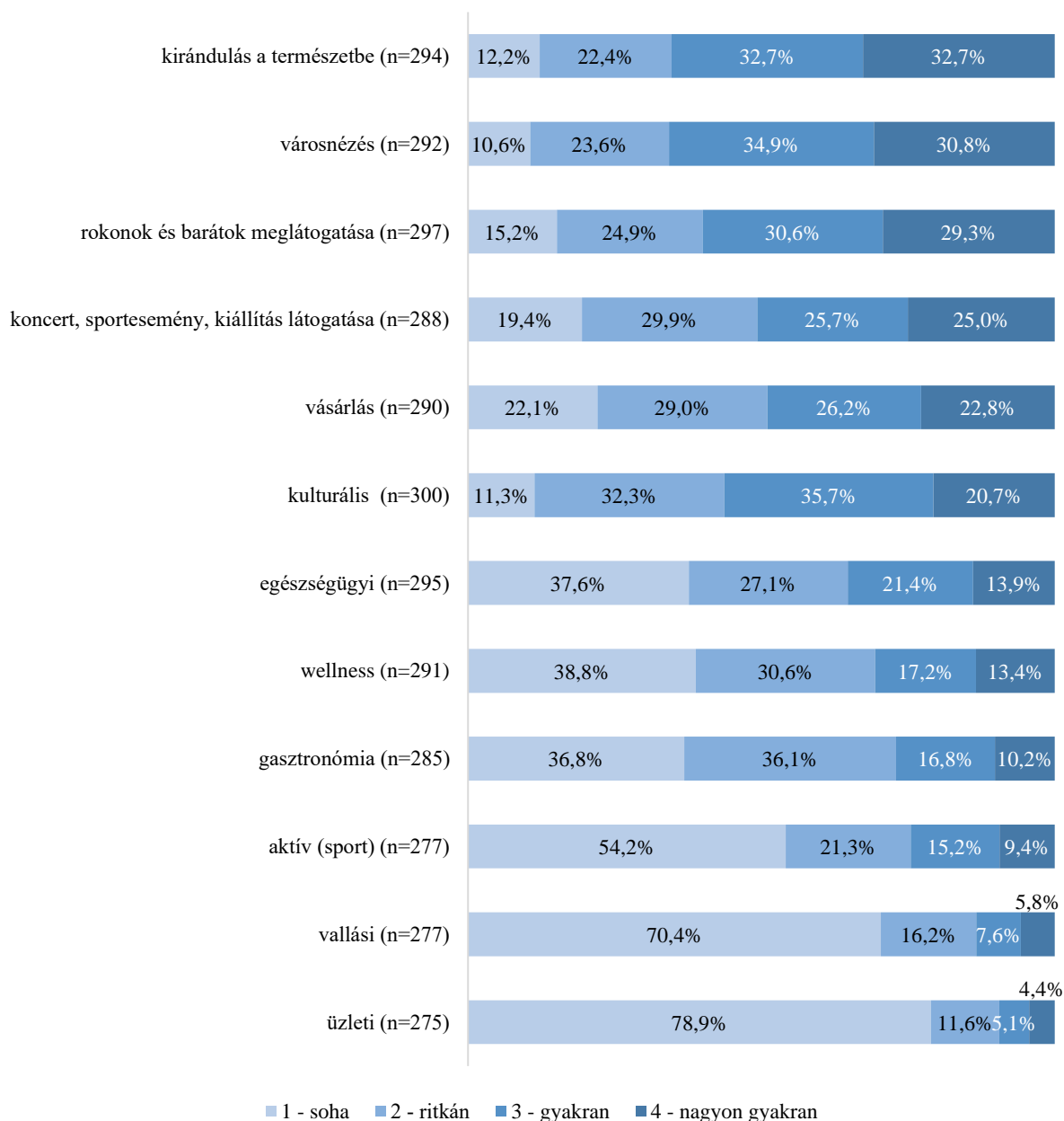
A természetbe való kirándulást (n=294) 32,7% nagyon gyakran, illetve ugyanennyien gyakran (32,7%) választja, míg 22,4% ritkán, 12,2% pedig soha. Városnézést (n=292) 30,8% nagyon gyakran, 34,9% gyakran, és hasonló mértékben, mint az előző állításnál, 23,6%-uk ritkán, 10,6%-uk pedig soha nem választja. Rokonok és barátok meglátogatását (n=297) 29,3% nagyon gyakran, 30,6% gyakran, 24,9% ritkán és 15,2% pedig soha nem választja motivációként. Koncertet, sporteseményt, kiállítást (n=288) a legnagyobb arányban, 29,9%-ban ritkán látogatnak, 25,7%-ban gyakran, 25%-ban nagyon gyakran, és 19,4% soha. Hasonló értékeket mutat a vásárlási motiváció, legtöbbször, vagyis 29%-ban ritkán, 22,1%-ot soha, de 26,2%-ukat gyakran, és 22,8%-ban nagyon gyakran motivál a vásárlás. A kulturális célú utazás a válaszadók 32,3%-át ritkán, csupán 11,3%-ot soha nem motivál, de 35,7%-ukat gyakran, és 20,7%-ra nagyon gyakran jellemző. Az egészségügyi motivációval a válaszadók 37,6%-a soha, 27,1%-uk ritkán, 21,4% gyakran, és csupán 13,9% utazik nagyon gyakran. Wellness céllal 38,8% soha, 30,6%-uk ritkán, 17,2% gyakran, és 13,4% utazik nagyon gyakran. A gasztronómiai jellegű motiváció is ritkább, 36,8% soha, 36,1% ritkán, 16,8% gyakran, és 10,2% utazik csak nagyon

gyakran ilyen jelleggel. Az aktív- és sportturizmus nagy mértékben, 54,2%-ban soha nem jellemző a válaszadókra, 21,3%-ban ritkán, 15,2%-ban gyakran és 9,4% esetében fordul elő nagyon gyakran. A vallási motiváció a válaszadók több mint 70% esetében, 70,4%-ban soha nem jelenik meg, 16,2%-ban ritkán, 7,6%-ban gyakran és 5,8%-uk válaszolta azt, hogy nagyon gyakran. Az üzleti jellegű utazás esetében a célcsoport csupán 4,4%-a választotta a nagyon gyakran opciót, 5,1% a gyakran, 11,6% a ritkán, és 78,6% válaszolta, hogy soha nincs ilyen jellegű motiváció az utazási szokásai tekintetében.

A fogyatékossgal élő célcsoport esetében az összesített százalékos értékeket megvizsgálva, a kirándulás a természetbe (65,7%) és a városnézés (65,4%) gyakran és nagyon gyakran jelenik meg, mint utazási motiváció. Magas értéket képvisel még a rokonok, barátok meglátogatása (59,9%), a kulturális jellegű utazási motiváció (56,4%). és a koncert, sportesemény, kiállítás látogatása (50,7%). Az egészségügyi jellegű (64,7%), a wellness (69,4%) és a gasztronómiai (72,9%) irányultságú motiváció szinte soha nem jelenik meg vagy nagyon ritka, tekintettel arra, hogy a soha és ritka válaszok összesített százalékos értéke magas értéket mutat. A megadott válaszok alapján pedig megállapítható, hogy a fogyatékossgal élők utazási motivációja a legkevésbé üzleti (78,9%), vallási (70,4%), aktív sport jellegű (54,2%).

22. ábra: Utazási motivációk

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?”

Forrás: Saját szerkesztés

5.11. Percepciók az akadálymentes turizmus fejlesztésével kapcsolatban és a virtuális megoldások használatának gyakorisága

A következő kérdésben a turizmussal kapcsolatosan, specializáltan a fogyatékosággal élők igényeivel összefüggő különféle állítások kerültek megfogalmazásra, melyekben a válaszadók szintén 7-es fokozatú skálán adhattak visszajelzést. A skálán az 1-es képviseli az egyáltalán nem ért egyet, és a 7-es a teljes mértékben egyetért választ. A jelen kérdéshez kapcsolódó állítások során kis mértékben, de szintén változó nagyságú a válaszadók száma, mely a táblázatban minden állítás mellett feltüntetésre került (23. ábra).

Az elemzés során az állítások a teljesen egyetért válaszok arányának sorrendjében kerültek felsorolásra, azaz a legelső állítás kapta a legmagasabb százalékos arányt a teljesen egyetért fokozatban. 44,1% ért teljesen egyet azzal az állítással, hogy ha a hazai vonatok és autóbuszok jobban megközelíthetőek lennének kerekesszékekkel, több fogyatékossgal élő ember utazna. 14,7% szintén egyetért ezzel, 9%-ban voltak, akik kismértékben értenek egyet, akik igen is meg nem is értenek egyet ezzel, és azok is, akik nem túlságosan értenek egyet. 7,4%-uk javarészt nem ért egyet és 6,7% egyáltalán nem ért egyet az állítással.

A „boldogító utazás” hatását mérő információk megismerése érdekében fogalmazódott meg a következő állítás, miszerint az utazás során szerzett tapasztalatok boldogabbá tesznek. A válaszadók 43,9%-a teljesen egyetért ezzel az állítással, 16,6% inkább egyetért, 9,8% kismértékben ért egyet, 9,5% képviseli a medián értéket, 7,8% inkább nem ért egyet, 6,4% nagymértékben nem ért egyet, és 6,1% aki egyáltalán nem ért egyet.

A megkérdezettek 39,8%-a teljesen egyetért azzal, hogy ha lenne egy megbízható internetes gyűjtemény a kerekesszékekkel járható turisztikai útvonalokról, több ember választaná a természetben való túrázást. 16% inkább egyetért, 10,5% kismértékben ért egyet, 11,2% képviseli a közömbös értéket, 8,2% inkább nem ért egyet, és ugyanennyi (8,2%) nagymértékben nem ért egyet, valamint 6,1% az, aki egyáltalán nem ért egyet.

A turistautakra vonatkozó állítás tekintetében – ha az országomban legalább a városok közelében lennének turistautak a parkerdőkben, több fogyatékossgal élő ember kirándulna – 37,5% teljesen egyetért, 16% inkább egyetért, 9,6% kismértékben ért egyet, 11,9% a semleges válaszadók aránya, 9,9% inkább nem gondolja így, 9,6% nagymértékben nem ért egyet, 5,5% pedig egyáltalán nem ért egyet.

A következő állítás alapján, miszerint a turizmus javítja a válaszadók kapcsolatát, szintén többségben voltak azok, akik teljesen egyetértenek ezzel (34,9%), 14,2% inkább egyetért, és 10-11% közötti azok aránya, akik kicsit egyetértenek (10,5%), kicsit nem (10,5%), akik igen is meg nem is (10,2%), és azok is, akik inkább nem értenek egyet (10,8%), valamint 8,8% egyáltalán nem véli így.

A válaszadók közül 23,6% teljesen egyetért azzal, hogy az extrém sportok és tevékenységek vonzóak lennének a fogyatékossgal élők számára, ha megfelelő biztonságot és segítséget kapnának. Tekintettel a fogyatékossgal élők esetleges fizikai korlátaira, a válaszadók 16,3%-a érzi úgy, hogy ez az állítás egyáltalán nem helytálló. 14,2% választotta a medián fokozatot, a többi válaszadó pedig eloszlott a többi fokozatban, 13,2% nagymértékben, 10,8% kismértékben nem ért egyet, és 11,1% csak kismértékben ért egyet.

A fogyatékossgal élők életének is fontos része lehet a turizmus, mely állítást 22,7% abszolút helyesel. 13,9% azoknak az aránya, akik ezzel egyáltalán nem értenek egyet, akik kismértékben, de egyetértenek, és azok aránya is, akik semlegesek a válasz tekintetében. 12,9% nagyrészt, és 9,2% kisebb mértékben, de szintén nem gondolja ezt igaznak. Arra az állításra, miszerint a turizmus jelentősen elősegíti az ember jólétét, a válaszadók 21,9% a legnagyobb mértékű egyetértés mellett voksolt, 16,3% pedig, ha nem is teljesen, de javarészt egyetért. 15,3% egyáltalán nem véli ezt igaznak, 12,5% nagyrészt, 10,4% kisebb mértékben nem ért egyet, 14,2% a közömbös értékre szavazott, 9,4% pedig csak kismértékben ért egyet.

A következő állítás arra kereste a választ, hogy vajon a fogyatékossgal élők a külvilág részéről milyen visszacsatolást kapnak saját nehézségeikkel kapcsolatban. Az állítás, miszerint az embereket zavarja, hogy olyan helyeken töltik a szabadságukat, ahol fogyatékossgal élők is vannak, tartománya inkább a skála alsó felén helyezkedik el, a megkérdezettek 17,1%-a egyáltalán, 20,2% nagymértékben, és 15,8%-uk kismértékben nem ért egyet. 17,8% választotta

a középső értéket, 10,6% csak kismértékben, 8,6% nagyobb mértékben, míg 9,9% azok aránya, akik teljes mértékben helyeslik ezt az állítást.

A többség, 51,5% egyáltalán nem, 17,2% pedig jellemzően nem ért egyet azzal, hogy az utazásai során szívesen használ modern technológiai eszközöket. 8,2% kismértékben nem ért egyet, 5,2% kismértékben 2,7% nagymértékben egyetért, és 7,6%-uk biztosan használ ilyen eszközt. A medián értékre 7,6% adta le a szavazatát.

Fenti állítást támasztja alá a következő állítás, mely arra kérdezett rá, hogy vett-e már igénybe online turisztikai szolgáltatásokat, például online alkalmazással megvalósult múzeumlátogatást. A válaszadók 41,4%-a egyáltalán nem használt, 19,9%-uk csak kismértékben, 10,6% ennél nagyobb mértékben. A közömbös válaszadók aránya 9,9%. 3,8% kismértékben egyetért, 7,2% nagymértékben, és szintén 7,2% pedig teljes mértékben egyetért, vagyis használt ilyet.

Arra, hogy a társadalom toleránsabb, nyitottabb lenne a fogyatékossgal élők problémája iránt, a legkevesebben, a válaszadók csupán 6,1%-a gondolja azt, hogy ez teljes mértékben igaz, ellenben 15,8% úgy véli, hogy ez egyáltalán, és 22,9% pedig úgy, hogy nagymértékben nem igaz. Az állítás 14,1% szerint kismértékben nem helytálló, ugyanilyen mértékben közömbös, 15,8% szerint kismértékben helytálló, 11,1% szerint pedig nagymértékben igaz.

A szolgáltatók akadálymentesítésre vonatkozó hamis kommunikációjának gyakoriságára vonatkozó állítás tekintetében a skála alsó fokozatai kaptak nagyobb arányt, 10,8% egyáltalán nem ért egyet, 20,8% nagymértékben, 18,4% kismértékben nem ért egyet. 21,2% a mediánt képviselők aránya, és 14,6% véli kissé, 8,3% nagymértékben igaznak, és csak 5,9% szerint teljesen igaz.

Arra, hogy érdeklődik-e a virtuális/digitális turizmus lehetőségei iránt, a válaszadók jelentős része, 35,5%-a teljesen, 19% pedig nagyrészt elutasító választ adott. A középpértékek képviselői közül, 13,1% kismértékben nem ért egyet, 10,3% közepes választ adott, 9,7% kismértékben egyetért, 6,6% nagymértékben, és csak 5,9% ért egyet teljesen.

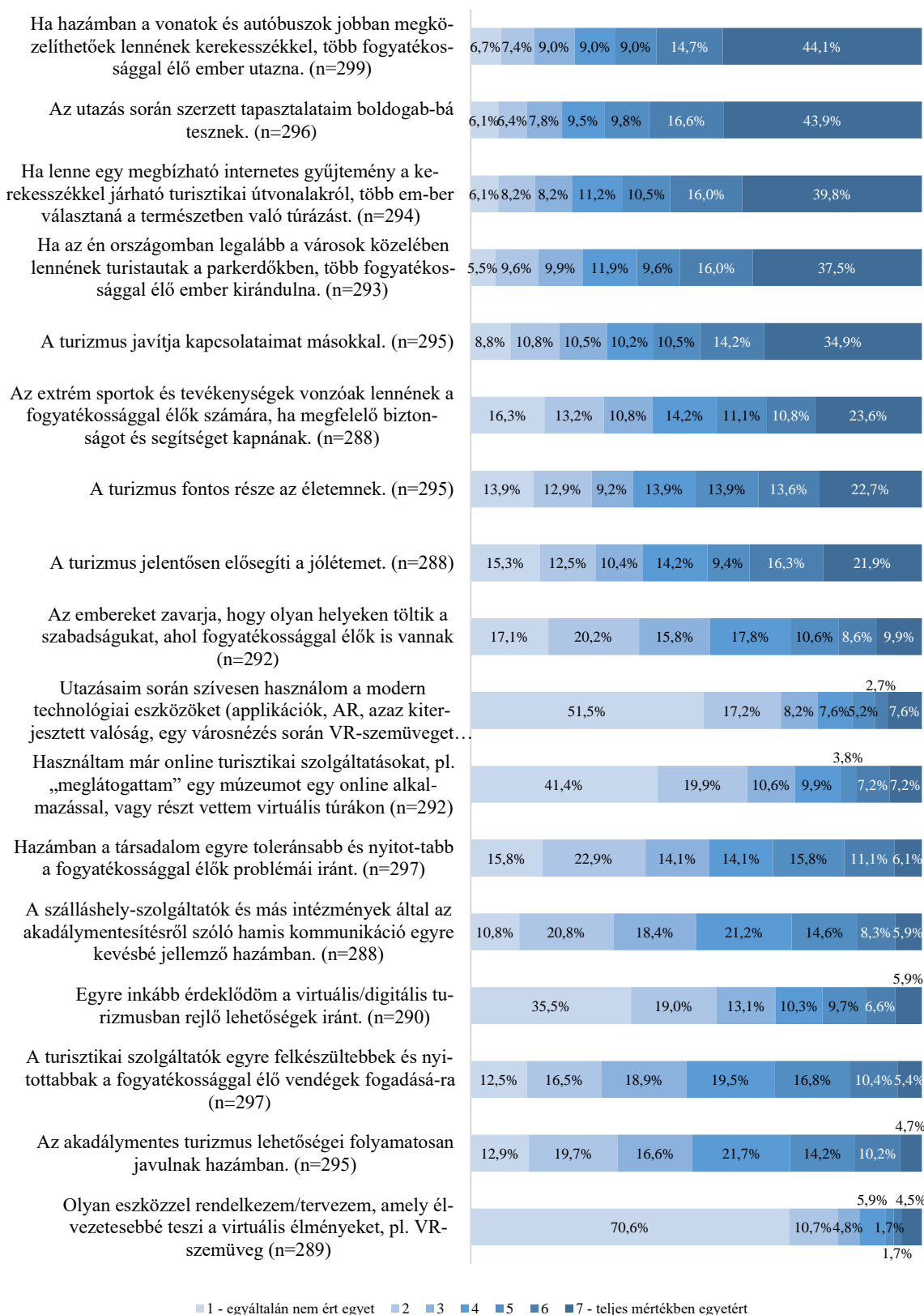
A szolgáltatók fogyatékossgal élő vendégek felkészültségére, nyitottságára tekintettel a válaszadók nagyon megosztó válaszokat adtak, és a legmagasabb arányt a középső érték kapta (19,5%), a legkevesebben pedig azok vannak, akik szerint a szolgáltatók egyre felkészültebbek (5,4%). 12,5% úgy véli, hogy egyáltalán nem igaz, hogy egyre felkészültebbek, nyitottabbak, 16,5% szerint nagyrészt 18,9% kismértékben nem igaz, 16,8% szerint ez kismértékben igaz, és 10,4% szerint igaz ez nagyrészt.

Az akadálymentes turizmus lehetőségeinek folyamatos javulása a válaszadók 12,9%-a szerint egyáltalán nem helytálló állítás, 19,7%-a szerint javarészt, 16,6% szerint kismértékben nem helytálló, 14,2% szerint kismértékben, de helytálló, 10,2% szerint nagymértékben, és csupán 4,7% szerint teljesen helytálló. A válaszadók 21,7% választotta a medián értéket.

Az utolsó állítás a megkérdezettek eszköztárát mérte fel, vagyis rendelkeznek-e/terveznek-e beszerezni olyan eszközt, mely élvezetesebbé teszi a virtuális élményeket. A kérdésre választ adók 70,6%-a egyáltalán nem rendelkezik, vagy nem tervezi beszerezni az ilyen eszközt, 10,7%-a nagymértékben, 4,8% kismértékben nem tervezi, 1,7% kismértékben viszont tervezi, 1,7% nagymértékben tervezi, és 4,5% tervezi beszerezni vagy rendelkezik ilyen eszközzel.

23. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke

„Kérjük, írja le, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Jelölje az 1-est, ha egyáltalán nem ért egyet, és a 7-est, ha teljesen egyetért az adott állítással!”

Forrás: Saját szerkesztés

5.13. A fogyatékossgal élő utazókkal szembeni diszkrimináció

Rákérdeztünk arra is, hogy érte-e a válaszadókat az utazásaik során diszkrimináció, és ha igen, akkor milyen formája. A nyitott kérdésre adott válaszok ismeretében ezeket 10 csoportba rendeztük, és így végeztük el a gyakorisági elemzést.

A vizsgált kérdés kényes jellegét és a téma érzékenységét jelzi az a nem várt eredmény, hogy a megkérdezettek 43%-a nem adott választ erre a kérdésre. A válaszadók 57%-a (181 fő) volt az, aki válaszolt a kérdésre. Közülük több mint kétharmad (71%) már élt át személyesen diszkriminációt az utazásai során. A válaszadóknak csak a 29%-a nem tapasztalt hátrányos megkülönböztetést. Azok közül, akik személyesen megtapasztalták a diszkrimináció bármilyen formáját, elsöprő arányú, közel 39% volt azoknak az aránya, akik elősorban az emberi hozzáállásban tapasztaltak hátrányos megkülönböztetést. Ők elősorban a megértés és a segítőkészség hiányát, a negatív hozzáállást, a tapintatlanságot említették, de sajnos durvább esetek – például agresszivitás és megszegyenítés – is előfordultak a válaszadók szerint. Szintén viszonylag gyakori (14,36%) volt a tömegközlekedésben negatív tapasztalatokkal rendelkezők aránya és ezen belül is többen említették a rámpák hiányát a helyi járatoknál, illetve a buszsofőrök negatív hozzáállását, valamint, hogy a MÁV-nál legalább egy héttel előre be kell jelenteni, ha valaki kerekesszékkal szeretné igénybe venni a szolgáltatást. A válaszadók közel 8% az akadálymentesítés általános hiányát említette negatív tapasztalatként és kisebb arányban, de említésre került még negatívumként az akadálymentes mosdó és a mozgássérült parkoló hiánya is.

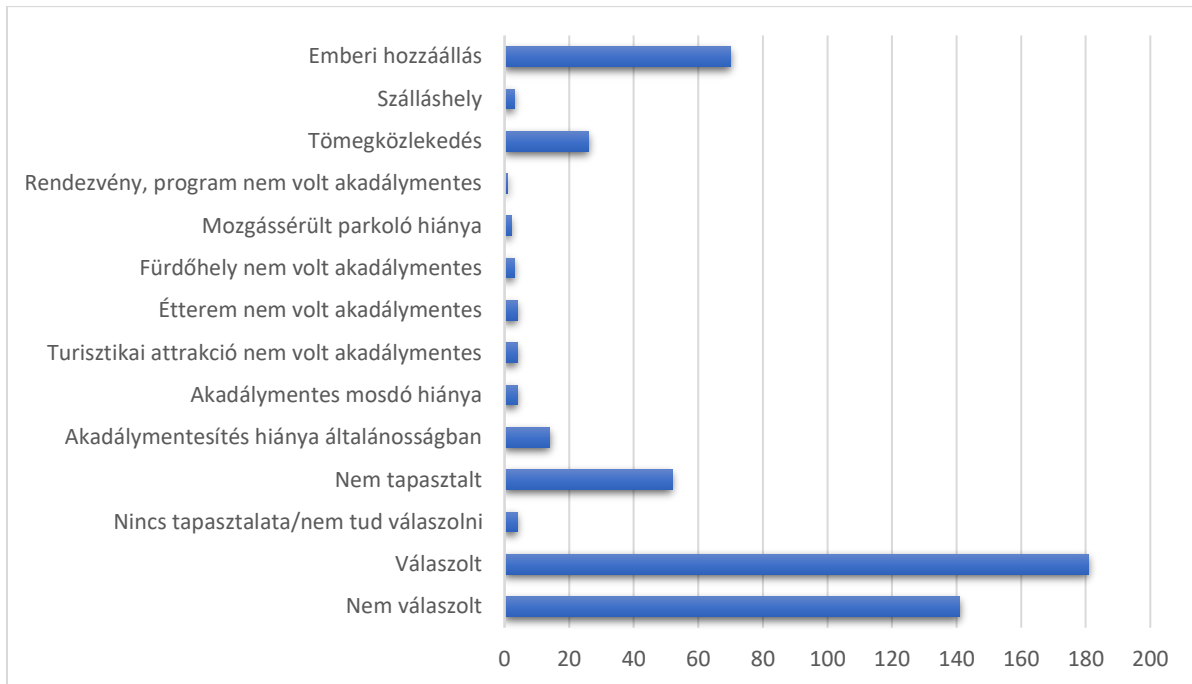
Sajnos a turizmus alapszolgáltatásai, a szálláshelyszolgáltatás és a vendéglátás terén sem kielégítő még a helyzet. Többen jelezték ugyanis azt, hogy a szálláshely, az étterem, a turisztikai attrakció vagy a fürdőhely nem volt akadálymentesített és ezért nem tudták igénybe venni a szolgáltatást, nem volt biztosítva számukra az egyenlő esélyű hozzáférés.

Feltettünk kérdést arra vonatkozóan is, hogy ha a válaszadó tapasztalt már hátrányos megkülönböztetést fogyatékossga miatt utazásai során, mi volt az. A vizsgált kérdés kényes jellegét és a téma érzékenységét jelzi az a nem várt eredmény, hogy a megkérdezettek 44%-a nem adott választ erre a kérdésre. A válaszadók 56%-a (179 fő) volt az, aki válaszolt a kérdésre. Közülük több mint kétharmaduk (69%) már élt át személyesen diszkriminációt az utazásai során. A válaszadóknak csak a 31%-a nem tapasztalt hátrányos megkülönböztetést.

Azok közül, akik személyesen megtapasztalták a diszkrimináció bármilyen formáját, elsöprő arányú, közel 39% volt azoknak az aránya, akik elősorban emberi hozzáállásban tapasztaltak hátrányos megkülönböztetést. Ők elősorban a megértés és a segítőkészség hiányát, a negatív hozzáállást, a tapintatlanságot és türelmetlenséget említették, de sajnos durvább esetek is előfordultak a válaszadók szerint. Volt, akitől egyenesen megtagadták a segítséget és meg is szégyenítették. Több válaszadó is említette a kiközösítést és lenézést. Amikor az egyik válaszadó autizmusa miatt megijedt a buszon, mert letértek a kijelölt, megszokott útvonalról, megütötték és leszállították a buszról. A buszsofőrök negatív hozzáállását is többen említették és általánosságban elmondható, hogy a buszok technikai felszereltsége (rámpa) ellenére, a sofőrök hozzáállása miatt (nem szívesen engedik le a rámpát), ha tehetik, inkább nem utaznak busszal. Volt válaszadó, akit nem engedtek be valahova, mert vakvezető kutyával volt. Több autizmusban szenvedő is említette, hogy sehol nem fogadják szívesen, mert az autizmusból eredő viselkedési nehézségeket nevelési hiányosságnak gondolják.

Szintén viszonylag gyakori (12,85%) volt a tömegközlekedésben negatív tapasztalatokkal rendelkezők aránya – rámpák hiánya a helyi járatoknál, a buszsofőrök negatív hozzáállása, a MÁV-nál legalább egy héttel előre be kell jelenteni, ha valaki kerekesszékkal szeretne vonattal utazni (24. ábra).

24. ábra: A „Ha tapasztalt már hátrányos megkülönböztetést fogyatékosága miatt utazásai során, mi volt az?” kérdésre adott válaszok gyakorisági megoszlása. (n=320)

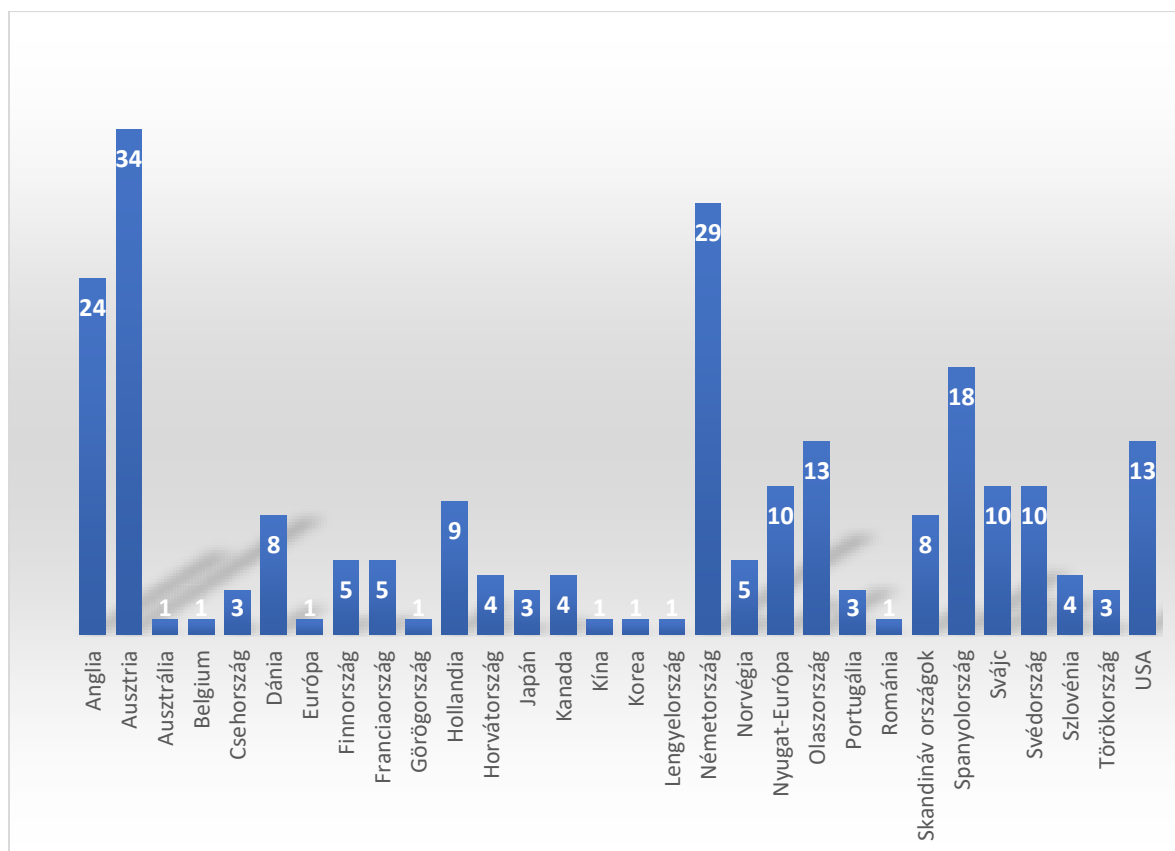

Forrás: Saját szerkesztés

5.14. Példaértékű országok és attrakciók a fogyatékosággal élők turizmusa terén

Kérdésként tettük fel azt is, hogy mely országokat tartják példaértékűnek a válaszadók az akadálymentes turizmus területén. A megkérdezettek közel 60%-a adott választ erre a kérdésre, de a válaszadók több, mint 27%-a nem tudott konkrét országot megnevezni, elsősorban a személyes tapasztalat hiánya miatt. Konkrét választ a megkérdezettek 44%-a adott, de sokan több országot is megemlítettek, így összesen 233 említés érkezett, 30 országra. Fontos megemlíteni, hogy mivel több válasz is érkezett Nyugat-Európa, skandináv országok, illetve Európa kategóriában, így ezeket az említéseket is egy-egy országgént kezeltük (25. ábra).

25. ábra: Tapasztalatai alapján melyik ország/országok példáját kellene követnie az Ön országának az akadálymentes turizmus területén? (n=233)

Forrás: Saját szerkesztés

A válaszok közül toronymagasan kiemelkedik Ausztria (14,6%), Németország (12,5%) és Anglia (10,3%). Ezen három országra érkezett említések az összes említés több mint egyharmadát teszik ki. Ha a skandináv országok kategóriát és a Svédországra, Norvégiára, Dániára érkezett említések számát összeadjuk, akkor a skandináv országok az összes említés 13,3%-át teszik ki, ami szintén jelentős arány. Arányaiban szintén sok említés érkezett még Spanyolországra, Olaszországra, az USA-ra, Svájcra, általánosságban Nyugat-Európára és a skandináv országokra.

Konkrét attrakciókra, mint a válaszadók által megtapasztalt jó példákra is rákérdeztünk („Mely országokban és/vagy az Ön országában milyen településeken/turisztikai látványosságánál látott jó példákat a fogyatékossgal élők turizmusban való részvételének segítésére?” kérdésre adott válaszok gyakorisági megoszlása”). A megkérdezettek közel 55%-a adott választ erre a kérdésre, de a válaszadók több, mint 27%-a nem tudott konkrét országot, települést, attrakciót megnevezni, elsősorban a személyes tapasztalat hiánya miatt. Konkrét választ a megkérdezettek kevesebb, mint 40%-a adott (39,69%), de sokan több jó példát is megemlítettek, így összesen 196 említés érkezett (3. táblázat).

3. táblázat: A válaszadók által megtapasztalt jó példák a fogyatékkal élő turizmusban való részvételének segítése terén (n=196)

Budapest	17	Nyugat-Európa	2	Igal	1	Róma, Vatikán	1
Ausztria	10	Orfű	2	Isztambul	1	Románia	1
Olaszország	8	Siklói Vár	2	Izrael	1	Rotterdam	1
Pécs	7	Sopron	2	Japán	1	Sárospatak	1
Bécs	6	USA	2	Kecskemét	1	Sárvár	1
London	6	Ancona	1	Koppenhága	1	Siófok	1
Anglia	5	Ásotthalom, Búbáj Élménybirtok	1	Krisna-völgy	1	Skócia	1
Magyarország	5	Baja	1	Las Vegas	1	Svédország	1
Debrecen	4	Balatonföldvár	1	Lillafüred	1	Szarvas	1
Gödöllő, Kastély	4	Balatonfüred	1	Lipcse	1	Szeged	1
Horvátország	4	Berekfürdő	1	Madrid	1	Székelyfürdő	1
Németország	4	Berlin	1	Malmö	1	Székesfehérvár	1
Spanyolország	4	Besztercebánya	1	Martonvásár, Mezőgazdasági Múzeum	1	Szentendre	1
Svájc	4	Budakeszi Vadaspark	1	Miskolc	1	Szlovénia	1
Barcelona	3	Csehország	1	Mohács	1	Tapolcai Tavasbarlang	1
Eger	3	Demjén	1	Mosonmagyaróvár	1	Tenerife	1
Finnország	3	Dombóvár	1	Neuschwanstein	1	Tihany	1
Hollandia	3	Dortmund	1	New York	1	Töltéstava, Kimba Elefánt Park	1
Norvégia	3	Észak-Európa	1	Nova	1	Törökország	1
Nyíregyházi Állatpark	3	Esztergom	1	Pannonhalma	1	Visegrád	1
Párizs	3	Folkstone	1	Piran	1	Zadar, Horvátország	1
Tatai tanösvény	3	Franciaország	1	Plitvice	1	Zala-megye	1
Festetics Kastély, Keszthely	2	Görögország	1	Pomáz	1	Zemplén	1
Hévíz	2	Győr	1	Poroszló, Tisza-tavi Ökocentrum	1		
Kaposvár, Deseda-tó	2	Gyula	1	Pozsony	1		

Forrás: Saját szerkesztés

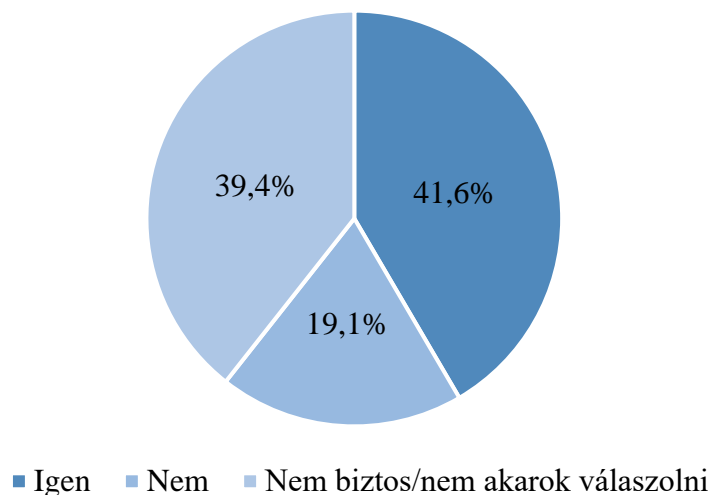
Amint a táblázatból is kitűnik, az említések közül kiemelkedik Budapest, Ausztria, Olaszország, Pécs, Bécs, London (illetve Anglia). Öröndetes, hogy az összes említés közel felét (46,42%) magyarországi helyszínek teszik ki. Ezek közül is kiemelkedő Budapesten a Magyar Zene Háza, a Szépművészeti Múzeum és a Néprajzi Múzeum, de Pécs, Debrecen és Eger városa, a Gödöllői Királyi Kastély, a Tatai Fényes Tanösvény és a Nyíregyházi Állatpark is több említést kapott és bekerült a listába az orfűi Akadálymentes Turizmus Nap.

5.15. A fogyatékossgal élők turizmusának támogatása önkéntes tevékenységekkel

A következő kérdés keretében az önkéntes segítségnyújtás iránti hajlandóságot mértük fel a fogyatékossgal élőköt érintő utazási és turisztikai tevékenységek kapcsán. A megkérdezettek jelentős hányada, mintegy 41,6%-a hajlandó arra, hogy önkéntes segítséget nyújtson a fogyatékossgal élők utazási és turisztikai tevékenységeinek támogatásában. Mindez azt jelentheti, hogy a fogyatékossgal élők között nagy az igény az olyan társadalmi támogatásra, amely segíti őket az utazási és turisztikai tevékenységeik során. A válaszadók 19,1%-a nem kíván részt venni ezekben az önkéntes tevékenységekben. Ugyan a nemleges választ adók aránya viszonylag alacsony, számuk továbbra is figyelemre méltó. A „nem biztos/nem akarok válaszolni” csoport aránya meglehetősen magas (39,4%), majdnem ugyanakkora, mint az erre hajlandóságot mutató válaszadóké. Ez azt sugallhatja, hogy a kérdés megválaszolása érzékenyen érinti a megkérdezettek egy csoportját, vagy bizonytalanok az önkéntes tevékenység iránti érdeklődésüket, illetve képességüket illetően. Mások talán még nem gondolkodtak el azon, hogy részt vegyenek ilyen tevékenységekben (26. ábra).

26. ábra: Önkéntes tevékenységben való részvétel lehetősége

„Segítene önkéntesként a fogyatékossgal élők utazási és turisztikai tevékenységében?”

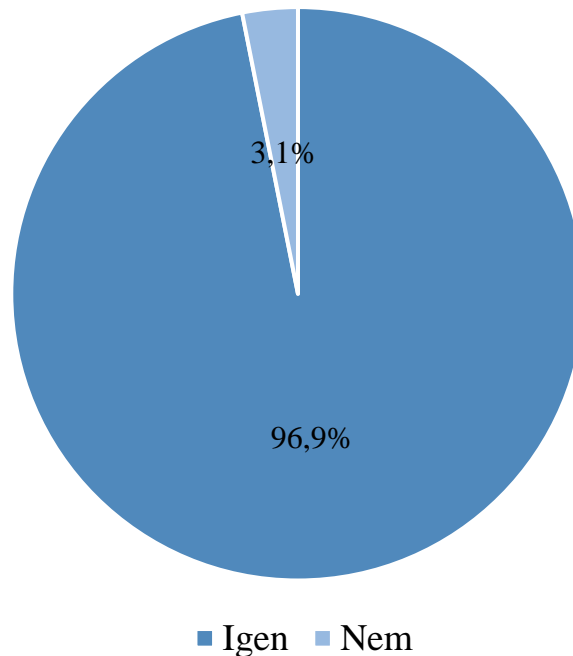
Forrás: Saját szerkesztés

5.16. A fogyatékossgal élők turizmusával kapcsolatos ismeretek szükségessége a felsőoktatásban

A felmérés keretében a fogyatékossgal kapcsolatos ismeretek a felsőoktatási turisztikai képzésekben való megjelenése iránti igényt is igyekeztünk vizsgálni (27. ábra). Az eredmények alapján megállapítható, hogy a megkérdezettek túlnyomó többsége, mintegy 96,9%-a támogatja a fogyatékossgal élők turizmusának sajátosságaira, problémáira és lehetséges megoldásaira vonatkozó tartalmak felsőoktatási turisztikai képzésekbe való bevezetését. Mindez arra utal, hogy a válaszadók fontosnak tartják a megfelelő felkészültséggel rendelkező turisztikai szakemberek képzését, ami tekintve az akadálymentes turizmus fokozódó népszerűségét, kiemelt jelentőséggel bír. A megkérdezettek mindössze 3,1%-a véli úgy, hogy nincs szükség ezen turisztikai ismeretek felsőoktatásba való bevezetésére.

27. ábra: Fogycatékossággal kapcsolatos ismeretek szükségessége a felsőoktatásban a válaszadók szerint

„Úgy gondolja, hogy a felsőoktatási turisztikai képzésnek tartalmaznia kellene a fogyatékossággal élők turizmusának sajátosságait, problémáit és lehetséges megoldásait?”

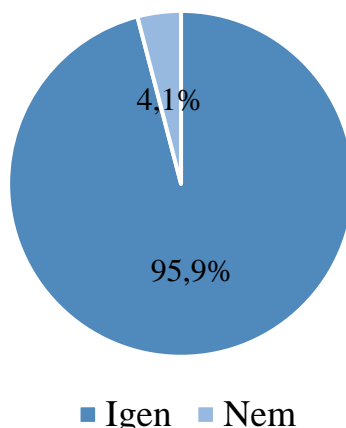

Forrás: Saját szerkesztés

A felmérés utolsó kérdése az akadálymentes turizmus felsőoktatási anyagainak online elérhetőségére vonatkozott. A megkérdezettek túlnyomó többsége (95,9%) úgy véli, hogy hasznos lenne, ha a felsőoktatási anyagok online elérhetővé válnának az akadálymentes turizmussal kapcsolatos ismeretek bővítése céljából. Ez a magas támogatottság arra utalhat, hogy az online anyagok széles körű elérhetősége hatékony eszköz lehet az akadálymentes turizmussal kapcsolatos tudatosság és ismeretek terjesztésében. A nemleges válaszok aránya viszonylag alacsony, mindössze 4,1%-ot tesz ki a válaszadók azon csoportja, akik nem érzik szükségesnek a kérdéskörrel kapcsolatos anyagok online térben való közzétételét. Az ennek háttérében meghúzódó okok közé sorolható például az online platformokhoz való hozzáférés korlátozottsága vagy az, hogy más oktatási formákat részesítenek előnyben (28. ábra).

28. ábra: Az akadálymentes turizmus felsőoktatási anyagai online elérhetőségének fontossága válaszadók szerint

„Ön szerint hasznos lenne-e, ha a felsőoktatási anyagok online elérhetővé válnának az akadálymentes turizmussal kapcsolatos ismeretek bővítése érdekében?”

Forrás: Saját szerkesztés

5.17. Összefoglalás

Az állandóan vagy ideiglenesen, születésüktől fogva vagy azóta szerzett akadállyal élők száma a világ teljes népességéből milliárdos nagyságrendű, és ez a speciális helyzetű és igényű csoport mind számosságában, mind arányában növekvő csaknem minden országban. Támogatni őket abban, hogy részt vehessenek a turizmusban, nemcsak etikai kötelesség, de komoly üzleti lehetőség is: a fogyatékosággal élők (és sok esetben a velük utazó kísérők) a turizmus komoly, még messze nem teljes mértékben kihasznált piaci potenciálját is jelentik. A helyzet javításához az akadálymentesítés mellett a társadalom érzékenyítésére, a lakosság fogyatékosággal élőkkel kapcsolatos attitűdjének megváltoztatására is szükség van, akár csak az utazási szektorban dolgozók érzékenyítésére, képzésére, és természetesen a turisztikai létesítmények és szolgáltatások mindenki számára nem csak fizikai értelemben történő elérhetővé, akadálymentessé tételére.

A fogyatékosággal élők körét nem lehet egyértelműen lehatárolni. A WHO adatai szerint a Föld lakosainak több mint 15%-a él valamilyen fogyatékosággal. A KSH által a 2022. őszén megvalósult népszámlálás adatfelvétele során a válaszadók 24,6%-a számolt be tartós betegségről, 9,3%-uk azt nyilatkozta, hogy az egészségi állapotuk súlyosan korlátozza őket és saját bevallásuk szerint a válaszadók 3,9%-a él fogyatékosággal. Messze legnagyobb a mozgáskorlátozottak száma és aránya, őket az értelmi fogyatékosággal élők és a látásproblémával élők követik. A hallásproblémával élők adják a következő legszámasabb csoportot, az eddig említett problémátípusokon kívül autizmus spektrumzavarral, belszervi fogyatékosággal, beszéd fogyatékosággal vagy -hibával élőket vett számba a népszámlálás. Nem meglepő módon az idősebbek körében magasabb ez az arány: a 16 és 19 év közötti korosztály 8%-os értékével szemben a 65 év felettek több mint fele (52,2%-a) él valamilyen fogyatékosággal.

Noha az érintettek köre jelentős piaci szegmenst jelent, mégis kutatások hiányában az ő utazási szokásairól, az utazást gátló tényezőkről kevés olyan ismeretanyaggal rendelkezünk, amely kutatással megfelelően megalapozott. Ezen a helyzeten kíván változtatni a Pécsi

Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának Marketing és Turizmus Intézetében 2019-ben megkezdett kutatási program, melynek egyik eredményeként 2023-ban 4 országra kiterjedő nemzetközi kutatást tudunk indítani. Jelen tanulmányunkban egy 2023 őszén lezajlott, hasonló nemzetközi kutatás keretében végzett kérdőíves vizsgálat eredményének a részletes bemutatására kerül sor.

A tanulmány az akadálymentes turizmus témakörében az elmúlt évtizedekben írt hazai szakirodalmak elemzését követően az akadálymentes turizmus kutatásának hazai előzményeit vizsgálja, először a kutatás korai szakaszát (1990-2020), majd a témakör vizsgálatát napjainkban (2020-2023). Azt követően a tanulmány legfontosabb része q 2023 őszén a fogyatékossgal élők körében végzett kérdőíves vizsgálat eredményeinek elemzése. A részben személyes és részben online formában megvalósított adatfelvétel célja az volt, hogy átfogó képet kapjunk az akadálymentes turizmus aktuális helyzetéről és az érintettek turisztikai szokásairól. Ezért a felmérésbe kizárólag fogyatékossgal élőket vontunk be.

A kérdőív 33 kérdést, illetve kérdéscsoportot tartalmazott, melyből 26 volt tartalmi, 7 pedig demográfiai jellegű. A kérdések kitértek a fogyatékossgal típusára, arra, hogy a különböző fogyatékossgal élők a turisztikai céllal végzett helyváltoztatásaik során tapasztalt nehézségek mellett mindennapi életükben, napi tevékenységeikben is milyen problémákkal küzdenek (csekély mértékű akadályoztatottságtól az állandó felügyelet igényéig). A felmérés nagyobb részében kifejezetten a fogyatékossgal élő célcsoport utazási, turisztikai szokásaira kérdeztünk rá, a legátfogóbb „Szokott szabadidős céllal utazni?” kérdéstől a specifikus kérdésekig: utazásaik során mely terület(ek)en tapasztaltak nehézségeket, milyen segédeszközt kell használniuk utazáskor, milyen gyakran utaznak bel- és külföldre, melyek azok a tényezők, amik leginkább visszatartják a fogyatékossgal élőket a turisztikai jellegű utazásoktól.

A kérdések kitértek az együtt utazók körére, az utazások szervezésére, arra, hogy ki(k)nek a segítségével bízhat egy fogyatékossgal élő utazó, ha egyedül nem tudja, vagy nem akarja megszervezni az utazását, vagy nem akar egyedül utazni, illetve utazásaik finanszírozási forrásait is vizsgáltuk. Kerestük a választ arra is, hogy a fogyatékossgal élő segítőség nélkül vagy inkább segítőséggel utaznak, illetve, hogy inkább az integrációs (fogyatékossgal élő és nem fogyatékosok számára egyaránt tervezett) programokat, a fogyatékossgal élő számára szervezett programokat részesítik-e előnyben vagy nem szeretnék kifejezetten rájuk szabott ajánlatokkal élni, hanem a mindenki által elérhető utazásokban szeretnék-e részt venni. Vizsgáltuk utazási motivációikat is.

A turizmussal kapcsolatosan, specializáltan a fogyatékossgal élő igényeivel összefüggő állításokat fogalmaztunk meg, amelyekkel kapcsolatban a válaszadók kifejthették egyetértésük mértékét. Rákérdeztünk arra is, hogy érte-e a válaszadókat az utazásaik során diszkrimináció, és ha igen, akkor milyen formája. Azok közül, akik személyesen megtapasztalták a diszkrimináció bármilyen formáját, elsöprő arányú volt azoknak az aránya, akik elősorban emberi hozzáállásban tapasztaltak hátrányos megkülönböztetést.

Kérdésként tettük fel azt is, hogy mely országokat tartják példaértékűnek a válaszadók az akadálymentes turizmus területén. A válaszok közül toronymagasan kiemelkedik Ausztria, Németország és Anglia, illetve a skandináv országok. Konkrét attrakciókra mint a válaszadók által megtapasztalt jó példákra is rákérdeztünk, közöttük szerencsére viszonylag nagy számban fordultak elő magyarországi attrakciók.

A felmérésben részt vevők túlnyomó többsége támogatja a fogyatékossgal élő turizmusának sajátosságaira, problémáira és lehetséges megoldásaira vonatkozó tartalmak felsőoktatási turisztikai képzésekbe való bevezetését és az anyagok online elérhetőségét., Sajnos abban már nem voltak ennyire biztosak, hogy önkéntesként is segítenék-e a fogyatékossgal élő turizmusát.

6. A kutatás eredményei – a demográfiai háttérelvezés során nyert információk

Az online kérdőíves megkérdezésünk során kapott eredményeket két részletben elemeztük. Fentebb a válaszokban előforduló gyakoriságokat mutattuk be leíró statisztikai módszertan segítségével, hogy valid képet kapjunk a fogyatékossgal élők utazási szokásairól, a turizmussal kapcsolatos attitűdjéről és benyomásaikról. Az így kapott általánosnak tekinthető helyzetképet a második részletben igyekeztünk árnyalni és elmélyíteni demográfiai háttérelvezések segítségével.

A háttérelvezés során vizsgáltuk, hogy az egyes kérdések kapcsán az egyes demográfiai csoportok válaszaiban vannak-e statisztikailag igazolható különbségek. Ezt hat változó mentén végeztük el, amik a nemek, az életkori csoportok, a családi állapot, a lakóhely településtípusa, az iskolai végzettség foka, és a napi tevékenységekben való korlátozottság. Úgy gondoljuk a kiválasztott hat változó kellően széles teret biztosít ahhoz, hogy az eredményeket megfelelő módon elmélyítsük, ami mellett a terjedelem sem megy az értelmezés kárára és nehezíti meg az olvasó dolgát.

Az online kérdőíves megkérdezésünk jellemzői mentén adatbázisunkban nominális változók és Likert-skála alapú ordinális változók voltak jelen. Ezen változók típusához illeszkedően Kétféle próbák segítségével vizsgáltuk a demográfiai csoportok válaszaiban kimutatható különbségeket 5%-os szignifikancia határérték mellett. Az alábbi elemzésben értelemeszerűen csak azokat az eredményeket közöljük, amik statisztikai értelemben véve szignifikáns eltéréseket mutatnak ($p < 0,05$). Azokban az esetekben, ahol nem azonosíthatók szignifikáns különbségek ott a demográfia mentén kialakított csoportok mindegyikére a leíró statisztika során fentebb bemutatott általános eredmények érvényesek. A háttérelvezések részletes eredményei a következőkben olvashatók.

6.1. A válaszadók korlátozottsága a mindennapokban

A következő kérdések a válaszadók korlátozottságára vonatkoztak különböző helyzetekben, mely során egy 5 fokozatú skálán kellett kiválasztani, hogy a válaszadó melyik kérdéssel ért leginkább egyet. Az összes 310 fő válaszadó tekintetében 7,7% állandó felügyeletre szorul, 16,1% állandó segítségre szorul a mindennapi tevékenységei során, 21,9% időszakosan szorul segítségre, 43,2% kissé korlátozottnak, és 11% nagyon korlátozottnak vallotta magát.

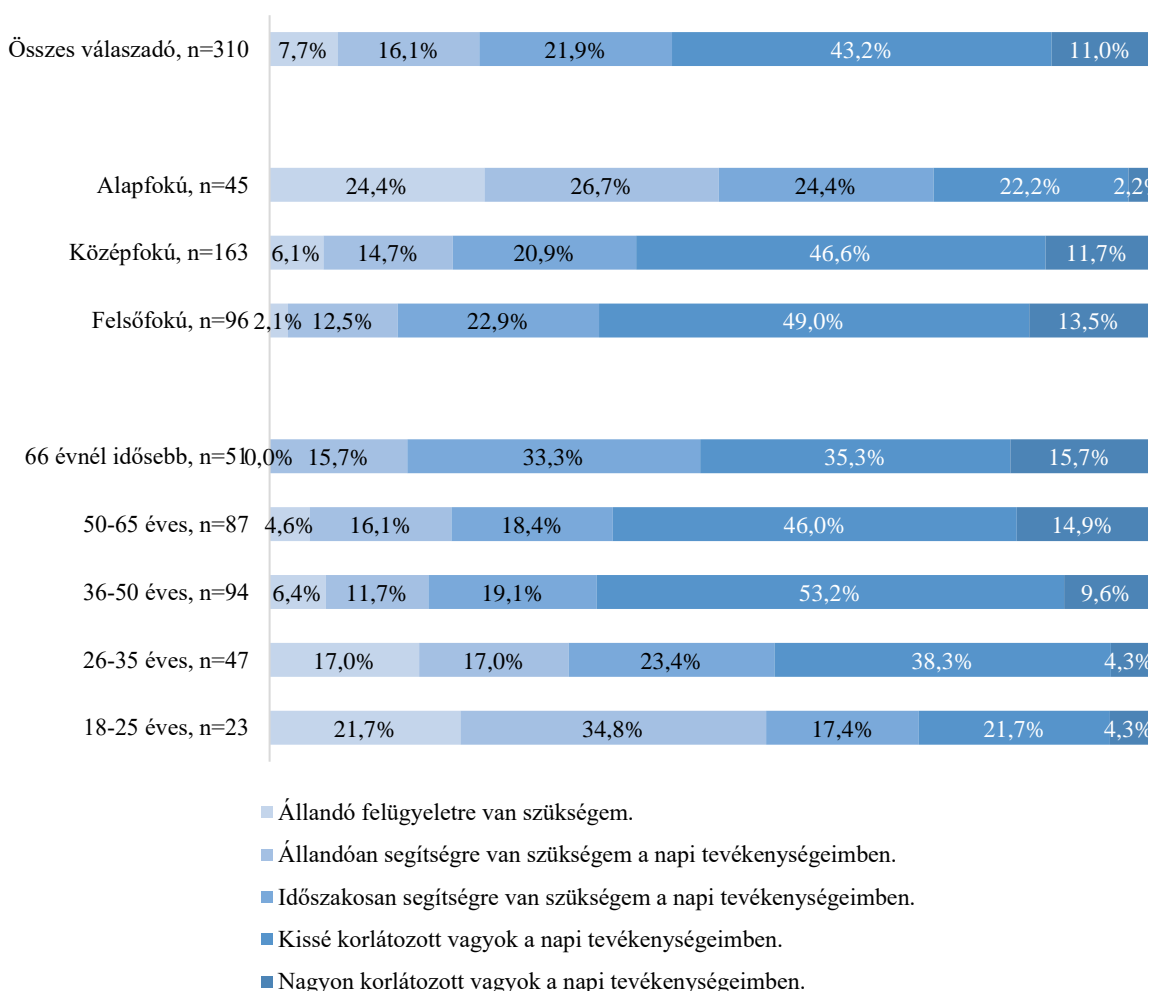
A válaszadók végzettség szerinti bontásban is meghatározták magukat ugyanezen kérdések kapcsán. Az alacsony végzettségűek (45 fő) közül 24,4% állandó felügyeletre szorul, 26,7% állandó segítségre szorul a mindennapi tevékenységei során, 24,4% időszakosan szorul segítségre, 22,2% kissé korlátozottnak, 2,2% pedig nagyon korlátozottnak vallotta magát. A középfokú végzettségű válaszadók (163 fő) közül 6,1% azok aránya, akik állandó felügyeletre szorulnak, 14,7% állandó segítségre szorul a mindennapi tevékenységei során, 20,9% időszakosan szorul segítségre, 46,6% kissé korlátozottnak, és 11,7% nagyon korlátozottnak tartotta magát. A felsőfokú végzettséggel rendelkező válaszadók (számuk 96 fő volt) 2,1%-a állandó felügyeletre szorul, 12,5%-a állandó segítséget igényel, 22,9%-a időszakosan szorul segítségre, míg a legnagyobb részük, 49%-uk kissé korlátozott, 13,5%-uk pedig erősen korlátozott.

Ugyanez a kérdés kor szerint is megbontásra került, mely alapján a 66 évnél idősebbek (51 fő) közül senki nem szorul állandó felügyeletre, 15,7% állandó segítségre szorul a mindennapi tevékenységei során, 33,7% időszakosan szorul segítségre, 35,3% kissé korlátozottnak, és

15,7% nagyon korlátozottnak mondta magát. Az 50-65 év közöttiek (87 fő) közül 4,6% szorul állandó felügyeletre, 16,1% állandó segítségre szorul, 18,4% időszakosan szorul segítségre a mindennapi tevékenységei során, 46% kissé korlátozottnak, és 14,9% nagyon korlátozottnak vallotta magát. A 36-50 év közötti korosztály (94 fő) 6,4%-a szorul állandó felügyeletre, 11,7% állandó segítséget igényel a mindennapi tevékenységei során, 19,1% időszakosan szorul segítségre, 53,2% kissé korlátozottnak, és 9,6% nagyon korlátozottnak mondta magát. A 26-35 év közötti korcsoport (47 fő) 17%-a szorul állandó felügyeletre, 17% állandó segítségre szorul a mindennapi tevékenységei során, 23,4% időszakosan szorul segítségre, 38,3% kissé korlátozottnak, és 4,3% nagyon korlátozottnak mondta magát. A 18-25 éves korosztály (23 fő) 21,7%-a állandó felügyeletre szorul, 34,8% állandó segítségre szorul a mindennapi tevékenységei során, 17,4% időszakosan szorul segítségre, 21,7% kissé korlátozottnak, és 4,3% nagyon korlátozottnak vallotta magát (29. ábra).

29. ábra: A válaszadók korlátozottsága a mindennapokban – háttérelmzés

„Melyik állítással ért leginkább egyet?”

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdésben azt vizsgáltuk, hogy milyen a válaszadók mobilitási korlátozottsága, vagyis, hogy mennyire akadályozottak a mozgásában. A válaszokat egy 1-től 5-ig tartó skálán

kellett megadni, ahol a szélsőértékek az 1=az egyáltalán nem vagyok mobilis és az 5=minden közlekedési eszközzel segítség nélkül tudok közlekedni válaszok voltak.

A kérdésre összesen 340 fő válaszolt, melyből 21,2% választotta azt, hogy teljesen mobilis, 0,6%-uk pedig egyáltalán nem mobilis. 22,5% nem tud közlekedni segítő személy nélkül, 27,8%-nak segítségre van szüksége a tömegközlekedési eszközökön, és 21,9% segédeszközzel, de segítő személy nélkül tud közlekedni. A különféle akadályoztatással élők szerinti megbontás alapján, akik önmagukat úgy értékelték, hogy nagyon korlátozottak a mindennapi tevékenységükben (összesen 34 fő), 26,5% nyilatkozott úgy, hogy nem tud közlekedni segítő nélkül, 32,4% segítségre szorul a tömegközlekedési eszközökön, 35,3% segédeszközzel, de segítő nélkül, és 5,9% pedig segítség nélkül tud közlekedni.

A 134 fő közül, akik kissé korlátozottak a mindennapi tevékenységükben 5,2% nem tud közlekedni segítő nélkül, 31,3% segítségre szorul a tömegközlekedési eszközökön, 25,4% segédeszközzel, de segítő nélkül, 38,1% viszont minden segítség nélkül tud közlekedni.

Azok, akiknek időszakosan van szükségük segítségre a mindennapjaikban (68 fő), úgy nyilatkoztak, hogy 14,7% nem tud közlekedni segítő nélkül, 35,3% segítségre szorul a tömegközlekedési eszközökön, 19,1% segédeszközzel, de segítő nélkül, míg 30,9% segítség nélkül tud közlekedni.

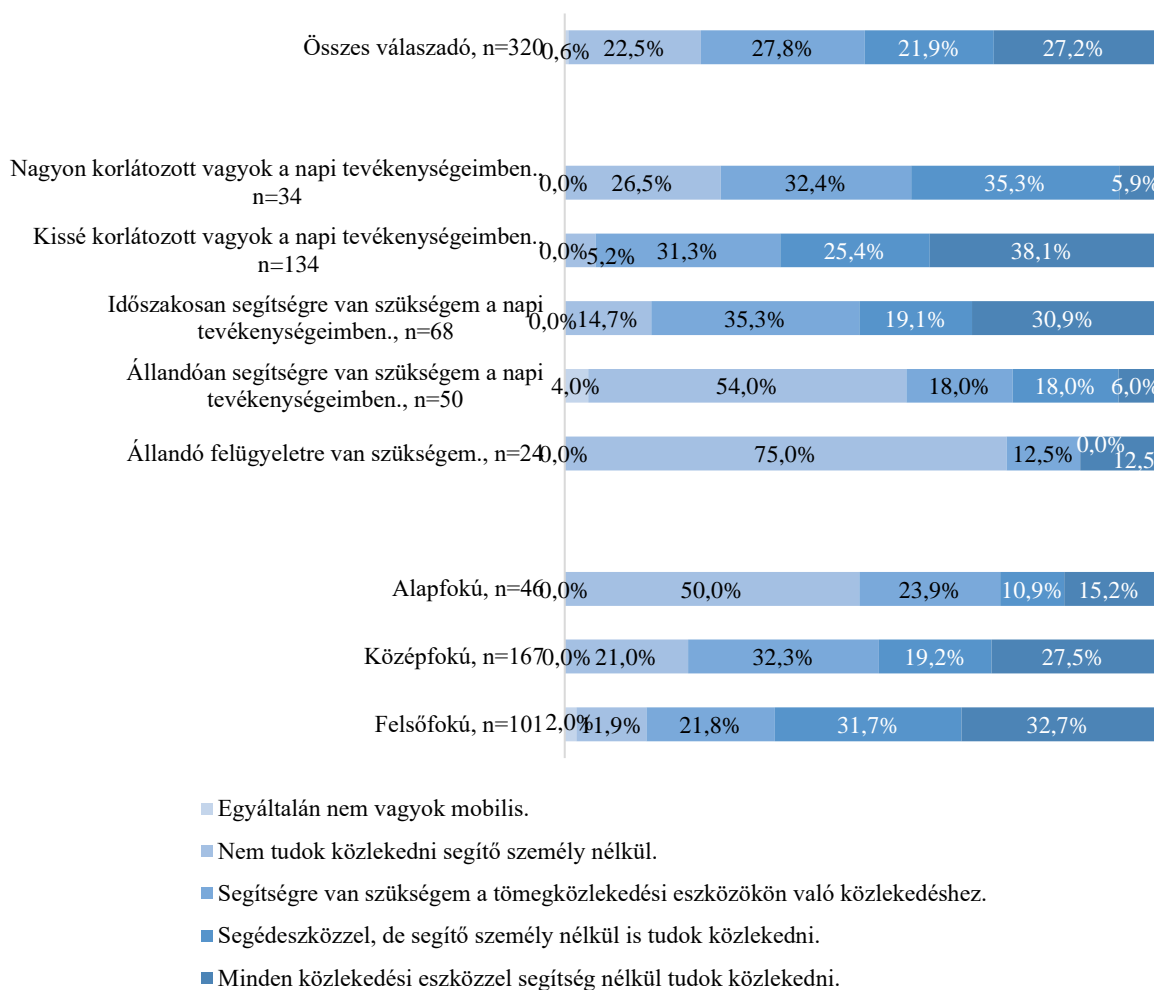
50 válaszadó állandó segítségre szorul a mindennapi tevékenységeik során, akik közül 4% egyáltalán nem mobilis, 54% nem tud közlekedni segítő nélkül, 18% segítségre szorul a tömegközlekedési eszközökön, 18% segédeszközzel, de segítő nélkül, valamint 6% segítség nélkül tud közlekedni.

24 válaszadó állandó felügyeletre szorul. Közülük magas (75%) azok aránya, akik nem tudnak segítség nélkül közlekedni. 12,5% segítségre szorul a tömegközlekedési eszközökön, ugyancsak 12,5% segítség nélkül tud közlekedni.

A válaszadók végzettség szerinti bontása alapján az alapfokú végzettséggel rendelkezők (46 fő) 50%-a nem tud közlekedni segítő nélkül, 23,9% segítségre szorul a tömegközlekedési eszközökön, 10,9% segédeszközzel, de segítő nélkül, 15,2% pedig segítség nélkül tud közlekedni. A középfokú végzettséggel rendelkező válaszadók (167 fő) 21% nem tud közlekedni segítő nélkül, 32,3% segítségre szorul a tömegközlekedési eszközökön, 19,2% segédeszközzel, de segítő nélkül, míg 27,5% segítség nélkül tud közlekedni. A felsőfokú végzettségűek (101 fő) 2%-a egyáltalán nem mobilis, 11,9% nem tud közlekedni segítő nélkül, 21,8% segítségre szorul a tömegközlekedési eszközökön, 31,7% segédeszközzel, de segítő nélkül, 32,7% pedig segítség nélkül tud közlekedni (30. ábra).

30. ábra: A válaszadók korlátozottsága a közlekedésben – háttérelmzés

„Ön szerint milyen mértékben van akadályoztatva egyéni mobilitásában? Kérjük, válasszon egy lehetőséget!”

Forrás: saját szerkesztés

Az ügyintézési szokást firtató kérdésre, vagyis, hogy a mindennapi életben el szokta-e hagyni otthonát napi ügyek intézésére, 3 válaszlehetőségből tudtak a kitöltők választani (... ábra). Az összes válaszadó (320 fő) 46,6%-a azt mondta, hogy igen, és nem igényel segítséget napi ügyeinek intézéséhez. Ugyanennyien, 46,6%-ban mondták azt, hogy igen, de segítségre van ehhez szükségük, és csupán 6,9% mondta, hogy nem szokta elhagyni az otthonát.

Erre a kérdésre a különféle akadályoztatással élők szerinti megbontásban is meghatározhatóak az arányok. Azok közül, akik önmagukat úgy értékelték, hogy nagyon korlátozottak a mindennapi tevékenységükben (összesen 34 fő), 26,5% el szokta hagyni az otthonát és nem igényel segítséget napi dolgainak intézésében, míg 55,9% szintén elindul otthonról, de segítség kell az ügyintézéshez. 17,6% válaszolta, hogy nem megy el otthonról.

A 134 fő közül, akik kissé korlátozottak a mindennapi tevékenységükben. 69,4% el szokta hagyni az otthonát ilyen célból és nem igényel segítséget, 30,6% szintén elindul otthonról, de segítség kell az ügyek intézéséhez, és senki nem válaszolta, hogy nem hagyja el az otthonát. Azok közül, akiknek időszakosan van szükségük segítségre a mindennapjaikban (68 fő), 48,5%

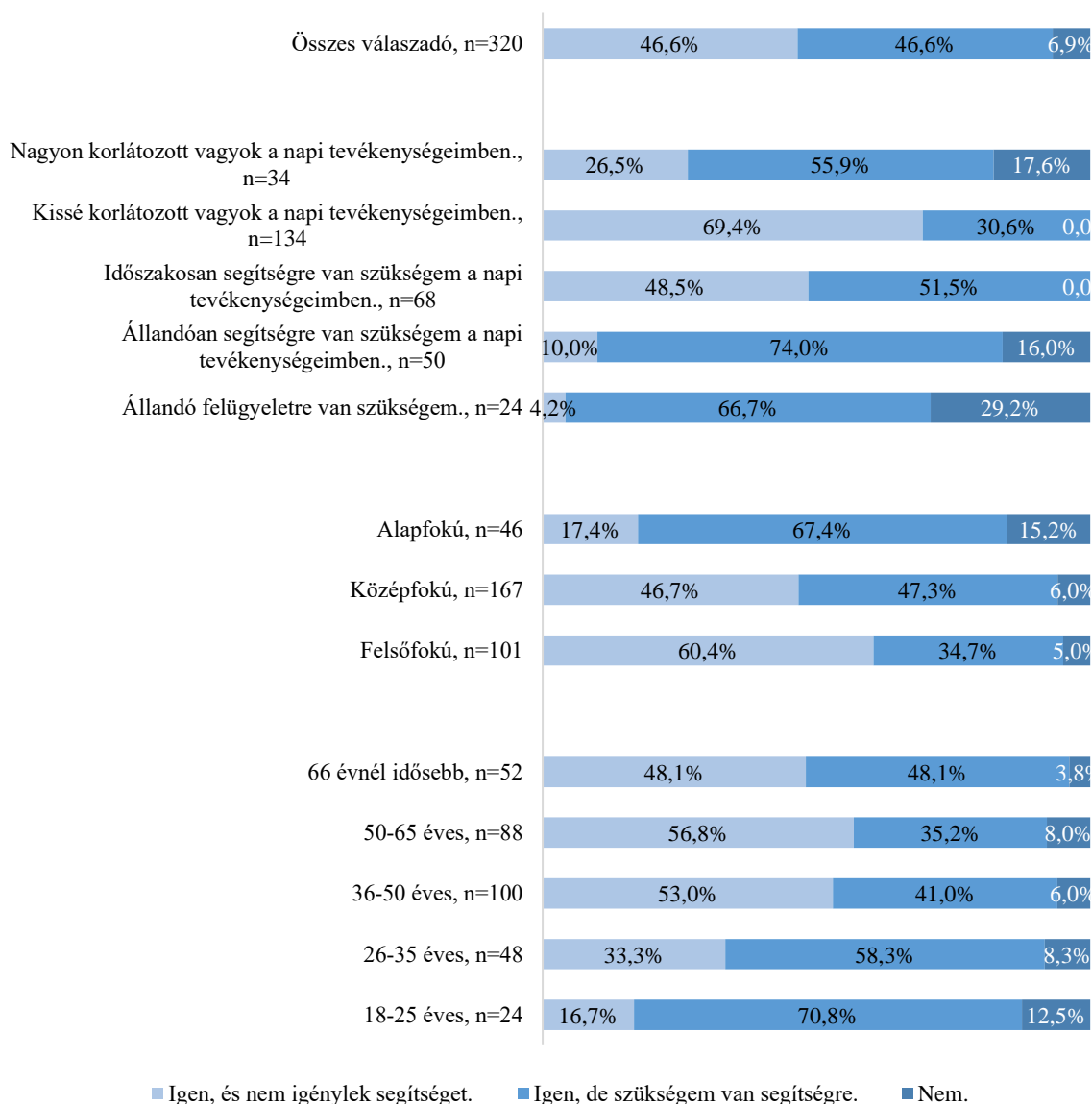
nyilatkozott úgy, hogy el szokta hagyni az otthonát és nem igényel segítséget, 51,5% szintén elindul otthonról, de segítség kell az ügyek intézéséhez, és szintén nincs olyan, aki nem menne el otthonról. 50 válaszadó állandó segítségre szorul a mindennapi tevékenységeik során, közülük 10% elmegy otthonról és segítség nélkül intézi ügyeit, 74% segítséggel intézi a dolgait és 16% egyáltalán nem megy sehova. 24 válaszadó állandó felügyeletre szorul, akik közül 4,2% segítség nélkül intézi az ügyeket, 66,7% segítséggel, 29,2% pedig egyáltalán nem hagyja el az otthonát.

A kérdéssel kapcsolatban elmondható, hogy válaszadók végzettség szerinti bontása alapján az alacsony végzettséggel rendelkezők (46 fő) 17,4%-a elindul otthonról és segítség nélkül intézi az ügyeit, 67,4%-a segítséggel, míg 15,2% nem hagyja el az otthonát. A középfokú végzettséggel rendelkező válaszadók (167 fő) 46,7% elmegy otthonról és segítség nélkül intézi az ügyeit, 47,3%-a segítséggel tudja ezt megtenni, míg 6% nem hagyja el az otthonát. A felsőfokú végzettségűek (101 fő) 60,4% elmegy és segítség nélkül elintézi az ügyeit, 34,7%-a segítséggel, 5% pedig nem hagyja el az otthonát.

A korosztály szerinti megbontás alapján, a 66 évnél idősebbek (52 fő) 48,1%-a elmegy és segítség nélkül intézi ügyeit, 48,1%-uknak ehhez segítségre van szükségük, míg 3,8% nem hagyja el az otthonát. Az 50-65 év közöttiek (88 fő) közül 56,8% elindulnak és segítség nélkül intézik az ügyeket, 35,2%-a segítséggel, a fennmaradó 8% nem hagyja el az otthonát. A 36-50 év közötti korosztály (100 fő) közül 53% segítség nélkül intézi az ügyeit, 41%-a segítséggel, és 6% nem megy el otthonról. A 26-35 év közötti korcsoport (48 fő) közül 33,3%-a elhagyja otthonát és segítség nélkül intézi az ügyeit, a 58,3%-a szintén elindul, de segítséggel intézik a dolgokat, és 8% pedig nem hagyja el az otthonát. (31. ábra)

31. ábra: Lehetőség az ügyintézésre – háttérelmezés

„A mindennapi életben el szokta hagyni otthonát napi ügyek intézésére (bevásárlás, kultúra stb.)?”

Forrás: saját szerkesztés

Arra a kérdésre, hogy a megkérdezett szokott-e szabadidős céllal utazni, az összes válaszadó többsége, 57,8%-a úgy nyilatkozott, hogy szokott, de ehhez segítségre van szüksége. A válaszadók 30,9%-a szintén utazik ilyen céllal és nem igényel segítséget, és csupán 11,3% válaszolta, hogy nem szokott szabadidős céllal utazni.

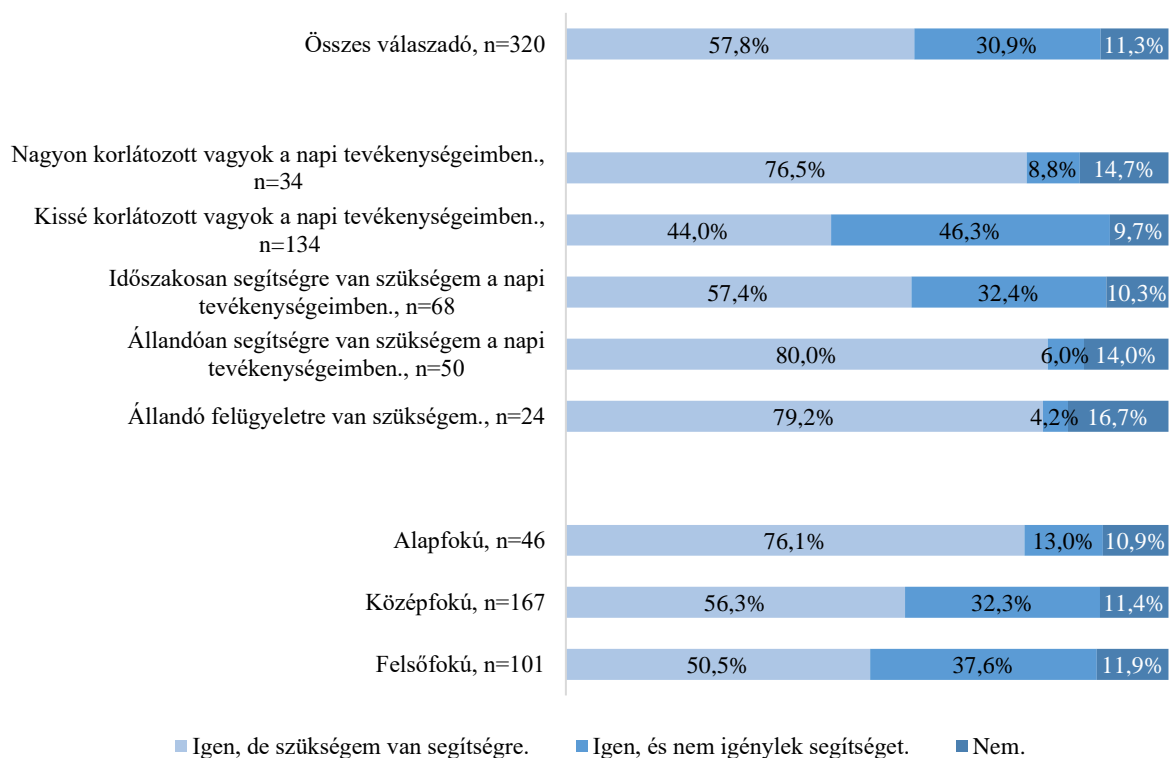
A kérdésre érkezett válaszok a különféle szintű akadályoztatással élők szerinti megosztásban is feldolgozásra kerültek. Azok közül, akik önmagukat úgy értékelték, hogy nagyon korlátozottak a mindennapi tevékenységükben (összesen 34 fő) 76,5% szokott utazni és nem igényel segítséget, 8,8% szintén utazik, de segítség kell ehhez, míg 14,7% válaszolta azt, hogy nem utazik. A 134 fő közül, akik kissé korlátozottak a mindennapi tevékenységükben, 44% szokott utazni és nem igényel segítséget, 46,3% segítséggel utazik, 9,7% pedig azt válaszolta, hogy

nem utazik. Azok közül, akiknek időszakosan van szükségük segítségre a mindennapjaikban (68 fő), 57,4% nyilatkozott úgy, hogy szokott utazni és nem igényel ehhez segítséget, 32,4% szintén utazik, de csak segítséggel képes erre, 10,3% pedig nem szokott utazni. 50 válaszadó állandó segítségre szorul a mindennapi tevékenységei során, akik közül 80% szokott utazni és nem igényel segítséget, 6% szintén utazik, de segítség kell ehhez, és 14% nem szokott utazni. 24 válaszadó állandó felügyeletre szorul, akik közül 79,2% szokott utazni és nem igényel ehhez segítséget, 4,2% segítséggel utazik, míg 16,7%-uk válaszolta azt, hogy egyáltalán nem utazik.

A válaszadók végzettség szerinti megbontása alapján az alapfokú végzettséggel rendelkezők (46 fő) 76,1% szokott utazni és nem igényel utazásához segítséget, 13% szintén utazik, de segítség kell ehhez, 10,9% pedig nem szokott utazni. A középfokú végzettséggel rendelkező válaszadók (167 fő) 56,3%-a szokott utazni és nem igényel ehhez segítséget, 32,3% segítséggel utazik, míg 11,4% válaszolta azt, hogy nem utazik. A felsőfokú végzettségűek (101 fő) közül 50,5% szokott utazni és nem igényel utazásához segítséget, 37,6% segítséggel utazik, míg 11,9% nem szokott utazni (32. ábra).

32. ábra: Szabadidős célú utazás aránya – háttérelmzés

„Szokott szabadidős céllal utazni?”

Forrás: saját szerkesztés

6.2. Az utazást nehezítő tényezők

A következő kérdésekben különféle állítások kerültek megfogalmazásra, amelyeknél azt kellett eldönteni, hogy bizonyos alapvető turisztikai szolgáltatások (közlekedés, szálláshelyek, vendéglátóipari szolgáltatások, sporttevékenységek, illetve attrakciók meglátogatása) igénybevétele mennyire okoz nehézséget a válaszadó számára szabadidős utazásai alatt (33. –

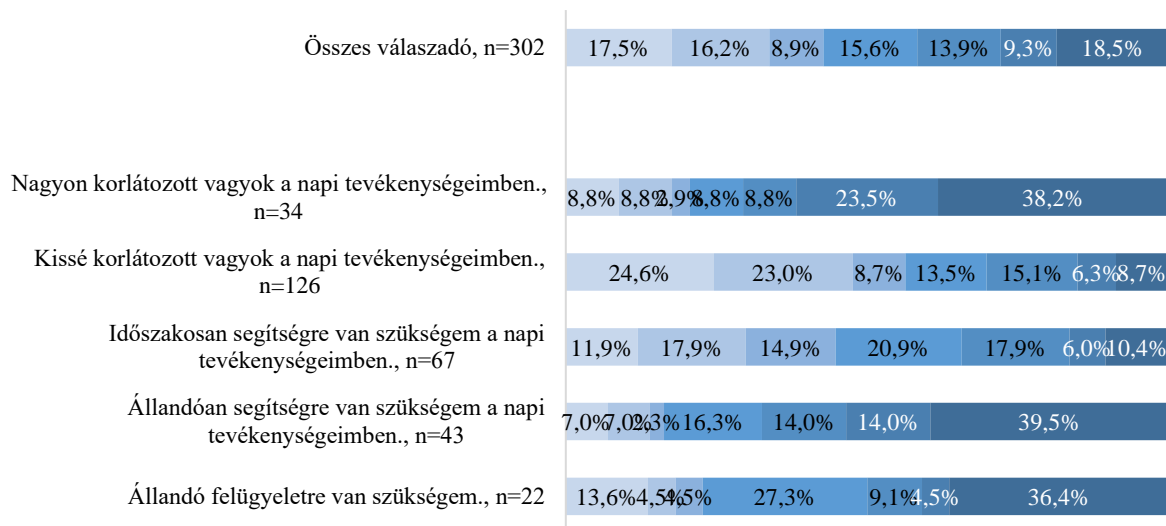
38. ábrák). Az egyes kérdések esetében egy 7 fokozatú skálán tudták kiválasztani a válaszadók a rájuk leginkább jellemző állítást, ahol az 1-es érték a soha nem okoz gondot, a 7-es érték pedig a gyakran előforduló értéket jelöli.

Ami a közlekedés igénybevételét illeti, az összes válaszadó (320 fő) esetében a válaszadók 17,5%-ának soha nem okoz gondot a közlekedés igénybevétele, 16,2%-nak majdnem soha, 8,9%-uknál inkább nem fordul elő, 15,6% közepes értéket adott, vagyis okoz is problémát meg nem is, 13,9%-nál inkább előfordul, 9,3%-nál inkább gyakran adódik probléma, 18,5%-nak pedig gyakran okoz gondot a közlekedés igénybevétele.

A kérdésre érkezett válaszok a különféle akadályoztatással élők szerinti csoportok szerint is meghatározásra kerültek. Azok közül, akik önmagukat nagyon korlátozottnak ítélik meg a mindennapi tevékenységükben (34 fő), 8,8%-nak soha nem okoz gondot a közlekedés igénybevétele, 8,8%-nak majdnem soha, 2,9%-uknál inkább nem fordul elő, 8,8% közepes értéket adott, ugyancsak 8,8%-ál inkább előfordul, míg 23,5%-uk esetében inkább gyakran, 38,2%-nál pedig gyakran gondot okoz a közlekedés igénybevétele. Aki kissé korlátozott a napi tevékenységeiben (126 fő) 24,6%-nak soha nem okoz gondot a közlekedés igénybevétele, 23%-nak majdnem soha, 8,7%-nál ez inkább nem fordul elő, 13,5% semleges választ adott, 15,1%-nál inkább előforduló probléma, 6,3%-nál inkább gyakran, 8,7%-nak pedig gyakran okoz gondot a közlekedés igénybevétele. Az időszakos segítségre szoruló (67 fő) 11,9%-nak soha nem okoz gondot a közlekedés igénybevétele, 17,9%-nak majdnem soha, 14,9%-uk esetében ez inkább nem fordul elő, 20,9% közepes értéket adott, 17,9% esetén inkább előfordul, 6%-nál gyakrabban, 10,4%-nak pedig gyakran gondot okoz a közlekedés igénybevétele. Az állandó segítségre szoruló (43 fő) 7%-ának soha nem okoz gondot a közlekedés igénybevétele, 7%-nak majdnem soha, 2,3%-nál ez inkább nem fordul elő, 16,3%-nak közepes, 14%-nál inkább előfordul, 14% esetében inkább gyakran előfordul, 39,5%-nak pedig gyakran okoz gondot a közlekedés igénybevétele. Az állandó felügyeletre szoruló (22 fő) 13,6%-ának soha nem okoz gondot, 4,5%-nak majdnem soha, szintén 4,5%-nál ez a probléma inkább nem fordul elő, 27,3% közepes értéket adott, 9,1%-nál inkább előfordul, 4,5%-nál inkább gyakorinak mondható, 36,4%-nak pedig gyakran okoz gondot a közlekedés igénybevétele (33. ábra).

33. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés I.

„Kérjük, adja meg, mennyire okoznak nehézséget Önnek a szabadidős utazásai alatt az alábbiak? (1: Soha nem találkozom ezzel a problémával; 7: nagyon gyakran találkozom vele)” – A közlekedés igénybe vétele.

■ 1 - Soha nem találkozom ezzel a problémával ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 ■ 6 ■ 7 - nagyon gyakran találkozom vele

Forrás: saját szerkesztés

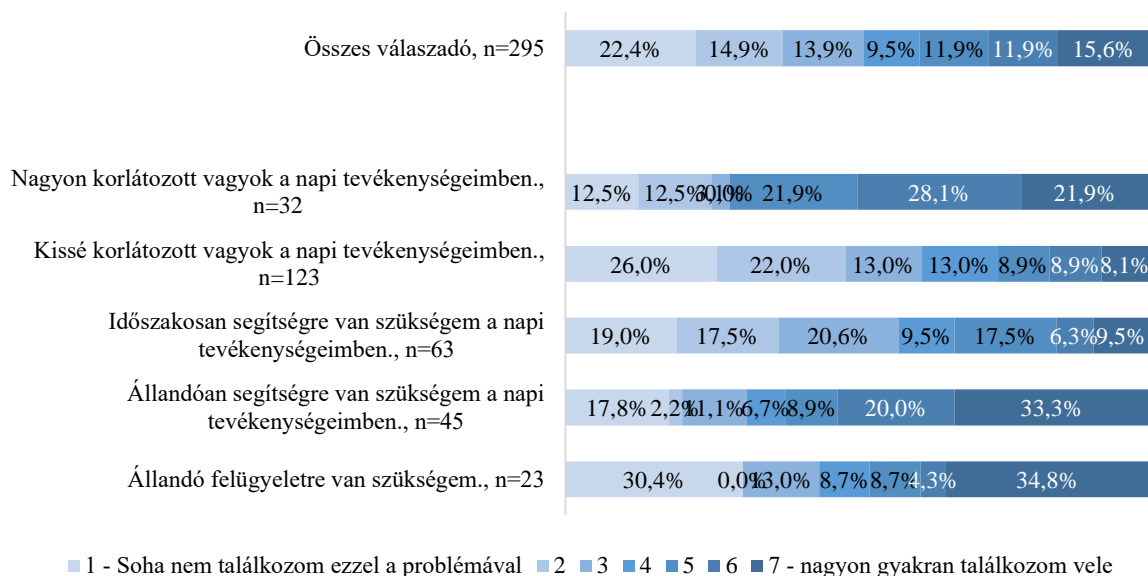
Az előző kérdéshez hasonló módon, a következő kérdésben a szálláshely igénybevételével kapcsolatban kellett kifejezni, hogy az mennyire okoz nehézséget a válaszadó számára, és erre szintén a 7 fokozatú skálán kellett megjelölni a nehézségi fokot. Az összes válaszadó (295 fő) esetében 22,4%-nak soha nem okoz gondot a szállás igénybevétele, 14,9%-uknak majdnem soha, 13,9%-nál inkább nem fordul elő ez a probléma, 9,5% közepes értéket adott, 11,9%-nál inkább előfordul, 11,9% esetében inkább gyakran, 15,6%-nak pedig gyakran gondot okoz a szállás igénybevétele.

A kérdésre érkezett válaszok a különféle akadályoztatással élők szerinti megbontásban úgy alakultak, hogy a mindennapi tevékenységükben nagyon korlátozottak (32 fő) 12,5%-nak soha nem okoz gondot a szállás igénybevétele, ugyancsak 12,5%-uknak majdnem soha, 3,1%-nál inkább nem fordul elő, közepes értéket nem választott senki, 21,9%-nál inkább előfordul, 28,1%-nál inkább gyakran, 21,9%-nak pedig gyakran okoz gondot a szállás igénybevétele. Aki kissé korlátozott a napi tevékenységeiben (123 fő), azok 26%-ának soha nem okoz gondot a szállás igénybevétele, 22%-nak majdnem soha, 13%-nál inkább nem fordul elő ez a probléma, 13% semleges értéket adott, 8,9% jelezte, hogy a gond inkább előfordul, 8,9%-nál inkább gyakran, 8,1%-nak pedig gyakran gondot okoz a szállás igénybevétele. Az időszakos segítségre szoruló (63 fő) 19%-ának soha nem okoz gondot a szállás igénybevétele, 17,5%-nak majdnem soha, 20,6%-nál inkább nem fordul elő, 9,5% közepes értéket adott, 17,5% esetében inkább előfordul, 6,3%-nál inkább gyakran, 17,5%-nak gyakran okoz gondot a szállás igénybevétele. Az állandó segítségre szoruló (45 fő) 17,8%-ának soha nem okoz gondot a szállás igénybevétele, 2,2%-uknak majdnem soha, 11,1%-nál inkább nem fordul elő, 6,7% közepes értéket adott, 8,9%-nál inkább előfordul, 20% inkább gyakran, 33,3%-nak pedig gyakran okoz gondot a szállás igénybevétele. Az állandó felügyeletre szoruló (23 fő) 30,4%-ának soha nem

okoz gondot a szállás igénybevétele, senki nem válaszolta azt, hogy majdnem soha, 13%-nál inkább nem fordul elő, 8,7% közepes értéket adott, 8,7%-nál inkább előfordul, 4,3%-nál inkább gyakran, 34,8%-nak pedig gyakran okoz gondot a szállás igénybevétele (34. ábra).

34. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés II.

„Kérjük, adja meg, mennyire okoznak nehézséget Önnek a szabadidős utazásai alatt az alábbiak? (1: Soha nem találkozom ezzel a problémával; 7: nagyon gyakran találkozom vele)” – Szálláshely igénybe vétele

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdésben az étkezési lehetőség igénybevételével kapcsolatban kellett az előző kérdésekhez hasonlóan arról beszámolni, hogy mennyire okoznak nehézséget a válaszadó számára, és egy 7 fokozatú skálán megjelölni a nehézségi fokot. Az összes kitöltő (289 fő) esetében a válaszadók 27%-ának soha nem okoz gondot az étkezés igénybevétele, 17,6%-uknak majdnem soha, 14,5%-nál inkább nem fordul elő ez a probléma, 9,3% közepes értéket adott, 13,1%-nál inkább előfordul, 7,3% esetében inkább gyakran, 11,1%-nak pedig gyakran okoz gondot az étkezés igénybevétele utazásai során.

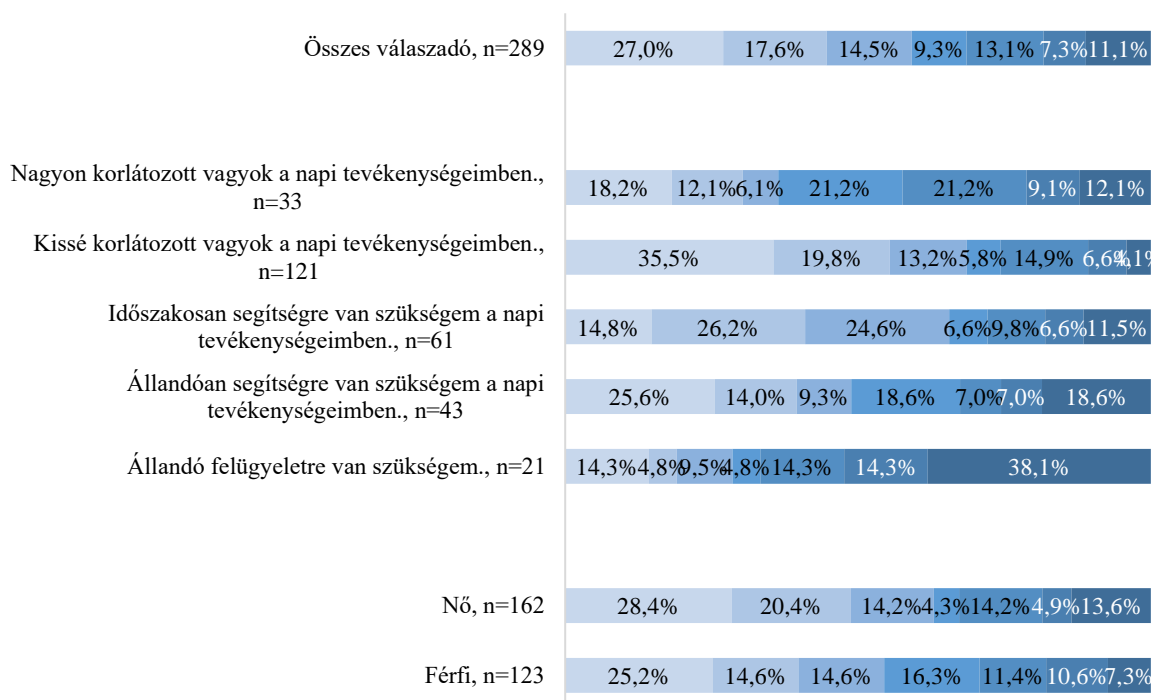
A kérdésre érkezett válaszok a különféle akadályoztatással élők szerinti csoportbontásban is elemzésre kerültek. Az erősen korlátozottak (33 fő) között 18,2%-nak soha nem okoz gondot, 12,1%-nak majdnem soha, 6,1%-nál inkább nem fordul elő, közepes értéket 21,2% adott, 21,2%-nál inkább előfordul, 9,1%-nál inkább gyakran, 12,1%-nak pedig gyakran okoz gondot az étkezés igénybevétele. Aki kissé korlátozott a napi tevékenységeiben (121 fő), azok 35,5%-ának soha nem okoz gondot az étkezés igénybevétele, 19,8%-nak majdnem soha, 13,2%-nál inkább nem fordul elő ez a probléma, 5,8% semleges értéket adott, 14,9% inkább előfordul, 6,6%-nál inkább gyakran, 4,1%-nak pedig gyakran gondot okoz az étkezés igénybevétele. Az időszakos segítségre szoruló (61 fő) közül 14,8%-nak soha nem okoz gondot, 26,2%-nak majdnem soha, 24,6%-nál inkább nem fordul elő, 6,6% közepes értéket adott, 9,8% esetében inkább előfordul, 6,6%-nál inkább gyakran, 11,5%-nak gyakran okoz gondot az étkezés igénybevétele. Az állandó segítségre szoruló 43 fő 25,6%-ának soha nem okoz gondot az

étkezés igénybevétele, 14%-uknak majdnem soha, 9,3%-nál inkább nem fordul elő, 18,6% közepes értéket adott, 7%-nál inkább előfordul, 7% inkább gyakran, 18,6%-nak pedig gyakran okoz gondot. Az állandó felügyeletre szoruló személyek (21 fő) 14,3%-ának soha nem okoz gondot az étkezés, 4,8%-nak majdnem soha, 9,5%-nál inkább nem fordul elő, 4,8%-nak közömbös, 14,3%-nál inkább előfordul, 14,3%-nál inkább gyakran, 38,1%-nak pedig gyakran okoz gondot az étkezés igénybevétele.

Ennek a kérdésnek a tekintetében a válaszadók nemek szerinti megbontásban is elemzésre kerültek. A női válaszadók (162 fő) közül 28,4%-nak soha nem okoz gondot az étkezés, 20,4%-nak majdnem soha, 14,2%-nál inkább nem fordul elő, 4,3% közepes értéket adott, 14,2%-nál inkább előfordul, 4,9%-nál inkább gyakran, 13,6%-nak pedig gyakran okoz gondot az étkezés igénybevétele. A férfi válaszadók (123 fő) közül 25,2%-nak soha nem okoz gondot az étkezés, 14,6%-nak majdnem soha, 14,6%-nál inkább nem fordul elő, 16,3% közepes értéket adott, 11,4%-nál inkább előfordul, 10,6%-nál inkább gyakran, 7,3%-nak pedig gyakran okoz gondot az étkezés igénybevétele 35. ábra).

35. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmzés III.

„Kérjük, adja meg, mennyire okoznak nehézséget Önnek a szabadidős utazásai alatt az alábbiak? (1: Soha nem találkozom ezzel a problémával; 7: nagyon gyakran találkozom vele)” – Az étkezési lehetőség igénybe vétele

■ 1 - Soha nem találkozom ezzel a problémával ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 ■ 6 ■ 7 - nagyon gyakran találkozom vele

Forrás: saját szerkesztés

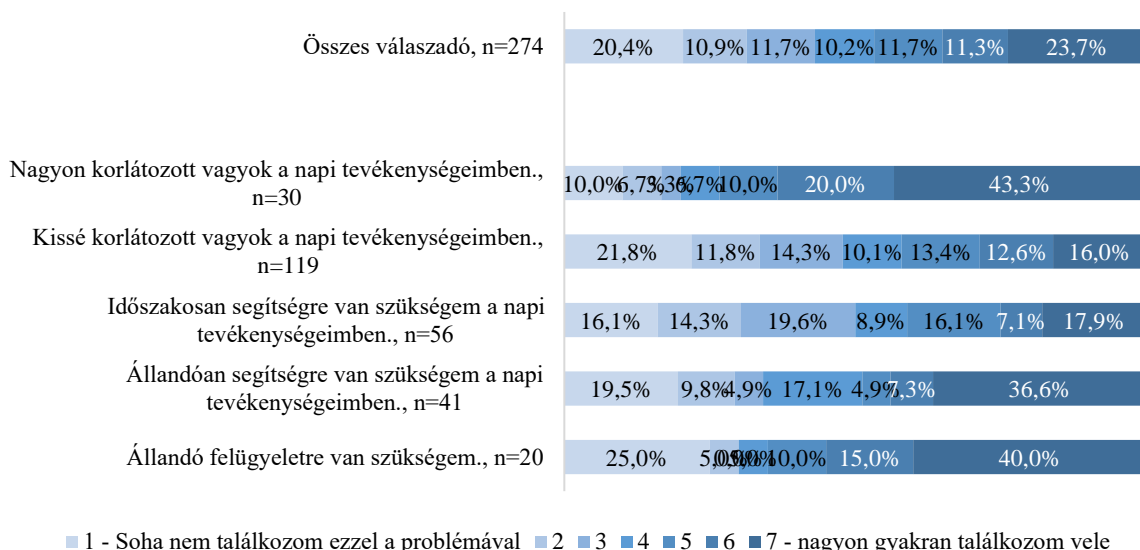
A soron következő kérdésben arra kerestük a választ, hogy a válaszadók számára utazásaik során mennyire okoznak nehézséget a különféle sporttevékenységek üzése. Az összes

válaszadó (274 fő) esetében a válaszadók 20,4%-ának soha nem okoz ez gondot, 10,9%-nak majdnem soha, 11,7%-nál inkább nem fordul elő, 10,2% közepes értéket adott, 11,7%-nál inkább előfordul, 11,3% esetében inkább gyakran, 23,7%-nak pedig gyakran gondot okoz sportolni az utazások során.

A kérdésre érkezett válaszok a különféle akadályoztatással élők szerinti csoportbontásban alapján az alábbi értékeket mutatták. A mindennapi tevékenységükben nagyon korlátozottak (30 fő) 10%-nak soha nem okoz gondot, 6,7%-nak majdnem soha, 3,3%-nál inkább nem fordul elő, közepes értéket 6,7% adott, 10%-nál inkább előfordul, 20%-nál inkább gyakran, 43,3%-nak pedig gyakran gondot okoz a sportolás. Aki kissé korlátozott a napi tevékenységeiben (119 fő) 21,8%-nak soha nem okoz gondot, 11,8%-nak majdnem soha, 14,3%-nál inkább nem fordul elő, 10,1% semleges értéket adott, 13,4% inkább előfordul, 12,6%-nál inkább gyakran, 16%-nak pedig gyakran gondot okoz a sportolás az utazások során. Az időszakos segítségre szoruló (56 fő) 16,1% soha nem okoz gondot, 14,3%-nak majdnem soha, 19,6%-nál inkább nem fordul elő, 8,9% közepes értéket adott, 16,1% esetében inkább előfordul, 7,1%-nál inkább gyakran, 17,9%-nak pedig gyakran okoz gondot. Az állandó segítségre szoruló (41 fő) 19,5%-nak soha nem okoz gondot, 9,8%-nak majdnem soha, 4,9%-nál inkább nem fordul elő, 17,1% közepes értéket adott, 4,9%-nál inkább előfordul, 7,3% inkább gyakran, 36,6%-nak pedig gyakran okoz gondot a sportolás. Az állandó felügyeletre szoruló (20 fő) 25%-nak soha nem okoz gondot a sportolás, 5%-nak majdnem soha, senki nem mondta, hogy inkább nem fordul elő, 5% adott közepes értéket, 10%-nál inkább előfordul, 15%-nál inkább gyakran, 40%-nak pedig gyakran gondot okoz a sportolás (36. ábra).

36. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelémzés IV.

„Kérjük, adja meg, mennyire okoznak nehézséget Önnek a szabadidős utazásai alatt az alábbiak? (1: Soha nem találkozom ezzel a problémával; 7: nagyon gyakran találkozom vele)” – Sporttevékenységek

Forrás: saját szerkesztés

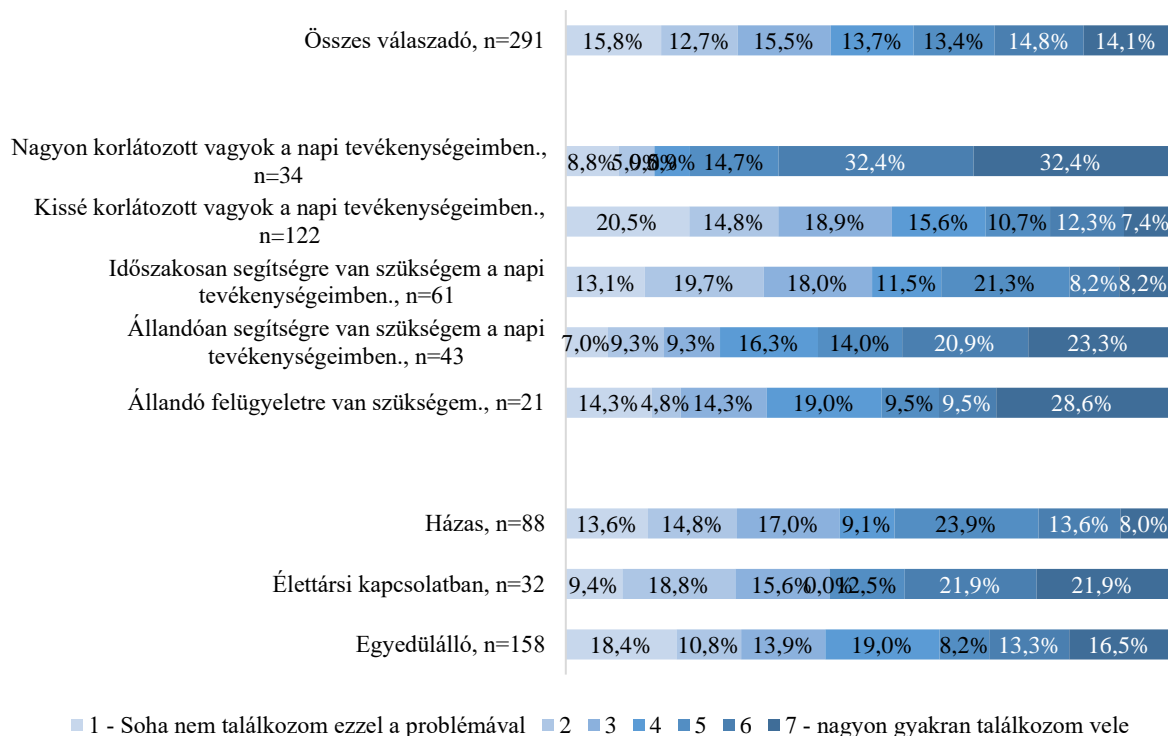
Egy kérdésben arra kerestük a választ, hogy az utazások során mennyire okoz nehézséget a válaszadóknak a turisztikai látványosságok meglátogatása. Az összes válaszadó (291 fő) esetében a kitöltők 15,8%-ának soha nem okoz ez gondot, 12,7%-nak majdnem soha, 15,5%-nál inkább nem fordul elő a probléma, 13,7% közepes értéket adott, 13,4%-nál inkább előfordul, 14,8% esetében inkább gyakran, 14,1%-nak pedig gyakran gondot okoz a látványosságok meglátogatása.

A különféle akadályoztatással élők szerinti bontás alapján az alábbi eredmények születtek. Az önmagukat a mindennapi tevékenységükben erősen korlátozottnak valló válaszadók (34 fő) 8,8%-ának soha nem okoz gondot, 5,9%-nak majdnem soha, az „inkább nem fordul elő” választ senki nem választotta, közepes értéket 5,9% adott, 14,7%-nál inkább előfordul, 32,4%-nál inkább gyakran, 32,4%-nak pedig gyakran gondot okoz a látványosságok meglátogatása. A kissé korlátozott válaszadók (122 fő) 20,5%-ának soha nem okoz gondot, 14,8%-uknak majdnem soha, 18,9%-nál inkább nem fordul elő, 15,6% semleges értéket adott, 10,7%-uknál inkább előfordul, 12,3%-nál inkább gyakran, 7,4%-nak pedig gyakran okoz gondot. Az időszakos segítségre szorulóknak (61 fő) 13,1%-ának soha nem okoz gondot, 19,7%-nak majdnem soha, 18%-nál inkább nem fordul elő, 11,5% közepes értéket adott, 21,3% esetében inkább előfordul, 8,2%-nál inkább gyakran, 8,3%-nak pedig gyakran okoz gondot. Az állandó segítségre szoruló személyek (43 fő) 7%-ának soha nem okoz gondot, 9,3%-nak majdnem soha, ugyancsak 9,3%-nál inkább nem fordul elő, 16,3% közepes értéket adott, 14%-nál inkább előfordul, 20% esetében inkább gyakran, 23,3%-nak pedig gyakran okoz gondot a látványosságok meglátogatása. Az állandó felügyeletre szorulóknak (számuk 21 fő) 14,3%-ának soha nem okoz gondot, 4,8%-uknak majdnem soha, 14,3%-nál inkább nem fordul elő, 19% közepes értéket adott, 9,5%-nál inkább előfordul, szintén 9,5%-nál inkább gyakran, 28,6%-nak pedig gyakran okoz gondot a látványosságok meglátogatása.

Ez a kérdés a válaszadók családi állapota szerint is elemzésre került, mely során a házas válaszadók (88 fő) 13,6%-nak soha nem okoz gondot, 14,8%-nak majdnem soha, 17%-nál inkább nem fordul elő, 9,1% közepes értéket adott, 23,9%-nál inkább előfordul, 13,6%-nak inkább gyakran, 8%-nak pedig gyakran okoz gondot a látványosságok meglátogatása. Az élettársi kapcsolatban élők (32 fő) 9,4%-nak soha nem okoz gondot, 18,8%-nak majdnem soha, 15,6%-nál inkább nem fordul elő, közepes értéket nem adott senki, 12,5%-nál inkább előfordul, 21,9%-nak inkább gyakran, 21,9%-nak pedig gyakran okoz gondot a látványosságok meglátogatása. Az egyedülálló válaszadók (158 fő) közül 18,4%-nak soha nem okoz gondot, 10,8%-nak majdnem soha, 13,9%-nál inkább nem fordul elő, 19% közepes értéket adott, 8,2%-nál inkább előfordul, 13,3%-nak inkább gyakran, 16,5%-nak pedig gyakran okoz gondot a látványosságok meglátogatása (37. ábra).

37. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés V.

„Kérjük, adja meg, mennyire okoznak nehézséget Önnek a szabadidős utazásai alatt az alábbiak? (1: Soha nem találkozom ezzel a problémával; 7: nagyon gyakran találkozom vele)” – Látványosságok látogatása

Forrás: saját szerkesztés

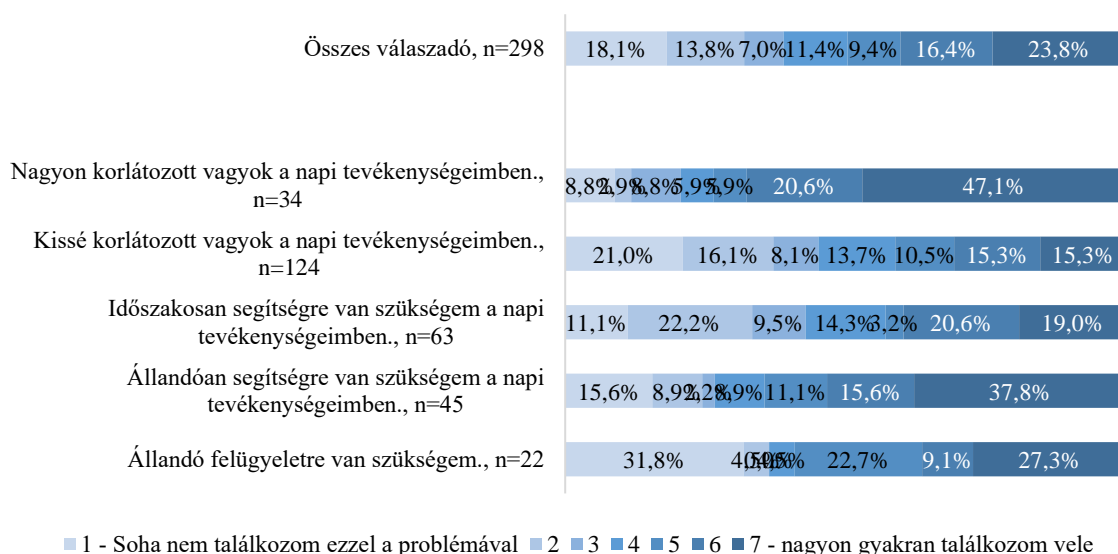
A következő kérdésben arra kérdeztünk rá, hogy az utazások során mennyire okoz nehézséget a tényleges akadálymentességre vonatkozó megbízható információk hiánya. Az összes válaszadó (298 fő) esetében a válaszadók 18,1%-ának ez soha nem okoz gondot, 13,8%-nak majdnem soha, 7%-nál inkább nem fordul elő, 11,4% közepes értéket adott, 9,4%-nál inkább előfordul, 16,4% esetében inkább gyakran, 23,8%-nak pedig gyakran gondot okoz a releváns információk hiánya.

A különféle akadályoztatással élők szerinti csoportbontás alapján az önmagukat erősen korlátozottan valló válaszadók (34 fő) 8,8%-ának ez soha nem okoz gondot, 2,9%-nak majdnem soha, 8,8%-nál inkább nem fordul elő, közepes értéket 5,9% adott, ugyancsak 5,9%-nál inkább előfordul, 20,6%-nál inkább gyakran, 47,1%-nak pedig gyakran gondot okoz. Ez utóbbi komoly problémát jelent, mert csaknem minden második válaszadó a lehető legrosszabb helyzetről számolt be. Aki kissé korlátozott a napi tevékenységeiben (124 fő), azok közül 21%-nak soha nem okoz gondot, 16,1%-nak majdnem soha, 8,1%-nál inkább nem fordul elő, 13,7% semleges értéket adott, 10,5% inkább előfordul, 15,3%-nál inkább gyakran, 15,3%-nak pedig gyakran okoz gondot. Az időszakos segítségre szoruló válaszadók (63 fő) közül 11,1%-nak soha nem okoz gondot, 22,2%-nak majdnem soha, 9,5%-nál inkább nem fordul elő, 14,3% közepes értéket adott, 3,2% esetében inkább előfordul, 20,6%-nál inkább gyakran, 19%-nak pedig gyakran okoz gondot. Az állandó segítségre szorulóknak (45 fő) 15,6%-nak soha nem okoz gondot, 8,9%-nak majdnem soha, 2,2%-nál inkább nem fordul elő, 8,9% közepes értéket adott,

11,1%-nál inkább előfordul, 15,6% inkább gyakran, 37,8%-nak pedig gyakran okoz gondot. Az állandó felügyeletre szorulóknak (22 fő) közül 31,8%-nak soha nem okoz gondot, 4,5%-nak majdnem soha, nem választotta senki az „inkább nem fordul elő” opciót, 4,5% közepes értéket adott, 22,7%-nál inkább előfordul, 9,1%-nál inkább gyakran, 27,3%-nak pedig gyakran okoz gondot az akadálymentességre vonatkozó információk hiánya (38. ábra).

38. ábra: Szabadidős utazásokhoz kapcsolódó állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmzés VI.

„Kérjük, adja meg, mennyire okoznak nehézséget Önnek a szabadidős utazásai alatt az alábbiak? (1: Soha nem találkozom ezzel a problémával; 7: nagyon gyakran találkozom vele)” – A tényleges akadálymentességre vonatkozó megbízható információk hiánya

Forrás: saját szerkesztés

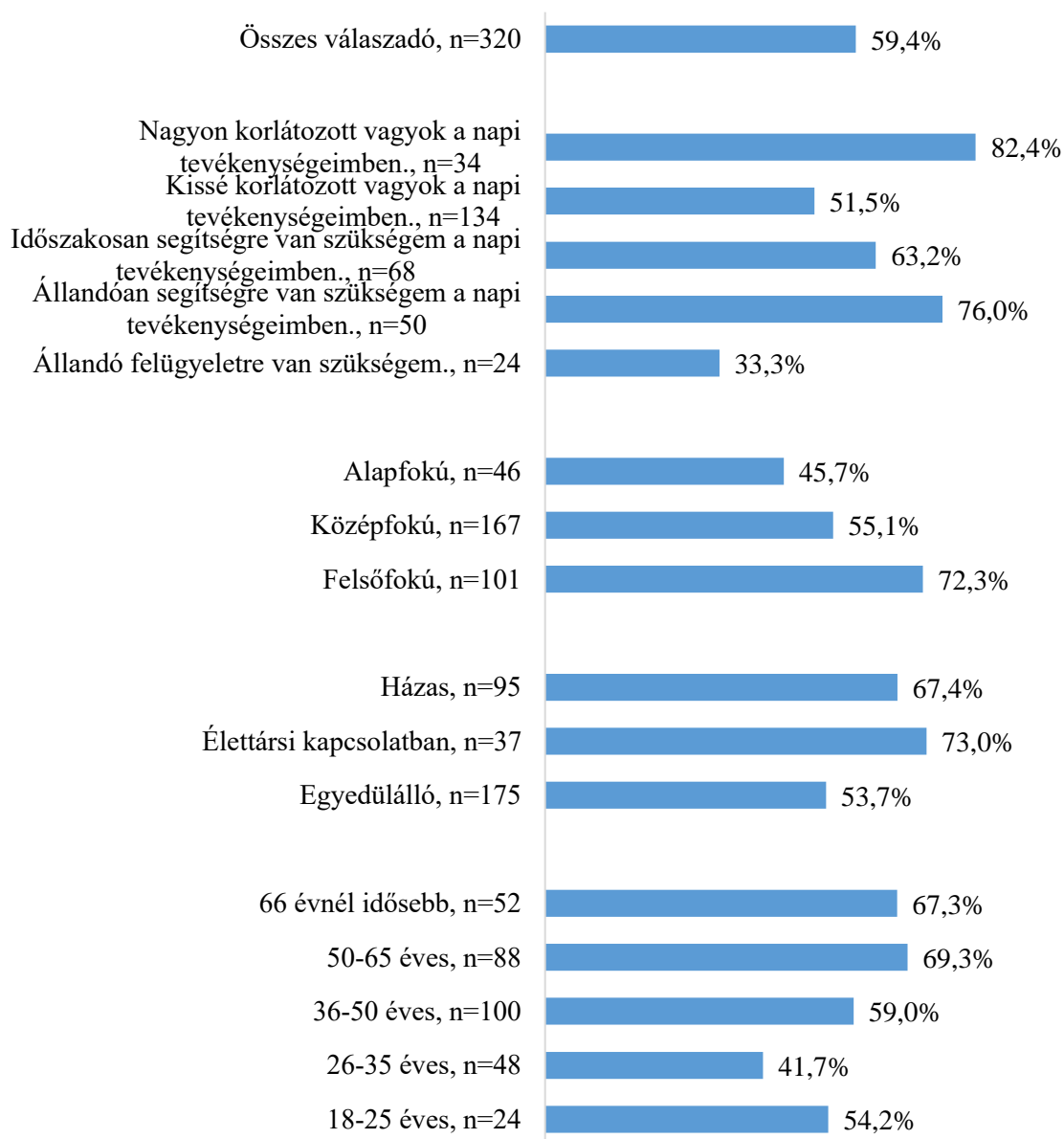
6.3. Segédeszközök használata az utazás során

A következő kérdés során azt vizsgáltuk, hogy az utazások során szüksége van-e a válaszadónk valamilyen segédeszközre. Az összes válaszadó (320 fő) 59,4%-ának van szüksége segédeszközre. A korlátozottság mértékétől függően, a nagyon korlátozottak (34 fő) 82,4%-a, a kissé korlátozottak (134 fő) 51,5%-a, az időszakosan segítségre szorulóknak (68 fő) 63,2%-a, az állandó segítségre szorulóknak (50 fő) 76%-a, és az állandó felügyeletet igénylők 33,3%-a nyilatkozott úgy, hogy szükségük van segédeszközre utazásaik során.

A kérdés során a válaszadók végzettsége, családi állapotuk és koruk is szerepelt a kérdésben, így ezek mentén is elvégezhetjük az értékelést. A végzettség szerinti elemzés szerint, az alapfokú végzettségűek (46 fő) 45,7%-a, a középfokú végzettségűek (167 fő) 55,1%-a, és a felsőfokú végzettségűek (101 fő) 72,3%-a használ segédeszközt az utazásai során. A családi állapot szerinti elemzés alapján, a házasságban élők (95 fő) 67,4%-a, az élettársi kapcsolatban élők (37 fő) 73%-a, és az egyedülállók (175 fő) 53,7%-a használ segédeszközt utazásai során. Korosztály alapján, a 66 évnél idősebbek (52 fő) 67,3%-a, az 50-65 év közöttiek (88 fő) 69,3%-a, a 36-50 év közöttiek (100 fő) 59%-a, a 26-35 év közöttiek (48 fő) 41,7%-a, és a 18-25 év közöttiek (24 fő) 54,2%-a használ segédeszközt utazásai során (39. ábra).

39. ábra: Utazásokhoz használt segédeszköz szükségessége – háttérelmézés

„Szüksége van-e valamilyen segédeszközre utazása során, és ha igen, milyenre?”

Forrás: saját szerkesztés

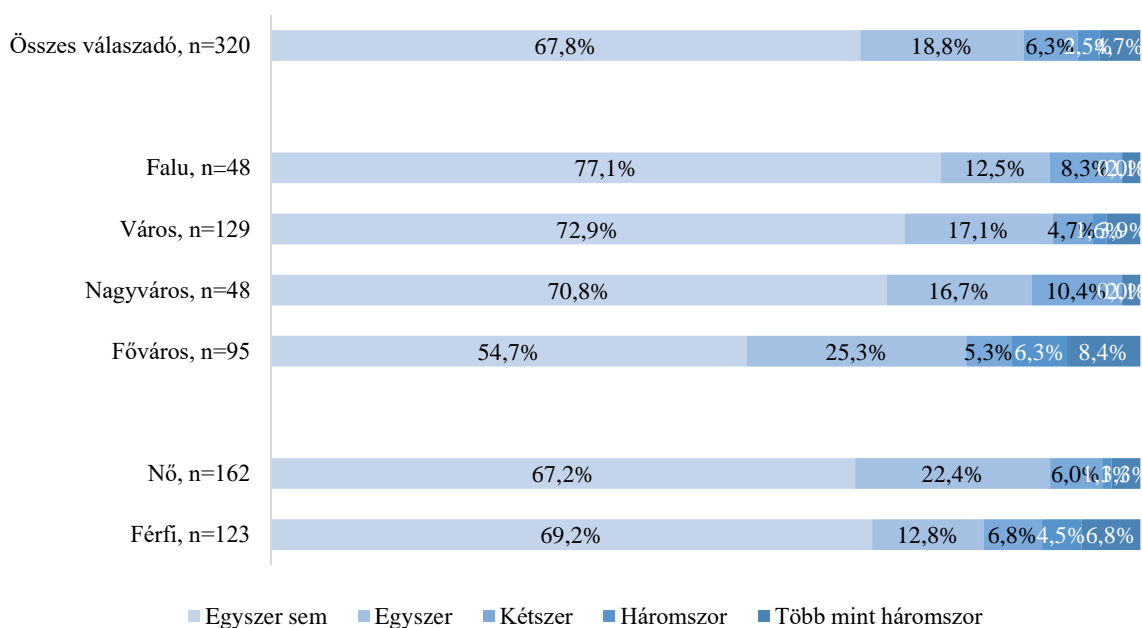
6.4. Az utazási gyakoriság vizsgálata

A belföldi utazási gyakoriság vizsgálata során nem mutatkozott statisztikailag igazolható kapcsolat a különböző demográfiai csoportok között. Levonható az a következtetés, hogy az utazás a fogyatékossgal élők teljes körének nagyon fontos, így aki csak teheti szívesen részt vesz benne függetlenül a kortól, nemtől, lakóhelytől, vagy a fogyatékossg mértékétől. A külföldi utazási gyakoriság vizsgálata során viszont megfigyelhetők voltak különböző statisztikailag igazolható kapcsolatok. A kérdőív egy kérdésében arra kerestük a választ, hogy a megkérdezett kitöltő hányszor utazott 2022-ben (a felmérést megelőző évben) külföldre. Az ötfokozatú skálán az 1-es fokozat az egyszer sem, az 5-ös fokozat pedig a több, mint háromszor

utazást jelenti. A válaszok az összes válaszadó (320 fő) kapcsán az következőképpen alakultak: 67,8% nyilatkozott úgy, hogy egyszer sem utazott, 18,8% egyszer, 6,3% kétszer, 3,5% háromszor, és 4,7% pedig több, mint háromszor utazott 2022-ben. Jelen kérdés során a válaszadók lakhelye is felmérésre került, mely alapján azok közül, akik falun élnek (48 fő), 77,1% egyszer sem utazott, 12,5% egyszer, 8,3% kétszer, és 2,1% pedig több, mint háromszor. A városban élők (129 fő) közül 72,9% egyszer sem, 17,1% egyszer, 4,7% kétszer, 1,6% háromszor és 3,9% több, mint háromszor utazott. A nagyvárosban élők (48 fő) 70,8%-a egyszer sem utazott, 16,7%-a egyszer, 10,4%-a kétszer, 2,1%-a pedig több, mint háromszor. Azok közül, akik a fővárosban élnek (95 fő), 54,7% egyszer sem, 25,3% egyszer, 5,3% kétszer, 6,3% háromszor és 8,4% több, mint háromszor utazott az adott évben külföldre. A nemek alapján történő elemzés azt mutatja, hogy a nők (162 fő) 67,2%-a egyszer sem, 22,4%-a egyszer, 6,0%-a kétszer, 1,1%-a háromszor, és 3,3%-a több, mint háromszor utazott, míg a férfi válaszadók (123 fő) 69,2%-a egyszer sem, 12,8%-a egyszer, 6,8%-a kétszer, 4,5%-a háromszor, és 6,8%-a pedig több, mint háromszor utazott külföldre 2022-ben (40. ábra).

40. ábra: Utazási gyakoriság külföldre a kutatást megelőző évben – háttérelmzés

„Hányszor utazott külföldre 2022-ben?”

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdés szintén a külföldre történő utazás gyakoriságát mérte fel egy négyéves – részben a Covid járvány által érintett – időszakban, melyre az előző kérdésnél is használt ötfokozatú skálán adhatták meg a kitöltők a válaszokat. Az összes válaszadó (320 fő) közül 49,7% nyilatkozott úgy, hogy egyszer sem utazott, 14,1% egyszer, 11,6% kétszer, 6,9% háromszor, és 17,8% pedig több, mint háromszor utazott ebben az időszakban.

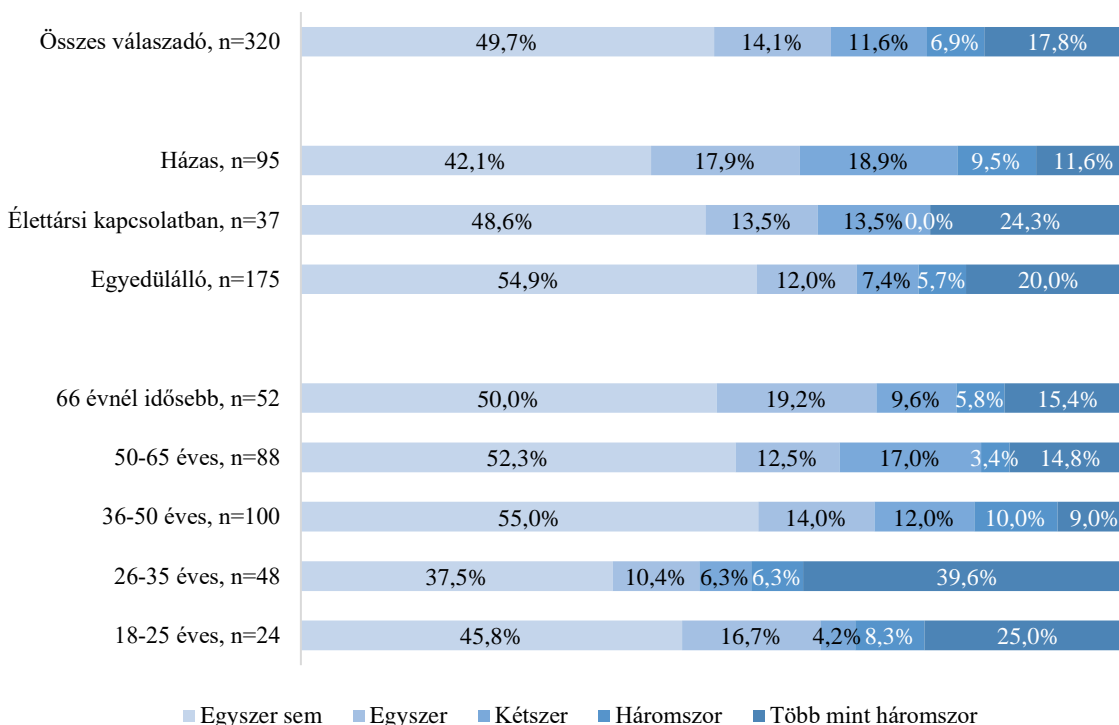
Jelen kérdés során a családi állapot szerint is elemzésre kerültek a válaszok. A házasok (95 fő) 42,1%-a egyszer sem, 17,9%-a egyszer, 18,9%-a kétszer, 9,5%-a háromszor, és 11,6%-uk több, mint háromszor utazott a megadott négy évben. Az élettársi kapcsolatban élők (37 fő) 48,6%-a egyszer sem, 13,5%-a egyszer, 13,5%-a kétszer, és 24,3% több, mint háromszor utazott. Az

egyedülálló (175 fő) jelentős része (több mint fele), 54,9%-a egyszer sem, 12%-a egyszer, 7,4%-a kétszer, 5,7%-a háromszor, és 20%-uk több, mint háromszor utazott.

Az utazás gyakorisága életkor szerint is elemezhető, mely alapján a 66 évnél idősebbek (52 fő) fele egyszer sem, 19,2%-uk egyszer, 9,6%-uk kétszer, 5,8%-uk háromszor, míg 15,4% több, mint háromszor utazott. Az 50-65 év közöttiek (88 fő) szintén több, mint fele, 52,3%-a egyszer sem, 12,5%-a egyszer, 17%-a kétszer, 3,4%-a háromszor, 14,8%-a pedig több, mint háromszor utazott. A 36-50 év közöttiek (100 fő) megint csak több, mint fele, 55%-a egyszer sem, 14%-a egyszer, 12%-a kétszer, 10%-a háromszor, és 9% több, mint háromszor utazott. A 26-36 év közöttiek (48 fő) körében jelentősen alacsonyabb azok aránya, akik egyszer sem utaztak: 37,5%, míg 10,4%-uk egyszer, 6,3%-uk kétszer, illetve háromszor, 39,6% pedig több, mint háromszor utazott. A 18-25 év közöttiek (24 fő) 45,8%-a egyszer sem, 16,7%-a egyszer, 4,2%-a kétszer, 8,3%-a háromszor, és 25% több, mint háromszor utazott a 2018-2021 időszakban (41. ábra).

41. ábra: Utazási gyakoriság külföldre 2018 és 2021 között – háttérelmzés

„Hányszor utazott külföldre 2018-2021 között?”

Forrás: saját szerkesztés

6.5. Az utazásból való kimaradás okai

A következő kérdésblokkban (42. – 49. ábra) arra igyekeztünk fényt deríteni, hogy bizonyos, a turizmusban való részvétel elmaradásával kapcsolatos állításokkal mennyire értenek egyet a válaszadók (mennyire tartja őket vissza az utazástól a társaság hiánya, a nyelvtudás hiánya, a segítő személy hiánya, az oda- és visszautazás okozta vélt vagy valós problémák, kellemetlenségek, az, hogy az akadálymentesség terén nekik tett előzetes ígéreteknek a valóságban nem felelnek meg az igényeiknek, a korábbi rossz tapasztalatok, illetve a válaszadó

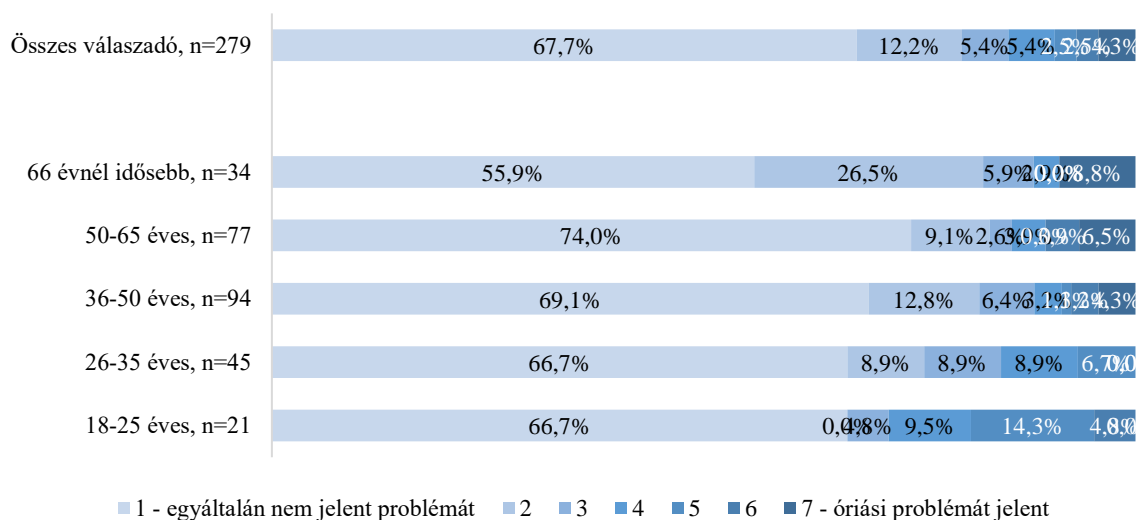
utazást meghiúsító egészségügyi állapota, esetleg a tény, hogy nem szeret utazni). A válaszadók egy 7 fokozatú skálán kellett jelezheték a probléma észlelt mértékét, ahol az 1-es érték az „egyáltalán nem jelent problémát”, a 7-es érték pedig az „óriási problémát jelent” választ mutatja.

Ami az utazási motiváció teljes hiányát illeti („nem szeretek utazni”), az összes válaszadó (279 fő) visszajelzése alapján 67,7%-ot ez egyáltalán nem tartja vissza, 12,2%-ot minimálisan, 5,4%-ot kissé visszatart, 5,4%-nak közömbös, 2,5%-uk számára kissé probléma, ugyancsak 2,5%-nak nagy probléma és 4,5%-nak óriási probléma, hogy nem szeret utazni, amely így visszatartja az utazástól.

A kérdés életkor szerint is elemzésre került, mely alapján a 66 évnél idősebbek (34 fő) közül 55,9%-ot egyáltalán nem tart vissza, hogy nem szeret utazni, 26,5%-ot minimálisan, 5,9%-ot kissé visszatart, 2,9%-nál ez szempont is meg nem is, senkinek nem nagy probléma és 8,8%-nak óriási probléma, hogy nem szeret utazni. Az 50-65 év közötti korosztály (77 fő) 74%-ának egyáltalán nem probléma, 9,1%-nak nem probléma, 2,6%-nak inkább nem probléma, 3,9% semleges választ adott, szintén 3,9%-nak ez nagy probléma, míg 6,5%-nak egyenesen óriási probléma. A 36-50 év közötti korosztály (94 fő) 69,1%-nak egyáltalán nem probléma, 12,8%-nak nem probléma, 6,4%-nak inkább nem probléma, 3,2% semleges választ adott, 1,1%-nak inkább probléma, 3,2%-nak nagy probléma, és 4,3%-nak óriási probléma. A 26-35 év közötti korosztály (45 fő) 66,7%-ának egyáltalán nem probléma, 8,9%-nak nem probléma, 8,9%-nak inkább nem probléma, további 8,9% semleges választ adott, 6,7%-nak inkább probléma, de senkinek nem jelent sem nagy, sem óriási problémát. A 18-25 év közötti korcsoport (21 fő) 66,7%-ának egyáltalán nem probléma, 4,8%-nak inkább nem probléma, 9,5% semleges választ adott, 14,3%-nak inkább probléma, 4,8%-nak nagy probléma, és senkinek nem óriási probléma (42. ábra).

42. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmzés I.

„Kérjük, jelölje meg, hogy az alább felsorolt tényezők mennyire tartják vissza Önt attól, hogy turistaként utazzon (1: ez a tényező egyáltalán nem jelent problémát az utazásaimban; 7: ez a tényező óriási problémát jelent az utazásaimban)!” – Nem szeretek utazni

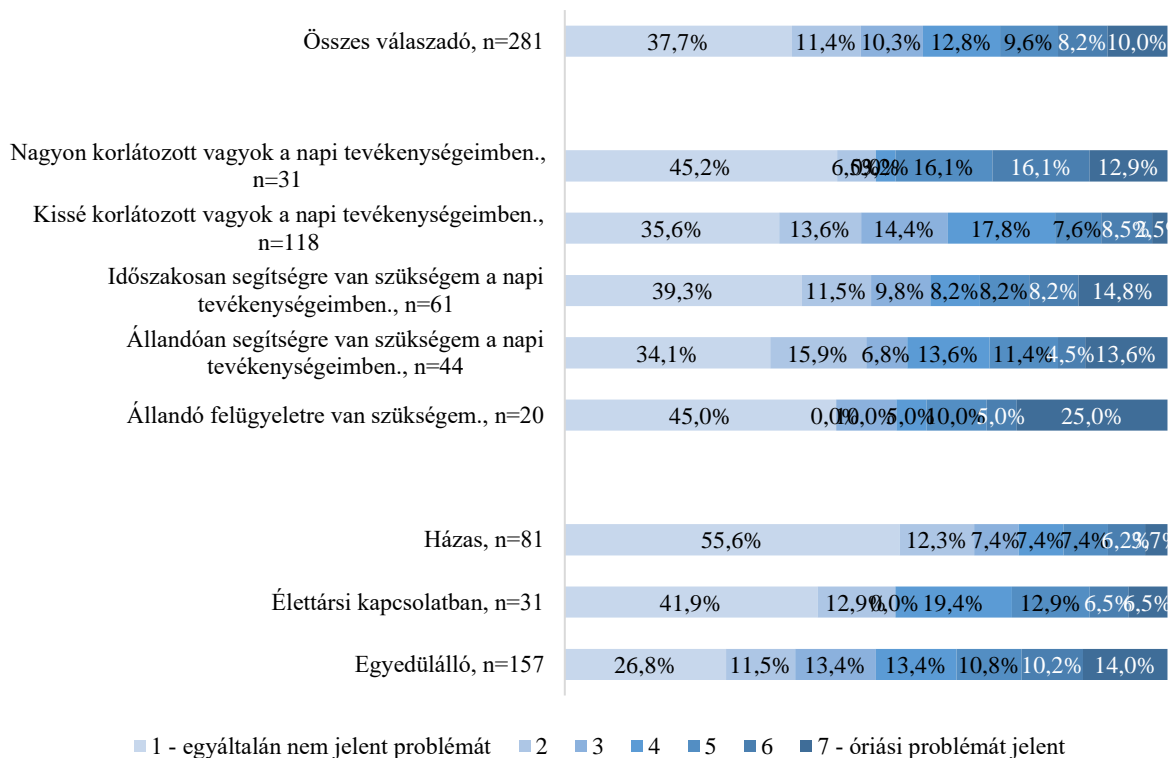
Forrás: saját szerkesztés

A kérdésblokk következő kérdésében azt vizsgáltuk, hogy mennyire tartja vissza az utazástól a válaszadót a társaság hiánya, melyet szintén a 7 fokozatú skálán kellett értékelni. Az összes válaszadó (281 fő) válaszai alapján, 37,7%-ot egyáltalán nem tartja vissza, hogy nincs társaság, 11,4%-ot minimálisan, 10,3%-ot kissé visszatart, 12,8% közepes választ adott, 9,6%-uknak kissé probléma, 8,2%-nak nagy probléma és 10%-nak óriási probléma, hogy nincs társasága, amely így visszatartja az utazástól. A különféle akadályoztatással élők szerinti csoportbontás alapján az alábbi eredmények születtek. A nagyon korlátozott válaszadók (31 fő) 45,2%-nak egyáltalán nem probléma, 6,5%-nak inkább nem probléma, senki nem választotta azt, hogy nem probléma, közepes értéket 3,2% adott, 16,1%-nál inkább probléma, 16,1%-nak nagy probléma, 12,9%-nek pedig nagy problémát jelent a társaság hiánya. A napi tevékenységeiben kissé korlátozottak (118 fő) 35,6%-nak egyáltalán nem probléma, 13,6%-nak inkább nem probléma, 14,4%-nak nem probléma, közepes értéket 17,8% adott, 7,6%-nál inkább probléma, 8,5%-nak nagy probléma, 2,5%-nek pedig nagy problémát jelent a társaság hiánya. Az időszakos segítségre szorulóknak (61 fő) 39,3%-nak egyáltalán nem probléma, 11,5%-nak inkább nem probléma, 9,8%-nak nem probléma, közepes értéket 8,2% adott, 8,2%-nál inkább probléma, 8,2%-nak nagy probléma, 14,8%-nek pedig nagy problémát jelent a társaság hiánya. Az állandó segítségre szorulóknak (44 fő) 34,1%-nak egyáltalán nem probléma, 15,9%-nak inkább nem probléma, 6,8%-nak nem probléma, közepes értéket 13,6% adott, 11,4%-nál inkább probléma, 4,5%-nak nagy probléma, 3,6%-nek pedig nagy problémát jelent a társaság hiánya. Az állandó felügyeletre szoruló válaszadók (20 fő) 45%-nak egyáltalán nem probléma, 0%-nak inkább nem probléma, 10%-nak nem probléma, közepes értéket 5% adott, 10%-nál inkább probléma, 5%-nak nagy probléma, 25%-nek pedig nagy problémát jelent a társaság hiánya.

A kérdésnél a családi állapot szerinti megbontás is elemzésre került, mely alapján a házások (81 fő) 55,6%-nak egyáltalán nem probléma, 12,3%-nak inkább nem probléma, 7,4%-nak nem probléma, közepes értéket 7,4% adott, 7,4%-nál inkább probléma, 6,2%-nak nagy probléma, és 3,7%-nek pedig nagy problémát jelent a társaság hiánya. Az élettársi kapcsolatban élők (31 fő) 41,9%-nak egyáltalán nem probléma, 12,9%-nak inkább nem probléma, senki nem válaszolta, hogy nem probléma, közepes értéket 19,4% adott, 12,9%-nál inkább probléma, 6,5%-nak nagy probléma, 6,5%-nek pedig nagy problémát jelent a társaság hiánya. Az egyedülálló válaszadók (157 fő) 26,8%-nak egyáltalán nem probléma, 11,5%-nak inkább nem probléma, 13,4%-nak nem probléma, közepes értéket 13,4% adott, 10,8%-nál inkább probléma, 10,2%-nak nagy probléma, 14%-nek pedig nagy problémát jelent a társaság hiánya (43. ábra).

43. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés II.

„Kérjük, jelölje meg, hogy az alább felsorolt tényezők mennyire tartják vissza Önt attól, hogy turistaként utazzon (1: ez a tényező egyáltalán nem jelent problémát az utazásaimban; 7: ez a tényező óriási problémát jelent az utazásaimban)!” – A társaság hiánya

Forrás: saját szerkesztés

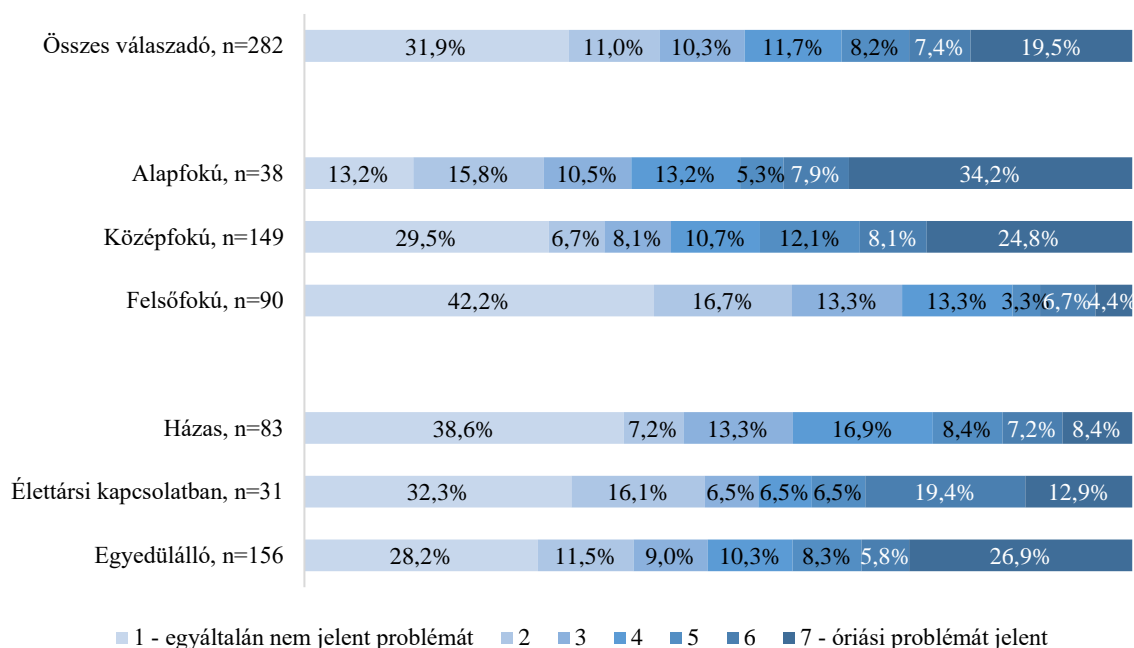
A hétfokozatú skálát alkalmazva tudták a válaszadók jelölni azt is, hogy az utazás elmaradása mennyire köszönhető a nyelvtudás hiányának. Az összes válaszadó (282 fő) válaszai alapján elmondható, hogy 31,9%-ot egyáltalán nem tart vissza a szükséges nyelvtudás hiánya, 11%-ot minimálisan, 10,3%-ot kissé visszatart, 11,7% közepes választ adott, 8,2%-uknak kissé probléma, 7,4%-nak nagy probléma és 19,5%-nak igen nagy probléma, hogy nincs nyelvtudása, ezért inkább nem utaznak.

A kérdés a válaszadók végzettségének szintje alapján is elemzésre került. Az alacsony végzettséggel rendelkező válaszadók (38 fő) 13,2%-át egyáltalán nem tartja vissza, hogy nincs meg a szükséges nyelvtudása, 15,8%-ot minimálisan, 10,5%-ot kissé visszatartja ez a tény, 13,2% közepes választ adott, 5,3%-uknak kissé probléma, 7,9%-nak nagy probléma és 34,2%-nak óriási problémát jelent, hogy nincs nyelvtudása. A középfokú végzettségű válaszadók (149 fő) 29,5%-át egyáltalán nem tartja vissza, hogy nincs meg a szükséges nyelvtudása, 6,7%-át minimálisan, 8,1%-át kissé visszatart, 10,7% közepes választ adott, 12,1%-uknak kissé probléma, 8,1%-nak nagy probléma és 24,8%-nak hatalmas problémát jelent, hogy nincs nyelvtudása. A felsőfokú válaszadók (90 fő) 42,2%-át egyáltalán nem tart vissza a szükséges nyelvtudás hiánya, 16,7%-át minimálisan, 13,3%-ot kissé visszatart, 13,3% közepes választ adott, 3,3%-uknak kissé probléma, 6,7%-nak nagy probléma és 4,4%-nak pedig óriási probléma, hogy nincs nyelvtudása. Egyértelmű tehát, hogy a végzettség emelkedésével egyre kevésbé tekintik hátráltató tényezőnek a nyelvtudás hiányát – vagy mert ez a hiány nem

jellemző, beszélnek nyelveket a válaszadók, vagy mert minél iskolázottabbak, annál inkább tisztában vannak vele, hogy a nyelvtudás hiányát bizonyos megoldásokkal és eszközökkel – technikai megoldások, mint fordítóprogramok, appok, vagy szervezési megoldások, mint csoportos, idegenvezetett utakon való részvétel stb. – csökkenthetik arra a szintre, hogy az már nem veszélyezteti az utazás sikerét (44. ábra).

44. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés III.

„Kérjük, jelölje meg, hogy az alább felsorolt tényezők mennyire tartják vissza Önt attól, hogy turistaként utazzon (1: ez a tényező egyáltalán nem jelent problémát az utazásaimban; 7: ez a tényező óriási problémát jelent az utazásaimban)!” – Nyelvtudás hiánya

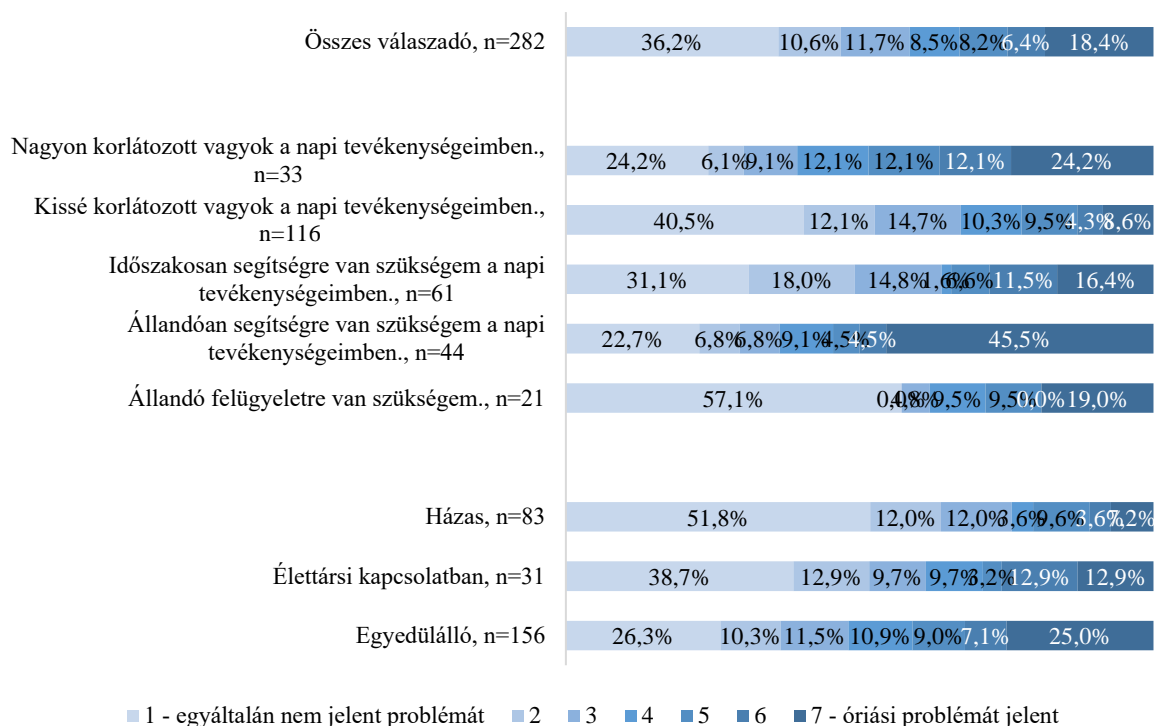
Forrás: saját szerkesztés

A fogyatékossgal élők jelentős része nem tud vagy nem mer egyedül útra kelni, szüksége van segítő személyre. Erre vonatkozóan is tettünk fel kérdést a felmérésben részt vevő válaszadóknak. A kérdésre összesen 282 válasz érkezett. Kiseb hányaduknak, 36,2%-nak egyáltalán nem, míg többségüknek, 63,8%-nak kisebb-nagyobb problémát okoz a segítő személy hiánya utazásai során. Meglepőnek tűnő, de voltaképpen logikus eredmény, hogy azok a válaszadók jelölték legnagyobb arányban (57,1%), hogy egyáltalán nem jelent nekik problémát a segítő személy hiánya, akik állandó felügyeletre szorulnak – hiszen náluk a segítő személy jelenléte nem csupán az utazáskor, de az élet minden területén adott. A válaszok alapján legnagyobb arányban azoknak okoz ez gondot, akiknek állandó segítségükre van szükségük a napi tevékenységeik során. Közülük majdnem a válaszadók felének (45,5%) óriási problémát jelent a segítő személy hiánya.

A családi állapot tekintetében nem meglepő módon a házasoknak jelent ez a legkevésbé problémát – többségük, 51,8% válaszolta, hogy egyáltalán nem okoz problémát neki, míg az egyedülállók 73,7%-ának kisebb-nagyobb, sőt 25%-uknak óriási problémát okoz, ha nincs segítő személy az utazás során (45. ábra).

45. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés IV.

„Kérjük, jelölje meg, hogy az alább felsorolt tényezők mennyire tartják vissza Önt attól, hogy turistaként utazzon (1: ez a tényező egyáltalán nem jelent problémát az utazásaimban; 7: ez a tényező óriási problémát jelent az utazásaimban)!” – Segítő személy hiánya

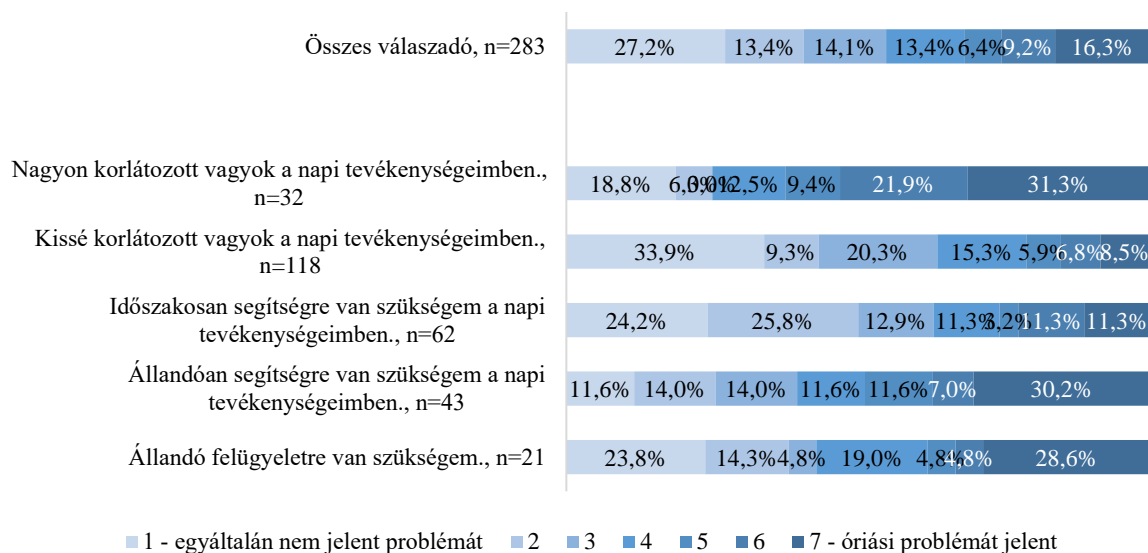

Forrás: saját szerkesztés

Aki fogyatékossgal él, annak nem csak a desztináción belüli közlekedés jelenthet a fogyatékossg nélkül élökhöz képest nagyobb problémát és kihívást, hanem a desztinációba való el- és az onnan történő visszautazás is. Az összes válaszadó (283 fő) mindössze 27,2%-ának nem okoz egyáltalán problémát az oda- és visszautazás. A megkérdezettek közül a legnagyobb arányban (31,3%) azok jelölték óriásinak a problémát, akik nagyon korlátozottak a napi tevékenységeikben. Öket követik azok, akik állandó segítségre szorulnak a napi tevékenységeik során (30,2 %), illetve akiknek állandó felügyeletre van szükségük (28,6%). Érdekes összefüggés, hogy az állandó felügyeletre szorulók közel hasonló arányban adták azt a választ, hogy egyáltalán nem okoz problémát az utazás maga (23,8%) – feltételezhetően mivel az állandó felügyeletük és segítségük megoldott az oda- és visszautazás alatt is. Az oda- és visszautazás legkevésbé azon válaszadóknak okoz problémát, akik kissé korlátozottak a napi tevékenységeikben – közülük 33,9%-nak egyáltalán nem jelent problémát az oda- és visszautazás (46. ábra).

46. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés V.

„Kérjük, jelölje meg, hogy az alább felsorolt tényezők mennyire tartják vissza Önt attól, hogy turistaként utazzon (1: ez a tényező egyáltalán nem jelent problémát az utazásaimban; 7: ez a tényező óriási problémát jelent az utazásaimban)!” – Az oda- és visszautazás problémás

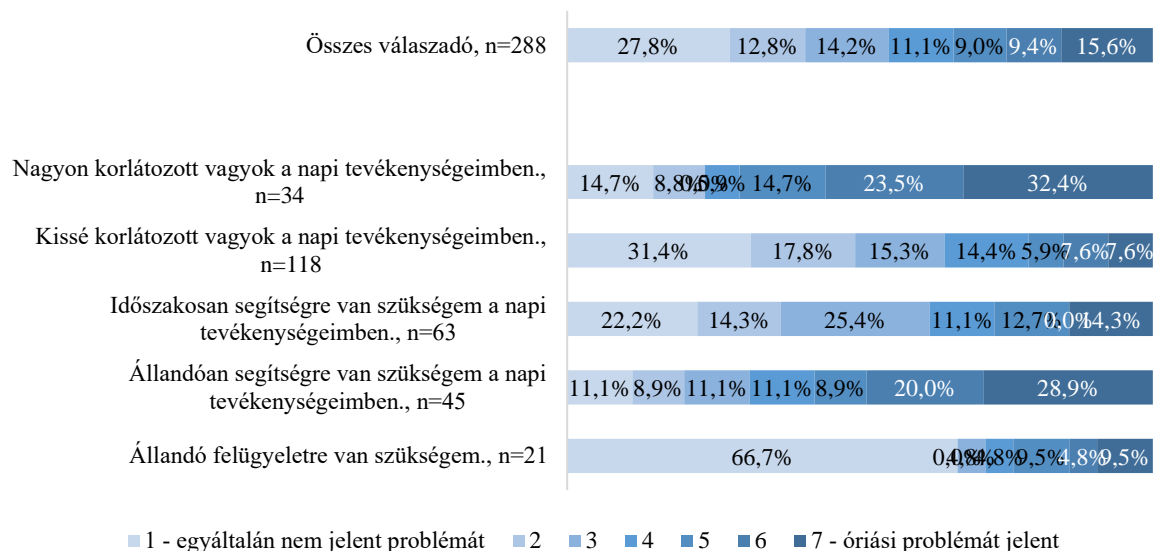
Forrás: saját szerkesztés

Az összes válaszadó közel háromnegyedét, 72,2%-ot visszatart az utazástól az, hogy attól tart, az akadálymentesség nem felel meg az ígéreteknek és/vagy az igényeinek. Közülük az állandó felügyeletre szorulóknak többségének (66,7%) ez egyáltalán nem jelent problémát, feltételezhetően – az előző kérdéshez hasonlóan – az állandó segítség jelenléte miatt. Azon válaszadókat, akik nagyon korlátozottak a napi tevékenységeikben vagy állandó segítségre van szükségük azokban, nagymértékben (89,9% – 85,3%) visszatartja az utazástól a félelem, hogy az akadálymentesség nem felel meg az ígéreteknek vagy igényeinek (47. ábra).

A rendkívül magas arányban jelzett probléma rámutat a fogyatékossgal élők mint különleges igényekkel bíró utazói szegmens sebezhetőségére és kiszolgáltatottságára. Számukra a nem megfelelően akadálymentesített létesítmények és szolgáltatások nem egyszerűen a fogyasztói élmény romlását, hanem akár a teljes utazás ellehetetlenülését jelentheti, vagy olyan mértékű idő- és pénzvesztést okozhat az ígéretnek meg nem felelő tényezők a speciális igényeknek megfelelőekkel történő pótlása, amely akár meg is hiúsíthatja az utazást vagy a minimumra csökkentheti annak élményfaktorát.

47. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés VI.

„Kérjük, jelölje meg, hogy az alább felsorolt tényezők mennyire tartják vissza Önt attól, hogy turistaként utazzon (1: ez a tényező egyáltalán nem jelent problémát az utazásaimban; 7: ez a tényező óriási problémát jelent az utazásaimban)!” – Attól tartok, hogy az akadálymentesség nem felel meg az ígéreteknek és/vagy az igényeimnek

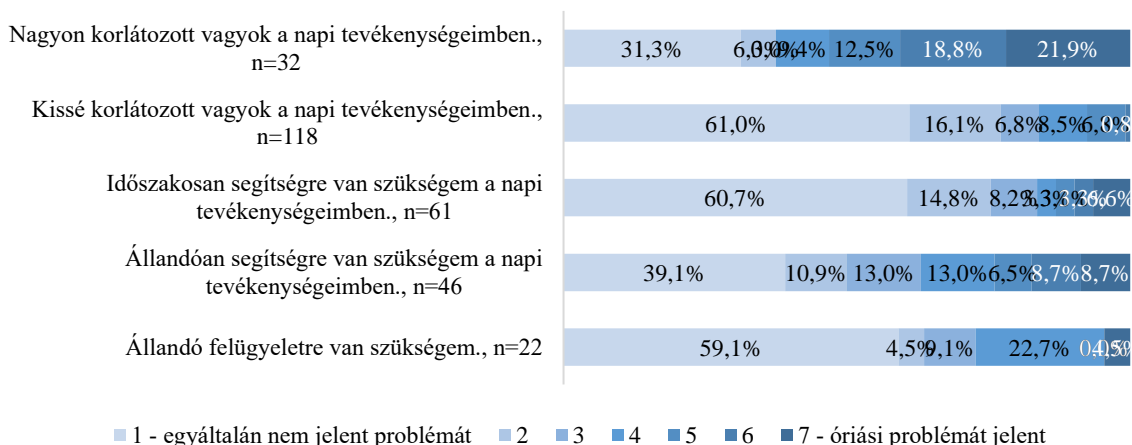

Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók saját egészségügyi állapotukat szignifikánsan kevésbé érzik problémának az utazás során. Még azok esetében is, állandó felügyeletre szorulnak, időszakosan segítségre szorulóknak és akik kissé korlátozottak a napi tevékenységeikben, köze kétharmaduknak, átlagosan 60%-uknak egyáltalán nem jelent problémát az egészségügyi állapota utazásai során. Ha ehhez hozzávesszük a csekély mértékű problémát (2-es vagy 3-as értéke a skálán), azt látjuk, hogy napai tevékenységeiben kissé korlátozott vagy az időszakos segítségre szoruló válaszadók mintegy négyötöde nem éli meg korlátozó tényezőként saját egészségi állapotát. Meglepőnek tűnhet a közel ugyanilyen magas arány azok esetében, akik állandó felügyeletre szorulnak – náluk valószínűleg az élet minden területére kiterjedő állandó segítségnyújtás eredményezi azt, hogy egészségi állapotukat nem tartják alapvetően korlátozó tényezőnek. Kevésbé meglepő ugyanakkor, hogy a legnagyobb arányban azok érzik ezt problémának, akik nagyon korlátozottak a napi tevékenységeikben – közülük 68,7%-nak jelent problémát ez az utazásai során, de ebben a nem túl jelentős problémát okoz mint opció is benne van – kifejezetten komoly nehézséget mintegy 40%-uknak okoz egészségügyi állapota (48. ábra).

48. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés VII.

„Kérjük, jelölje meg, hogy az alább felsorolt tényezők mennyire tartják vissza Önt attól, hogy turistaként utazzon (1: ez a tényező egyáltalán nem jelent problémát az utazásaimban; 7: ez a tényező óriási problémát jelent az utazásaimban)!” – Egészségügyi állapotom nem teszi lehetővé az utazást

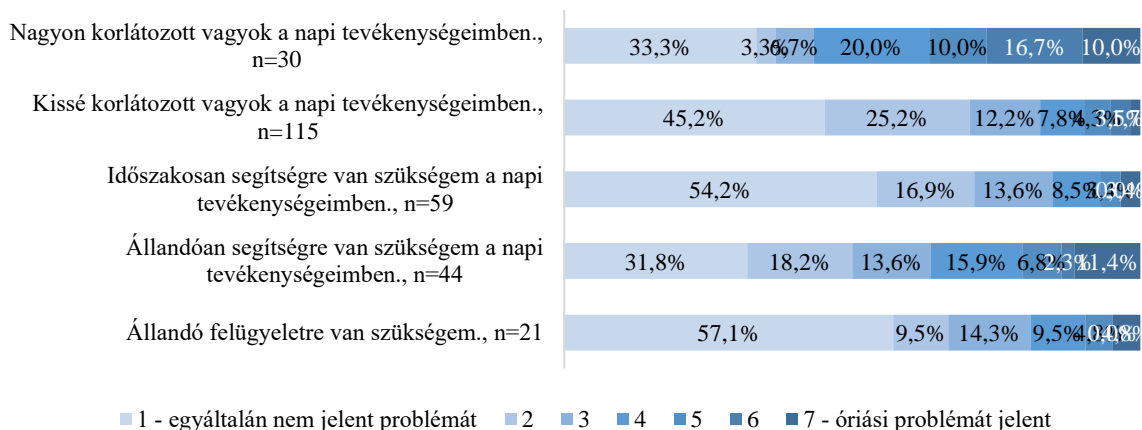

Forrás: saját szerkesztés

Mint már szóba kerül, a fogyatékossgal élők utazásainak megszervezése több odafigyelést igényel, és az ígéretek nem vagy nem teljes teljesülése akár a teljes utazási élmény meghiúsulásához is vezethet. Korábbi kutatások alapján feltételeztük, hogy az előzetes kedvezőtlen tapasztalatok nagyobb eltántoríthatják a célcsoportot az utazásoktól. A kérdőív erre vonatkozó kérdésére adott válaszok alapján a válaszadókat a korábbi rossz tapasztalataik kevésbé befolyásolják utazásaik során. Legnagyobb arányban azokat befolyásolja kisebb-nagyobb mértékben a korábbi rossz tapasztalat, akik nagyon korlátozottak napi tevékenységeikben (66,7%-uknak jelent valamilyen mértékű problémát), illetve akiknek állandó segítségre van szükségük a napi tevékenységeik során (68,2%). Akik viszont állandó felügyeletet igényelnek, a már meglévő segítség révén az utazások során sem szerzett korábban negatív tapasztalatokat: kétharmaduk semmilyen, vagy minimális nehézségről számolt be, kifejezetten komoly problémát pedig alig tizedüknek jelentett a korábbiakban az utazásban való részvétel (49. ábra).

49. ábra: Turistaként való utazással kapcsolatos állításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmzés VIII.

„Kérjük, jelölje meg, hogy az alább felsorolt tényezők mennyire tartják vissza Önt attól, hogy turistaként utazzon (1: ez a tényező egyáltalán nem jelent problémát az utazásaimban; 7: ez a tényező óriási problémát jelent az utazásaimban)!” – Korábbi rossz tapasztalatok

Forrás: saját szerkesztés

6.6. Kivel utaznak a fogyatékossgal élők

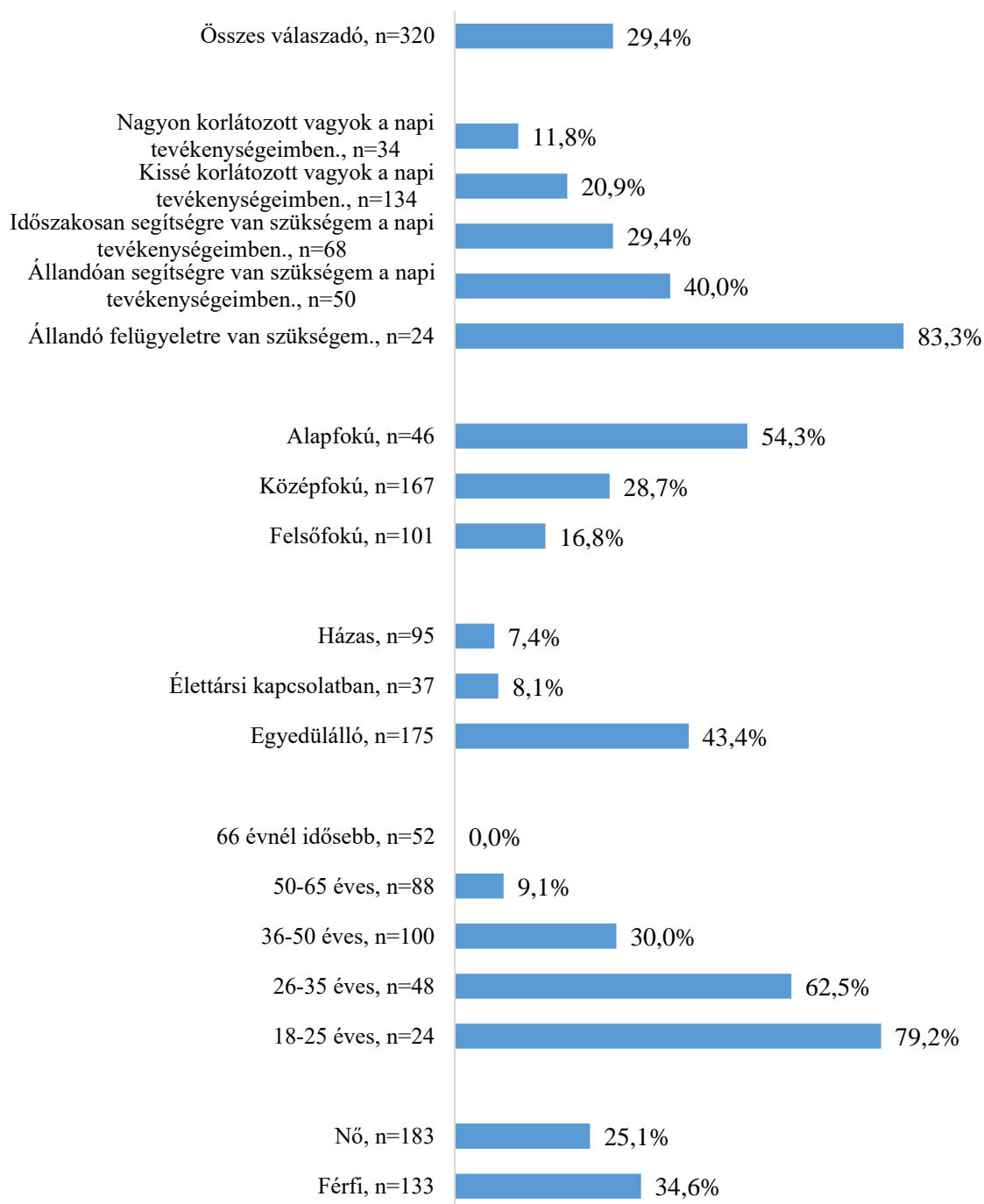
Míg az utazásoknál általában is jellemző a társak jelenléte, a fogyatékossgal élőknel gyakran ez teszi lehetővé magát az utazást, így szinte elengedhetetlen(ek) a segítő társ(ak). Rákérdeztünk ezért a felmérésben a válaszadókkal többnyire együtt utazó személyekre (szülők, család, segítő személy stb.). Összesen 320 kitöltő adott választ e kérdésnél a különböző kategóriákra (50. – 54. ábra).

Az összes válaszadó (számuk 320 volt) 29,4%-a utazik szülővel, a nőknél ez az arány 25,1%, körülbelül annyival alacsonyabb, mint amennyivel magasabb a férfiak esetében: 34,6% (... ábra). Legnagyobb arányban (83,3%) az állandó felügyeletre szorulóknak utaznak szüleikkel együtt. Őket követik az állandó segítségre szorulóknak, akiknek 40%-a, illetve az időszakosan segítségre szorulóknak, akiknek 29,4%-a utazik így általában. Legkisebb arányban a napi tevékenységeikben nagyon vagy kissé korlátozott válaszadók utaznak a szüleikkel együtt.

A végzettséget tekintve, a szülővel utazók 54,3%-a alapfokú, 28,7%-a középfokú, 16,8%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezik. Mivel a csak alapfokú végzettséggel rendelkezők a korukból adódóan nagyobb valószínűséggel a szüleikkel is élnek, ez várható volt, de a háttérben minden bizonnyal a fiatalabbak anyagi lehetőségeinek (önálló jövedelem) a hiánya is áll. 43,4%-uk egyedülálló, 8,1%-uk élettársi kapcsolatban él, 7,4%-uk pedig házas. Az életkor tekintetében elmondható, hogy az életkor növekedésével, csökken a szülővel utazás aránya, nyilvánvaló demográfiai okok miatt. A 18-25 éves korosztálynak még 79,2%-a utazik szülővel együtt. Az 50-65 éves korosztálynál ez az arány már 9,1% – ez nem meglepő, mivel ebben a korban a válaszadók jelentős részének már nem is élnek a szülei.

50. ábra: A fogyatékosággal élők jellemző útítársai – háttérelvezés I.

„Általában kivel utazik? Több válasz is lehetséges!” – Szülők

Forrás: saját szerkesztés

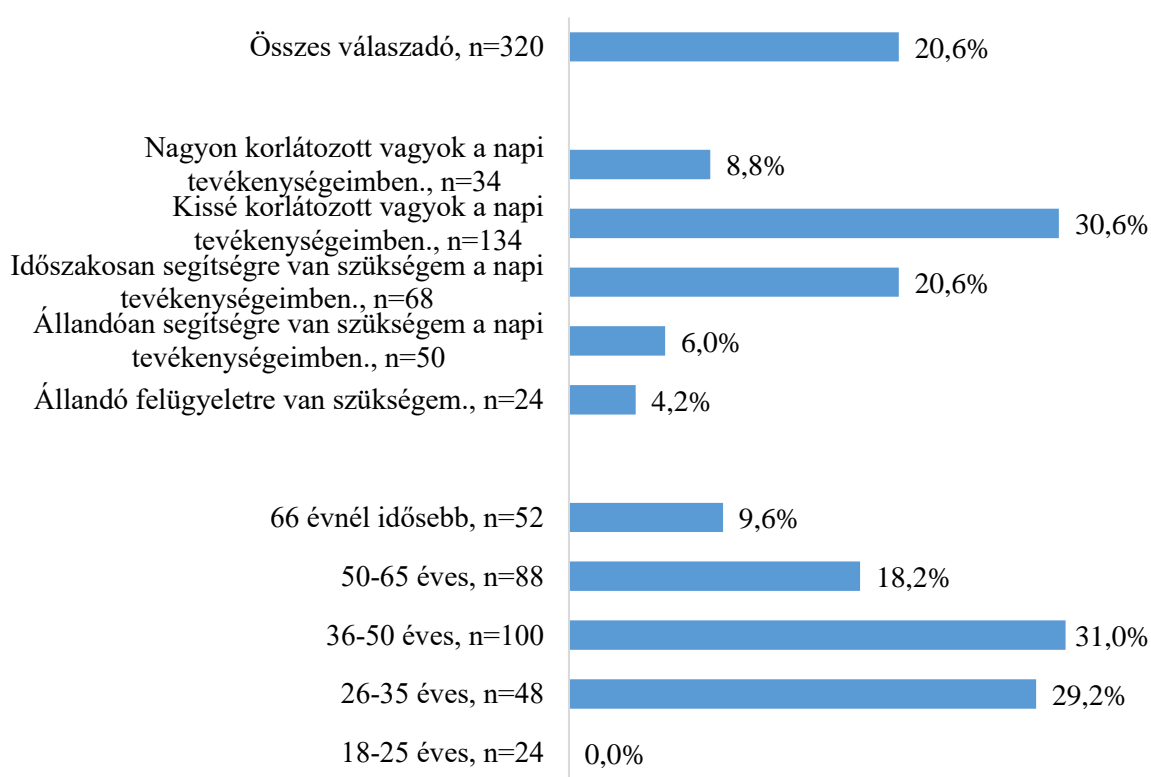
Az opciók közt szerepelt a szülőben történő utazás lehetősége is. Az összes válaszadó (320 fő) mindössze 20,6%-a utazik egyedül, egyetlen akadályozottsági kategória esetében sem érte el arányuk az egyharmadot az összes válaszadó közül. A válaszadók közül legnagyobb arányban azok utaznak egyedül, akik kissé korlátozottak a napi tevékenységeikben (30,6%). Legkisebb arányban értelem szerűen az állandó felügyeletre szorulók (4,2%) és az állandó segítségre

szorulóknak (6%) utaznak egyedül. A napi tevékenységeik végzésében erősen korlátozott válaszadók közül is csak minden tizenegyedik kitöltő (8,8%) szokott egyedül (is) utazni. Akik időszakosan szorulnak segítségre napi ügyeik intézésében, azoknál éppen a teljes válaszadó sokaság átlagával megegyező mértékben, azaz 20,6%-os arányban jellemző, hogy egyedül utaznak.

Az életkor tekintetében a legnagyobb mértékben a fiatal felnőttek és középkorúak utaznak egyedül – a 26-35 éves korosztály 29,2%-a, a 36-50 éves korosztály 31%-a utazik egyedül. A 18-25 éves korosztályban egyáltalán nem jellemző az egyedül utazás és az 50 év felettek körében is csökken az egyedül utazók aránya.

51. ábra: A fogyatékosággal élők jellemző útítársai – háttérelmzés II.

„Általában kivel utazik? Több válasz is lehetséges!” – Egyedül utazom

Forrás: saját szerkesztés

A következő kérdés arra irányult, hogy a válaszadó tipikusan a családjával utazik-e. Az összes válaszadó (ez esetben is 320 fő) 51,9%-a utazik családdal. Közülük a legalacsonyabb arányban csak az állandó felügyeletre szorulóknak utaznak családdal, pontosan a nyolcaduk (12,5%) választotta ezt az opciót. Az összes többi kategóriában 50% vagy afeletti ez az arány, és nem tapasztalhatók kiugró különbségek: azok közül, akik napi tevékenységeik végzése során állandó segítségre szorulnak, pontosan 50% ez az arány; valamivel magasabb azok körében, akik enyhén korlátozottak napi tevékenységeikben (51,5%); az időszakosan segítségre szorulóknál már közel 60% ez az aránya (egészen pontosan 58,8%, míg a napi tevékenységeikben erősen korlátozottak csaknem kétharmada 64,7%) utazik jellemzően a családjával.

A végzettség tekintetében vizsgálva a válaszokat azt látjuk, hogy családdal legnagyobb arányban a felsőfokú végzettséggel rendelkezők utaznak (60,4%). Tőlük nem sokkal maradnak el a középfokú végzettséggel rendelkezők (53,3%), míg az alacsonyabb, mindössze egyharmados azok aránya, akik családjukkal együtt utaznak (32,6%).

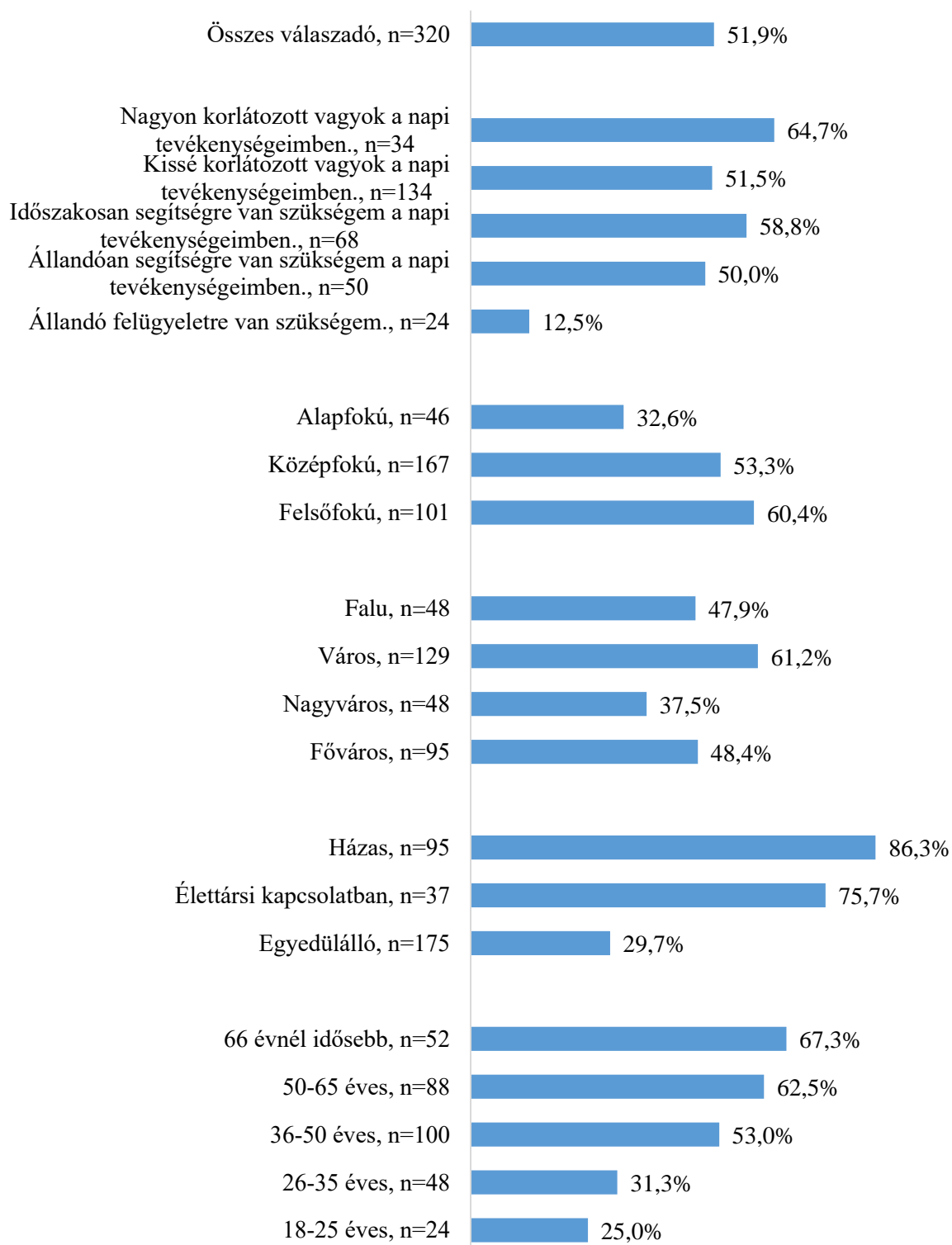
Az állandó lakóhelyt vizsgálva megállapítható, hogy a legnagyobb arányban a városban élők utaznak családdal (61,2%). A fővárosban élők esetében ez az érték 48,4%, a falun élőkénél 47,9%, míg a nem főváros a nagyvárosban élőknek valamivel több mint harmada utazik a családjával (37,5%).

A családi állapot tekintetében elmondható, hogy a házasok csaknem kilenctizedénél jellemző a családdal történő utazás (86,3%), de az élettársa kapcsolatban élők háromnegyede is tipikusan ebben a társaságban utazik (75,1%), míg az egyedülállóknál arányuk az egyharmadot sem éri el (29,7%).

Az életkor tekintetében azt látjuk, hogy az életkor csökkenésével csökken a házasúttal és gyerekekkel utazók aránya, értelemszerűen. A legnagyobb arányban a 66-nál idősebb és az 50-65 év közötti korosztály utazik családdal. A 36-50 éves korosztálynál 53% ez az arány, míg a 26-35 éveseknél és a 18-25 éveseknél ennél már jóval alacsonyabb: 31,3%, illetve 25% (52. ábra).

52. ábra: A fogyatékosággal élők jellemző útítársai – háttérelmzés III.

„Általában kivel utazik? Több válasz is lehetséges!” – Család (házastárs és gyermek)

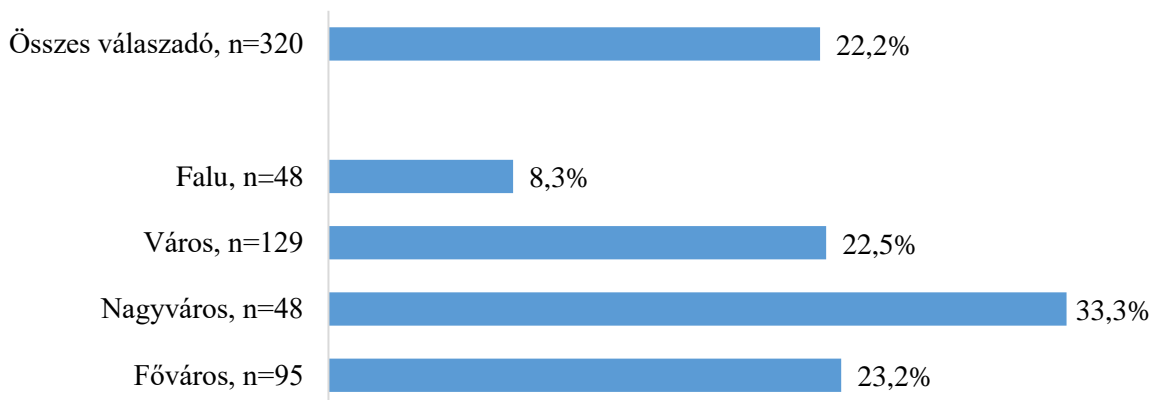
Forrás: saját szerkesztés

Az elmúlt évtizedeken az internet használatának általánossá válásával és az egyéni utazásszervezés terjedésével csökkenőben nemcsak az utazást szervező vállalkozások (utazási irodák) száma, de a csoportos utazásokban részt vevők aránya is. A fogyatékosággal élők esetében azt várhatnánk, hogy speciális problémáik és igényeik miatt nagyobb biztonságot nyújt számukra a csoporttal történő utazás, de a számok nem ezt mutatják. Az összes válaszadó (320 fő) alig több, mint ötöde, 22,2%-a utazik szervezett csoporttal.

Lakóhely tekintetében legnagyobb arányban a nagyvárosban élők választják az utazás ezen módját, pontosan harmaduk, 33,3%-uk utazik szervezett csoporttal. A fővárosban és városban élők kicsivel alacsonyabb arányban utaznak szervezett csoporttal (23,2%, illetve 22,5%), míg a falun élők körében nem igazán jellemző az utazás ezen formája, mindössze 8,3%-uk utazik szervezett csoporttal (53. ábra).

53. ábra: A fogyatékosággal élők jellemző útítársai – háttérelmzés IV.

„Általában kivel utazik? Több válasz is lehetséges!” – Szervezett csoport

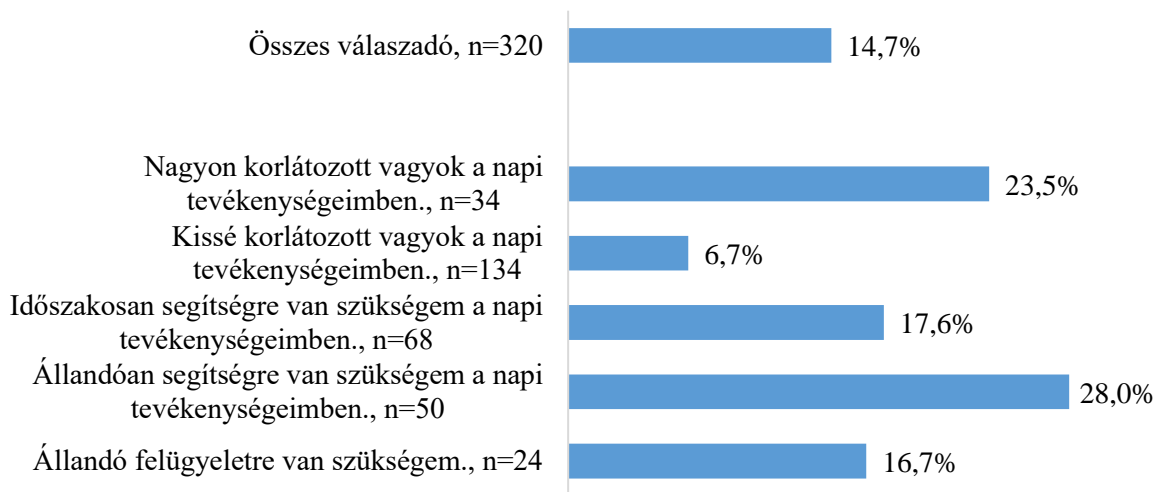

Forrás: saját szerkesztés

Az összes válaszadó (320 fő) mindössze hetede, 14,7%-a utazik segítő személlyel. Közülük érthető okokból az állandó segítségre szoruló és a napi tevékenységeikben nagyon korlátozott válaszadók választják az utazás ezen formáját (28%, illetve 23,5%). Legkisebb arányban a napi tevékenységeikben csak kissé korlátozott válaszadók utaznak segítővel (6,7%), míg azok, akik időszakosan szorulnak segítségre vagy akiknek állandó felügyeletre van szükségük, az átlaghoz közeli arányban utaznak segítő személlyel (17,6%, illetve 16,7%, l. 54. ábra).

54. ábra: A fogyatékosággal élők útitársai – háttérelmzés V.

„Általában kivel utazik? Több válasz is lehetséges!” – Segítő személy

Forrás: saját szerkesztés

Tettünk fel kérdést arra vonatkozóan is, hogy jellemzően ki szervezi azokat az utazásokat, amelyekben a válaszadók részt vesznek. Az összes válaszadó (320 fő) közel felének, 41,3%-ának valamelyik családtagja szervezi az utazásokat.

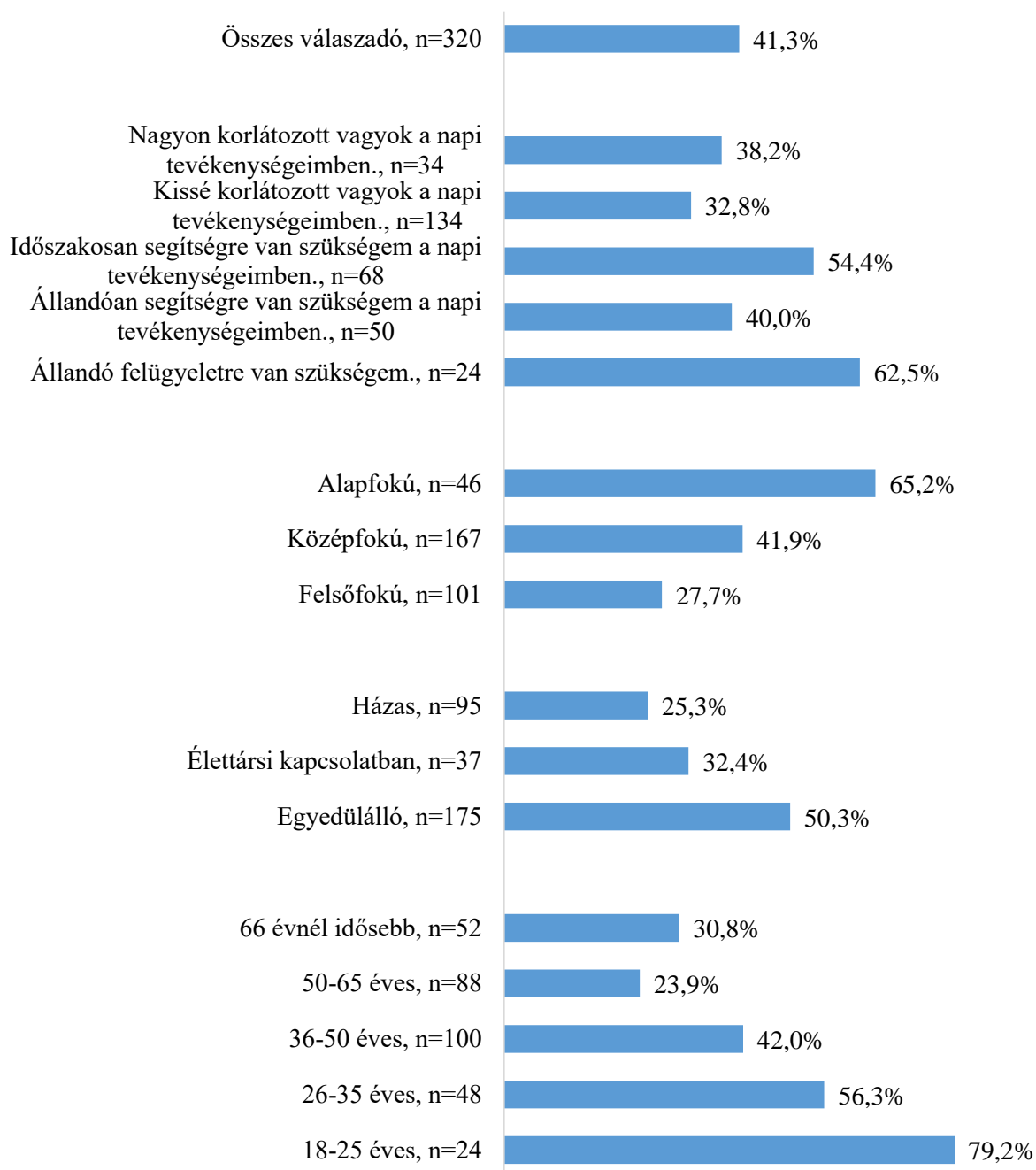
Közülük legnagyobb mértékben az állandó felügyeletre szorulóknál jellemző ez a szervezés (62,5%). Az időszakosan segítségre szoruló válaszadók több mint fele (54,4%) is egyéb családtag segítségét veszi igénybe az utazás szervezése során. Az állandó segítségre szoruló és a napi tevékenységeikben kisebb-nagyobb mértékben korlátozott válaszadóknál ez az arány 32,8% és 40% között mozog.

Az iskolai végzettség tekintetében elmondható, hogy családi szervezéssel legnagyobb arányban (65,2%) az alacsony végzettséggel rendelkezők, legkisebb arányban pedig a felsőfokú végzettséggel rendelkezők (27,7%) utaznak. A középiskolai végzettséggel rendelkezők 41,9%-a utazik (nem szülő, házastárs és gyermek) családtagja szervezésében.

Az így utazók 50,3%-a egyedülálló, míg 32,4%-uk élettársi kapcsolatban, 25,3%-uk házasságban él. Életkorukat vizsgálva azt látjuk, hogy értelemszerűen a fiatal korosztály tekintetében a legjellemzőbb ez a szervezés: a 18-25 éves korosztály 79,2%-ának, a 26-35 éves korosztály 56,3%-ának szervezi családja az utazását. A többi korosztályban ez az arány csökken: a pontosan 100 36-50 éves válaszónak 42%, a az 50-65 éves korosztály (88 kitöltő) 23,9%-a utazik tipikusan családtag által szervezett módon, majd a trend megfordul a legidősebb válaszadói csoportnál, a 65 évnél idősebbeknél (52 kitöltő: közülük 30,8% utazik ebben a szervezésben (55. ábra).

55. ábra: Az utazások megszervezéséhez kapcsolódó személyek – háttérelmzés I.

„Általában ki szervezi a túrákat? Több válasz is lehetséges!” – Egyéb családtag

Forrás: saját szerkesztés

6.7. Kik szervezik az utazást?

Globális szinten ma az utazások mintegy kétharmadát az utazók maguk szervezik különböző szállásfoglaló és utazásszervező platformok, mint pl. a booking.com segítségével. Európában ez az arány pontosan négyötöd, 80% (business.yougov.com), Magyarországon ennél alacsonyabb, mint az az erre vonatkozó kérdésekre adott válaszokból egyértelműen kitűnik – valószínűleg a bizonytalansági tényező miatt: számukra az „ép” társaikénál sokkal fontosabb,

hogyan a szálláshelyek, attrakciók stb. valóban akadálymenetsítettek legyenek és erről saját szervezésben előzetesen nehezebben győződnek meg, mint ha a téren már tapasztalattal rendelkező szervezetre, utazási irodára tb., bízzák az utazás megszervezését.

Az összes válaszadó kevesebb, mint harmada, 30,6%-a szervezi az utazásait saját maga a booking.com vagy más hasonló oldalak segítségével. Közülük messze legnagyobb arányban azok szervezik maguknak utazásukat, akik a napi tevékenységeikben kissé korlátozottak (41,8%), a korlátozottság mértéke szerinti összes többi kategóriában a 25%-ot sem éri el ez az arány. A napi tevékenységeikben nagyon korlátozott válaszadók 17,6%-a, az állandó segítségre szorulók 24%-a, a napi ügyeik intézésében időszakos segítségre szorulók csaknem ugyanekkora hányada, 23,5%-a szervezi önállóan utazását, míg az állandó felügyeletre szorulók esetében ez az arány mindössze 8,3%.

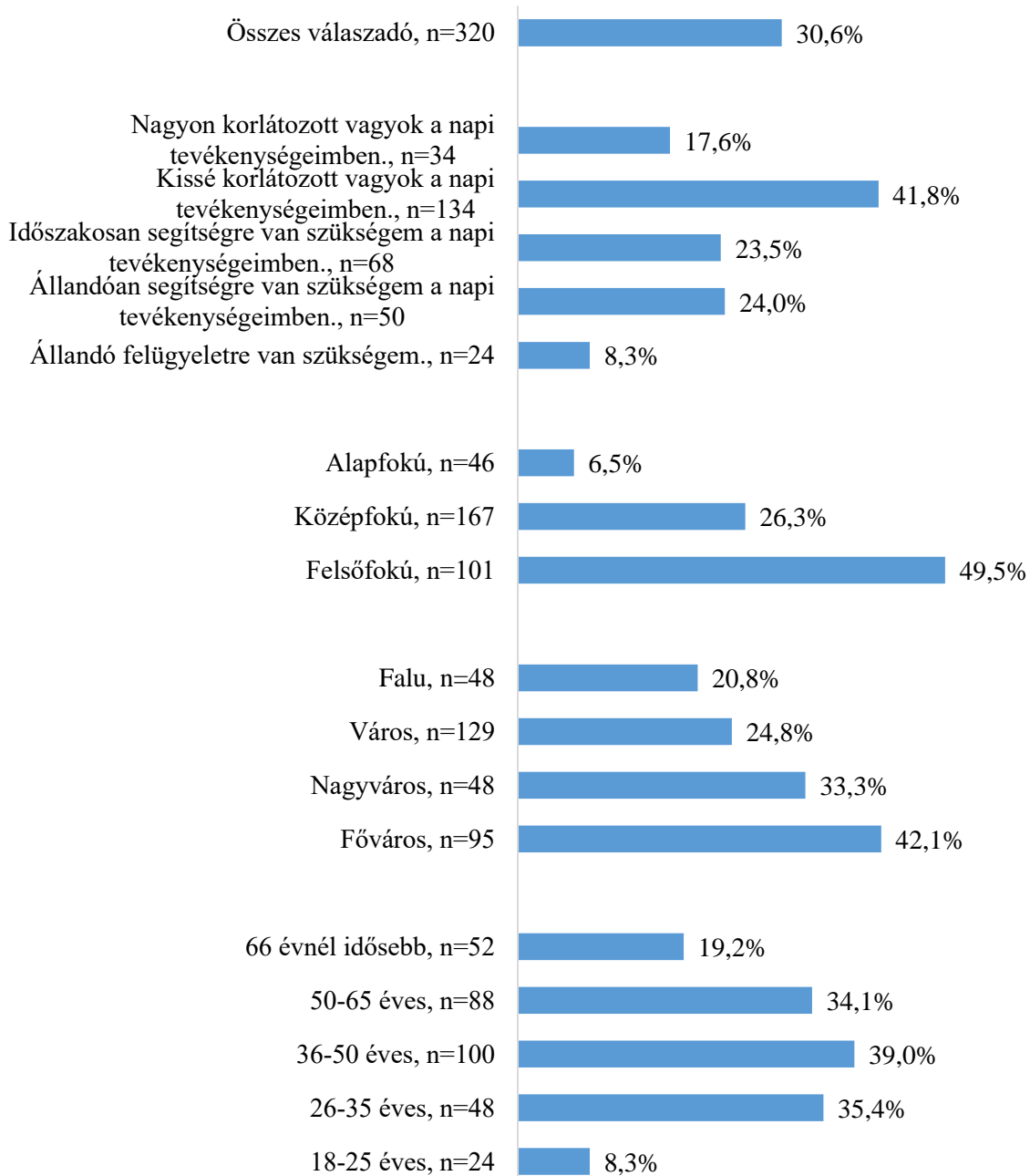
Végzettség tekintetében tisztán kirajzolódik, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkezők választják legnagyobb arányban az önállóan történő internetes foglalást és szervezést: közel felük (49,5%) így szervezi utazásait. A középfokú végzettséggel rendelkezőknél ez az arány már csak 26,3%, míg az alacsony végzettségűek körében mindössze 6,5%.

A lakóhelyet vizsgálva azt látjuk, hogy egy határozott lépcső rajzolódik ki a településhierarchia felsőbb szintjeitől az alacsonyabb szintek felé haladva: az önálló szervezés a fővárosban élők körében a legmagasabb (42,1%), míg a nagyvárosban élők 33,3%-a, a városban élők 24,8%, a falun élőknek pedig 20,8%-a választja a saját szervezést.

Életkor tekintetében leginkább a fiatal felnőttek és a középkorúak tekintetében gyakori a saját szervezés: a 36-50 éves, középkorosztályban a legmagasabb ez az arány (39%), nem sokkal marad el ettől a szintén a fiatal felnőttek kategóriájába sorolható 26-35 éves korosztály saját utazásszervezési aktivitása (35,4%) és az 50-65 éves, a középkorosztály idősebb szegmensét adó válaszadói csoport értéke (34,1%). A legidősebb vizsgált korosztályon, a 66 évnél idősebbek csoportján belül az összes ilyen korú válaszadó (52 fő) ötödénél is kisebb része, mindössze 19,1%-a szervezi maga az útjait a netes portálok segítségével, míg ez az arány ennek is kevesebb mint a fele (8,3%) a legfiatalabb korosztály (18 és 25 év között, összesen 24 válaszadó) esetében (56 ábra).

56. ábra: Az utazások megszervezéséhez kapcsolódó személyek – háttérelmzés II.

„Általában ki szervezi a túrákat? Több válasz is lehetséges!” – Én a booking.com vagy más hasonló oldalak segítségével.

Forrás: saját szerkesztés

A fogyatékossgal élők életét számos civil szervezet könnyíti meg, amelyek a napi ügyintézés mellett az utazások szervezésében is támogatást nyújtanak. Az összes válaszadó (320 fő) 28,8%-a veszi igénybe fogyatékossgal élőköt segítő civil szervezet segítségét az utazások szervezése során. Ha a családi állapot szempontjából vizsgáljuk ezt a kérdést, akkor azt látjuk, hogy az egyedülállók (a kérdőívet 175 egyedülálló személy töltötte ki) veszik igénybe legnagyobb arányban (35,4%) ezt a segítséget. Az élettársi kapcsolatban élőknel (37 válaszadó)

ez az arány már az egyötödöt sem éri el (18,9%), míg azok körében, akik házastársi kapcsolatban élnek (95 kitöltő), 22,1% azok részesedése, akik civil szervezet segítségével utaznak (57. ábra).

57. ábra: Az utazások megszervezéséhez kapcsolódó személyek – háttérelmzés III.

„Általában ki szervezi a túrákat? Több válasz is lehetséges!” – Fogytékossággal élőket segítő civil szervezet

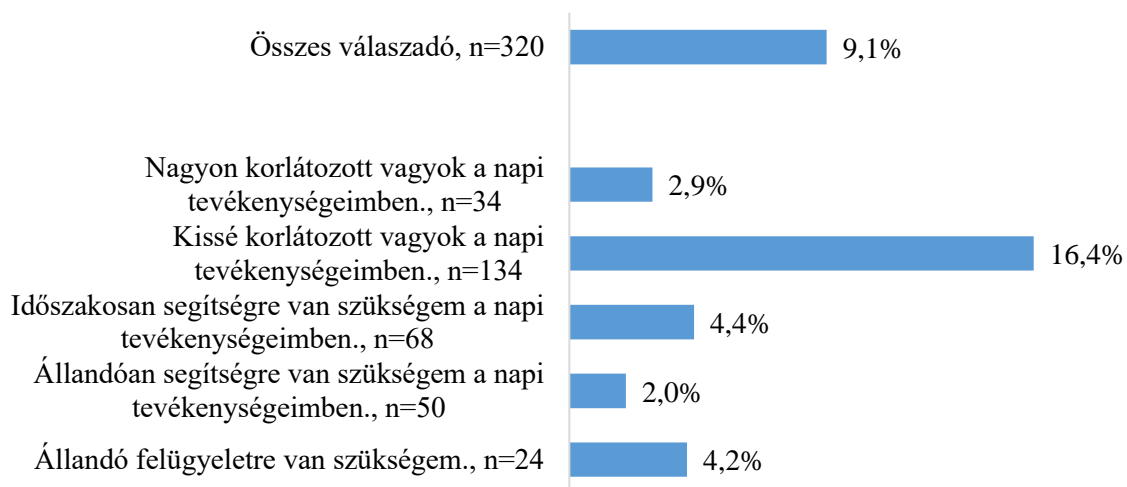

Forrás: saját szerkesztés

Az utazási irodák igénybevétele az utazás megszervezése során egyre kevésbé jellemző napjaink turistái körében (ebben egy kis változást, visszarendeződést valószínűleg csak átmeneti jelleggel okozott a COVID-19 járvány). Ezt a tény az erre vonatkozó kérdésre adott válaszokból is tisztán kirajzolódik, az összes, utazásszervezésben részt vevő személlyel vagy szervezettel kapcsolatos kérdés közül az utazási irodák kapták a legalacsonyabb számú említést: az összes válaszadó (320 fő) mindössze 9,1%-a vesz igénybe utazási irodai segítséget utazásainak megszervezéséhez. Közülük legnagyobb arányban a napi tevékenységeikben kissé korlátozottak választják az utazás ezen formáját – 16,4%-uk veszi igénybe utazási iroda segítségét. A többi kategóriában jóval alacsonyabb az utazás irodai szervezés aránya, legfeljebb 4,4% (azok körében, akik időszakos segítséget igényelnek napi ügyeik intézésben – ők 68-an voltak a kérdőívet kitöltők között). Alig kevesebben (4,2%) veszi igénybe utazási iroda szolgáltatását azok közül, akik állandó felügyeletre szorulnak (24 válaszadó). Azok közül, akik erősen korlátozottak napi tevékenységeikben (34 fő), 2,9%, míg a az állandóan segítségre szoruló 50 fő 2,0%-a jelezte, hogy többnyire utazási irodai szervezésben utazik (58. ábra).

58. ábra: Az utazások megszervezéséhez kapcsolódó személyek – háttérelmzés IV.

„Általában ki szervezi a túrákat? Több válasz is lehetséges!” – Utazási iroda

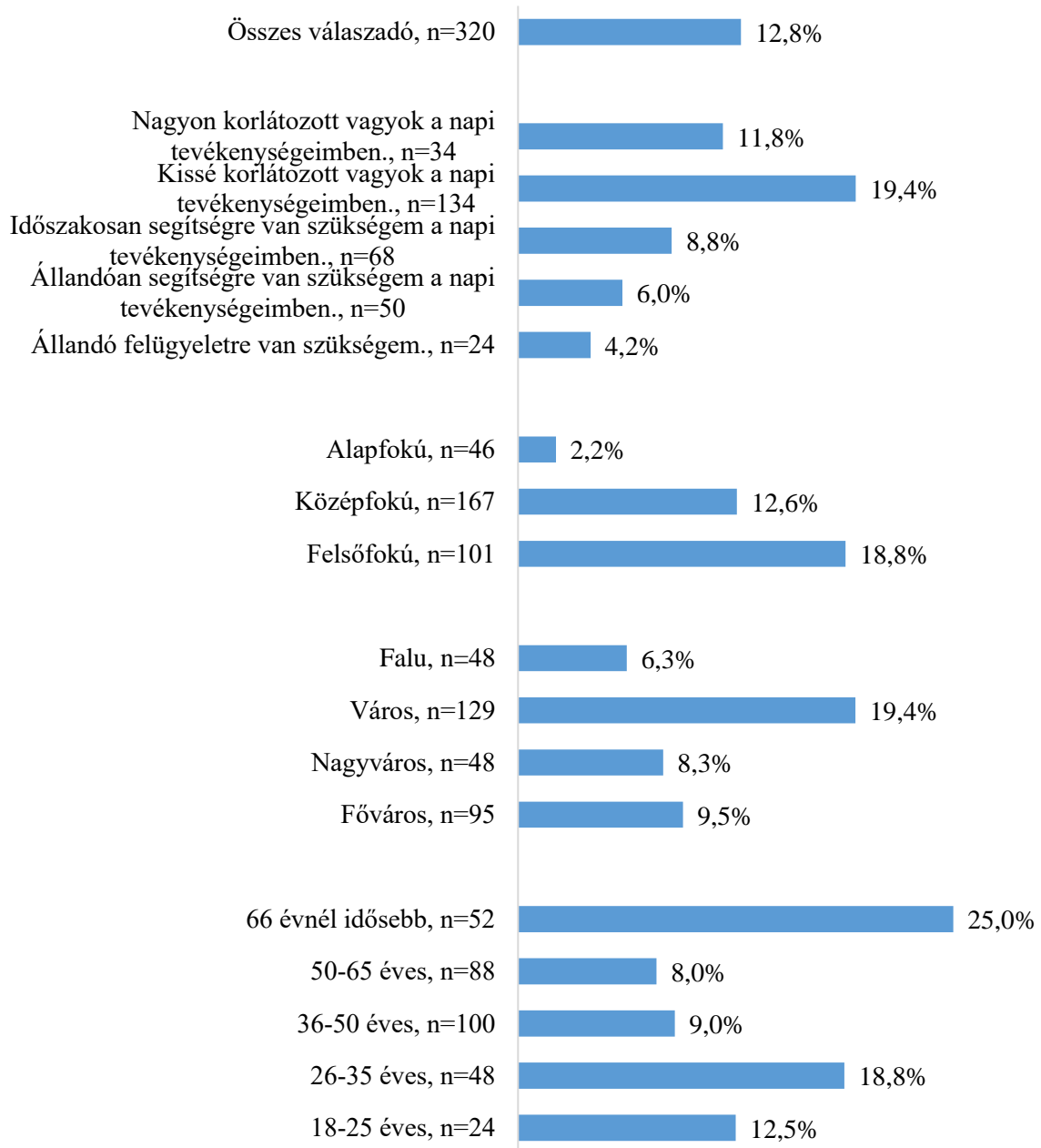

Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók mintegy 12,8%-a utazási irodához fordul utazásai megtervezése és lebonyolítása kapcsán. A napi tevékenységükben csak kissé korlátozottak 19,4%-a, az időszakosan segítségre szorulóknak 8,8%-a, a nagyon korlátozottak 11,8%-a, az állandó segítségre szorulóknak 6%-a, az állandó felügyeletet igénylők pedig mintegy 4,2%-a veszi igénybe utazási irodák szolgáltatásait az utazásszervezés folyamatában. Az iskolázottság kapcsán elmondható, hogy az utazási irodát igénybe vevők túlnyomó többsége (18,8%) felsőfokú, míg 12,6%-uk középfokú, 2,2%-uk pedig alacsonyfokú végzettséggel rendelkezik. Egyértelműen látszik, hogy az utazási irodához fordulók többsége, azaz 19,4%-a városban, a fővárosban (9,5%) vagy valamilyen nagyvárosban él (8,3%), a vidéki lakosok aránya ehhez képest eltörpül, csupán 6,6%-ot tesz ki. Mindazonáltal az eredmények korcsoport szerinti megoszlása is összhangban áll a mai trendekkel. Eszerint az utazási irodát választók jelentős hányada (25%-a) 66 évnél idősebb, ugyanakkor a (fiatal) felnőttek, tehát a 26-35 év közöttiek 18,8%-a, valamint a 18-25 év közöttiek 12,5%-a szintén igénybe veszi ezeket a szolgáltatásokat, az online utazási irodák elterjedésének köszönhetően. A középkorúak (36-50 év – 9%, 50-65 év – 8%) ezzel szemben kevésbé elkötelezettek az utazási irodákat illetően (59. ábra).

59. ábra: Segítők az utazásszervezésben – háttérelmzés I.

„Kihez fordulhat segítségért, ha segítségre van szüksége az utazás megszervezésében és lebonyolításában? Több válasz is lehetséges!” – Utazási iroda

Forrás: saját szerkesztés

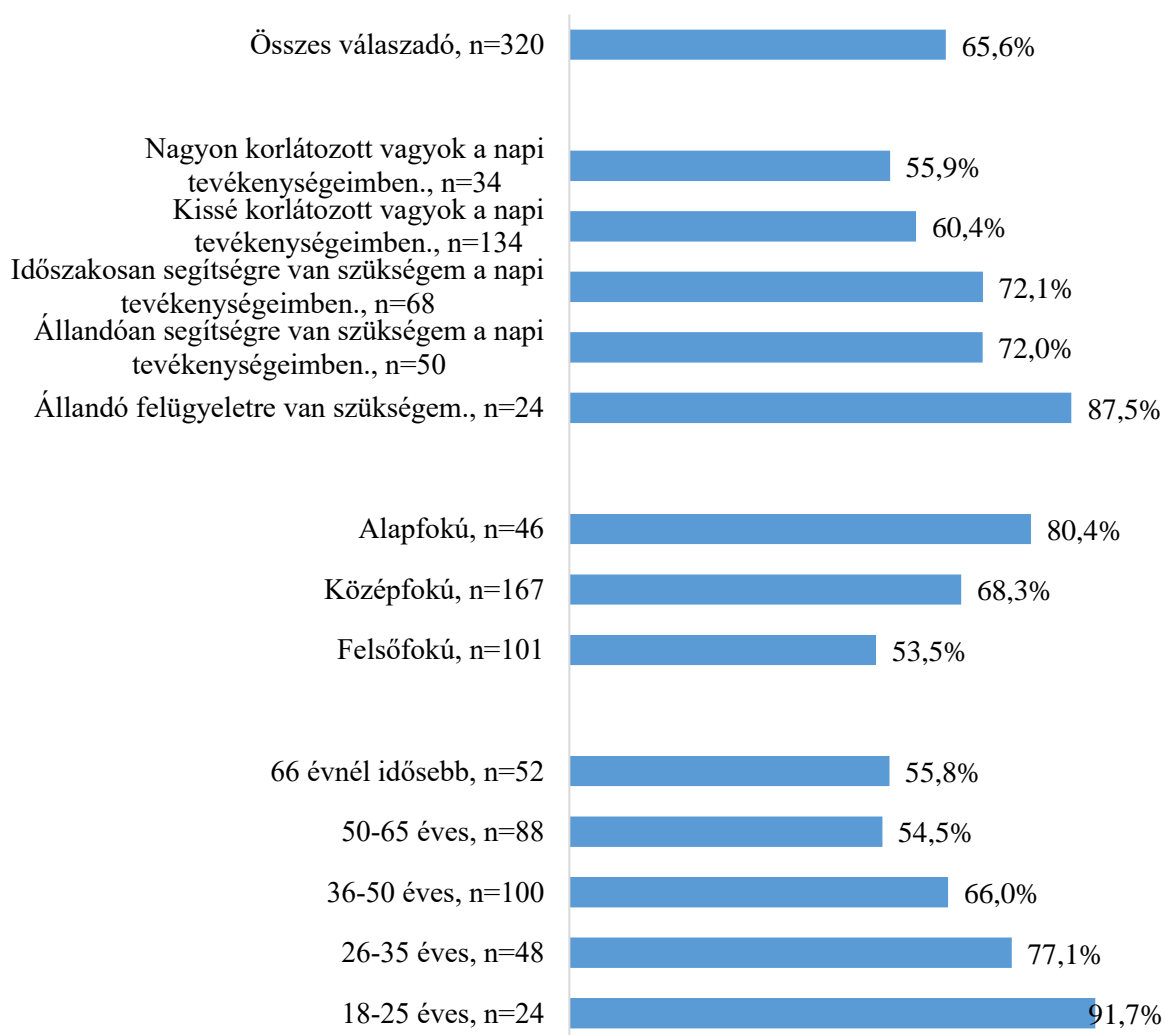
A válaszadók (320 fő) több, mint fele (65,5%-a) a családtagjai segítségét veszi igénybe, ha utazásra kerül a sor. A napi tevékenységükben csak kissé korlátozottak 60,4%-a, az időszakosan segítségre szorulóknak 72,1%-a, a nagyon korlátozottak 55,9%-a, az állandó segítségre szorulóknak 72%-a, az állandó felügyeletet igénylők pedig mintegy 87,5%-a kér segítséget családtagoktól az utazásuk megtervezésében és lebonyolításában.

Akik csak alapfokú végzettséggel rendelkeznek (46 kitöltő), a család segítségét veszik igénybe az utazásszervezéshez az esetek túlnyomó többségében (80,4%-uk), ugyanakkor a középfokú végzettséggel rendelkező 167 válaszadó és a felsőfokú végzettségűek körében is jelentős az arányuk (68,3%, illetve 53,5%).

A korcsoport szerinti megoszlást tekintve megállapítható, hogy többségében a fiatalabb korosztály, tehát a 18-25 év közöttiek (91,7%), illetve a 26-35 éves korosztály (77,1%) veszik igénybe a családtagok segítségét utazásuk során, mindazonáltal a középkorúak (36-50 év – 66%, illetve 50-65 év – 54,5%), valamint az idős korosztály (55,8%) aránya is viszonylag magas ebben a tekintetben (60. ábra).

60. ábra: Segítők az utazásszervezésben – háttérelmzés II.

„Kihez fordulhat segítségért, ha segítségre van szüksége az utazás megszervezésében és lebonyolításában? Több válasz is lehetséges!” – Család

Forrás: saját szerkesztés

Az utazások megszervezésébe a fogyatékossgal élők igényeit jól ismerő, az ő segítségükre specializálódott civil szervezeteket is be lehet vonni. A válaszadók (320 fő) közel egynegyede

(24,4%-a) veszi igénybe a fogyatékossgal élőkét segítő civil szervezetek segítségét az utazások megszervezése és lebonyolítása során. Ilyen jellegű segítséget a válaszadók közül, családi állapotukat tekintve, elsősorban az egyedülállók (175 válaszadó) vesznek igénybe (31,4%), a 37, élettársi kapcsolatban élő kitöltőn belül ez az arány 18,9% volt, míg azok közül, akik házasságban (95 kitöltő), már csak 15,8% (61. ábra).

61. ábra: Segítők az utazásszervezésben – háttérelmzés III.

„Kihez fordulhat segítségért, ha segítségre van szüksége az utazás megszervezésében és lebonyolításában? Több válasz is lehetséges!” – Fogyatékossgal élőkét segítő civil szervezet

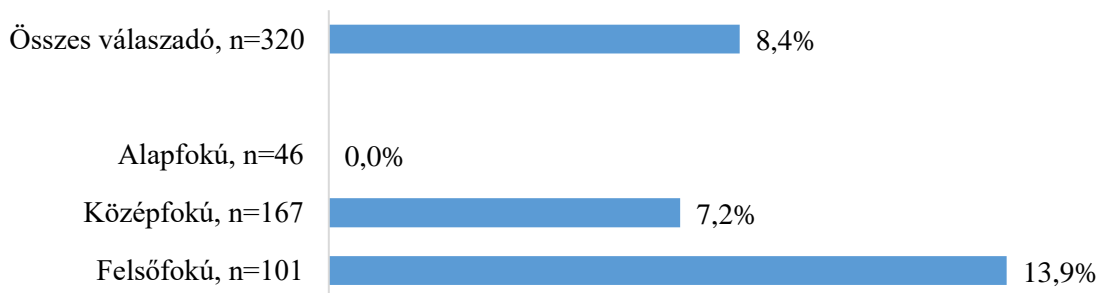

Forrás: saját szerkesztés

A 320 válaszadó tizedénél is kisebb részem mindössze 8,4%-a fordul valamelyik turisztikai információs irodához az utazástervezés és -lebonyolítás folyamata során. Ezen válaszadók iskolázottságát tekintve elmondható, hogy azok közül, akik legalább középfokú végzettséggel rendelkeznek (167 kitöltő), 7,2% az, aki igénybe vesz ilyen fajta segítséget, míg a felsőfokú végzettséggel bíró válaszadók (101) fő között ez az arány csaknem a duplája, 13,9%. A csak alacsony fokú végzettséggel rendelkező kitöltők (számuk 46) egyáltalán nem fordulnak utazási irodához utazásaik tervezése és kivitelezése alatt (62. ábra).

62. ábra: Segítők az utazásszervezésben – háttérelmzés IV.

„Kihez fordulhat segítségért, ha segítségre van szüksége az utazás megszervezésében és lebonyolításában? Több válasz is lehetséges!” – Turisztikai információs irodák

Forrás: saját szerkesztés

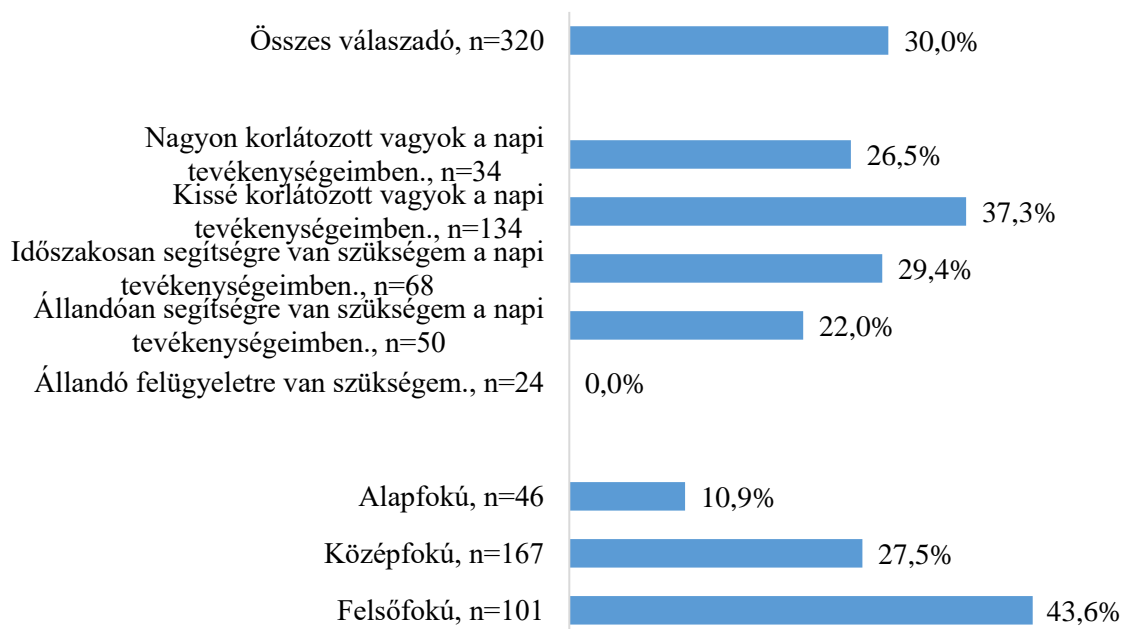
Már említettük, hogy egyre jellemzőbb az utazások önálló, külső segítő szervezet vagy személy nélkül történő szervezése és lebonyolítása. Ezt az opciót is megadtuk a kérdőívben. A válaszadók (320 fő) mintegy 30%-a saját elmondása szerint egyedül, segítség nélkül is képes megszervezni és lebonyolítani utazásait.

A válaszadók korlátozottságának mértéke szerint vizsgálva az egyedül történő utazásszervezés és -lebonyolítás gyakoriságát elmondható, hogy az önálló napi tevékenységükben csak kissé korlátozottak (134 kitöltő) 37,3%-a, az időszakosan segítségre szoruló 68 válaszadó 29,4%-a, a magát a napi tevékenységei végzésében erősen nagyon korlátozottak tartó 34 fő 26,5%-a, az állandó segítségre szoruló (ők ötvenen voltak a mintában) pedig mintegy 22%-a egyedül is meg tudja oldani az utazásszervezéssel kapcsolatban felmerülő problémákat. Az állandó felügyeletet igénylők (számuk 24) értelemszerűen nem jelölték meg ezt a válaszlehetőséget.

A válaszadók iskolázottsági szintje felől közelítve a kérdést azt látjuk, hogy minél iskolázottabb valaki, annál valószínűbb, hogy nem igényel segítséget utazásai megtervezéséhez és lebonyolításához. Azon válaszadók közül, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek (101 fő), a kitöltők közel fele (43,6%-a) oldja meg egyedül az utazásait, a középfokú végzettségűek között (167 fő) ez az arány 27,5%, ezzel szemben a csak alapfokú végzettséggel rendelkezők (46 kitöltő) körében ez az arány mindössze 10,9%-ot tesz ki (63. ábra).

63. ábra: Segítők az utazásszervezésben – háttérelmzés V.

„Kihez fordulhat segítségért, ha segítségre van szüksége az utazás megszervezésében és lebonyolításában? Több válasz is lehetséges!” – Egyedül is meg tudom csinálni, segítség nélkül.

Forrás: saját szerkesztés

6.8. Miből finanszírozzák az utazásaikat a fogyatékossgal élők?

Az utazások finanszírozása kapcsán megfigyelhető, hogy a válaszadók (320 fő) csupán 9,7%-a vesz igénybe civil szervezetek által nyújtott pénzügyi támogatást. Ezen válaszadók

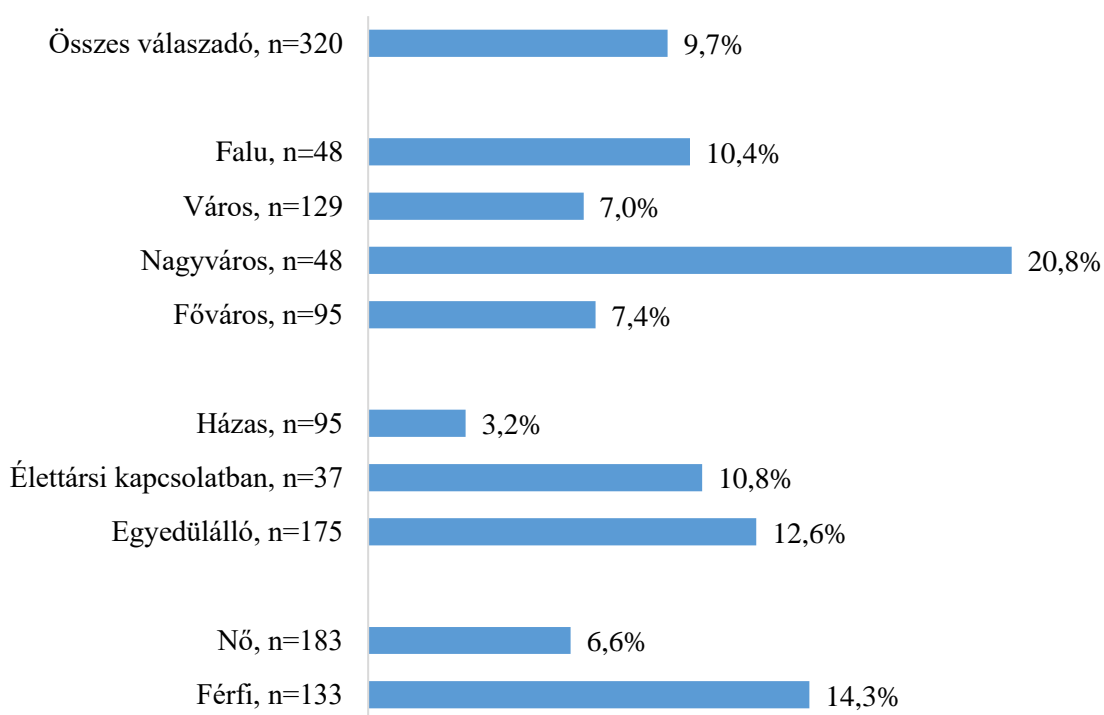
lakóhelyüket tekintve főként nagyvárosiak (20,8%), ezzel szemben a városi (7%), fővárosi környezetben (7,4%) és a vidéki településeken (10,4%) élők között jóval alacsonyabb igénylik civil szervezetek anyagi segítése az utazáshoz.

A válaszadók családi állapota kapcsán elmondható, hogy az utazásaikhoz civil szervezetektől anyagi támogatást igénybe vevők többségük egyedülálló (12,6%), 10,8%-uk pedig élettársi kapcsolatban él. A házasságban élők között az ilyen választ adók aránya ugyanakkor csak 3,2%-ot tesz ki.

Másfelől az is megállapítást nyert, hogy többségében a férfiak (14,3%) veszik igénybe a civil szervezetek anyagi támogatásait az utazásszervezés kapcsán, míg a női válaszadók (6,6%) ezt kevésbé részesítik előnyben (64. ábra).

64. ábra: Az utazások finanszírozásának forrásai – háttérelmzés I.

„Milyen forrásokból finanszírozza jellemzően az utazásait? Több választ is megjelölhet!” –
Támogatás (pl. civil szervezetektől)

Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók (320 személy) többsége (61,9%) saját jövedelméből finanszírozza az utazásait. A korlátozottság mértéke felől vizsgálva a kérdést, a legmagasabb arányban az azokra jellemző, akik napi tevékenységükben csak kissé korlátozottak (közülük 134 fő, 76,1% fizeti maga az utazásait), míg az időszakosan segítségre szoruló 68 válaszadó 60,3%-a, az erősen korlátozottaknak 47,1%-a (34 fő), az állandó segítségre szoruló 50 kitöltő 54%-a, az állandó

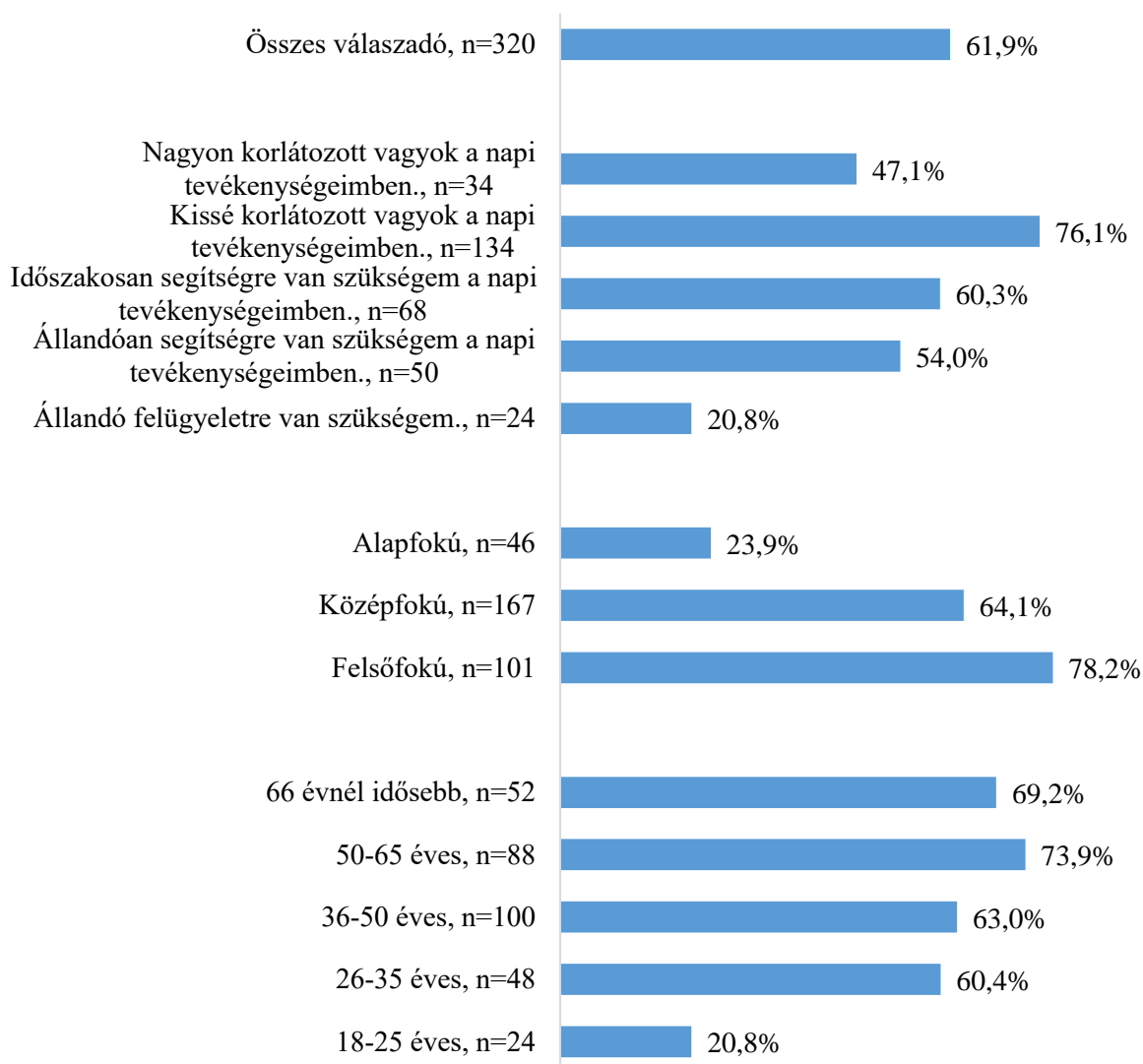
felügyeletet igénylőknek (24 fő) pedig mintegy 20,8%-a teljes mértékben a saját jövedelmére támaszkodik az utazások finanszírozása kapcsán.

Az iskolázottsági szintet tekintve elmondható, hogy a válaszadók felsőfokú végzettséggel rendelkező csoportja (101 fő, 78,2%) többségében, de a középfokú végzettségűek (ők 167-en voltak) is magas arányban (64,1%) maga finanszírozza utazásait. Ezzel szemben az alacsony végzettséggel rendelkezők (46-an voltak a kitöltők között) körében az önfinanszírozó utazók aránya jóval alacsonyabb, mindössze 23,9%-ot tesz ki. Ez minden valószínűség szerint a magasabb végzettséggel elérhető jobb munkahelyek, magasabban fizetett állások meglétére utal.

A korcsoport szerinti megoszlás kapcsán jól láthatóan egymáshoz közeli arányokat kaptunk: a 26-35 éves (60,4%), 36-50 éves (63%), 50-65 év közötti (73,9%) és a 66 évnél idősebbek (69,2%) főként saját jövedelmükből finanszírozzák az utazásokkal járó költségeket. Mindazonáltal megfigyelhető, hogy a 18-25 éves korosztály csupán 20,8%-a képes saját maga finanszírozni ezeket a kiadásokat, valószínűleg ebből a korcsoportból kevesen rendelkeznek állandó jövedelemforrással (65. ábra).

65. ábra: Az utazások finanszírozásának forrásai – háttérelmzés II.

„Milyen forrásokból finanszírozza jellemzően az utazásait? Több választ is megjelölhet!” – Saját jövedelem

Forrás: saját szerkesztés

A 320 válaszadó közel fele (45,6%) az utazásokhoz szükséges pénzügyi források megteremtésében a családtagjai anyagi támogatását élvezi. A napi tevékenységükben csak kissé korlátozottak (134 fő) 39,6%-a, az időszakosan segítségre szoruló 68 személy 47,1%-a, a nagyon korlátozottak (34 fő) 41,2%-a, az állandó segítségre szoruló 50 fő 54%-a, az állandó felügyeletet igénylő 24 válaszadónak pedig mintegy 70,8%-a családtagjai anyagi támogatását veszi igénybe az utazások finanszírozása kapcsán.

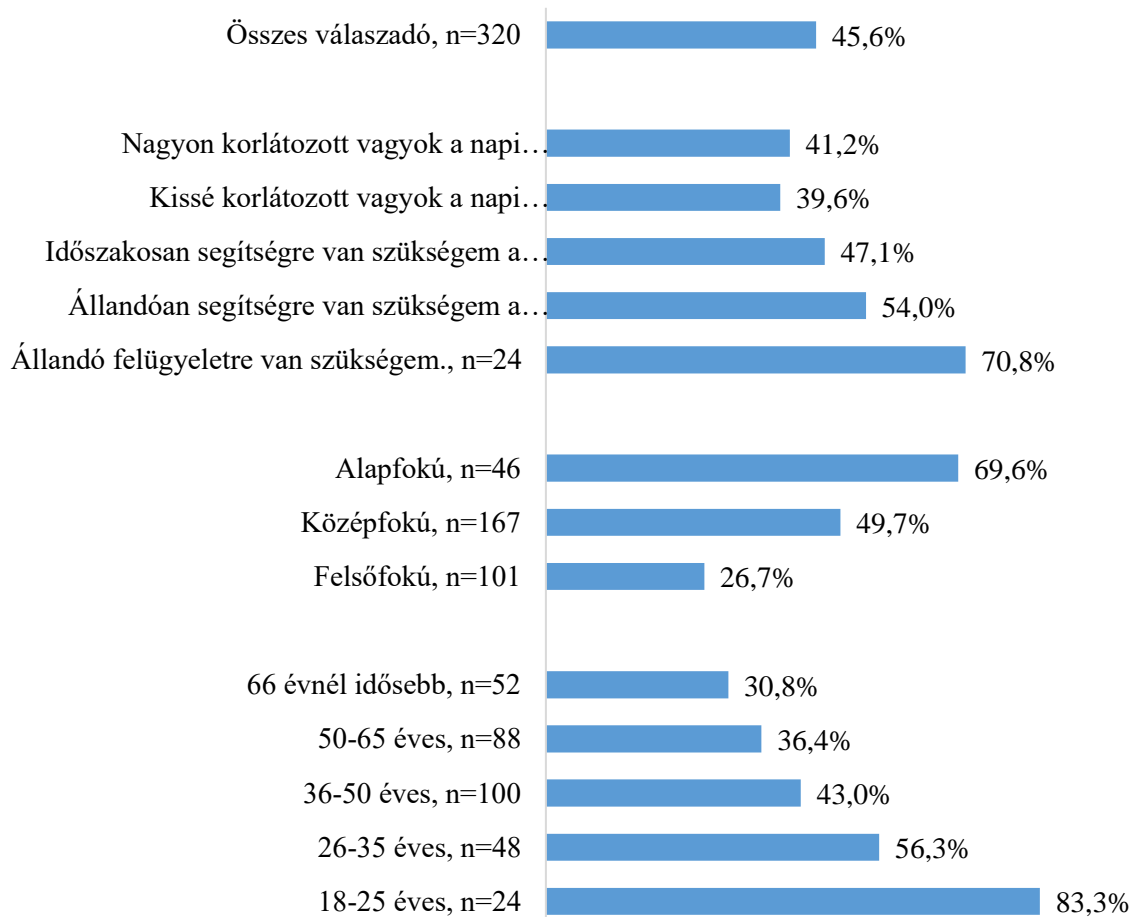
Az iskolai végzettség szemszögéből közelítve a kérdést elmondható, hogy a csak alapfokú végzettséggel rendelkező válaszadók (46 fő) magas aránya (69,6%) veszi igénybe családi anyagi segítséget utazásaihoz, ehhez képest a középfokú, különösen a felsőfokú végzettségűek esetében a családi támogatásra szoruló aránya jóval alacsonyabb: az előbbi esetben (147

válaszdónál) 49,7%-ot, addig az utóbbinál (101 fő felsőfokú végzettséggel) csupán 26,7%-ot tesz ki.

A korcsoport szerinti megoszlást tekintve megállapítható, hogy az életkor előrehaladtával a fogyatékkal élők egyre kevésbé támaszkodnak a családtagjaik finansiális támogatására: míg a 18-25 éves korosztály 83,3%-a hozzátartozói segítségével fedezi az utazással járó költségeket, addig a 66 évnél idősebbeknél ez az arány 30,8%-ra esik vissza. Az életkor növekedésével egyre csökken a családtól anyagi segítséget kapók aránya: a 26-35 éves korosztályba tartozó 48 válaszadónak még több, mint fele (56,3%) élt ezzel a lehetőséggel, a 36-50 évesek (100 válaszadó) esetében arányuk 43%-, a 36-50 éveseknél (88 fő) pedig 36,4% (66. ábra).

66. ábra: Az utazások finanszírozásának forrásai – háttérelmzés III.

„Milyen forrásokból finanszírozza jellemzően az utazásait? Több választ is megjelölhet!” –
Családi

Forrás: saját szerkesztés

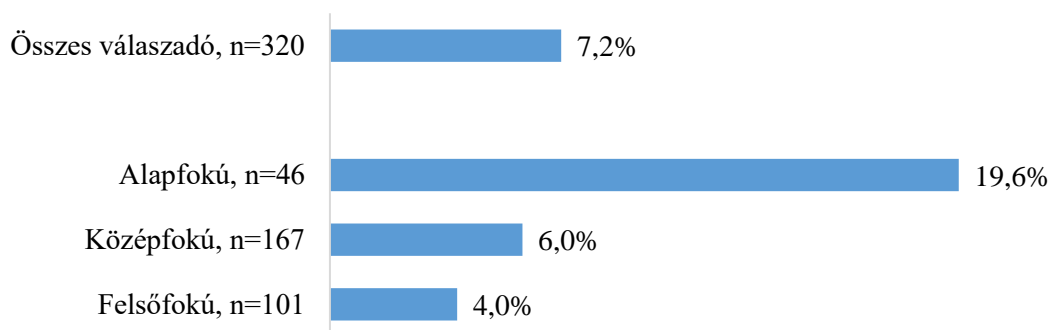
Az utazások elmaradásának háttérben többnyire anyagi okok állnak. A megkérdezettek döntő többségénél szerencsére anyagi okok nem hiúsítják meg az utazást, a 320 válaszadó mindössze

7,2%-a (minden tizennegyedik fő) nem rendelkezik saját forrásokkal, illetve nem részesül sem családi, sem más típusú támogatásban az utazásai finanszírozása kapcsán.

Az iskolázottsági szintet vizsgálva megállapítást nyert, hogy a mindössze alacsony végzettséggel bíró válaszadók (46 fő) esetében az anyagik miatt utazni nem képesek aránya szignifikánsan magasabb (közel egyötödük, 19,6% nyilatkozott így), míg a középfokú végzettséggel rendelkezők (167 fő) esetében az arány már csak (6%), és még jobb helyzetben vannak a felsőfokú végzettséggel rendelkezők (101 fő), akiknek mindössze 4%-a nem tud anyagi okok miatt utazni (67. ábra).

67. ábra: Az utazások finanszírozásának forrásai – háttérelmzés IV.

„Milyen forrásokból finanszírozza jellemzően az utazásait? Több választ is megjelölhet!” –
Nem rendelkezem forrásokkal az utazásokhoz

Forrás: saját szerkesztés

6.9. Szegregáltan, integráltan – vagy úgy, ahogy a többiek?

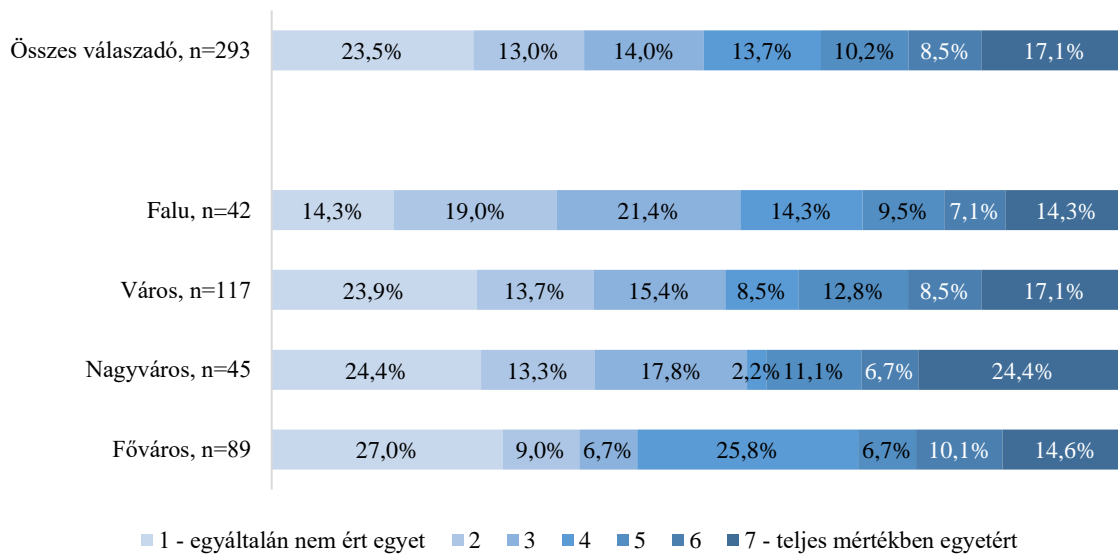
A kutatásban résztvevőknek jelezniük kellett egyetértésük mértékét (egy 1-től hétig terjedő skálán) néhány olyan állítással kapcsolatban, amelyek arra vonatkoztak, hogy kifejezetten fogyatékosokkal élőknek kidolgozott vagy bárki számára elérhető turisztikai programokban szeretnek-e leginkább részt venni. Az opciók a következők voltak: Inkább integrációs (fogyatékosokkal élők és nem fogyatékosok számára egyaránt tervezett) programokat részesítek előnyben; A fogyatékosokkal élők számára szervezett programokat részesítem előnyben; Az olyan programokat részesítem előnyben, amelyek nem kifejezetten fogyatékosokkal élők számára készültek. A magasabb számérték az állítással való egyetértés magasabb szintjét mutatja.

A kutatás eredményei rávilágítanak arra, hogy a válaszadók túlnyomó többsége, mintegy 23,5%-a egyáltalán nem részesíti előnyben az integrációs – a fogyatékosokkal élők és nem fogyatékosok számára egyaránt tervezett – programokat. A kérdésre válaszoló 293 személy körében ez az attitűd egyaránt jellemző a 117 városi válaszadó 37,6%-a, a 89 fővárosi kitöltő 36%-a és a nagyvárosi 45 fő 37,7%-a teljes mértékben vagy csaknem teljesen elveti ezt az opciót. A nagyvárosi válaszadók esetében ugyanakkor az eredmények kissé ellentmondásosak: pontosan ugyanolyan arányban vannak jelen az integrációs programokat teljes mértékben preferáló és az azokat maximálisan elutasító elvető csoportok (24,4%). A rurális térségekben élő válaszadók a városiakhoz hasonló állásponttal rendelkeznek (14,3%-uk teljesen egyetért és

ugyanekkorá részük abszolút nem részesíti előnyben ezeket a programokat, de összességében többen vannak, akik nem szeretik az ilyen jellegű lehetőségeket (68. ábra).

68. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmzés I.

„Kérjük, 1-től 7-ig terjedő skálán jelölje meg, hogy mennyire ért egyet az alábbi állításokkal (1: egyáltalán nem ért egyet; 7: teljes mértékben egyetért)!” – Inkább integrációs (fogyatékossgal élők és nem fogyatékosok számára egyaránt tervezett) programokat részesíték előnyben.

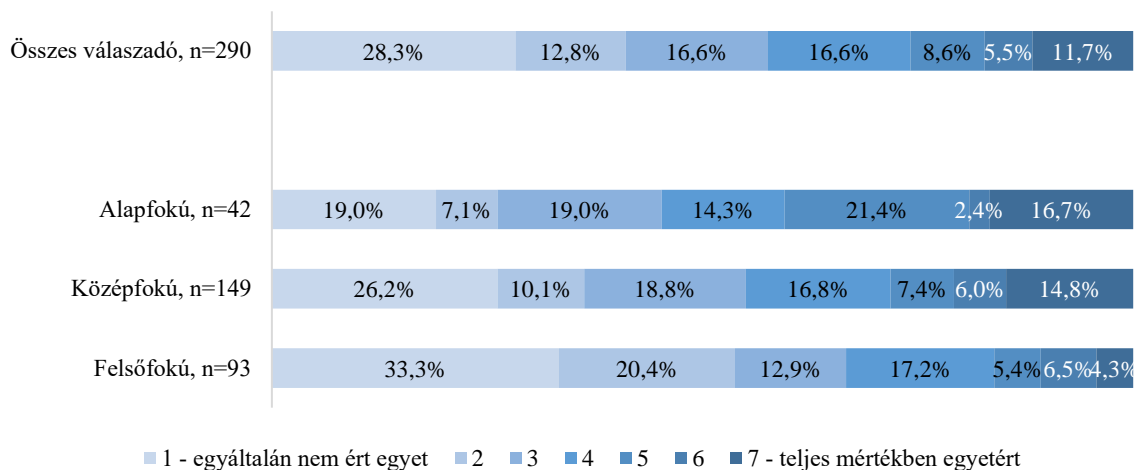

Forrás: saját szerkesztés

A kifejezetten fogyatékossgal élők számára szervezett programokat még az integrációs programoknál is kevesebben preferálják, a válaszadók (290 fő) mintegy 28,3%-a egyáltalán nem részesíti előnyben ezeket és további 2,8% is csaknem teljesen elutasítja – vagyis az összes válaszadó 40%-ának nem vonzóak ezek a programok. Ez az attitűd különösen jellemző a felsőfokú végzettséggel rendelkező 93 válaszadó körére (33,3% teljes és 20,4% csaknem teljes elutasítás), ugyanakkor a középfokú végzettséggel bírók (számuk 149 a kitöltők között) esetében is hasonló tendencia figyelhető meg (26,2% teljes és 10,1% csaknem teljes elutasítás). Ezzel szemben az alacsony végzettséggel rendelkezők 21,4%-a inkább előnyben részesíti a fogyatékossgal élők számára létrehozott programokat, 16,7%-uk abszolút előnyben részesíti őket, és a teljes el nem fogadás aránya náluk a legalacsonyabb, mindössze 19% (69. ábra).

69. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmzés II.

„Kérjük, 1-től 7-ig terjedő skálán jelölje meg, hogy mennyire ért egyet az alábbi állításokkal (1: egyáltalán nem ért egyet; 7: teljes mértékben egyetért)!” – A fogyatékossgal élők számára szervezett programokat részesítem előnyben.

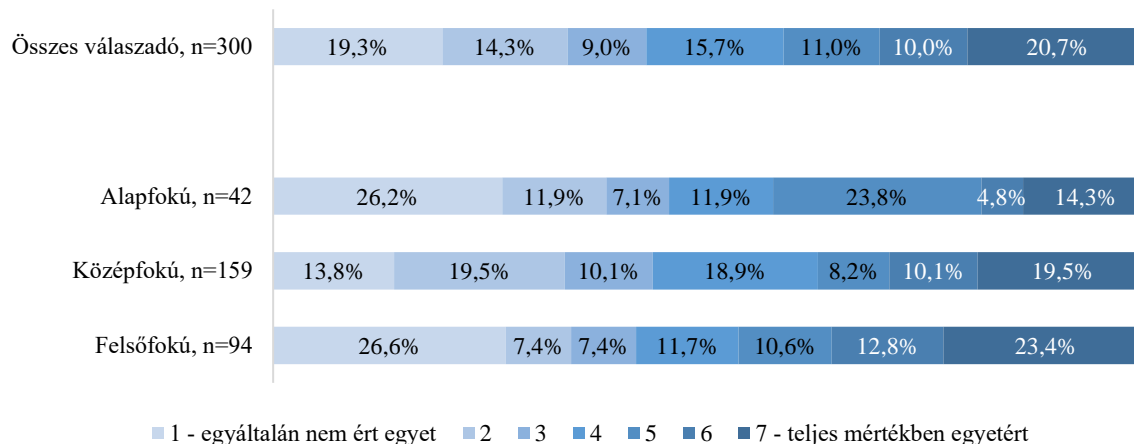

Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók többségében (20,7%) az olyan programokat részesítik előnyben, amelyek nem kifejezetten fogyatékossgal élők számára készültek (összesen 300-an fejtették ki véleményüket ezzel a kérdéssel kapcsolatban). Mindazonáltal az efféle programokat egyáltalán nem preferáló válaszadók aránya is jelentős, mintegy 19,3%-ot tesz ki. Érdekes kontraszt figyelhető meg a válaszadók iskolázottsági szintjét tekintve, míg a felsőfokú, illetve az alapfokú végzettséggel rendelkezők (64 fő, illetve 42 fő) többségében egyáltalán nem preferálják ezeket a programokat (26,6%, illetve 26,2% azok aránya, akik így nyilatkoztak), addig a középfokú végzettséggel bírók (159 fő) körében viszonylag kiegyenlített legmagasabb azok aránya, akik előnyben részesítik és akik elvetik a nem kifejezetten fogyatékossgal élők számára szervezett programokat: éppen egyharmaduk 33,3% teljesen vagy csaknem teljesen kerüli az ilyen programokat, míg közel harmaduk 29,6% kifejezetten kedveli őket (70. ábra).

70. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés III.

„Kérjük, 1-től 7-ig terjedő skálán jelölje meg, hogy mennyire ért egyet az alábbi állításokkal (1: egyáltalán nem ért egyet; 7: teljes mértékben egyetért)!” – Az olyan programokat részesítem előnyben, amelyek nem kifejezetten fogyatékosággal élők számára készültek.

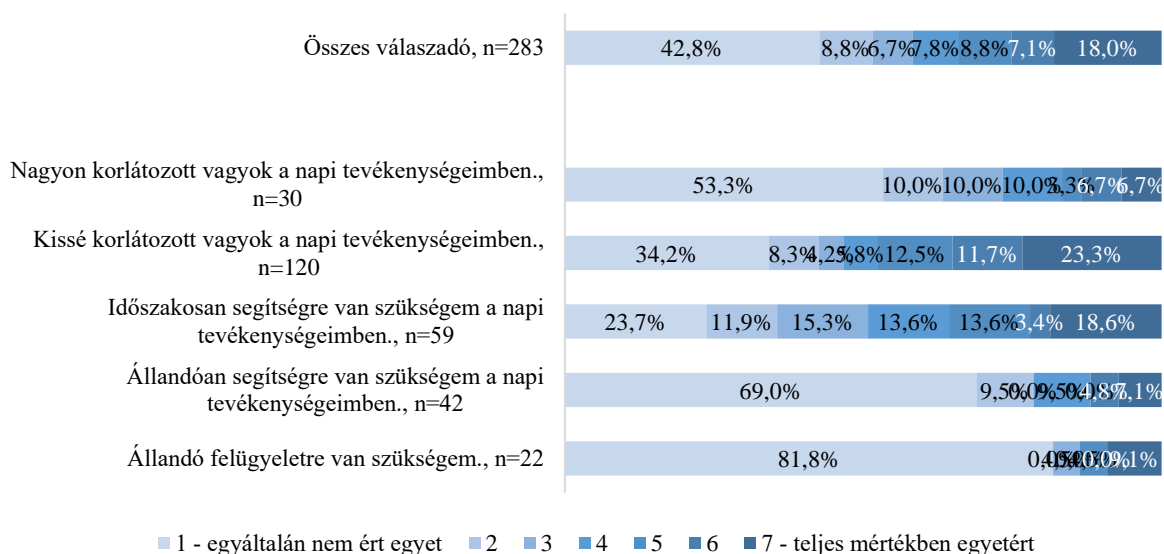

Forrás: saját szerkesztés

Az eredmények arra is rávilágítanak, hogy a válaszadók (283 fő) közel felének (42,8%) teljes mértékben szüksége van valamilyen fajta segítségre az utazásai során, és további csaknem 8,8% nagymértékben egyetért ezzel az állítással. Leginkább azok igénylik a segítséget utazásaik során, akiknek csak időszakosan van szükségük napi ügyeik intézésében (az 59 ilyen válaszadó 23,7%-a teljes mértékben nem egyet az állítással, miszerint segítség nélkül utazik). A következő kategória, akik leginkább rászorulnak a segítségre, a napi tevékenységükben csak kissé korlátozottaké (120 válaszadó), akik 34,2%-a, míg a nagyon korlátozottak (30 fő) 53,3%-a, az állandó jelleggel korlátozottak (42 válaszadó) 69%-a, az állandó felügyeletet igénylők pedig mintegy 81,8%-ának szüksége van jelentős mértékű segítségre az utazások szervezése és lebonyolítása kapcsán. A spektrum másik végére, vagyis arra, hogy jellemzően segítség nélkül tud utazni, a legmagasabb arány is csak 23,3% volt, a kissé korlátozottak körében, de ennél sokkal jellemzőbbek voltak a 10% alatti gyakoriságú válaszok (71 ábra).

71. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmzés IV.

„Kérjük, 1-től 7-ig terjedő skálán jelölje meg, hogy mennyire ért egyet az alábbi állításokkal (1: egyáltalán nem ért egyet; 7: teljes mértékben egyetért)!” – Inkább segítség nélkül utazom.

Forrás: saját szerkesztés

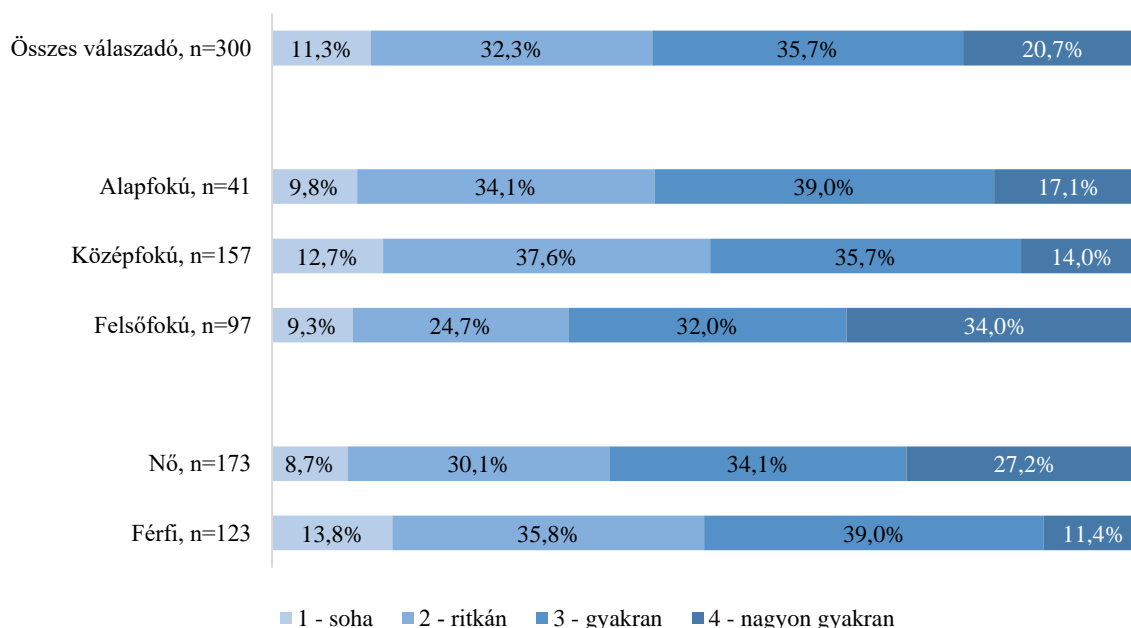
6.10. Utazási motivációk a fogyatékossgal élők utazási gyakorlatában

A válaszadóktól megkérdeztük, hogy melyek azok az utazási motivációk, amelyek miatt leggyakrabban útra kelnek. Ezek a következők voltak: kulturális, vásárlási célzatú, városnézés, koncert, sportesemény kiállítás látogatása, egészségügyi motiváció, aktív (sport-) turizmus, kirándulás a természetbe, üzleti indíttatás, vallási motiváció, rokonok és barátok meglátogatása.

Az utazási motivációk vizsgálata kapcsán megfigyelhető, hogy a válaszadók túlnyomó része, 35,7%-a gyakran, további 20,7%-uk nagyon gyakran utazik kulturális motivációval, vagyis a kulturális motiváció az esetek több, mint felében erős (erre a kérdésre 300 válasz érkezett). Mindez különösen jellemző a felsőfokú végzettségű válaszadókra (97 fő), akik nagyon gyakran (34%) utaznak kulturális célzattal – ha ehhez hozzávesszük a „gyakran” kategóriát a maga 32%-os válaszadási arányával, akkor azt látjuk, hogy a diplomások kétharmada gyakran utazik kulturális motivációval. Ezzel szemben a középfokú és alacsonyfokú végzettséggel bírók (157, illetve 41 válaszadó) körében közel azonos arányban jelennek meg a kulturális motivációval gyakran (35,7% – 39%) és ritkán (37,6 – 34,1%) utazók csoportjai. A válaszadók nemét tekintve megállapítást nyert, hogy a nők jellemzően gyakrabban utaznak kulturális célzattal, mint a férfiak (72. ábra).

72. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelvezés I.

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?” – kulturális

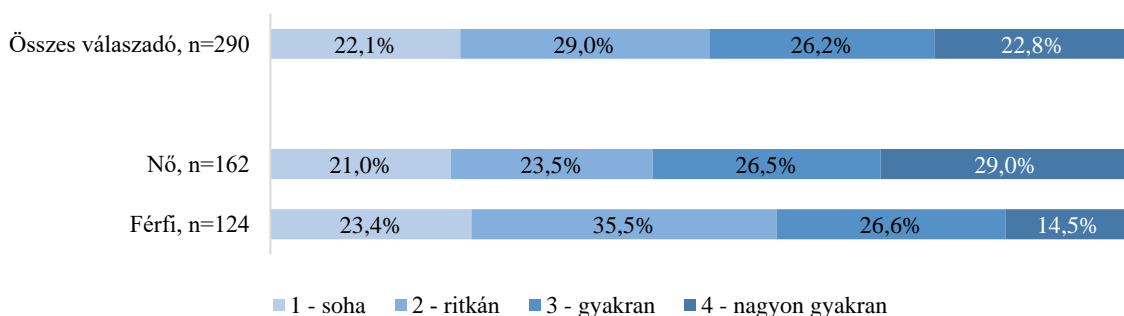

Forrás: saját szerkesztés

A vásárlás gyakran akár önálló motivációként is megjelenik, de a más motivációval utazók számára is gyakran fontos kiegészítő attrakció. Az erre a kérdésre válaszoló 290 kitöltő – nemre való tekintet nélkül – kevesebb mint egynegyede csak az, aki soha nem utazott vásárlási motivációval. A férfi válaszadók (ők 124-en voltak) közül 35,5%-uk válaszolta azt, hogy ritkán utazik vásárlási motivációval, további közel negyedük, 23,4% pedig soha, nagyon gyakran pedig mindössze 14,5%. A hölgyek között (162 válaszadó) a „nagyon gyakran” válasz 29% arányban fordult elő, a gyakran és nagyon gyakran összesen több mint 55%-ot képvisel, viszont nem sokkal marad el a férfaitól azon hölgyek aránya, akik soha nem utaznak vásárlási céllal: 21%-uk írta ezt (73. ábra).

73. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelvezés II.

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?” – vásárlás

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőív egy kérdése a városnézési célból tervezett utazásokra vonatkozott. A 292 válaszadó mindössze tizede, 10,6%-a válaszolta azt, hogy soha nem utazott ilyen céllal, 34,9%-uk gyakran, 30,8%-uk pedig nagyon gyakran utazik városnézés céljából. Negyedük, 23,6% ritkán tesz így.

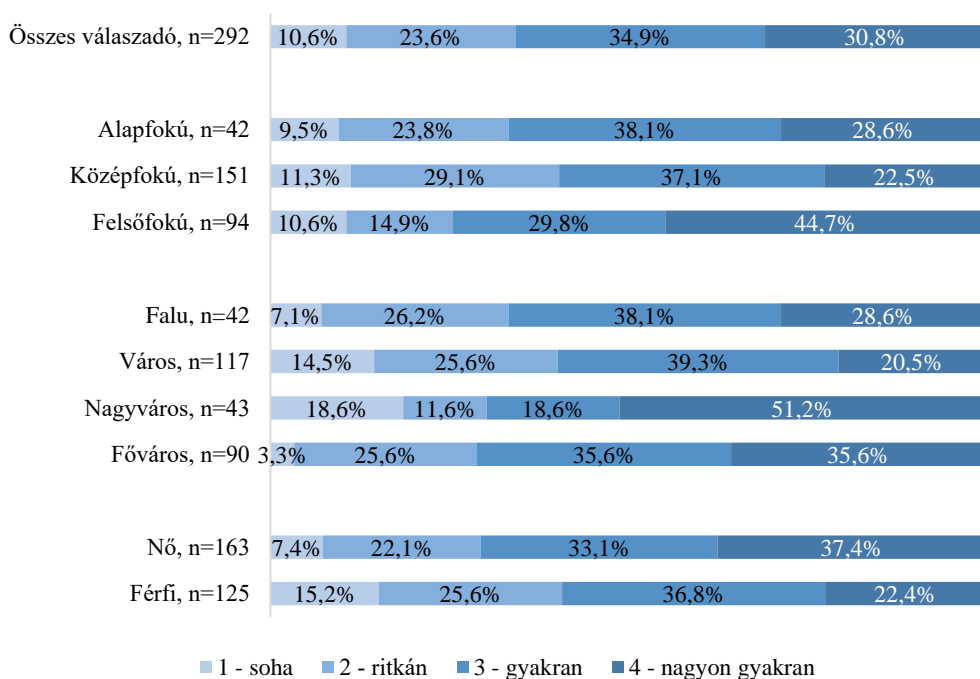
Az utazókat vizsgáltuk a végzettségük szerint is, és azt tapasztaltuk, hogy a felsőfokú végzettségűek majdnem fele (44,7%) nagyon gyakran választ városnéző programot, ezzel szemben az alacsonyabb végzettségűek csak 28,6%-a. Meglepő módon a középfokú végzettségűek körében az arány még alacsonyabb, 22,5%.

Leginkább a nagyvárosban élők (43 válaszadó) terveznek ilyen utazásokat, hiszen 51,2%-uk válaszolta azt, hogy nagyon gyakran szervez városlátogatást, többen, mint a fővárosban élők (90 kitöltő), hiszen csak a 35,6%-uk adott nagyon gyakori választ, ez adódhat abból is, hogy a fővárosban élők a nagyobb zaj- és környezeti terhelés miatt inkább rurális/természetközeli térségeket keresnek pihenésük célpontjára – vagy éppen helyben is jobban ki tudják elégíteni (nagy)városi turisztikai termékek iránti igényüket, így gyengébb motiváció, hogy ilyen céllal utazzanak. A falun élők (42 válaszadó) mindössze 7%-a válaszolta azt, hogy soha nem tervezett városlátogatást, pontosan kétharmaduk (66,7%) ugyanakkor gyakran vagy nagyon gyakran utazik városnézés céljával. A nem fő- vagy nagyvárosban élő városi lakosok (számuk 117 volt a válaszadók között) több, mint fele (59,8%-a) utazik gyakran vagy nagyon gyakran egy másik város megtekintésének céljával.

A nemek szerinti bontás vizsgálata arra enged következtetni, hogy hölgyek (163 kitöltő) gyakrabban terveznek városi kirándulásokat, hiszen a nők 37,4%-a, míg a férfiaknak (125 kitöltő) csak 22,4%-a adta a nagyon gyakori választ. A gyakran válaszra nagyjából ugyanannyi arányban érkezett szavazat mind a férfiak, mind pedig a nők esetében (36,8%, illetve 33,1%). A nők közel 70%-a tervez gyakran vagy nagyon gyakran városnézéssel egybekötött városi kirándulást (74. ábra).

74. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmzés III.

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?” – városnézés

Forrás: saját szerkesztés

Koncert, sportesemény vagy kiállítás megtekintése céljából a 288 válaszadó több, mint 50%-a gyakran, illetve nagyon gyakran utazik, és csak 19,4%-uk válaszolta azt, hogy soha nem utazik ilyen céllal.

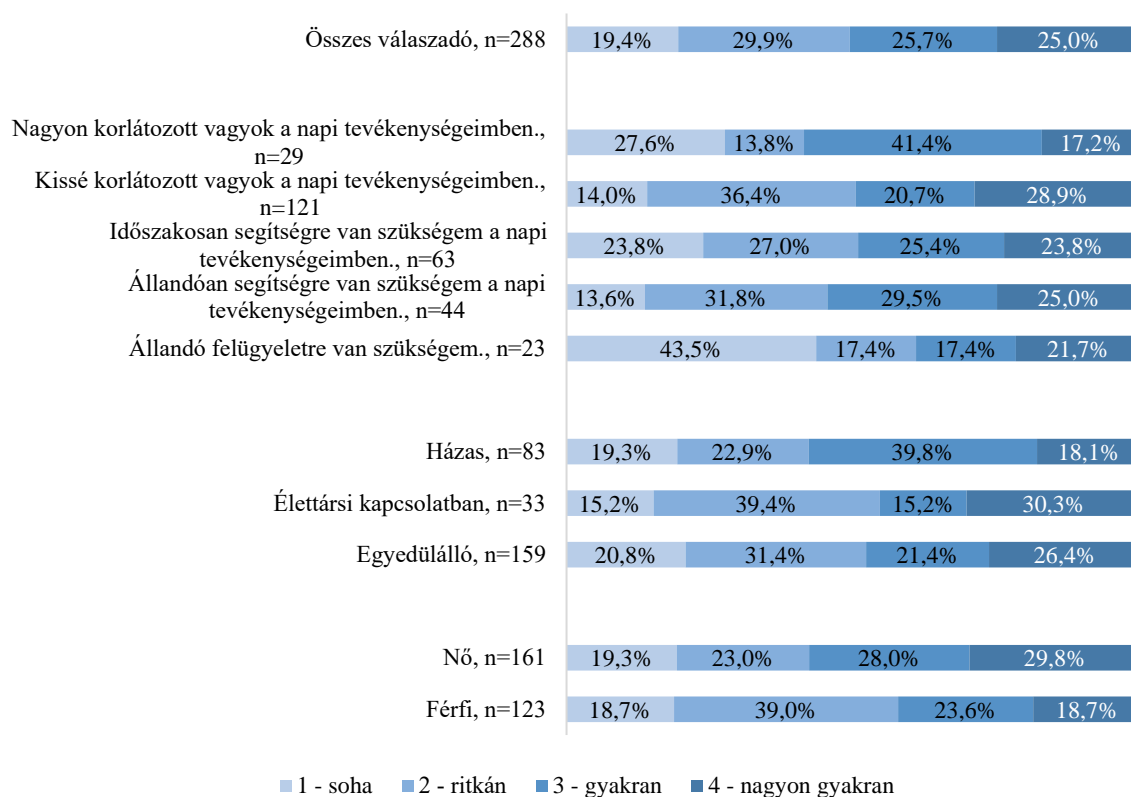
A nők körében (161 válaszadó) ismét népszerűbb ez az utazási motiváció, hiszen 29,8%-uk válaszolta, hogy nagyon gyakran utazik a fenti motivációval. A férfiaknak (123 válaszadó) csak a 18,7%-a adta a nagyon gyakran választ, és a gyakran és nagyon gyakran együttes elfordulása sem éri el az 50%-ot (42,3%), ellentétben a hölgyeknél látott összesen 57,8%-kal.

Azok az utazók közül, akik nagyon korlátozottak a napi tevékenységükben (29 fő), közel 60% utazik gyakran vagy nagyon gyakran ilyen céllal (17,2%, illetve 41,4%), és csak 27,6%-uk nem tud vagy akar részt venni ilyen programokon. A válaszadók között a kissé korlátozott kitöltők száma jóval több volt (121 fő), ebben a csoportban is közel 50% utazik gyakran vagy nagyon gyakran és csak 14%-uk mondta, hogy soha nem utazott ilyen céllal. Az állandó felügyeletre szorulóknak 43,5%-a soha nem tudott ilyen jellegű programokon részt venni.

A megkérdezettek családi állapotát tekintve több mint a fele egyedülálló (159 fő), az ő 47,8%-uk gyakran vagy nagyon gyakran utazik ilyen programokra, az élettársi kapcsolatban élő 33 válaszadó 45,5%, míg a házások (83 kitöltő) 57,9%-a, vagyis úgy tűnik, hogy a házások valamivel nagyobb arányban vesznek részt ilyen programokon. Jelentős különbség ugyanakkor a kapcsolat jellege (házam élettársi kapcsolatban, egyedülálló) nem mutatkozott a koncert, sportesemény vagy kiállítás megtekintése céljából tett utazások gyakorisága terén (75. ábra).

75. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmzés IV.

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?” – koncert, sportesemény, kiállítás látogatása

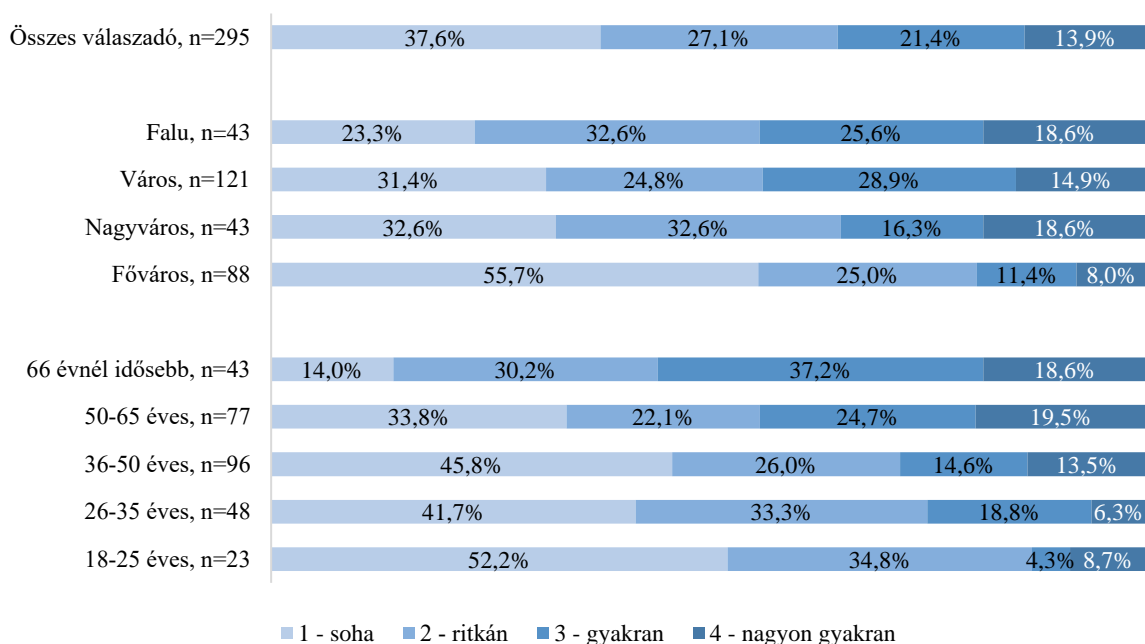
Forrás: saját szerkesztés

Az összes válaszadó 37,6%-a soha nem utazik egészségügyi motivációval (295-en adtak választ erre a kérdésre). Lakóhelyüket tekintve a falun élő 43 kitöltő 44,2%-a, a városban élők 43,8%-a, a nagyvárosban élők 34,9%-a, a fővárosban élők alig ötöde, 19,4%-a utazik gyakran vagy nagyon gyakran egészségügyi motivációval, azaz megállapíthatjuk, hogy elsősorban nem ez a döntő érv az utazás kiválasztásánál.

Ha azt vizsgáljuk, hogy a különböző életkori kategóriákba tartozó válaszadók milyen gyakorisággal utaznak egészségügyi megfontolásból, az a normálisnak tekinthető eredmény adódik, hogy minél idősebb valaki, annál erősebb motiváció számára az egészség megőrzése vagy helyreállítása utazásai során. A 66 évnél idősebb korosztályban (43 válaszadó) a legkisebb az aránya azoknak, akik soha (14%) és a legmagasabb azoké, akik gyakran vagy nagyon gyakran utaznak egészségügyi céllal (55,8%). A legfiatalabb korosztályban szinte pontosan ennek a fordítottját látjuk: a 18-25 éves kor között (23 kitöltő) 52,2% soha, míg 13% gyakran vagy nagyon gyakran utazik egészségügyi céllal. A másik három korcsoportnál a kor előrehaladtával nő az egészségügyi motivációval gyakran vagy nagyon gyakran utazók aránya: a 26 és 35 év közötti 48 válaszadónál az ő arányuk 25,1%, a 36-50 éveseknél (96 válaszadó) már 28,1%, míg az 50 és 65 év közötti 77 válaszadónál már 44,2%. A tendencia éppen fordított, ha azt nézzük, kik utaznak soha vagy ritkán egészségügyi céllal: az 50 és 65 év közötti korcsoportnál ez 55,9%, a 36-50 évesek körében 71,8%, a 26-35 évesek esetében 80,4%, míg a legfiatalabb válaszadónál már 87% (76. ábra).

76. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmzés V.

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?” – egészségügyi

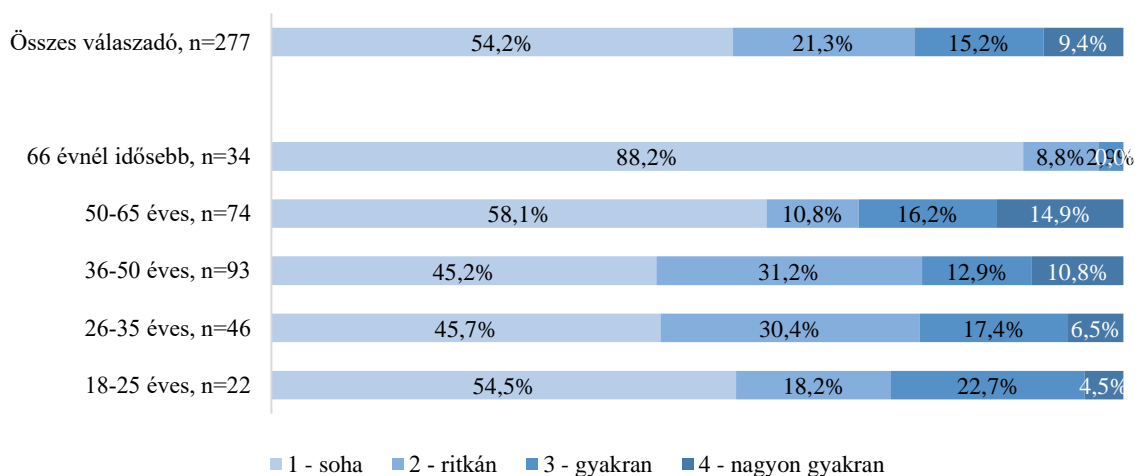
Forrás: saját szerkesztés

A sport, akár passzív nézőként, akár aktív résztvevőként, sokak számára jelent elsődleges vagy kiegészítő utazási motivációt, így erre is rákérdeztünk a kérdőívben. Az összes válaszadót tekintve, a 277, erre a kérdésre válaszoló kitöltő több, mint a fele 54,2%-uk válaszolta azt, hogy soha nem utazik aktív (sport) motivációval, 21,3%-uk pedig ritkán, nyilván ez az arány adódik is abból, hogy a fogyatékossgal élők általában korlátozottabban tudnak mozogni egyedül. Gyakran mindössze 15,2%-uk, nagyon gyakran pedig 9,4%uk utazik sportolási céllal.

Nem csupán a fogyatékossgal élő, de az „ép” társadalomra is jellemző, hogy az életkor előrehaladtával a sport mint utazási motiváció veszít jelentőségéből. Az idősebb korosztályban, azaz felmérésünk esetében a 66 év felettiéknél (34 fő) 88,2% válaszolta azt, hogy soha nem megy ilyen céllal, és egyetlen válaszadó sem utazik emiatt nagyon gyakran, míg a legfiatalabb korosztályban, a 18-25 év közöttiek között (22 válaszadó) 54,5% válaszolta azt, hogy soha nem utazik sportolási céllal. Érdekes, hogy a két ezt követő korosztály (26-35 éves, 46 fő és 36-50 éves, 93 válaszadó) esetében alacsonyabb volt a sportolási céllal soha útra nem kelők aránya: 45,7%, illetve 45,2%, és a sportmotivációval gyakran utazók leggyakrabban a második legidősebb korosztályban, az 50-65 évesek között vannak: 14,9%, vagyis minden hetedik válaszadó (77. ábra).

77. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmzés VI.

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?” – aktív (sport)

Forrás: saját szerkesztés

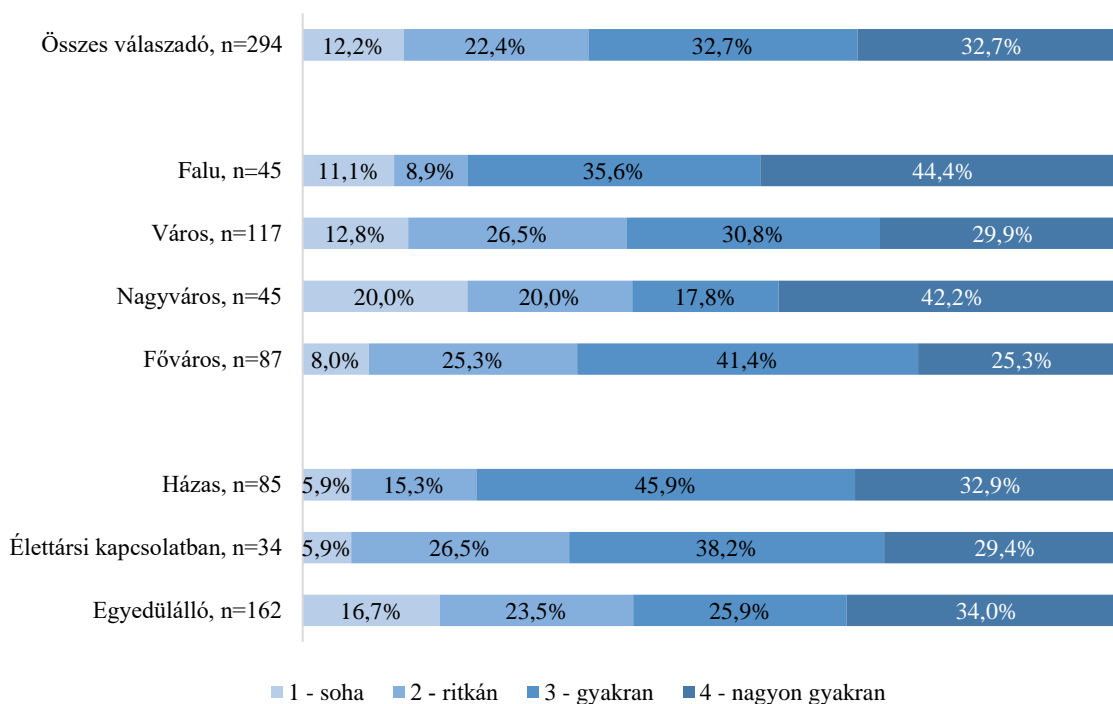
A természetbe tett kirándulások népszerűségére is rákérdeztünk a kérdőívben. Az összes válaszadót (ez esetben az 294 főt jelentett) tekintve több mint 65% válaszolta azt, hogy szívesen (vagy gyakran, illetve nagyon gyakran) utazik a természetbe, és csak 12,2% válaszolta azt, hogy soha nem utazott még ilyen céllal.

Lakóhelyüket tekintve a falun élők (45 válaszadó) közel 80%-a válaszolta, hogy gyakran vagy nagyon gyakran utazik természetbe, míg a városi (117 fő) és nagyvárosi (45 fő) válaszadóknak csak 60,7%-a, illetve 60%-a. A fővárosi lakosoknál (87 kitöltő) ez az arány a 66,7%. Relatív ritkán csak a nagyvárosiak utaznak a természetbe, pontosan az ötödik jelezte ezt, a többi kategóriánál % körül mozgott ez az érték.

Családi állapotot tekintve a házások (85 fő) 78,8%-a, az élettársi kapcsolatban élő 38 válaszadó 67,6%-a, míg az egyedülállók (162 fő) 59,9%-a vesz részt olyan kiránduláson, mely a természetközeli helyeket részesíti előnyben. Az egyedülállók mintegy hetede soha nem utazik ilyen motivációval, míg a házásoknál és az élettársi kapcsolatban élőnél csak minden tizenhetedik válaszadó nyilatkozott így (78. ábra).

78. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmzés VII.

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?” – kirándulás a természetbe

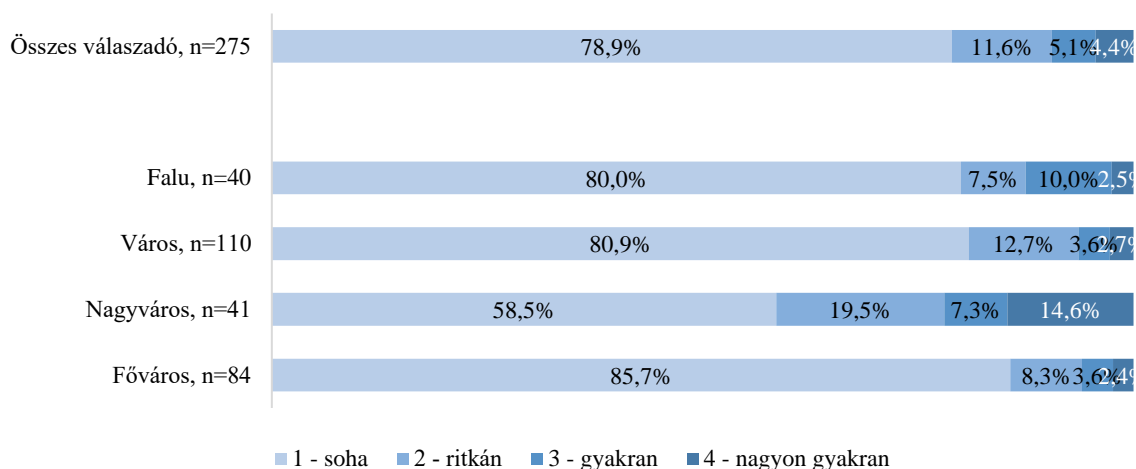
Forrás: saját szerkesztés

A szabadidős utazások mellett üzleti tevékenység folytatása is lehet útra készítő motiváció, így ezt az eshetőséget sem hagytuk ki a kérdőívből. Az összes (275) válaszadó közel 80%-a válaszolta azt, hogy nem utazik ilyen céllal, míg alig több mint 4 százalékuk, hogy gyakran – ebben valószínűleg közrejátszik az is, hogy a foglalkoztatási ráta a fogyatékosokkal élőknél alacsonyabb, mint nem fogyatékos társaiknál.

Lakóhelyüket tekintve közel azonos arányokat kaptunk: a falun élő 40 válaszadó pontosan négyötöde, a városi 100 kitöltő 80,9%-a és a fővárosi válaszadók (84 fő) 85,7%-ának soha nem motiváció az üzleti tevékenység utazásaik során. Egy kategória kilóg a sorból: azt látjuk, hogy a nagyvárosi lakóhellyel rendelkezők (41 válaszadó) körében van jobban lehetőség üzleti utakon való részvételre, teljes elutasítást csak 58,5%-uk jelzett (79. ábra).

79. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmzés VIII.

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?” – üzleti

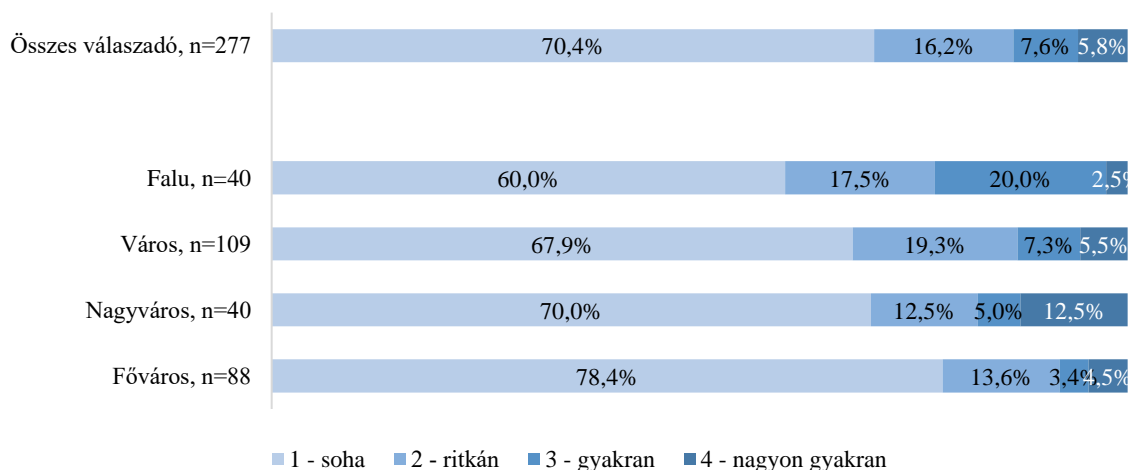
Forrás: saját szerkesztés

Az egyik legősibb turisztikai tevékenység, a vallási céllal történő utazások motiváló erejére is rákérdeztünk. Vallásturizmusban a megkérdezettek (közül válaszoló 277 fő) 70,4%-a soha nem vesz részt, és mindössze 5,8% az, aki ezt nagyon gyakran, további 7,6%, aki gyakran megteszi.

Lakóhelyi bontás szerint tökéletesen kirajzolódik a település-hierarchia szerinti különbség: a falun élők (40 fő) 40%-a vesz részt különböző rendszerességgel ilyen programokon, a városban élő 109 válaszadó 32,1%-a, nagyvárosban élők (40 fő) pontosan 30%-a, míg a fővárosiak esetében (88 kitöltő) alig több, mint egyötödös, 21,6% ez az arány (80. ábra).

80. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmzés IX.

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?” – vallási

Forrás: saját szerkesztés

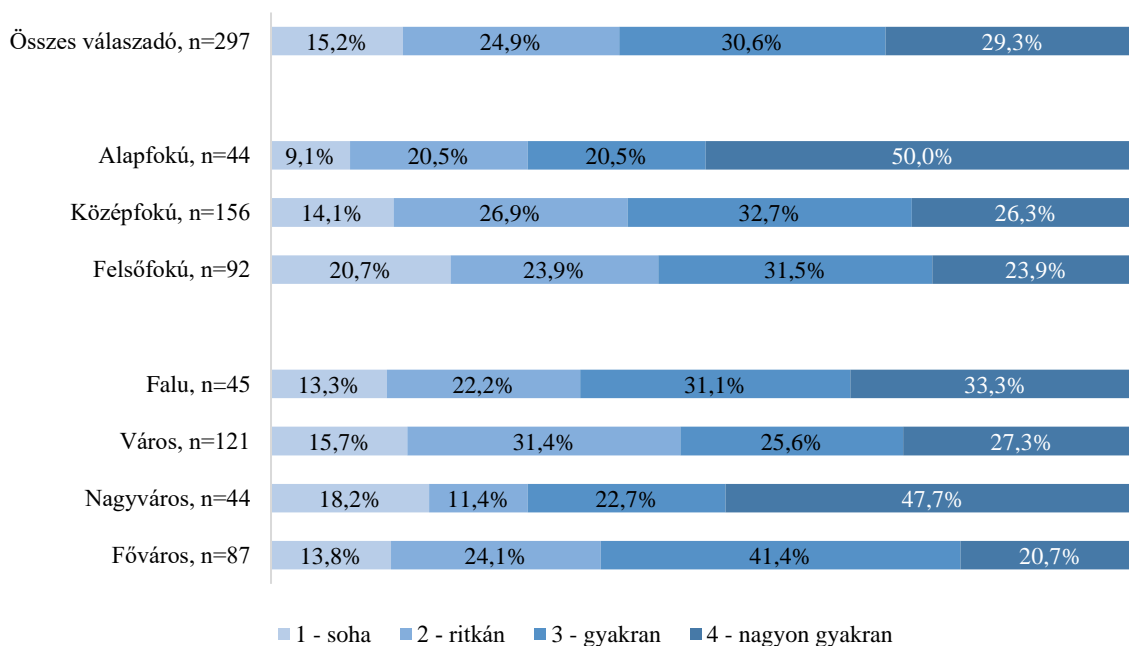
A fogyatékossgal élő személyek rokonok és barátok meglátogatása céljából 30,6%-ban gyakran, és 29,3%-ban nagyon gyakran kel útra, a válaszadók (297 fő) közül mindössze 15,2% mondta azt, hogy soha nem szervez ilyen látogatást.

Megfigyelhető, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségűek (44 válaszadó) pontosan fele nagyon gyakran szervez ilyen látogatást, míg a felsőfokú végzettségűeknek (92 kitöltő) csak a 23,9%-a. A középfokú végzettséggel rendelkezők (156 fő) esetében ez az arány 26,3%. Közülük minden ötödik válaszadó soha nem utazik ilyen céllal, míg ez az arány az alapfokú végzettségűeknél csak 9,1%, a középfokú végzettséggel rendelkezőknél pedig 14,1%.

A lakóhelyük szerinti bontás alapján a nagyvárosban élők (44 válaszadó) szerveznek rokon- és barátlátogatást nagyon gyakran (47,7%), míg például a fővárosiaknak (87 fő) csak a 20,7%-a. A városi 121 válaszadó esetében ez az érték 27,3%, míg a falun élő 45 kitöltő éppen harmada, 33,3%-a nyilatkozott így. Ha azonban a gyakran és a nagyon gyakran választ összevonjuk, akkor azt látjuk, hogy minden településtípus esetében a két kategória több mint 60% felett van, kivéve a várost, ahol csak 52,9% ez az érték (121 válaszadó kitöltése alapján). Az ilyen céllal soha nem utazók szinte minden kategóriában a 15% körül mozognak (81. ábra).

81. ábra: Utazási motivációk gyakorisága – háttérelmzés X.

„Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?” – rokonok és barátok meglátogatása

Forrás: saját szerkesztés

6.11. Percepciók az akadálymentes turizmus fejlesztésével kapcsolatban

Több kérdést tettünk fel a kérdőívben a fogyatékossgal élők turizmusban való részvételének javításával kapcsolatban (konkrétan: egy megbízható internetes gyűjtemény a kerekesszékekkel járható turisztikai útvonalokról, legalább a városok közelében turistautak megléte a parkerdőkben, illetve megfelelő biztonság garantálása sportolás során jelentősen növelné a

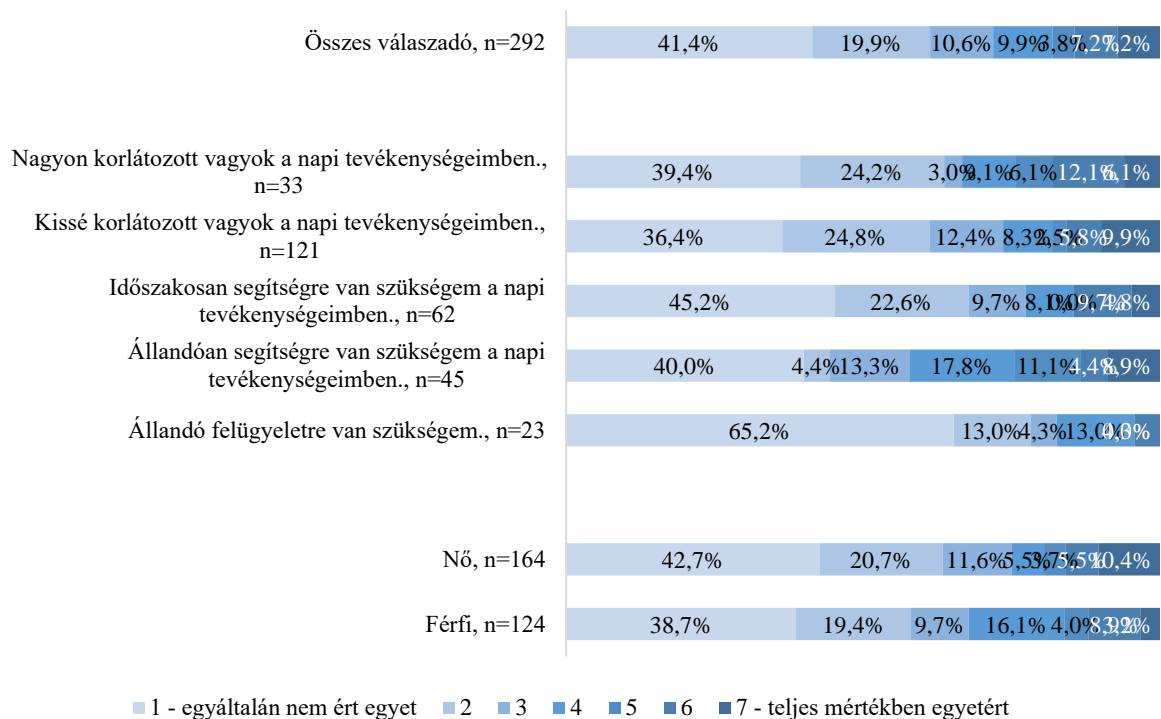
válaszadók részvételi hajlandóságát a turizmusban), illetve a tekintetben, hogy mennyire használják ki a smart turizmus, a digitális technológiák nyújtotta a lehetőségeket.

A válaszadók több mint 40%-a soha nem vett még igénybe online turisztikai szolgáltatást (292-en adtak választ erre a kérdésre). Nemek szerinti bontásban a „soha” válasz esetében a nők valamivel nagyobb arányt képviselnek. Ha megnézzük az összes válaszadónál az 5-6-7-es értékre adott válaszokat, azaz hogy vettek-e igénybe ilyen szolgáltatást, akkor a 20%-os arányt sem éri el a résztvevők száma összességében. Nemek szerinti bontásban itt a nők (164 válaszadó) 20% feletti, a férfiak (124 kitöltő) 16% körüli arányt képviselnek.

Megvizsgálva a korlátozottság mértékét, e szempontból nem találtunk kiugró értéket, a célcsoport viszonylag ritkán használ ilyen szolgáltatásokat, különös tekintettel az állandó felügyeletre szorulóakra (23 válaszadó), akik kétharmada, 65,2%-a egyáltalán nem vesz igénybe ilyen szolgáltatásokat. Az összes többi akadályozottsági kategóriában 40% körül mozog ez a szám, vagyis elmondható, hogy a fogyatékossgal élő válaszadók online szolgáltatások iránti vonzalma (vagy egyáltalán ezen szolgáltatások ismertsége) igen alacsony szintű. Az online szolgáltatásokat előszeretettel használók aránya egyik kategóriában sem éri el a 10%-ot (82. ábra).

82. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmzés I.

„Kérjük, írja le, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Jelölje az 1-est, ha egyáltalán nem ért egyet, és a 7-est, ha teljesen egyetért az adott állítással!” – Használtam már online turisztikai szolgáltatásokat, pl. „meglátogattam” egy múzeumot egy online alkalmazással, vagy részt vettem virtuális túrákon.

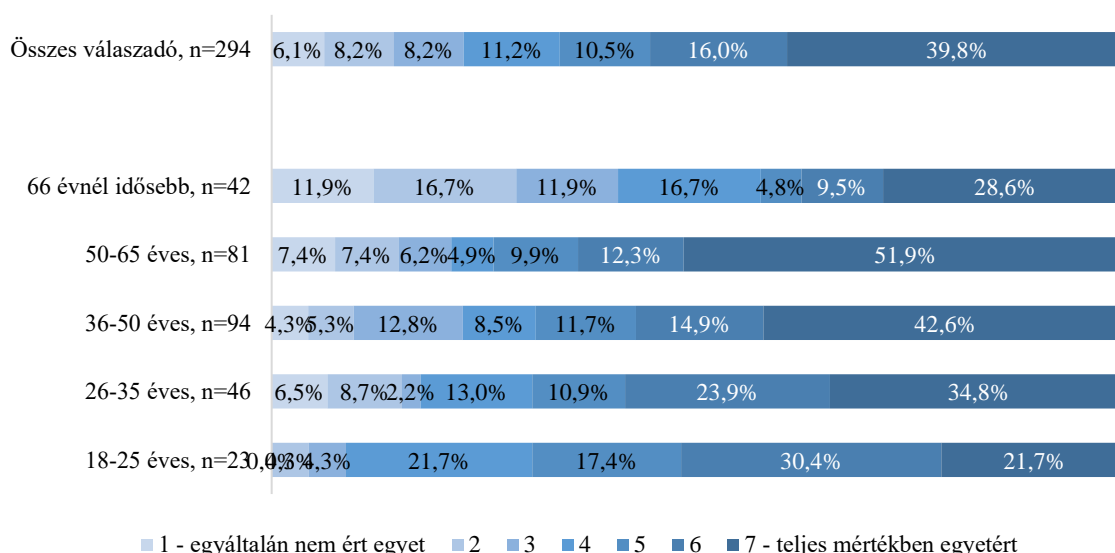
Forrás: saját szerkesztés

Az utazások elmaradásának hátterében gyakran áll az információhiány, vagy a meglévő információk nem megbízható volta. Rákérdeztünk arra is, hogy a kerekesszékekkel járható turisztikai útvonalakat bemutató megbízható internetes gyűjtemény megléte esetén többen választanák-e a természetben való túrázást. A kérdésre 294 válasz érkezett.

Igen pozitív volt a válasz a kitöltők között, összességében 6-7 értéket 56%-uk jelölte be válaszában. Legnagyobb arányban a középkorosztály támaszkodna erre az információra (az összesen 81 fő 50-65 éves válaszadó 51,9%, a 36-50 évesek – 94 fő – 42,6%-a teljes mértékben egyetért ezzel az állítással, de mindkét csoportban a csaknem teljesen egyetért a második leggyakrabban említett válasz. A legfiatalabb korcsoportnál (18-25 év) is még 50%-os arányt mutat a 6. és 7. érték, a két leginkább egyetértő válasz aránya. A 66 évnél idősebbek körében is közel 40% válaszolta azt, hogy nagyon hasznos lenne (83 ábra).

83. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés II.

„Kérjük, írja le, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Jelölje az 1-est, ha egyáltalán nem ért egyet, és a 7-est, ha teljesen egyetért az adott állítással!” – Ha lenne egy megbízható internetes gyűjtemény a kerekesszékekkel járható turisztikai útvonalakról, több ember választaná a természetben való túrázást.

Forrás: saját szerkesztés

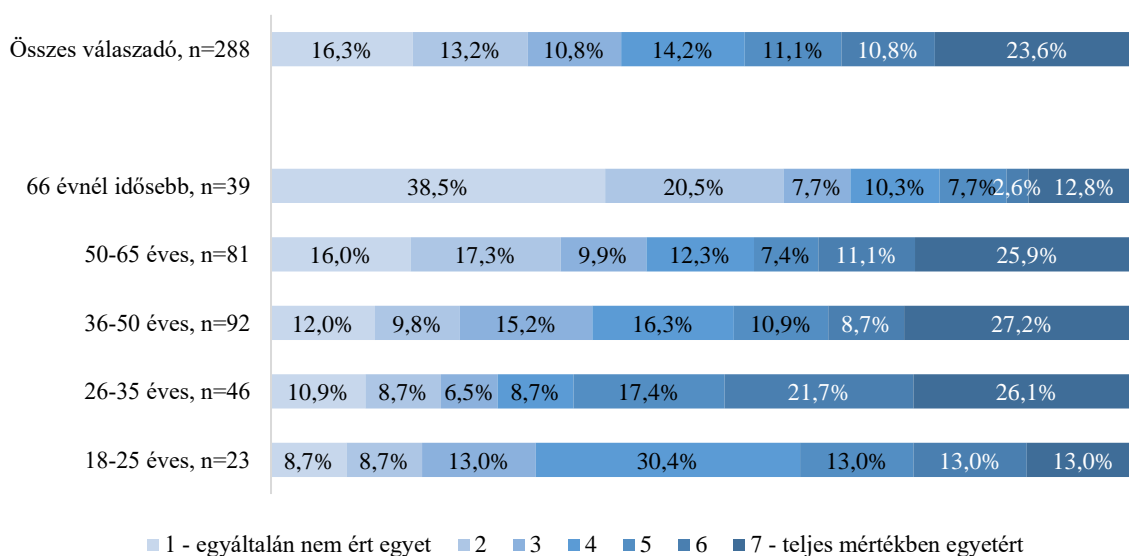
Azt gondolnánk, a sportok, különösen az extrém sportok űzése olyan tevékenység, amely a fogyatékosokkal élők körében kevésbé népszerű. A kérdőívben rákérdeztünk, hogy a kitöltők véleménye szerint vonzóak lennének-e számukra az extrém sportok megfelelő biztonság megléte esetén. A válaszok, némileg talán meglepően tünő módon, azt mutatták, hogy lenne igény a fogyatékosokkal élők részéről efféle sporttevékenységekre.

Az összes válaszadó (288 fő) mindössze hatoda, 16,3%-a mondta azt, hogy még akkor sem lenne vonzóak az extrém sportok számukra, ha segítséget is kapnának, ugyanakkor másfélszer ennyien, 23,6% kifejezetten szívesen venne részt extrém sportokban és további 10,8% adott 6-os értéket a maximális 7-ből.

Nem meglepő módon minél idősebbek voltak a válaszadók, annál kevésbé tartották szimpatikusnak (vagy lehetségesnek) extrém sportok üzését. A 66 évesnél idősebb korosztályban (39 válaszadó) 38,5% volt azok aránya, akik teljes mértékben kizárnák, és további 20,5% azoké, akik csaknem elképzelhetetlennek tartanak, hogy extrém sportot üzzenek. A legfiatalabb válaszadói korosztályban, a 18-25 évesek közt (23 kitöltő) már csak 8,7% a teljes elutasítás aránya. A 26-35 éves korosztály (46 fő) a legérdeklődőbb az ilyen típusú programok iránt, 6. és 7. értékelést közel 50%-uk adott, de az 50-65 éves korosztály (81 kitöltő) és a 36-50 évesek (92 válaszadó) is meglepően magas arányban, 37%-ban, illetve 35,9%-ban választotta a skálán a 6. és 7. értéket erre a kérdésre. A 18-25 éves korosztályban (23 fő) a közepső, 4-es válasz, a semleges középérték, mely igazából nem tükröz határozott preferenciákat a kérdéssel kapcsolatban, a legtipikusabb válasz 30%-kal (84. ábra).

84. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés III.

„Kérjük, írja le, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Jelölje az 1-est, ha egyáltalán nem ért egyet, és a 7-est, ha teljesen egyetért az adott állítással!” – Az extrém sportok és tevékenységek vonzóak lennének a fogyatékossgal élők számára, ha megfelelő biztonságot és segítséget kapnának.

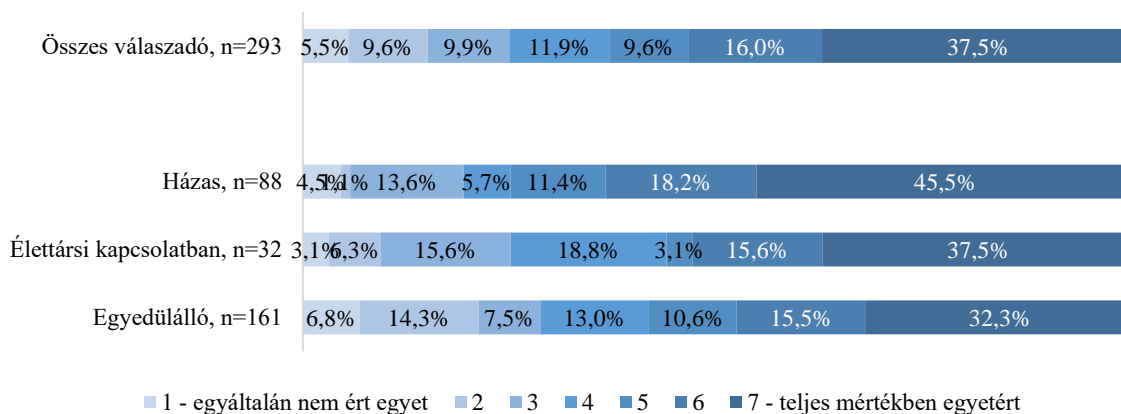
Forrás: saját szerkesztés

Az extrém sportokkal ellentétben a természetben tett túrák, kirándulások esetében arra számítottunk, hogy akadálymentesített turistautak megléte esetén ez a turisztikai tevékenység vonzó lenne a fogyatékossgal élők körében. A válaszok nagymértékben visszaigazolták hipotézisünket, a válaszadók (293 fő) több mint 50%-a azt gondolja, ha a városok közelében lennének turistautak, több fogyatékossgal élő ember kirándulna.

Ha megnézzük a válaszadók családi állapotát, azt látjuk, hogy mindhárom kategóriában (házas; élettársi kapcsolatban; egyedülálló) az egyetért és teljesen egyetért, azaz a 6-7 értéket több mint 50% válaszolta, a házások (88 válaszadó) pedig 60% feletti arányban, vagyis ők inkább keresnek ilyen lehetőségeket, míg az egyedülállókkal (161 kitöltő) ez az arány nem éri az 50%-ot, az élettársi kapcsolatban élő válaszadóknál pedig (32 fő) nem sokkal haladja meg azt (85. ábra).

85. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmzés IV.

„Kérjük, írja le, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Jelölje az 1-est, ha egyáltalán nem ért egyet, és a 7-est, ha teljesen egyetért az adott állítással!” – Ha az én országomban legalább a városok közelében lennének turistautak a parkerdőkben, több fogyatékossggal élő ember kirándulna.

Forrás: saját szerkesztés

6.12. A fogyatékossggal élők érdeklődése a virtuális turizmus iránt

A virtuális turizmus és a digitális turizmus megállíthatatlannak tűnő előretörésével a fogyatékossggal élők is olyan új élményekhez juthatnak, amelyek számukra, elsősorban a mozgásszervi akadályoztatottsággal élők számára, új dimenziókat nyithatnak az utazások terén. Rákérdeztünk ezért a virtuális/digitális turizmusban rejlő lehetőségek motiváló erejére is. Az összes válaszadó (290 fő) alig több mint harmada, 35,5%-a volt csak az, aki egyáltalán nem érdeklődik a digitális/virtuális turizmus lehetőségei iránt, azokkal együtt, akik csekély érdeklődést mutattak (2. skálaérték), arányuk jóval meghaladja az 50%-ot, vagyis ez a fajta turizmus egyáltalán nem tűnik vonzónak a célcsoport számára (a két legerősebb egyetértést mutató értéket, a 6. és 7. opciót együttesen is mindössze a válaszadók nyolcada, 12,5%-a jelölte be. Az 1-3 értéket adott válaszadók közel 70%-ban vannak a teljes mintában, vagyis nagyon úgy tűnik, hogy a földrajzi térbe történő fizikai kimozdulás még mindig igen vonzó az utazásoknál a megkérdezett célcsoport, a fogyatékossggal élők körében is.

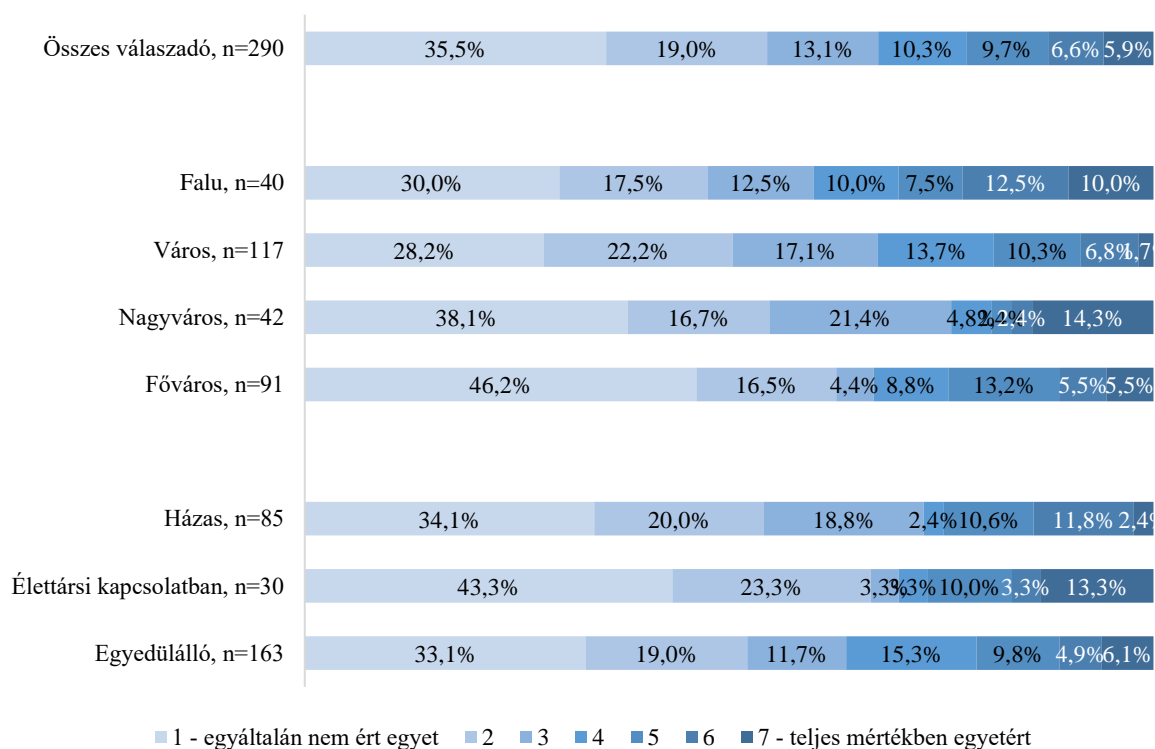
Meglepő érték, hogy minél nagyobb a település, ahol élnek, egyre kevésbé érdeklődnek a digitális turizmus lehetőségei iránt: a fővárosiak (91 válaszadó) közel fele, 46,2%-a teljesen elutasítja ezt a fajta turizmust, további 16,0%-uk csaknem teljesen – vagyis közel kétharmaduk számára egyáltalán nem vonzó a digitális/virtuális turizmus, míg a skála másik végén (teljes vagy csaknem teljes egyetértés) mindössze 11%-nyian vannak. A nagyvárosiaknál (42 kitöltő) a teljes vagy csaknem teljes elutasítást összesen 54,8%, míg a teljes vagy csaknem teljes egyetértést 16,7% jelölte be. A városi lakosok (42 kitöltő) körében az elutasítás aránya 50,4%, az elfogadásé pedig csak 8,5%, míg a falusi kitöltők (40 fő) kevesebb, mint fele (47,5%-a) utasítja el, és közel negyede, 22,5%-a fogadja el a virtuális/digitális turizmusban rejlő lehetőségeket.

A párkapcsolatban vagy házasságban élők (85 kitöltő) nagyobb arányban érdeklődnek az ilyen típusú programok iránt, ők 25% körül arányban adtak 5-6-7 értékű választ, mint az egyedülállók (163 fő), ahol ezekre az értékekre összességében csak 20%-os válaszadás érkezett. Az élettársi kapcsolatban élők számára alapvetően nem szimpatikusak a virtuális/digitális turizmus

nyújtotta lehetőségek (kétharmados, 66,6%-os elutasítás és mindössze 16,6%-os elfogadás) (86. ábra).

86. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés V.

„Kérjük, írja le, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Jelölje az 1-est, ha egyáltalán nem ért egyet, és a 7-est, ha teljesen egyetért az adott állítással!” – Egyre inkább érdeklődöm a virtuális/digitális turizmusban rejlő lehetőségek iránt.

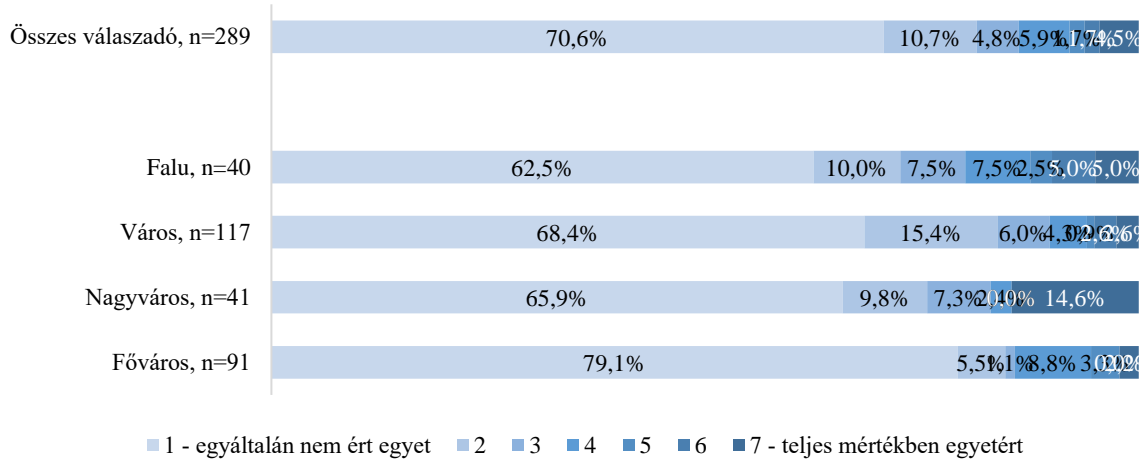

Forrás: saját szerkesztés

Megkérdeztük a válaszadókat, hogy rendelkeznek-e bármilyen eszközzel, mellyel a virtuális programokat élvezetesebbé tudják tenni. Erre a kérdésre a válaszadók (289 fő) 70,6%-a válaszolt nemlegesen. Érdekes adat, hogy a fővárosban élők (91 kitöltő) körében a legmagasabb ez az arány, közel négyötödös (79,1%), a településhierarchia többi szintjén levő településeken élő válaszadók körében ez az elutasítás hasonló, de a fővárosiakénál jelentősen kisebb mértékű: a falvakban élők (41 kitöltő) körében 62,5%, a városiak (117 kitöltő) esetében 68,4%, míg a nagyvárosi válaszadók (41 fő) esetében 65,9% az, aki nem rendelkezik ilyen eszközökkel. Számottevő arányban sokan (14,6%) csak a nagyvárosiak birtokolnak ilyen eszközt (87. ábra).

87. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelvezés VI.

„Kérjük, írja le, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Jelölje az 1-est, ha egyáltalán nem ért egyet, és a 7-est, ha teljesen egyetért az adott állítással!” – Olyan eszközzel rendelkezem/tervezem, amely élvezetesebbé teszi a virtuális élményeket, pl. VR-szemüveg.

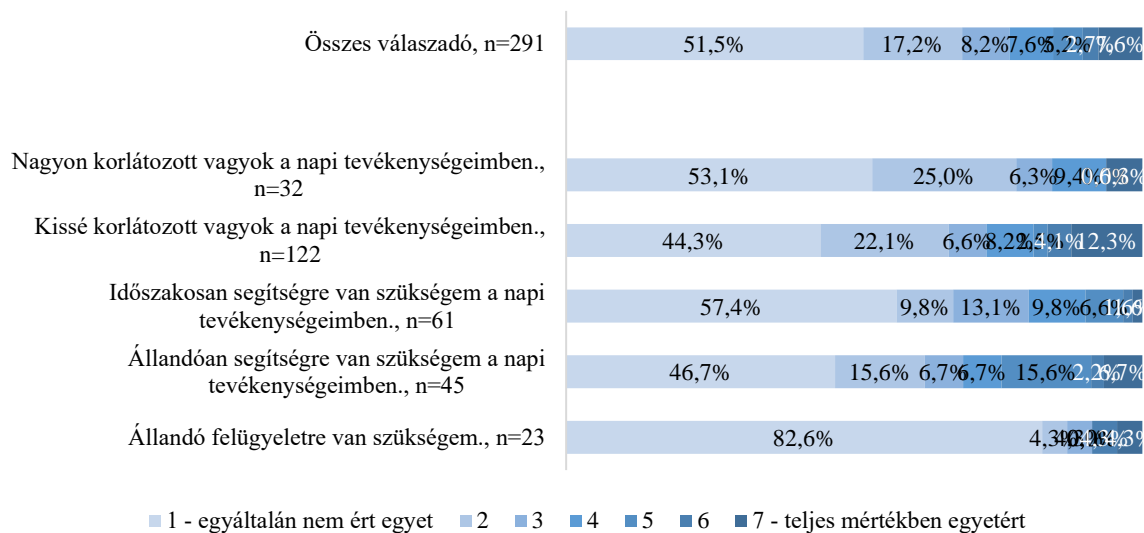

Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók több mint fele válaszolta azt, hogy nem szívesen használ modern technológiai eszközöket az utazásai során (291 válasz érkezett az erre vonatkozó kérdésre). Az akadályoztatottság mértéke szerinti állapotukat tekintve az állandó felügyeletre nem szoruló négy kategóriába tartozó válaszadók (napi tevékenységeikben erősen, illetve kissé korlátozottak, valamint időszakosan, illetve állandóan segítségre szorulóknak) körében közel azonos 50%-os arányt képviselnek azok, akik nem szívesen használnak ilyen eszközöket, egyedül az állandó felügyeletre szorulóknak körében (23 kitöltő) kaptunk egy magasabb értéket, ahol 82,6% válaszolt nemmel. aszadó több, mint fele (51,5%-a) nem használ ilyen eszközöket (a második legerősebb elutasító válasszal együtt számolva arányuk már kétharmados, 68,7%). Azok aránya, akik használják az ilyen eszközöket, a teljes válaszadói mintában is alacsony (10% alatti) és nem ér el magas értéket a korlátozottság mértékét illetően kialakított egyes kategóriáknál sem (88. ábra).

88. ábra: Attitűdállításokkal való egyetértés mértéke – háttérelmezés VII.

„Kérjük, írja le, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Jelölje az 1-est, ha egyáltalán nem ért egyet, és a 7-est, ha teljesen egyetért az adott állítással!” – Utazásaim során szívesen használom a modern technológiai eszközöket (applikációk, AR, azaz kiterjesztett valóság, egy városnézés során VR-szemüveget is használtam, valamint VR, azaz virtuális valóság eszközök, amelyek megkönnyítik és/vagy fokozzák az utazás élményét).

Forrás: saját szerkesztés

A kutatásunk záró kérdéseire adott válaszokban nem volt lényegi eltérés az egyes demográfiai csoportokhoz való tartozással összefüggésben. Mint azt már a gyakorisági elemzések között már bemutattuk, szívesen és nagy arányban vennének rész segítő önkéntesként a fogyatékossgal élők turisztikai tevékenységében. A megkérdezettek döntő része fontosnak tartja, hogy a felsőoktatásban is nagyobb hangsúlyt kapjon a fogyatékossgal élők speciális helyzete és az akadálymentes turizmus kérdésköre. A kutatást lehetővé tévő Erasmus+ nemzetközi projekt végeredményeként létrehozandó online tananyag szükségessége is egyértelmű visszaigazolást nyert, mivel a nők 94%-a, a férfiak 98,5% értett egyet az erre vonatkozó állítással.

7. Összefoglalás

A kötet által bemutatott, a magyarországi fogyatékossgal élő személyek utazási szokásait és az akadálymentes turizmus helyzetét vizsgáló reprezentatív kutatás elsődleges eredményeinek tükrében kijelenthető, hogy az utazás kiemelten fontos része az akadálylál élő életminőségét befolyásoló tényezőknek. Eredményeink alapján elmondható továbbá, hogy a fogyatékossgal élő körében az utazási kedv és gyakoriság magasabb, mint a hazai átlag, ami arra utal, hogy a vizsgált társadalmi szegmensben – amennyiben megfelelő feltételek állnak rendelkezésre – jelentős érdeklődés mutatkozik a turisztikai tevékenységek iránt. Az eredmények alapján a kutatócsoport rámutatott az akadálymentes turizmus fejlesztésének fontosságára, kiemelve, hogy az akadálymentesség javítása nemcsak etikai és jogi kötelesség, hanem gazdasági lehetőség is.

Fentiekén túl az eredményekből kiderült, hogy bár vannak hazai és nemzetközi pozitív példák az akadálymentesség és azon belül az akadálymentes turizmus terén, számos területen – lényegében a turizmus rendszerét felépítő bármelyik alrendszerben – további jelentős fejlődésre van szükség a közlekedési lehetőségektől kezdve a szálláshelyeken át a turisztikai attrakciók megfelelő kiépítettségéig. Azt is fontos látnunk, hogy az akadálymentes turizmusban nem csak a mozgáskorlátozottak, hanem a más típusú fogyatékossgal élő, mint például a látás- vagy hallássérültek is érintettek, ez a társadalmi csoport tehát jóval szélesebb az általánosan értelmezettnél.

A fenntarthatóság és a felelős turizmus elveit követve a kötet rávilágít arra is, hogy az akadálymentes turizmus fejlesztése érdekében nemcsak a turizmus különböző alrendszereinek fejlesztése, hanem a társadalmi tudatosság növelése, a szakemberek továbbképzése, és a turisztikai szolgáltatások mindenki számára történő elérhetővé tétele is kiemelt prioritássá kell, hogy váljon. Véleményünk szerint a projekt eredményei nemcsak hazai, hanem nemzetközi kontextusban is hasznosíthatók, elősegítve ezzel az akadálymentes turizmus fejlődésének globális előrehaladását.

8. Felhasznált irodalom

- Agovino, M. – Casaccia, M. – Garofalo, A., – Marchesano, K. (2017). Tourism and disability in Italy: Limits and opportunities. *Tourism Management Perspectives*, 23, pp. 58-67.
- Angler, K. (2021). Kívül-belül akadálymentesen. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, VI. évfolyam I. szám, pp. 78-92.
- Buhalis, D. – Darcy, S., – Ambrose, I. (2012). *Best Practice in Accessible Tourism: Inclusion, Disability, Ageing Population and Tourism*. Channel View Publications, Bristol/Buffalo/Toronto.
- Csapó, J., – Gonda, T. (2019). A hazai lakosság utazási motivációinak és szokásainak elemzése az aktív turizmus és a fizikai aktivitás tekintetében. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 4(4), pp. 57-70.
- Csapó, J. – Gerdesics – V. – Gonda, T. – Raffay, Z., – Töröcsik – M. (2018). Turizmus: a magyar lakosság turizmussal kapcsolatos beállítódása generációs szemléletű vizsgálattal – országosan reprezentatív személyes (n=2001) és online (n=1085) megkérdezés, fókuszcsoportos viták eredményei. Pécs, Magyarország: PTE KTK.
- Csapó, J. – Töröcsik, M. – Nagy, Á. (2019). Nemturizmus és életstílus összefüggések. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 4(2), pp. 5-18.
- Csesznák, É. – Gulyás, A. – Kádárné Szabó, G. – Mascher, R. – Móga, E. – Onódi, Á. (2009). A hozzáférés teljesebb körű biztosítása a fogyatékosággal élők számára. In: Vásárhelyi, T. (Ed.), *Múzeum és iskola. Múzeumok a közoktatás szolgálatában, kutatási jelentés*. Szentendrei Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre, pp. 81–97.
- Darcy, S. – Dickson, T. J. (2009). A whole-of-life approach to tourism: The case for accessible tourism experiences. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 16, pp. 32-44.
- Domínguez Vila, T. – Darcy, S. – Alén González, E. (2015). Competing for the disability tourism market – A comparative exploration of the factors of accessible tourism competitiveness in Spain and Australia. *Tourism Management*, 47, pp. 261-272.
- Dorogi, L. (2012). A fogyatékos személyek teljesítménysportja és annak hatása a sport különböző színtereire. *Semmelweis Egyetem Nevelés- és Sporttudományi Doktori Iskola*.
- Dulházi, F. – Zsarnóczky, M. (2018). Az akadálymentes turizmus, mint rehabilitációs „eszköz”. In: Pintér, G. – Zsiborács, H. – Csányi, S. (szerk.), *Arccal vagy háttal a jövőnek? LX. Georgikon Napok*. Keszthely, Magyarország: Pannon Egyetem Georgikon Kar, pp. 56-61.
- Ernszt, I. – Tóth-Kaszás, N. – Péter, E. – Keller, K. (2019). „Amikor a vándorbot színe fehér, az utazó kerekesszékekben ül” – Az akadálymentes turizmus egyes kérdéseiről. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, IV(3), pp. 77-91.
- Farkas, J. – Raffay, Z (2022): Az utazás, a hálózatosodás és az akadálymentesség kontextusai az életfilozófia, illetve a buddhista bölcsélet tükrében. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 7 : 2 pp. 83-99. , 17 p. (2022)
- Farkas, J. – Petykó CS. (2020): A fogyatékoság, az akadálymentesség és a mobilitás, mint egzisztenciális alaptulajdonság, *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 5 : 4 pp. 43-55., 13 p. (2020)
- Farkas, J. (2018). Az akadálymentesítés evolúciója, avagy az utazás útjai(n). *Turizmusbiztonság: a praxis és a teória mezsgyéin – országos tudományos konferencián elhangzott előadása*.
- Farkas, J. (2019). Az akadálymentesítés primátusa a turisztikai termékfejlesztésben. In: Irimiás, A., Jászberényi, M., – Michalkó, G. (Eds.), *A turisztikai termékek innovatív fejlesztése*. Budapest, Magyarország: Akadémiai Kiadó, pp. 146-156.

- Farkas, J. (2020). Az egzisztenciális fogyatékoságban rejlő kiteljesedési lehetőségek - Betekintés a fogalom jelentésvilágába. PhD értekezéstervezet. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest.
- Farkas, J. – Nagy, E.G., (2020). A társadalmi akadálymentesítés: Az akadálymentesség teljesebbé válásának egyik lehetséges útja a bizalmi vagyonekezelés alkalmazásával. JOGELMÉLETI SZEMLE, 21(4), pp. 2-17.
- Farkas, J. – Raffay, Z. – Dávid L.D. (2022b). Az akadálymentesítés és az akadálymentesség az utazói létezésdimenzióiban – két világ paradigmaváltó találkozása. Turizmus Bulletin, 22(4), pp. 46-54.
- Farkas, J., Raffay, Z. – Dávid, L.D. (2022). Az utazás, a hálózatosodás és az akadálymentesség kontextusai az életfilozófia, illetve a buddhista bölcsélet tükrében. Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok, VII. évfolyam II. szám, pp. 83-99.
- Farkas, J. – Raffay, Z., – Dávid, L.D. (2022a). Fundamental accessibility and technical accessibility in travels — the encounter of two worlds which leads to a paradigm shift. SUSTAINABILITY, 14(7), Paper: 3765.
- Farkas, J. – Raffay, Z. – Petykó, Cs. (2022). A new approach to accessibility, disability and sustainability in tourism – multidisciplinary and philosophical dimensions. Geojournal of Tourism and Geosites, 40(1), pp. 319-326.
- Farkas, J. – Raffay, Z. – Kárpáti, J. – Fekete-Frojimovics, Z. – Dávid, L. D. (2023). The Dialectics of (Deep) Accessible Tourism and Reality—Hermeneutics of a Journey to Madrid. SUSTAINABILITY, 15(4), Paper: 3257.
- Farkas, J. – Raffay, Z. – Pallás, E. I. – Fekete-Frojimovics, Z. – Zsarnóczky, M. B. – Dávid, L. D. (2022). Contexts of networking and travelling in the light of Buddhist "wisdom" and life philosophy – management of accessibility and barrier generation in tourism. SUSTAINABILITY, 14(18), Paper: 11123.
- Gálné-Kucsák, K. (2008). A sötétség vándorai: A látássérültek turizmusának helyzete és esélyei Magyarországon. Turizmus Bulletin, 12(2), pp. 53-59.
- Gonda, T. (2021). Travelling habits of people with disabilities. Geojournal of Tourism and Geosites, 37(3), pp. 844-850.
- Gonda, T. – Raffay, Z. (2020). Az akadálymentes turizmus innovatív jó gyakorlata. Modern Geográfia, 2020/IV, pp. 1-14.
- Gonda, T. – Dávid, N. – Raffay, Z. (2019). The impact of tourism on the quality of life and happiness. Interdisciplinary Management Research / Interdisziplinäre Managementforschung, 15, pp. 1790-1803.
- Horváth, G. (2021). Az akadálymentes turizmus vendég és vendéglégedettség szempontú megközelítése a szálloda szektorban. Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok, 6(1), pp. 93-102.
- Káldy, M. (2010). Jó gyakorlatok a múzeumpedagógiában – az innováció és alkalmazás hazai lehetőségei. In: Bereczki, I., – Sági, I. (Eds.), Bevezetés, tudás és gyakorlat. Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások. Módszertani fejlesztés. Múzeumi Iránytű, 5. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, pp. 5-7.
- Kovács, T. – Kozák, A. (2016). Paraturizmus és konfliktusmenedzsment a szállodaiiparban. Területfejlesztés és innováció, 2, pp. 18-26.
- Lőrincz, K. – Lang, L.A. – Banász, Zs. (2019): A Balaton térségi Imázsa a helyi lakosság szemszögéből. In: Modern Geográfia 2019/IV. pp.1-14
- Máté, A. (2021). Az akadálymentes turizmus lehetőségei egy helytörténeti múzeum példáján. Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok, 6(1), pp. 39-55.
- Mező, N. (2019). Az információk hozzáférhetőségének centrális jelentősége az akadálymentes turizmusban. Szakdolgozat. BGE KVIK, Budapest.

- Michalkó, G. (2010). Boldogító utazás – a turizmus és az életminőség kapcsolatának magyarországi vonatkozásai. Budapest, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet.
- Pókó, N. (2021). Az akadálymentesség megjelenése a szállodahajós turizmusban a Duna mentén. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(1), pp. 103-117.
- Raffay-Danyi, Á. – Ernszt, I. (2021). Esélyegyenlőség a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa projekt rendezvényein. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(1), pp. 5-19.
- Raffay, Z. – Gonda, T. (2020): Az akadálymentes turizmus innovatív jó gyakorlata. In: *MODERN GEOGRÁFIA 2020*: 4 pp. 1-14., 14 p. (2020)
- Raffay, Z. – Gonda, T. (2021). Turisztikai fogyasztási szokások vizsgálata a fogyatékosokkal élők körében. Pécs, Magyarország: Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar.
- Sharma, A. – Zsarnóczky, M. – Dunay, A. (2018). An empirical study on the influences of management's attitudes toward employees with disabilities in the hospitality sector. *Polish Journal of Management Studies*, 18(2), pp. 311-323.
- Shaw, G. – Coles, T. (2004). Disability, holiday making and the tourism industry in the UK: A preliminary survey. *Tourism Management*, 25, pp. 397–403.
- Slezák-Bartos, Zs. – Máté, A. – Guld, Zs. (2021). A fiatalok borismereti attitűdje és az ismeretszerzés akadálymentes gyakorlata a Garay Élménypincében. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(1), pp. 56-77.
- Végh, Zs. (2005). A segítséggel élők turisztikai lehetőségei Magyarországon. *Turizmus Bulletin*, 4, pp. 26-38.
- Vila, T. D. – Darcy, S. – González, E. A. (2015): Competing for the disability tourism market – A comparative exploration of the factors of accessible tourism competitiveness in Spain and Australia. *Tourism Management* 47: pp. 261-272.
- Zajadacz, A. – Lubarska, A. (2019): Development of a Catalogue of Criteria for Assessing the Heritage Site. *Studia Periegetica nr2(26)2019* DOI: 10.26349/st.per.0026.06
- Zajadacz, A. – Lubarska, A. (2020): Sensory gardens as place for outdoor recreation adapted to the needs of people with visual impairments. *Studia Periegetica nr2(30)2020* DOI: 10.5604/013001.0014.3170
- Zsarnóczky, M. (2018). The Future Challenge of Accessible Tourism in the European Union. *Vadyba Journal of Management*, 2(33), pp. 39-43.
- Zsarnóczky, M. (2018). Akadálymentesség és a parasport turisztikai lehetőségei az Európai Unióban. *ACTA CAROLUS ROBERTUS*, 8(2), pp. 227-239.
- Zsarnóczky, M. – Zsarnóczky-Dulházi, F. (2019). The Phenomenon of European Accessibility as a Special Niche in Active Tourism. *Journal of Tourism Challenges and Trends*, 12(2), pp. 85-100.

Egyéb források

- Accessible Tourism. http://www.igirasoli.ar.it/accessible_tourism.htm?cookieChecked=true
Utolsó letöltés: 2024. május 5.
- Az Európai Parlament 2015. október 29-i állásfoglalása az európai turizmus előmozdításának új kihívásairól és elképzeléseiről (2014/2241(INI)) Elérés: www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0391_HU.html?redirect Utolsó letöltés: 2020. február 10.
- Az Európai Parlament 2015. október 29-i állásfoglalása az európai turizmus előmozdításának új kihívásairól és elképzeléseiről (2014/2241(INI))
- European Commission (2014). *Economic Impact and Travel Patterns of Accessible Tourism in Europe. Final Report.*

Global: How are travelers planning and organizing their trips?
<https://business.yougov.com/content/46146-global-how-are-travelers-planning-and-organizing-their-trips> Utolsó letöltés: 2024. május 6.

Government of Ireland (2011): ACCESS. Improving the Accessibility of Historic Buildings and Places. Dublin. <https://www.heritagecouncil.ie/content/files/Improving-the-Accessibility-of-Historic-Buildings-and-Places-2011.pdf>. Utolsó letöltés: 2024. február 28.

https://ertekvagy.hu/hu/-/nepszamlalas-2022_1 Utolsó letöltés: 2020. február 20.

https://ertekvagy.hu/hu/-/nepszamlalas-2022_2 Utolsó letöltés: 2020. február 20.

<https://nepszamlalas2022.ksh.hu/adatbazis/#/table/WBS012> Utolsó letöltés: 2020. február 20.

<https://onalloelet.hu/az-onallo-elet-filozofiaja/>

<https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/disability-eu-facts-figures/> Utolsó letöltés: 2020. február 20.

<https://www.independentliving.org/docs6/jelli-ferenc.html>

Központi Statisztikai Hivatal: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_fogyatekossag. Utolsó letöltés: 2020. február 10.

Landesdenkmalamt Berlin (2015): Cultural Heritage and Barrier-free Accessibility. Guideline and Student Projects. Berlin. https://use.metropolis.org/system/images/1701/original/CulturalHeritage_and_Barrier-free_en.pdf. Utolsó letöltés: 2024. február 28.

Motiváció Alapítvány és a Revita Alapítvány Kutatóműhelye (2009). Fogyatékos emberek turisztikai szokásai és igényei. Elérés: http://revitaalapitvany.hu/letoltes/tanulmanyok/turizmus_vezetoi_osszefoglalo.pdf Utolsó letöltés: 2022. augusztus 22.

UNINET: University Network for Cultural Heritage – Integrated Protection, Management and Use (2018): Adaptation of historic buildings for disabled people. <http://uninet.pollub.pl/wp-content/uploads/2021/10/Adaptation-of-historic-buildings-for-disabled-people.pdf>. Utolsó letöltés: 2024. február 28.

UNWTO (2013). Recommendations on Accessible Tourism. Madrid. Elérés: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284415984> Utolsó elérés: 2021. november 20.

UNWTO (2013): Recommendations on Accessible Tourism. Madrid

UNWTO (2016). Highlights of the 1st UNWTO Conference on Accessible Tourism in Europe (San Marino, 19-20 November 2014). Elérés: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284417902> Utolsó elérés: 2021. november 20.

WHO (2011). World Report on Disability. Summary, Malta. Elérés: <https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/world-report-on-disability> Utolsó letöltés: 2022. augusztus 25.

Melléklet: a kutatás során használt kérdőív

Tisztelt Válaszadó!

A Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának turizmus oktatói részvételével nemzetközi kutatás zajlik a fogyatékossgal élők turizmusban való részvételéről, annak problémáiról és lehetséges javításáról. A projekt, amelynek a kérdőíves felmérés is részét képezi, arra irányul, hogy információt szerezzünk a fogyatékossgal élők utazási szokásait, sajátos turisztikai preferenciáikat, esetleg az utazástól való tartózkodásuk okait illetően, mindezt azzal a céllal, hogy megismerjük sajátos problémáikat, fejlesztési javaslatokat és ezáltal a fogyatékossgal élők turizmusban való intenzívebb részvételét segítsük. Célunk ezen adatokkal egy olyan program kidolgozása, amelyben a fogyatékossgal élők segítőként támogathatják döntéshozók, a turizmusban dolgozó alkalmazottak és vállalkozók tevékenységét a turizmus mindenki számára elérhetőbbé tételében, illetve olyan tananyagok fejlesztése, amelyek a jövő szakembereit alkalmassá teszik a fogyatékossgal élő utazók igényeinek minél jobb kielégítésére.

A válaszadás természetesen önkéntes. Minden kérdőív feldolgozása és kezelése anonim módon történik. Amennyiben az érintett esetében a kérdőív kitöltése akadályokba ütközik, más személy (családtag, hozzátartozó, segítő stb.) is segíthet a kérdőív kitöltésében. Ahol úgy érzi, több válasz is helyes, megadhat többet is. Amennyiben már nem utazik vagy korábban sem utazott, kérjük, akkor is olvassa a kérdőívet, mert számos kérdés ez esetben is releváns. Az ön számára nem releváns kérdéseket, kérjük, hagyja figyelmen kívül.

A kérdőív kitöltése mintegy 20-25 percet vesz igénybe. Válaszait bizalmasan kezeljük, kizárólag a kutatás céljaira használjuk fel.

Köszönjük együttműködését!

1. Milyen fogyatékossgal él? Több válasz is lehetséges!

1. Látás 2. Hallás 3. Mozgásszervi 4. Beszéd 5. ASD (autizmus spektrumzavar) 6. Értelmi fogyatékossgal 7. Pszichoszociális fogyatékossgal 8. Többszörös fogyatékossgal 9. Életkorommal kapcsolatos akadály 10. Átmeneti fogyatékossgal (műtét vagy betegség, baleset stb. után) 11. Egyéb (éspedig):
.....

2. Melyik állítással ért leginkább egyet?

1. kissé korlátozott vagyok a napi tevékenységeimben 2. nagyon korlátozott vagyok a napi tevékenységeimben 3. időszakosan segítségre van szükségem a napi tevékenységeimben 4. állandóan segítségre van szükségem a napi tevékenységeimben 5. állandó felügyeletre van szükségem 6. nem szeretnék válaszolni.

3. Ön szerint milyen mértékben van akadályoztatva egyéni mobilitásában? Kérjük, válasszon egy lehetőséget!

1. minden közlekedési eszközzel segítség nélkül tudok közlekedni 2. segítségre van szükségem a tömegközlekedési eszközökön való közlekedéshez (éspedig:)

3. segédeszközzel, de segítő személy nélkül is tudok közlekedni 4. nem tudok közlekedni segítő személy nélkül 5. egyáltalán nem vagyok mobilis

4. Ön fogyatékoságával született?

1. Igen

2. Nem

5. A mindennapi életben el szokta hagyni otthonát napi ügyek intézésére (bevásárlás, kultúra stb.)?

1. Igen, egyedül

2. Igen, segítséggel

3. Nem

6. Szokott szabadidős céllal utazni?

1. Igen, egyedül

2. Igen, segítséggel

3. Nem

7. Kérjük, adja meg, milyen gyakran találkozik az alábbiakban felsorolt nehézségekkel (1: Soha nem találkozom ezzel a problémával; 7: nagyon gyakran találkozom vele)!

1. A közlekedés igénybe vétele	1-2-3-4-5-6-7
2. Szálláshely igénybe vétele	1-2-3-4-5-6-7
3. Az étkezési lehetőség igénybe vétele	1-2-3-4-5-6-7
4. Sporttevékenységek	1-2-3-4-5-6-7
5. Látványosságok látogatása	1-2-3-4-5-6-7
6. A tényleges akadálymentességre vonatkozó megbízható információk hiánya	1-2-3-4-5-6-7
7. Egyéb, éspedig:	1-2-3-4-5-6-7

8. Szüksége van-e valamilyen segédeszközre utazása során, és ha igen, milyenre?

1. Igen, éspedig

2. Nem

9. Hányszor utazott az Ön saját országában 2022-ben?

1. Egyszer sem 2. Egyszer 3. Kétszer 4. Háromszor 5. Több mint háromszor

10. Hányszor utazott külföldre 2022-ben?

1. Egyszer sem 2. Egyszer 3. Kétszer 4. Háromszor 5. Több mint háromszor

11. Hányszor utazott az Ön saját országában 2018-2021-ben?

1. Egyszer sem 2. Egyszer 3. Kétszer 4. Háromszor 5. Több mint háromszor

12. Hányszor utazott külföldre 2018-2021 között?

1. Egyszer sem 2. Egyszer 3. Kétszer 4. Háromszor 5. Több mint háromszor

13. Kérjük, jelölje meg, hogy az alább felsorolt tényezők mennyire tartják vissza Önt attól, hogy turistaként utazzon (1: ez a tényező egyáltalán nem jelent problémát az utazásaimban; 7: ez a tényező óriási problémát jelent az utazásaimban)!

1. Nem szeretek utazni	1-2-3-4-5-6-7
2. Időhiány	1-2-3-4-5-6-7
3. Pénzhiány	1-2-3-4-5-6-7
4. A társaság hiánya	1-2-3-4-5-6-7
5. Nyelvtudás hiánya	1-2-3-4-5-6-7
6. Segítő személy hiánya	1-2-3-4-5-6-7
7. Félek az új helyzetektől	1-2-3-4-5-6-7
8. Az oda- és visszautazás problémás	1-2-3-4-5-6-7
9. Attól tartok, hogy az akadálymentesség nem felel meg az ígéreteknek és/vagy az igényeimnek.	1-2-3-4-5-6-7
10. Egészségügyi állapotom nem teszi lehetővé az utazást	1-2-3-4-5-6-7
11. Korábbi rossz tapasztalatok	1-2-3-4-5-6-7
12. Utazási élményeket szerezhettek otthon, az internet és a technológia segítségével.	1-2-3-4-5-6-7
13. Egyéb, éspedig:	1-2-3-4-5-6-7

14. Általában kivel utazik? Több válasz is lehetséges!

1. Egyedül utazom 2. Család (házastárs és gyermekek) 3. Kollégák
 4. Szülők 5. Szervezett csoport 6. Segítő személy
 7. Barátok, rokonok 8. Egyéb (adja meg):

15. Általában ki szervezi a túrákat? Több válasz is lehetséges!

1. Igen, a booking.com vagy más hasonló oldalak segítségével. 2. Utazási iroda 3. Fogytékossággal élőket segítő civil szervezet 4. Házasárs 5. Egyéb családtag 6. Segítő személy 7. Látogatásokat szervező attrakciók, pl. múzeumok, kastélyok stb.
 8. Egyéb (éspedig):

16. Kihez fordulhat segítségért, ha segítségre van szüksége az utazás megszervezésében és lebonyolításában? Több válasz is lehetséges!

1. Egyedül is meg tudom csinálni, segítség nélkül. 2. Család 3. Fogytékossággal élőket segítő civil szervezet 4. Állami szervezet 5. Utazási iroda 6. TDM (turisztikai desztináció menedzsment) szervezet 7. Turisztikai információs irodák 8. Egyéb (éspedig):

17. Milyen forrásokból finanszírozza jellemzően az utazásait? Több választ is megjelölhet!

1. Saját jövedelem 2. Családi 3. Támogatás (pl. civil szervezetektől) 4. Állami támogatás 5. A fentiekben felsorolt források közül többet is igénybe veszek 6. Nem rendelkezem forrásokkal az utazásokhoz

18. Kérjük, 1-től 7-ig terjedő skálán jelölje meg, hogy mennyire ért egyet az alábbi állításokkal (1: egyáltalán nem ért egyet; 7: teljes mértékben egyetért)!

1. A fogyatékossgal élők számára szervezett programokat részesítem előnyben	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7
2. Inkább integrációs (fogyatékossgal élők és nem fogyatékosok számára egyaránt tervezett) programokat részesítek előnyben.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7
3. Az olyan programokat részesítem előnyben, amelyek nem kifejezetten fogyatékossgal élők számára készültek.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7
4. Inkább segítség nélkül utazom	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7

19. Milyen gyakran utazik a következő motivációkkal (1: soha; 2: ritkán; 3: gyakran; 4: nagyon gyakran)?

1. kulturális	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
2. wellness	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
3. egészségügyi	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
4. aktív (sport)	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
5. üzleti	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
6. vallási	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
7. kirándulás a természetbe	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
8. vásárlás	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
9. városnézés	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
10. rokonok és barátok meglátogatása	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
11. koncert, sportesemény, kiállítás látogatása	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
12. gasztronómiai	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
13. egyéb (éspedig):	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4

20. Kérjük, írja le, mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! Jelölje az 1-est, ha egyáltalán nem ért egyet, és a 7-est, ha teljesen egyetért az adott állítással!

1. Az akadálymentes turizmus lehetőségei folyamatosan javulnak hazámban.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
2. A turisztikai szolgáltatók egyre felkészültebbek és nyitottabbak a fogyatékossgal élő vendégek fogadására.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
3. A szálláshely-szolgáltatók és más intézmények által az akadálymentesítésről szóló hamis kommunikáció egyre kevésbé jellemző hazámban.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
4. Hazámban a társadalom egyre toleránsabb és nyitottabb a fogyatékossgal élők problémái iránt.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
5. Az embereket zavarja, hogy olyan helyeken töltik a szabadságukat, ahol fogyatékossgal élők is vannak.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
6. Ha hazámban a vonatok és autóbuszok jobban megközelíthetőek lennének kerekesszékekkel, több fogyatékossgal élő ember utazna.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok

7. Ha az én országomban legalább a városok közelében lennének turistautak a parkerdőkben, több fogyatékossgal élő ember kirándulna.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
8. Ha lenne egy megbízható internetes gyűjtemény a kerekesszékekkel járható turisztikai útvonalakról, több ember választaná a természetben való túrázást.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
9. Az extrém sportok és tevékenységek vonzóak lennének a fogyatékossgal élők számára, ha megfelelő biztonságot és segítséget kapnának.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
10. A turizmus fontos része az életemnek.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
11. A turizmus jelentősen elősegíti a jólétemet.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
12. Az utazás során szerzett tapasztalataim boldogabbá tesznek.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
13. A turizmus javítja kapcsolataimat másokkal.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
14. Egyre inkább érdeklődöm a virtuális/digitális turizmusban rejlő lehetőségek iránt.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
15. Használtam már online turisztikai szolgáltatásokat, pl. „meglátogattam” egy múzeumot egy online alkalmazással, vagy részt vettem virtuális túrákon.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
16. Olyan eszközzel rendelkezem/tervezem, amely élvezetesebbé teszi a virtuális élményeket, pl. VR-szemüveg.	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok
17. Utazásaim során szívesen használom a modern technológiai eszközöket (applikációk, AR, azaz kiterjesztett valóság, egy városnézés során VR-szemüveget is használtam, valamint VR, azaz virtuális valóság eszközök, amelyek megkönnyítik és/vagy fokozzák az utazás élményét).	1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 nem tudom/nem válaszolok

21. Ha tapasztalt már hátrányos megkülönböztetést fogyatékossga miatt utazásai során, mi volt az?

.....
.....

22. Tapasztalatai alapján melyik ország/országok példáját kellene követnie az Ön országának az akadálymentes turizmus területén?

.....

23. Mely országokban és/vagy az Ön országában milyen településeken/turisztikai látványosságánál látott jó példákat a fogyatékossgal élők turizmusban való részvételének segítésére?

..... ország/belföldi település/attrakció, jó példa:

.....

000 fő 5. közepes méretű város: legfeljebb 25 000 – 100 000 fő 6. kisváros: legfeljebb 10 000 – 25 000 fő 7. 10 000-nél kevesebb lakosú kisváros 8. falu 9. Egyéb, éspedig:

33. Melyik országban él?

.....

Köszönjük együttműködését!